

Қазақстан Республикасының
Ақпарат және қоғамдық
даму министрлігі

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ
ҚОҒАМДЫҚ КЕҢЕСТЕРДІҢ ҚЫЗМЕТІ ТУРАЛЫ

ҰЛТТЫҚ БАЯНДАМА – 2021

НАЦИОНАЛЬНЫЙ ДОКЛАД

О ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОБЩЕСТВЕННЫХ СОВЕТОВ
В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН – 2021

NATIONAL REPORT

ON THE ACTIVITIES OF PUBLIC COUNCILS IN
THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN – 2021

«Рухани жаңғыру» қазақстандық қоғамдық даму институты» КЕАҚ
НАО «Казакстанский институт общественного развития «Рухани жаңғыру»
NJSC «Kazakhstan Institute of Public Development «Ruhani Zhangiru»

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ ҚОҒАМДЫҚ
КЕҢЕСТЕРДІҢ ҚЫЗМЕТІ ТУРАЛЫ
ҰЛТТЫҚ БАЯНДАМА – 2021**

**НАЦИОНАЛЬНЫЙ ДОКЛАД
О ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОБЩЕСТВЕННЫХ СОВЕТОВ
В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН – 2021**

**NATIONAL REPORT
ON THE ACTIVITIES OF PUBLIC COUNCILS
IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN – 2021**

УДК 316
ББК 60.5
Қ18

Қазақстан Республикасындағы қоғамдық кеңестердің қызметі туралы Ұлттық баяндама – 2021.
Национальный доклад о деятельности общественных советов в Республике Казахстан – 2021. National re-report on the activities of public councils – 2021.

Авторлар ұжымы: Қайдарова Ә.С., Есенбаев А.Е., Искакова Ж.А., Чеботарев А.Е., Габдуалиев М.Т., Майгельдинов.К.У., Айкенова Д.М., Жұмағұл Ж.А. – 300 б.

Аударма: Ауесхан А., Байсалбаева М.М.

Көркемдеу және беттеу: Кабдулин И.М.

ISBN 978-601-08-1499-8

«Қазақстан Республикасындағы қоғамдық кеңестердің қызметі туралы Ұлттық баяндама-2021» Қазақстандағы қоғамдық кеңестер институтының жағдайын талдауға арналған.

Баяндамада әлеуметтік зерттеулер мен терең сұхбаттардың нәтижелері, SWOT-талдау, 2016-2021 жылдар аралығындағы кезеңде қоғамдық кеңестердің дамуына талдау ұсынылған, ЭЫДҰ ұсынымдарын орындау мән-мәтініндегі өзгерістер қаралды, қоғамдық кеңестер қызметінің сандық және сапалық аспектілеріне, нормативтік-құқықтық актілерге, қызметтің құқықтық негіздерінің проблемалық аймақтарына талдау ұсынылды, БАҚ-ғы қызметтерін жариялауға баға берілді, сондай-ақ мемлекеттік органдармен, халықпен өзара іс-қимыл жасау бөлігінде жұмысты жетілдіру үшін бірқатар ұсынымдар ұсынылды. Баяндамада қоғамдық кеңестер мүшелерінің қатысуының сипаттамасы және әлеуметтік мәселелерді шешу кезінде қоғамдық кеңестердің азаматтармен өзара іс-қимыл жасау тетіктері көрсетілген, сондай-ақ жергілікті және республикалық деңгейлерде қоғамдық кеңестер қызметіндегі оң практикалар мен проблемалық мәселелер анықталған.

Ұлттық баяндама қоғамдық кеңестерге, мемлекеттік және жергілікті атқарушы органдарға, сондай-ақ Қазақстандағы қоғамдық кеңестер институтын дамыту мәселелерін зерттейтін барлық мүдделі тұлғалар мен ұйымдарға арналған. Ұлттық баяндама Қазақстан Республикасы Ақпарат және қоғамдық даму министрлігінің тапсырысы бойынша дайындалды.

«Национальный доклад о деятельности общественных советов в Республике Казахстан – 2021» посвящен анализу положения института общественных советов в Казахстане.

В докладе представлены результаты социологических исследований и глубинных интервью, SWOT-анализа, анализ развития общественных советов в период с 2016 по 2021 годы, рассмотрены изменения в контексте исполнения рекомендаций ОЭСР, представлен анализ количественных и качественных аспектов деятельности общественных советов, нормативно-правовых актов, проблемных зон правовых основ деятельности, дана оценка освещения деятельности в СМИ, а также предложен ряд рекомендаций для совершенствования работы в части взаимодействия с государственными органами и населением. В докладе отражена характеристика участия членов общественных советов и механизмы взаимодействия общественных советов с гражданами при решении социальных вопросов, а также выявлены положительные практики и проблемные вопросы в деятельности общественных советов на местном и республиканском уровнях.

Национальный доклад адресован общественным советам, государственным и местным исполнительным органам, а также всем заинтересованным лицам и организациям, изучающим вопросы развития института общественных советов в Казахстане. Национальный доклад подготовлен по заказу Министерства информации и общественного развития Республики Казахстан.

“The National report on the activity of public councils in the Republic of Kazakhstan - 2021” is devoted to the analysis of the situation of the institution of public councils in Kazakhstan.

The report presents the results of sociological research and in-depth interviews, SWOT-analysis, an analysis of the development of public councils in the period from 2016 to 2021, changes in the context of the implementation of OECD recommendations, an analysis of quantitative and qualitative aspects of the activity of public councils, statutory instruments, problem zones of the legal basis of activity, an evaluation of media coverage, and also offers a number of recommendations for improving the work in terms of interaction with state agencies and the population. The report reports on the characteristics of the participation of members of public councils and mechanisms of interaction of public councils with citizens in the solution of social problems, and also reveals positive practices and problem questions in the activity of public councils at the local and republican levels.

The National report is addressed to public councils, state and local executive bodies, as well as to all interested persons and organizations researching the development of the institutions of public councils in Kazakhstan. The National report was prepared by order of the Ministry of Information and Social Development of the Republic of Kazakhstan.

МАЗМҰНЫ

БЕЛГІЛЕР МЕН ҚЫСҚАРТУЛАР	4
КІРІСПЕ	5
1-БӨЛІМ. 2016-2021 жылдары қоғамдық кеңестерді дамыту	6
1.1. Қазақстанда қоғамдық кеңестер құрудың алғышарттары	6
1.2. Қоғамдық кеңестердің даму процесіндегі оң және теріс үрдістер	12
1.3. Қоғамдық кеңестерді ЭЫДҰ ұсынымдарын орындау контексінде дамыту	22
ҰСЫНЫСТАР	26
2-БӨЛІМ. Қоғамдық кеңестер қызметінің сапалық және сандық аспектілерін талдау	28
2.1. Республикалық деңгейдегі қоғамдық кеңестер: құрамы және қызмет саласы	28
2.2. Жергілікті деңгейдегі қоғамдық кеңестер: құрамы және қызмет саласы	34
2.3. Қоғамдық кеңестер қызметінің негізгі бағыттары мен нәтижелері	38
2.3.1. Республикалық деңгейдегі қоғамдық кеңестер қызметінің негізгі бағыттары мен нәтижелері	38
2.3.2. Жергілікті (өңірлік) деңгейдегі қоғамдық кеңестер қызметінің негізгі бағыттары мен нәтижелері	40
2.4. Азаматтардың қоғамдық кеңестерге жүгінуі	41
2.5. Қоғамдық кеңестер қызметінің оң және теріс жақтары (азаматтар мен ҚК мүшелерінің бағалауында)	43
2.6. Қоғамдық кеңестердің COVID-19 коронавирустық инфекция пандемиясына қарсы іс-қимылға және оның салдарын жоюға қатысуы	46
2.7. Қоғамдық кеңестер қызметінің саласын кеңейту	49
ҰСЫНЫСТАР	52
3-БӨЛІМ. Қоғамдық кеңестер қызметінің құқықтық негіздері	53
3.1. 2016-2021 жылдардағы ҚК қызметінің нормативтік-құқықтық базасының өзгеруін талдау	53
3.1.1. Қоғамдық кеңестер туралы заңдар (2016 ж.)	53
3.1.2. Қоғамдық кеңестер (2021 ж. түзетулер)	59
3.2. Қоғамдық кеңестер қызметінің құқықтық базасының проблемалық аймақтары	64
3.3. Қоғамдық бақылау саласында құқықтық негіздерді қалыптастыру	66
ҰСЫНЫСТАР	73
4-БӨЛІМ. Қоғамдық кеңестердің қызметін БАҚ-та жариялау	74
4.1 Халықтың ҚК қызметі туралы хабардар етуге сұрау салуы	74
4.2 Әлеуметтік желілердегі қоғамдық кеңестер мүшелерінің белсенділігі стратегиясы	79
4.3 Қоғамдық кеңестер өңірлік БАҚ назарында	85
ҰСЫНЫСТАР	90
ҚОРЫТЫНДЫ	94
ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ	97

БЕЛГІЛЕР МЕН ҚЫСҚАРТУЛАР

COVID-19	«COronaVIrus Disease» – «коронавирус тудырған ауру».
KPI	Тиімділіктің негізгі көрсеткіштері
ҚР МҚИА	Қазақстан Республикасының Мемлекеттік қызмет істері агенттігі
ҚР БҚДА	Қазақстан Республикасының Бәсекелестікті қорғау және дамыту агенттігі
ҚР СЖҚИА	Қазақстан Республикасының Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігі
ҚР СЖРА	Қазақстан Республикасының Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігі
ҚР ҚМА	Қазақстан Республикасының Қаржы мониторингі агенттігі
ИИДМБ	Индустриялық-инновациялық даму мемлекеттік бағдарламасы
ТКШ	Тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы
ҚҚДИ	«Рухани жаңғыру» Қазақстандық қоғамдық даму институты» КЕАҚ
ҚР ИИМ	Қазақстан Республикасының Ішкі істер министрлігі
ҚР ДСМ	Қазақстан Республикасының Денсаулық сақтау министрлігі
ҚР СІМ	Қазақстан Республикасының Сыртқы істер министрлігі
ҚР МСМ	Қазақстан Республикасының Мәдениет және спорт министрлігі
ҚР ИИДМ	Қазақстан Республикасы Индустрия және инфрақұрылымдық даму министрлігі
ҚР АҚДМ	Қазақстан Республикасының Ақпарат және қоғамдық даму министрлігі
ҚР ҰЭМ	Қазақстан Республикасының Ұлттық экономика министрлігі
ҚР БҒМ	Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі
ҚР АШМ	Қазақстан Республикасының Ауыл шаруашылығы министрлігі
ҚР ЕХӘҚМ	Қазақстан Республикасының Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігі
ҚР СИМ	Қазақстан Республикасының Сауда және интеграция министрлігі
ҚР ҚМ	Қазақстан Республикасының Қаржы министрлігі
ҚР ЦДИАӨМ	Қазақстан Республикасының Цифрлық даму, инновациялар және аэроғарыш өнеркәсібі министрлігі
ҚР ТЖМ	Қазақстан Республикасының Төтенше жағдайлар министрлігі
ҚР ЭМ	Қазақстан Республикасының Энергетика министрлігі
ҚР ЭГТРМ	Қазақстан Республикасының Экология, Геология және табиғи ресурстар министрлігі
ҚР ӘМ	Қазақстан Республикасының Әділет министрлігі
НҚА	Нормативтік құқықтық акт
ҮЕҰ	Үкіметтік емес ұйымдар
ҚК	Қоғамдық кеңес
ЭЫДҰ	Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымы
ҚР	Қазақстан Республикасы
БАҚ	Бұқаралық ақпарат құралдары
ҚПҚ	Қатты пайдалы қалдықтар
КСШ	Көмірсутек шикізаты
ОМО	Орталық мемлекеттік орган

КІРІСПЕ

Қоғамдық бақылауды жүзеге асыру мемлекеттік органдар мен өзге де институттар қызметінің ашықтығы мен айқындығын қамтамасыз ете отырып, мемлекеттік қаражат пен ресурстарды бөлудің тиімділігі мен әділдігін арттырады.

ҚР Тұңғыш Президенті – Елбасы Н.Ә. Назарбаев «Қоғамдық кеңестер туралы» Заңға қол қойған сәттен бастап 2015 жылы Қазақстанда барлық деңгейлерде Қоғамдық кеңестер жұмыс істей бастады, олардың қызметі «халық алдында есеп беретін мемлекетті қалыптастыру жөніндегі мемлекеттік саясатты іске асыруға, барлық деңгейдегі мемлекеттік органдардың шешімдер қабылдауына коммерциялық емес ұйымдардың, азаматтардың кеңінен қатысуын қамтамасыз етуге» бағытталған.

Халықтың мүдделерін артикуляциялау кез-келген елдің саяси жүйесінің жұмыс істеу шарттарының бірі болып қала береді. Азаматтар өз позициясын мемлекеттік және қоғамдық ұйымдарға, сондай-ақ БАҚ-қа сұрау салу немесе әлеуметтік желілерде посттар орналастыру арқылы білдіре алады. Сонымен қатар, әртүрлі топтардың мүдделерін үйлестіру функциясы, яғни тауарларды бөлудің маңызды мәселелері бойынша біріктіру және басымдықтарды бөлуді қоғамдық кеңестер орындай бастады.

2021 жылғы қаңтарда Мемлекет басшысы Қ.К. Тоқаев «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне қоғамдық кеңестер қызметінің мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасының Заңына қол қойды, ол қоғамдық кеңестердің құқықтарын едәуір кеңейтті. Басты бағдар ретінде «Халық үніне құлақ асатын мемлекет» қағидатын енгізу және дамыту бағыты алынды.

Бұл міндетті іске асыру қоғам үшін де, мемлекеттік билік үшін де өзекті маңызы бар мәселелер талқыланып институттандырылған алаңдар арқылы мемлекеттік басқару процестеріне қоғамның қатысуын қамтамасыз етуге негізделген. Өз кезегінде, қоғамдық қатысу деңгейінің өсуі азаматтық саяси мәдениеттің оң айнымалы мәні болып табылады.

Осы ұлттық баяндамада Қазақстан Республикасындағы қоғамдық кеңестер институтының 2016 жылдан бастап 2021 жылға дейінгі даму кезеңі, оның ішінде ЭЫДҰ ұсынымдарын ескере отырып, қызметтегі оң және теріс үрдістерді құру алғышарттары мен қоғамдық кеңестердің сапалық және сандық құрамын талдау сипатталған. Баяндаманың әдіснамалық базасына кешенді зерттеу кіреді: жаппай сауалнама (облыстар мен республикалық маңызы бар қалаларда 1200 респондентті қамту) және Қазақстан өңірлеріндегі қоғамдық кеңестердің 20 өкілімен тереңдетілген сұхбаттар; нормативтік-құқықтық құжаттарды талдау, салыстырмалы талдау және SWOT-талдау.

Баяндамада сапалық және сандық көрсеткіштер арқылы өңірлік және орталық қоғамдық кеңестердің қызметін зерделеуге, сондай-ақ қоғамдық кеңестердің COVID-19 коронавирустық инфекция пандемиясына қарсы іс-қимылға қатысуына баса назар аударылады.

Бұдан басқа, қызметтің нормативтік-құқықтық базасының, оның ішінде қоғамдық бақылау бөлігіндегі өзгерістерге талдау жасалды және қоғамдық кеңестер қызметінің құқықтық негізінің проблемалық тұстары қозғалды.

Қоғамдық кеңестердің тиімді жұмыс істеу көрсеткіштерінің бірі халықтың қоғамдық кеңестердің қызметі туралы хабардар болуы болып табылады. Баяндамада өңірлік және республикалық интернет-ресурстарға мониторинг жасау және қоғамдық кеңестердің қызметін БАҚ-та жариялауды бағалау нәтижелері қамтылған. Сонымен қатар, диалогқа ашықтық дәрежесі бойынша қоғамдық кеңестердің жергілікті және республикалық деңгейлерде халықты ақпараттандыру жөніндегі рейтингі әзірленді.

Ұлттық баяндама қазіргі тәсілдерді қарауға, проблемалық тұстарды анықтауға және жергілікті және республикалық деңгейлердегі оң практикаларды ескере отырып, Қазақстанда азаматтық қоғамды үдемелі дамыту шеңберінде қоғамдық кеңестер институтын жетілдіру бойынша ұсынымдар әзірлеуге бағытталған.

«Қазақстан Республикасындағы қоғамдық кеңестердің қызметі туралы Ұлттық баяндама – 2021» Ақпарат және қоғамдық даму министрлігінің мемлекеттік тапсырмасы шеңберінде жасалды.

1-БӨЛІМ.

2016-2021 жылдары қоғамдық кеңестерді дамыту

Бөлім 2016-2021 жылдар аралығындағы кезеңде қоғамдық кеңестердің даму алғышарттарын, даму процесіндегі оң және теріс үрдістерді сипаттай отырып, олардың дамуын, сондай-ақ ЭЫДҰ ұсынымдарын орындау контекстінде қоғамдық кеңестер институтын жетілдіру бойынша талдауды қамтиды.

1.1. Қазақстанда қоғамдық кеңестер құрудың алғышарттары

Қазақстанның саяси жүйесін реформалау процесінің мақсаты құқықтық, демократиялық және есеп беретін мемлекет **құру** болып табылады. Осыған байланысты оң өзгерістерге қол жеткізудің негізгі буыны мемлекеттік және жергілікті маңызы бар **шешімдер қабылдау процесіне қоғамдық қатысуды жандандыру** болып табылады. Қоғамдық қатысудың түрлі механизмдерін іс жүзінде қолдану шешім қабылдау процесінің ашықтығын, бюджет қаражатын пайдаланудың тиімділігін, мемлекеттік қызметтердің сапасын арттырады, сондай-ақ шешім қабылдау процесіне қоғамның сенімін арттыруға ықпал етеді.

Осындай механизмдердің бірі орталық және жергілікті атқарушы органдардың, сондай-ақ Қазақстанның ұлттық компанияларының жанындағы консультативтік-кеңесші және бақылаушы органдар ретінде әрекет ететін **қоғамдық кеңестер (ҚК)** болып табылады.

ҚК шешім қабылдау процесінде азаматтық қоғамның қоғамдық маңызды мәселелер бойынша пікірін білдіру үшін құрылған салыстырмалы түрде жаңа институт¹. Қазақстанда ҚК құру факторларының бірі қоғам мен билік диалогының сапалы жаңа формалары мен механизмдеріне деген сұраныс болды.

Мәжіліс пен мәслихаттар сияқты дәстүрлі саяси өкілді институттармен қатар, ҚК қоғамның мүдделерін билікке тарататын қосымша институт болуға тиіс. ҚК институты демократияны дамытудың әртүрлі деңгейі бар бірқатар шетелдік мемлекеттерде сыналды және өзін оң көрсетті (олардың арасында Малайзия, Сингапур, АҚШ, Финляндия және басқалары бар²), Қазақстандағы мемлекет пен қоғам арасындағы қарым-қатынас процесінің маңызды бөлігіне айналуға барлық мүмкіндігі бар.

Қазақстанда қоғамдық кеңестер тақырыбы 2006 жылы азаматтық қоғамды дамытудың 2006-2011 жылдарға арналған тұжырымдамасының шығуымен дами түсті. Стратегиялық құжатта мемлекеттік органдар мен азаматтық қоғам институттары арасындағы ынтымақтастықты нығайту үшін орталық және өңірлік деңгейлерде ҚК құру жөніндегі пайымдау белгіленген болатын.

¹ Қазақстан Республикасының қоғамдық кеңестер туралы Заңы (01.07.2021 ж. жағдай бойынша өзгерістер және толықтырулар)

² Қазақстандағы қоғамдық кеңестер: дамудың негізгі трендтері: Брошюра / ред. Шаукенова З.К. – Астана: Қазақстан Республикасы Президентінің жанындағы Қазақстан стратегиялық зерттеулер институты, 2017. – 156 б.

2007 жылы елде билік органдарының жанында ҚК құрыла бастады. Орталық мемлекеттік органдардың ҚК құрамына Парламент, үкіметтік емес сектор, бұқаралық ақпарат құралдарының өкілдері кірді. Кеңестер консультативтік-кеңесші органдардың функцияларын орындады, олардың міндеттеріне қоғамды саясатты қалыптастыруға тарту, сондай-ақ билік органдарының қызметіне азаматтық бақылау кірді³. ОМО бекіткен ҚК туралы ережелерге сәйкес⁴ кеңестерді мемлекеттік органдар басшыларының өздері басқарды, бұл көбінесе бірлескен жұмыстың тиімділігін төмендетіп, қоғамшылдарды сынға алып, ҚК-ны ресми институттарға айналдыруға ықпал етті.

Дегенмен, ҚК құру мемлекеттік органдардың ашықтығы мен жұртшылықтың билік өкілдерімен өзара іс-қимыл деңгейін арттыру жағына қарай кезекті қадам болды. Алайда, ҚК институты одан әрі жетілдіруді және күшейтуді қажет етті. 2015 жылы Қазақстанның Тұңғыш Президенті – Елбасы Н. Назарбаев «Баршаға арналған қазіргі заманғы мемлекет: бес институционалдық реформа» бағдарламалық мақаласында стратегиялық жоспарлар мен аумақтарды дамыту бағдарламаларының, бюджеттердің, есептердің орындалуын, нысаналы индикаторларға қол жеткізуді мониторингтеу және бақылау бөлігінде мемлекеттік органдар мен әкімдіктер жанындағы қоғамдық кеңестерді күшейту қажеттілігі туралы жариялады.

«Ұлт жоспары» 100 нақты қадам» (2015) нақтыланған құжатта елдің ҚК жаңа мәртебеге ие екендігі көрсетілген. ҚК мәртебесі мен өкілеттіктерін арнайы заңмен бекіту мемлекеттік шешімдер қабылдаудың ашықтығын арттыратыны туралы айтылды. **Осылайша, қазіргі уақытта тиімділіктің оң динамикасын көрсететін Қазақстандағы ҚК жұмысының жаңа кезеңі басталды.**

Қоғамдық кеңестердің міндеттері

азаматтық қоғамның мүдделерін білдіру және республикалық және жергілікті деңгейлерде шешімдерді талқылау мен қабылдау кезінде жұртшылықтың пікірін ескеру

орталық атқарушы органдар мен жергілікті мемлекеттік басқару және өзін-өзі басқару органдарының, сондай-ақ квазимемлекеттік сектор субъектілерінің азаматтық қоғаммен өзара іс-қимылын дамыту

қоғамдық бақылауды ұйымдастыру және орталық атқарушы органдар мен жергілікті мемлекеттік басқару және өзін-өзі басқару органдары, сондай-ақ квазимемлекеттік сектор субъектілері қызметінің ашықтығын қамтамасыз ету

1-сурет- Қоғамдық кеңестердің міндеттері. Дереккөз негізінде жасалған⁵

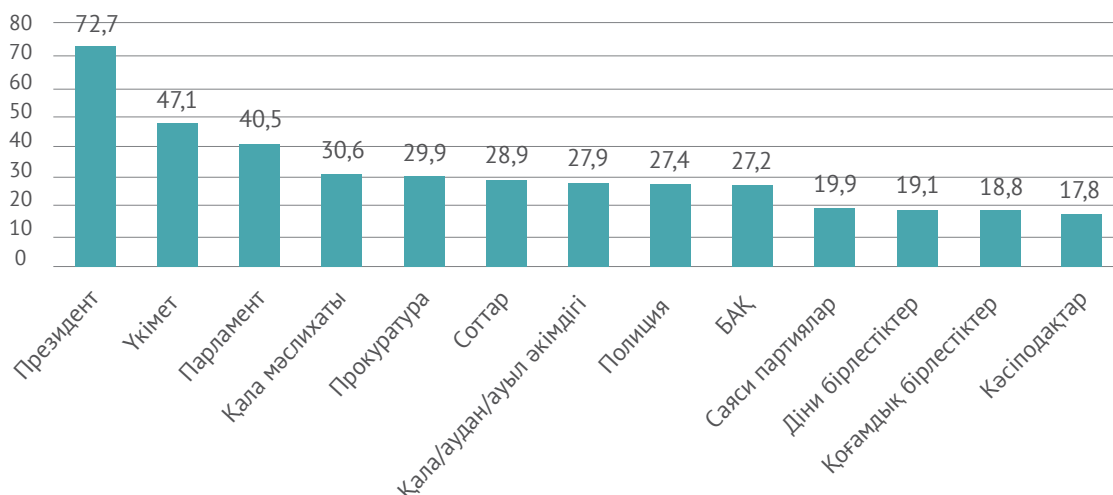
Еуразиялық интеграция институтының зерттеу деректері бойынша 2016 жылы президент пен орталық билік органдары қазақстандықтардың ең жоғары сенім деңгейін пайдаланды, ал жергілікті билікке деген сенім деңгейі бірнеше есе төмен болды⁶.

³ ЭЫДҰ. Сыйбалас жемқорлыққа қарсы күрес жөніндегі Стамбул іс-қимыл жоспары. Мониторингтің екінші раунды. Мониторинг туралы есен <https://www.oecd.org/countries/kazakhstan/48908356.pdf> (Қаралған күні 09.09.2021 ж.)

⁴ Қазақстан Республикасы Орталық сайлау комиссиясының жанынан Парламент Мәжілісі депутаттарының кезектен тыс сайлауында және Қазақстан Республикасы мәслихаттары депутаттарының кезекті сайлауында ақпараттық дауларды қарау жөніндегі Қоғамдық кеңес құрылды <https://www.election.gov.kz/rus/news/releases/index.php?ID=1635> (Қаралған күні 09.09.2021 ж.)

⁵ Қазақстан Республикасының қоғамдық кеңестер туралы Заңы (01.07.2021 ж. жағдай бойынша өзгерістер және толықтырулар)

⁶ Қазақстан Республикасындағы коммуникативтік саясат: қазіргі жағдайы және даму болашағы: монография / Ж.К. Медеуов, Р.А. Құдайбергенов, К.Н. Қаппаров және т.б. – Астана: Еуразиялық интеграция институты, 2017. – 348 б.

2-сурет – Қазақстандықтардың сенім деңгейі. Дереккөз: Еуразиялық интеграция институты жүргізген әлеуметтік зерттеу, 2017 жыл (іріктеме 2000 респондент)

Азаматтардың институционалдық сенім деңгейі «қоғам-мемлекет» форматындағы өзара іс-қимылдың жаңа арналарын нығайтуды қажет ететіні белгілі болды. **Азаматтардың сұраныстарын билікке жеткізудің және қабылданған шешімдерді институционалдық бақылаудың жаңа механизмдері қажет болды.** Осыған байланысты қоғамдық кеңестер сияқты институтты қалыптастыру мемлекет пен қоғам арасындағы коммуникативтік өзара іс-қимылды қайта жандандырудың бір бөлігі болды.

Жаңартылған қоғамдық кеңестер «Қоғамдық кеңестер туралы» 2015 жылғы 2 қарашадағы № 383-V ҚР Заңына сәйкес 2016 жылғы 1 қаңтардан бастап құрылды. Осы уақыттан бастап ҚК Қазақстанда тәуелсіз құрылымдар ретінде қалыптаса бастады, олардың мақсаты - мемлекеттік ұйымдардың азаматтық қоғамға есеп берушілігіне қол жеткізу, дамудың бірлескен тиімді стратегияларын әзірлеу.

3-сурет - Қоғамдық кеңес қызметінің қағидааттары

Консультативтік-кеңесші органдар ретіндегі ҚК шешімдері **ұсынымдық сипатта** болады. Алайда, ҚК ұсынымдары тиісті мемлекеттік органға жолданғаннан кейін **бір ай ішінде** ҚК бірінші басшының немесе оны алмастыратын тұлғаның қолы қойылған дәлелді жауап алуы тиіс. Егер мәселе бюджеттік бағдарламаларға, даму жоспарларына, мемлекеттік бағдарламаларға, сондай-ақ қоршаған ортаны қорғау мәселелеріне қатысты болса, онда ҚК-ге жауап **он жұмыс күні ішінде** келіп түсуі тиіс⁷.

⁷ Қазақстан Республикасының қоғамдық кеңестер туралы Заңы (01.07.2021 ж. жағдай бойынша өзгерістер және толықтырулар)

Дегенмен, ҚК мүшелерінің пікірінше, іс жүзінде Заңның бұл тармағы сақталмайды. Атап айтқанда, ҚК мүшелері тереңдетілген сұхбаттарда мемлекеттік органдар көбінесе кешігіп жауап беретінін айтты. Сонымен қатар, олар ҚК ұсыныстары тиімсіз немесе мүлдем орындалмайды. Бұл ретте ҚК-де мемлекеттік органдардың өкілдерін ұсынымдарды орындамағаны немесе дұрыс орындамағаны үшін жауапкершілікке тарту механизмдері жоқ. «Қоғамдық кеңестер туралы» ҚР Заңының 1-бабы 9-тармағына сәйкес ҚК тиісті өңірдегі, саладағы, қызмет аясындағы әлеуметтік-экономикалық даму мен істердің жай-күйі үшін жауапты болмайды. Ұсынымдардың тиімділігін арттыру арналарының бірі оларды одан әрі жоғары тұрған мемлекеттік басқару органдарына, сондай-ақ БАҚ-қа жіберу болып табылады.

ҚК функцияларының жергілікті өкілді органдар – мәслихаттар тарапынан қайталануы жойылды. Мұндағы басты айырмашылық екі органның функциялары ұқсас болуы.

ҚК – бұл консультативтік-кеңесші және бақылаушы органдар, олардың функциялары биліктің барлық деңгейлерінде маңызды мәселелер бойынша азаматтық қоғамның пікірін білдіру, олардың арасындағы өзара іс-қимылды дамыту, сондай-ақ мемлекеттік органдар мен ұлттық компаниялардың қызметіне қоғамдық бақылауды қамтамасыз ету болып табылады.

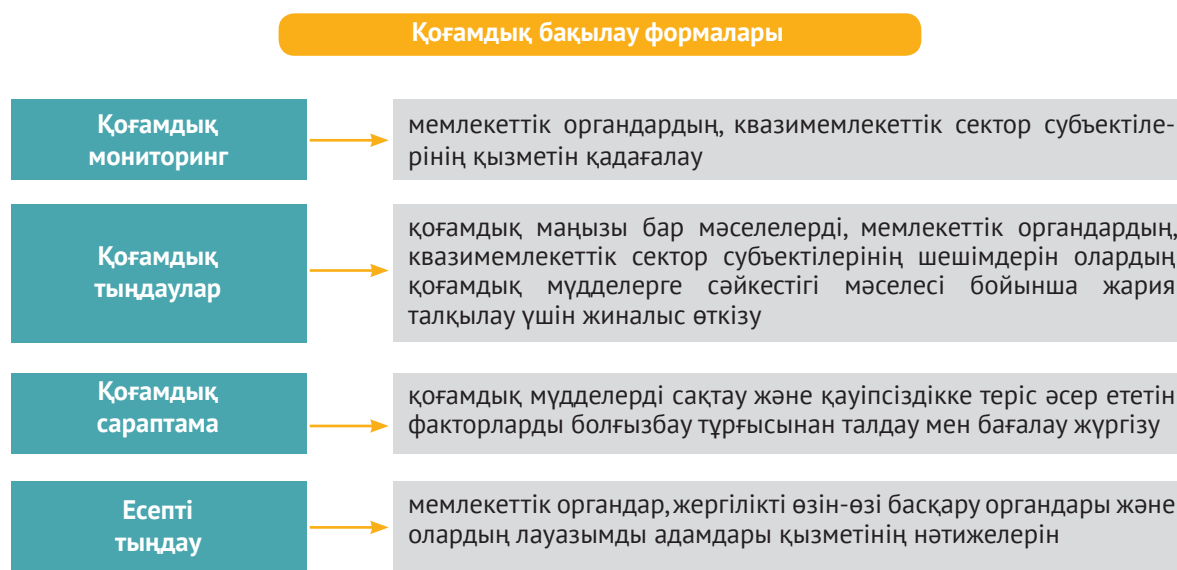
4-сурет - қоғамдық кеңестердің рөлі

Кеңестер **республикалық** (министрліктер және ҚР Президентіне тікелей бағынатын және есеп беретін органдар), **жергілікті** деңгейлерде (тиісті әкімшілік-аумақтық бірлікте) және 2021 жылдан бастап квазимемлекеттік сектор деңгейінде құрылады. Ауылдар, кенттер, ауылдық округтер, аудандық маңызы бар қалалар кеңестерінің функциялары жергілікті қоғамдастық жиналысына жүктеледі.

Әрбір жергілікті ҚК жанынан азаматтық қоғам мен мемлекет тарапынан бірлесіп назар аударуды және шешім қабылдауды талап ететін барлық әлеуметтік маңызы бар бағыттарды ескеретін комиссиялар құрылады. Мысалы, атқарушы органдар

бюджеттерінің қолда бар жобалары өкілді органға енгізілгенге дейін ҚК-де қаралуы тиіс, ол өз қорытындысын береді. Егер ҚК-де қарсылықтар немесе ұсыныстар болса, олар қарастырылуы керек.

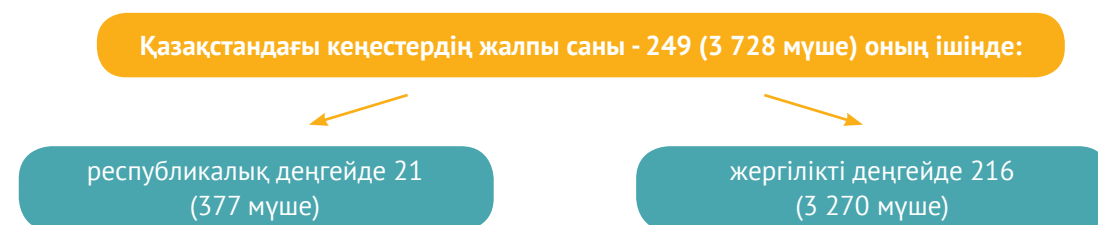
5-сурет - ҚК қоғамдық бақылау формалары

ҚК екі кезеңде құрылады:

(1) жұмыс тобы құрылады, оның құрылымы азаматтық қоғам өкілдерінің 2/3 бөлігінен аспауы және мемлекеттік қызметшілердің 1/3 бөлігінен аспауы тиіс;

(2) бұдан әрі жұмыс тобы мемлекеттік органдардың, квазимемлекеттік сектор субъектілерінің өкілдері қатарынан және конкурстық негізде - коммерциялық емес ұйымдардың өкілдері мен азаматтардан ҚК қалыптастырады⁸.

2021 жылғы 1 қыркүйектегі жағдай бойынша елімізде 249 қоғамдық кеңес жұмыс істейді (оның ішінде республикалық және квазимемлекеттік деңгейде – 33, жергілікті деңгейде – 216). Квазимемлекеттік сектордағы бірқатар ҚК құру сатысында тұр. Толық қалыптасқаннан кейін республика бойынша ҚК күтілетін жалпы саны – 250.

6-сурет – Қоғамдық кеңестер бойынша 2021 жылға арналған анықтамалық деректер

Осылайша, Қазақстанда ҚК институтының пайда болуы және одан әрі күшеюі қоғам мен билік арасындағы коммуникацияның жаңа арналарына сұраныстар, проблемаларды шешім қабылдайтын және оларды жедел шешетін тұлғаларға жеткізумен байланысты

⁸ Қазақстан Республикасының қоғамдық кеңестер туралы заңы (01.07.2021 ж. жағдай бойынша өзгерістер және толықтырулар)

болды. ҚК институтын күшейту «Халық үніне құлақ асатын мемлекет» тұжырымдамасын іске асырудың ажырамас бөлігі болып табылады, оның мақсаты халықты шешімдер қабылдау процесіне тарту және демократиялық, құқықтық және есеп беретін мемлекет құру болып табылады.

НЕГІЗГІ ОҚИҒАЛАР КҮНТІЗБЕСІ

- 2006** Азаматтық қоғамды дамытудың 2006-2011 жылдарға арналған тұжырымдамасы
Орталық және өңірлік деңгейлерде Қоғамдық кеңестер құру қажеттілігі белгіленді
- 2015** 2015 – «Ұлт жоспары» 100 нақты қадам»
Қоғамдық кеңестерді қайта жүктеу және оларға жаңа мәртебе беру қажеттілігі жарияланды
«Қоғамдық кеңестер туралы» Қазақстан Республикасының № 383-V Заңын қабылдау
Мемлекеттік органдар жанынан жұмыс істейтін қоғамдық кеңестердің құқықтық мәртебесі мен өкілеттіктерін бекітетін Заң алғаш рет қабылданды
- 2016** 2016 – «Қоғамдық кеңестер туралы» № 383-V
Қазақстан Республикасы Заңының заңды күшіне енуі
Орталық атқарушы органдарда және өңірлік әкімдіктер жанынан Қоғамдық кеңестер құру
- 2019** 2019 – Қ.К. Тоқаевтың 2019 жылғы 2 қыркүйектегі Қазақстан халқына жолдауы «Сындарлы қоғамдық диалог – Қазақстанның тұрақтылығы мен өркендеуінің негізі»
«Халық үніне құлақ асатын мемлекет» тұжырымдамасын іске асыру арқылы билік пен қоғам арасындағы диалогты нығайту бағытын қолдау
- 2020** 2020 - Қ. К. Тоқаевтың 2020 жылғы 1 қыркүйектегі Қазақстан халқына Жолдауы «Жаңа жағдайдағы Қазақстан: іс-қимыл кезеңі»
Қоғамдық кеңестерді сатып алу комиссияларының жұмысына тарту және оларды квазимемлекеттік секторда құру арқылы олардың рөлін күшейту қажеттілігін белгілеу
- 2021** 2021 - Заңнамаға түзетулер енгізу және қабылдау
ҚК құқықтарын, міндеттері мен өкілеттіктерін кеңейту. ҚР Президентінің тапсырмаларына, ҚК мүшелерінің, отандық және шетелдік сарапшылардың (ЭЫДҰ) ұсынымдарына негізделген түзетулерді қабылдау

7-сурет - ОС тарихындағы негізгі оқиғалар күнтізбесі

1.2. Қоғамдық кеңестердің даму процесіндегі оң және теріс үрдістер

Институттау процесін анықтаған ҚК оң өзгерістермен қатар «өсу қиындықтарымен» қатар жүреді. Сараптамалық ортада ҚК кездесетін қиындықтардың екі басым тәсілін ажыратуға болады:

- **бірінші тәсіл** қазақстандықтардың және азаматтық сектордың азаматтық белсенділігінің төмендігі;
- **екінші тәсіл** ҚК әлеуметтік заңдылықтың әсерін жасау бойынша дизайн бөлігі болып табылады және имитациялық реттеуге ұшырайды⁹.

Тәселдердің екеуі де болуы ықтимал, бірақ ҚК 6 жылдық қызметінің нәтижелері жұмыстың нақты нәтижелерінде де, олардың қоғамдағы тиімділігін қабылдау деңгейінде де көрінетін бірқатар оң тенденцияларды көрсетеді.

2016-2021 жылдар аралығында Қазақстандағы ҚК қызметі туралы 4 кешенді баяндама жарияланды. Баяндамаларда сарапшылардың талдауы мен ұсыныстары бар, олардың негізінде ҚК жұмысының механизмдерін жетілдіру бойынша шаралар қабылданды. Жарияланған баяндамалар ҚК жұмысының нәтижелері мен қоғамдық қабылдаудың динамикасы мен үрдістерін бақылауға негіз болып табылады. Өткен жылдардағы қолжетімді әлеуметтік зерттеулердің деректерін және 2021 жылғы жаппай сауалнама мен тереңдетілген сұхбаттар нәтижелерін салыстыру оң және теріс компоненттері бар тенденцияларды анықтауға мүмкіндік берді.

Қоғамдастық мәселелерін шешудегі ҚК тиімділігінің өсуі, ҚК қызметінің аясын кеңейту

2021 жылдың ортасында «Рухани жаңғыру» КЕАҚ жүргізген тереңдетілген сұхбаттардың нәтижелеріне сәйкес, сауалнамаға қатысқан ҚК мүшелерінің көпшілігі 2016 жылдан бастап ҚК жұмысының тиімділігі артқанын атап өтті. ҚК-ге азаматтардың өтініштері тұрақты негізде келіп түседі, олардың көпшілігі ҚК деңгейінде шешіледі. Бөлім мемлекеттік органдарға жіберіледі. Кестеден өтініштердің басым үлесі жергілікті атқарушы органдар жанындағы ҚК-ге түсетіні (686), ал ОМО жанындағы ҚК-ге өтініштердің саны шамалы (18) екені көрініп тұр.

ҚК-де өтініштердің көп болуы осы институттың қажеттілігінің көрсеткіші болып табылады. Өтініштердің 40%-дан астамының қанағаттанарлық шешілу фактілері оңтайлы жағдай.

1-кесте. 2021 жылдың 9 айында ҚК-ге түскен өтініштерді қарау туралы ақпарат (ҚР АҚДМ деректері)

	Түскен өтініштер саны	Мемлекеттік органдарға жіберілген өтініштердің саны	Өз бетінше қаралған өтініштердің саны	Қанағаттандырылған өтініштердің саны
ЖАО жанындағы Қоғамдық кеңестерге	686	188	550	278

⁹ ҚР-дағы қоғамдық кеңестердің 2018 жылғы қызметі туралы кешенді баяндама: Астана – 44 бет.

ОМО жанындағы Қоғамдық кеңестерге	18	12	5	9
Барлығы	704	200	555	287

«Қоғамдық кеңестің жұмысында нақты қандай нәтижелерге қол жеткізілді?» деген сұраққа ҚК мүшелерінен қысқа мерзімді бастамаларға да, ұзақ мерзімді жобаларға да қатысты көптеген мысалдар келтірілді.

Алматы ҚК 4 жыл бойы қаланың шағын аудандарының бірінде «Қарасу» көлін абаттандыру бойынша жоба жүргізіп келеді. Алматы ҚК 2017 жылы жергілікті тұрғындардың бастамасын қолдады, содан кейін жобаны әкімдік қолдады, тұрақтылыққа ие болды және абаттандыру үшін бірнеше грант жеңіп алды. «Қарасу» қаладағы ҚК коллаборациясының алғашқы тәжірибесі болды және 2021 жылы Алматы қ. ҚК бақылауында қала береді.

Республикалық және жергілікті маңызы бар ҚК барлық сұралған мүшелері 2020-2021 жылдары көтерілген мәселелердің басым бөлігін шешуде, оның ішінде медицина қызметкерлеріне төлемдермен, мектептер, спорт алаңдарын салумен, халықты сумен қамтамасыз етумен, жолдар салумен байланысты нәтижелілікті атап өтеді.

Мысалы, Нұр-Сұлтан қ. ҚК тұрмыстық қалдықтарды кәдеге жарату тарифтерінің төмендеуіне, сондай-ақ азаматтардың осал санаттары үшін жеңілдіктерге қол жеткізді, басқа өңірлерде қоғам қайраткерлері цирк, театр және басқа да мәдени мекемелердің және т.б. ғимараттарын жөндеуге қол жеткізді.

ҚК мүшелерінің айтуынша, отырыстарда қоғамшылдар жергілікті билік арасында әрдайым басымдық бола бермейтін, бірақ жергілікті тұрғындар үшін маңызды мәселелерді көтереді. Тереңдетілген сұхбат көрсеткендей, ҚК денсаулық сақтау, бейбіт жиналыстарға қатысу, үй жануарларын серуендеуге, зираттарды абаттандыруға, автотұрақтарға, маусымдық ауысуға және басқаларға қатысты мәселелерді қарастырады. Сұхбатқа қатысқан ҚК мүшелері ҚК-нің халықпен өзара әрекеттесуі және нақты консультациялар халықтың әлеуметтік шиеленісінің айтарлықтай төмендеуіне ықпал етеді деп санайды. Сонымен қатар, ҚК мүшелері мәселелерді шешу көбінесе ұзақ уақытты қажет ететінін айтады.

Жергілікті ҚК-нің бірқатар мүшелері бюджет қаражатын оңтайландыру саласындағы нәтижелерді атап өтті. ҚК араласқаннан кейін билік мәдени объектілердің жағдайына көбірек назар аударады. Осыған байланысты көшпелі **қоғамдық мониторинг жүргізу және азаматтармен тікелей байланыс жасау сияқты қоғамдық бақылау формасы** тиімділікті көрсетеді. Бұл форма қоғамшылдарға тұрғын үймен де, инфрақұрылымның басқа да объектілерінің жай-күйімен де байланысты нақты проблемаларды анықтауға және көтеруге мүмкіндік берді.

Орталық органдардың ҚК мүшелері өз салаларындағы оң өзгерістерді де атап өтеді. Атап айтқанда, қоғам қайраткерлері тариф белгілеу, өңірлердің, әсіресе ауылдардың Интернетке қолжетімділігін қамтамасыз ету, білім беру саласының проблемалары және т.б. мәселелерді көтеріп, шешеді. Мұндай үрдістер ҚК мүшелеріне кеңестердің дамуындағы оң динамиканы атап өтуге мүмкіндік береді.

ҚР Президентінің жанындағы Қазақстан стратегиялық зерттеулер институты жүргізген 2017 жылғы әлеуметтік сауалнаманың деректері бойынша ҚК мүшелерінің

үштен бір бөлігі қоғамдық кеңестердің жұмысын оң бағалады. 2021 жылы ҚК мүшелерінің тереңдетілген сауалнамаларында респонденттердің басым көпшілігі кеңестер жүргізген жұмыстың пайдалылығын атап өтті. Бірқатар сарапшылардың пікірінше, ҚК-нің негізгі пайдасы жергілікті атқарушы органдардың жұмысын бақылау, қоғамдастықтың проблемалық мәселелерін билік өкілдеріне жеткізу болып табылады.

Аймақтардағы кейбір мүшелер жалпы тиімділікке әсер ететін ҚК мүшелері арасында белсенділік пен жұмыс істеуге деген құлшыныстың жоқтығын атап өтті. 2021 жылы халықтың жаппай әлеуметтік сауалнамасының нәтижелеріне сәйкес 29,5% респондент ғана ҚК жұмысының тиімділігін белгілі бір дәрежеде атап өтеді.

8-сурет – «Жалпы, қоғамдық кеңестердің қызметін тиімді санайсыз ба?» деген сұрақтың жауаптарын бөлу, %

Өңірлер бөлінісіндегі тиімділік көрсеткіші Атырау, Қарағанды және Қостанай облыстарындағы ҚК қызметі туралы өте төмен хабардарлықты көрсетеді. Респонденттердің пікірінше тиімділікті бағалаудың ең жақсы көрсеткіштерін Батыс Қазақстан, Жамбыл және Қызылорда облыстарының ҚК көрсетеді (жалпы тиімділік көрсеткіші - 50%-дан жоғары).

2-кесте. «Жалпы, қоғамдық кеңестердің қызметін тиімді санайсыз ба?» деген сұраққа жауаптарды бөлу, % (өңірлер бойынша)

Өңір	Иә, тиімді, қоғамдық кеңестер маңызды институт	Дәлірегі, тиімді. Қоғамдық кеңестер пайдалы алаң	Дәлірегі, тиімсіз, өйткені олардың шешімдері ұсынымдық	Жоқ, тиімді емес, қоғамдық кеңестер жұмысы формалды сипатта	Қоғамдық кеңестер жұмысы туралы ештеңе білмеймін	Жауап беруге қиналамын
Ақмола облысы	12%	14%	16%	10%	42%	6%
Ақтөбе облысы	3,5%	3,5%	12,3%	26,3%	43,9%	10,5%

Алматы облысы	10,3%	19,8%	10,3%	11,9%	46,8%	0,8%
Атырау облысы	15,4%	2,6%	0%	2,6%	79,5%	0%
Батыс Қазақстан облысы	20,5%	43,2%	15,9%	6,8%	9,1%	4,5%
Жамбыл облысы	4,5%	30,3%	9,1%	10,6%	43,9%	1,5%
Қарағанды облысы	2,1%	5,3%	3,2%	6,4%	81,9%	1,1%
Қостанай облысы	0%	12,7%	9,5%	1,6%	76,2%	0%
Қызылорда облысы	50%	29,2%	14,6%	0%	4,2%	2,1%
Маңғыстау облысы	2,4%	7,3%	4,9%	12,2%	53,7%	19,5%
Түркістан облысы	38,2%	19,1%	13,6%	1,8%	17,3%	10%
Солтүстік Қазақстан облысы	5,1%	25,6%	15,4%	7,7%	41%	5,1%
Павлодар облысы	11,5%	11,5%	1,9%	3,8%	61,5%	9,6%
Шығыс Қазақстан облысы	9,5%	12,6%	8,4%	13,7%	47,4%	8,4%
Нұр-Сұлтан	20%	10,7%	5,3%	9,3%	50,7%	4%
Алматы	5,8%	15,9%	12,3%	4,3%	54,3%	7,2%
Шымкент	17,5%	17,5%	15,9%	4,8%	14,3%	30,2%

2-кесте Қазақстан өңірлерінде ҚК тиімділігі симметриясыз дамтынын көрсетеді. Бұл ҚК мүшелерімен тереңдетілген сұхбат нәтижелерінде де расталады. Кейбір ҚК белсенді және көбірек мүмкіндіктерді қажет етеді, ал басқа ҚК бұрыннан бар құралдарды пайдаланбайды. Жүргізілген сұхбаттарға және жарияланған есептерге қарап, 2021 жылдың бірінші жартысында бірқатар ҚК мүлдем отырыс өткізген жоқ деп қорытынды жасауға болады. Бұл ретте Қазақстанда қарама-қарсы мысалдар бар – бұл тиімді ҚК, олардың тәжірибесін даму үшін үлгі ретінде ескеру қажет. Атап айтқанда, Алматылық ҚК үйлесімді жұмыс, ашықтығы және пәрменді ұсынымдармен үздік тәжірибе көрсетті.

Алматы қ. қоғамдық кеңесі

- Әртүрлі форматтағы тұрақты кездесулер өткізеді (отырыстар: төралқа, кеңес, комиссия; қоғамдық тыңдаулар, мониторинг, диалогтық алаңдар және басқалар);
- Өз сайты, әлеуметтік желілер, әлеуметтік желілердегі топтар, жергілікті телеарналар арқылы жария етуді жүргізеді;
- ҚК қызметі туралы есептер үнемі жарияланады;
- ҚК әрбір мүшесінің қызметін жұмыс тиімділігінің және өз міндеттерін орындаудың арнайы критерийлері бойынша бағалауды жүзеге асырады

ҚК дамуындағы маңызды кезеңдердің бірі 2021 жыл – осы кезде ҚК туралы заңнамаға енгізілген түзетулердің күшіне ену уақыты, бұл ҚК қызметінің бірінші кезеңін және көптеген пікірталастарды талдаудың нәтижесі болды. Жаңартылған «Қоғамдық кеңестер туралы» Заңда ҚК өкілеттіктері мен міндеттерін кеңейту қарастырылған:

- ҚК жергілікті деңгейде құқық қорғау органдары басшыларының есептерін тыңдау құқығын алды;

- ел экономикасының негізгі бөлігін қалыптастыратын квазимемлекеттік секторда ҚК құру көзделген;

- ҚК мүшелері қатыса алатын іс-шаралар тізбесі кеңейтілді, мысалы, 2021 жылдан бастап ҚК мемлекеттік сатып алу жөніндегі конкурстық комиссияларға (ерекше тәртіпті қолдана отырып жүзеге асырылатын сатып алуды қоспағанда) және тиісті квазимемлекеттік сектор субъектісінің сатып алу жөніндегі тендерлік комиссияларына (аукциондық комиссияларына) және басқа да жаңалықтарға қатыса алады.

Алайда, сарапшылардың пікірінше, ҚК міндеттерінің кеңеюімен қатар, мемлекеттік органдар мен ұлттық компанияларға әсер ету үшін ҚК өкілеттіктерін кеңейтуді қарастыру қажет. Сарапшылардан бұл ұсыныс мемлекеттік органдарда жауаптың уақтылы берілмегені, дәлелденбеген жауап бергені үшін қандай да бір жауапкершілік жоқтығына байланысты айтылады. Осыған байланысты сарапшылар ҚК мүшелеріне мемлекеттік орган немесе квазимемлекеттік компания басшысының жеке қабылдауы, сондай-ақ ҚК ұсыныстары мен ұсынымдарын тиісті облыстарда, республикалық маңызы бар қалаларда, астанада Қазақстан Республикасы Мемлекеттік қызмет істері агенттігінің Әдеп жөніндегі кеңесінің қарауына енгізу сияқты құралдарды беруді ұсынады¹⁰.

Сондай-ақ, «Рухани Жаңғыру» КЕАҚ қоғамдық пікір сауалнамасы ҚК қызметін жақсарту жөніндегі ұсынымдардың алдыңғы үштігіне мыналар кіруі тиіс екенін көрсетті:

(1) ҚК қызметі туралы халықты ақпараттандыру деңгейін арттыру (42,3%),

(2) ҚК қызметін реттейтін заңнаманы жетілдіру (31,3%),

(3) ЖАО басшыларының өз бағыттары бойынша есептермен ҚК отырыстарына қатысуы (25,9%).

10-сурет – «Сіздің ойыңызша, барлық деңгейдегі қоғамдық кеңестердің қызметін жақсарту үшін не істеу қажет?» деген сұрақтың жауаптарын бөлу, % (респонденттер жауаптың бірнеше нұсқасын таңдай алды)

¹⁰ Қоғамдық кеңестердің өкілеттігі жоқ - саясаттанушы https://www.inform.kz/ru/u-obschestvennyh-sovetov-prakticheskii-net-polnomochiy-politolog_a3843802 (Қаралған күні: 20.10.2021 ж.)

Азаматтардың ҚК жұмысы туралы хабардарлығы

2020 және 2021 жылдардағы әлеуметтік өлшемдерді салыстыру қоғамның ҚК қызметі туралы хабардар болу деңгейінің біртіндеп өзгергенін көруге мүмкіндік береді. Егер 2020 жылы 20,3% респондент ғана қоғамдық кеңестердің жұмысымен таныс болса, 2021 жылғы деректер бойынша бұл көрсеткіш 30,3%-ға дейін өсті. Бір жыл ішінде хабардарлық деңгейі 10%-ға өсті, бірақ кеңестердің жұмысымен таныс емес және олар туралы алғаш рет естігендер үлесі әлі де жоғары – шамамен 69%¹¹.

3-кесте. «Сіз қоғамдық кеңестердің жұмысымен таныссыз ба?» деген сұрақтың жауаптарын бөлу, %

Жауап нұсқасы	2020 жыл	2021 жыл
Иә	20,3%	30,3%
Жоқ	40,2%	41,2%
Қоғамдық кеңестер туралы алғаш естуім	21,9%	27,8%
Жауап беруге қиналамын	17,7%	0,7%

2021 жылы мемлекеттік қызметкерлер, бюджеттік сала қызметкерлері арасында ҚК жұмысы туралы хабардарлықтың ең жоғары үлесі болды. Бір жылдағы көрсеткіштерді салыстыру үрдістерді анықтау үшін жеткіліксіз, бірақ белгілі бір оң серпін байқалады. Сонымен бірге, ҚК қызметі туралы ақпараттық науқан айтарлықтай күшейтуді және тәсілдерді қайта қарауды қажет ететіні анық.

4-кесте – «Сіз қоғамдық кеңестердің жұмысымен таныссыз ба?» деген сұрақтың жауаптарын бөлу (әлеуметтік-кәсіби мәртебесі бойынша)

Қызмет саласы	Иә	Жоқ/Қоғамдық кеңестер туралы алғаш естуім
Мемлекеттік қызметкерлер және бюджеттік ұйым қызметкерлері	42%	58%
Жеке еңбек қызметі және фрилансерлер	29%	72%
Жалдамалы қызметкерлерді тартумен жеке бизнес және жеке сала	28%	71,5%
Экономикалық қызметке тартылмаған халық (зейнеткерлер, студенттер, үй шаруасындағы әйелдер, жұмыссыздар)	26%	73%
Жеке қосалқы шаруашылықта, отбасылық кәсіпорында жұмыспен қамтылғандар	25%	75%

Ескеретін жәйт, ҚК-ң бір бөлігі өте жабық құрылым күйінде қалуы. Өңірлік бөліністе хабардарлықтың ең жоғары көрсеткіші Батыс Қазақстан, Қызылорда және Түркістан облыстарында байқалады. Хабардарлықтың төмендігі: Атырау, Қарағанды, Қостанай, Маңғыстау облыстарында және Нұр-Сұлтан қ. (хабардар болмау көрсеткіші 70%-дан жоғары өңірлер) тіркеледі.

¹¹ Қоғамдық кеңестер қызметі туралы кешенді баяндама: Нұр-Сұлтан: "Рухани жаңғыру" Қазақстандық қоғамдық даму институты" КЕАҚ, 2020. – 120 б.

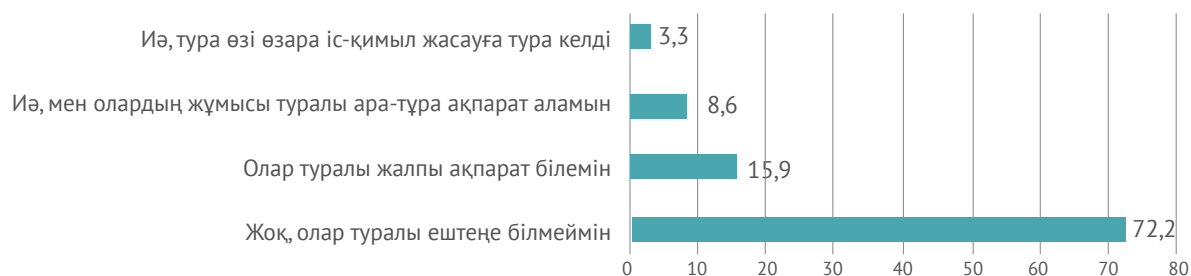

5-кесте. «Сіз елде қоғамдық кеңестер жұмыс істейтінін естідіңіз бе?» деген сұрақтың жауаптарын бөлу, %

Облыстар	Иә	Жоқ	Қоғамдық кеңестер туралы алғаш естүім	Жауап беруге қиналамын
Ақмола	34%	46%	18%	2%
Ақтөбе	21,1%	36,8%	31,6%	10,5%
Алматы	42,9%	32,5%	24,6%	0%
Атырау	23,1%	10,3%	64,1%	2,6%
Батыс Қазақстан	77,3%	15,9%	6,8%	0%
Жамбыл	39,4%	22,7%	37,9%	0%
Қарағанды	13,8%	47,9%	38,3%	0%
Қостанай	19%	15,9%	65,1%	0%
Қызылорда	68,8%	16,7%	14,6%	0%
Маңғыстау	14,6%	51,2%	34,1%	0%
Түркістан	53,6%	37,3%	8,2%	0,9%
Солтүстік Қазақстан	43,6%	38,5%	17,9%	0%
Павлодар	30,8%	13,5%	53,8%	1,9%
Шығыс Қазақстан	35,8%	23,2%	41,1%	0%
Нұр-Сұлтан	25,3%	41,3%	32,0%	1,3%
Алматы	35,5%	21,7%	42,8%	0%
Шымкент	41,3%	36,5%	22,2%	0%

Осыған байланысты өңірлердің ҚК жұмысында бірыңғай механизмдерді тұжырымдау қажет; Жергілікті атқарушы органдардың ҚК-мен жұмыс істеу тәсілдерін қайта қарау қажет, атап айтқанда, мемлекеттік орган мен ұлттық компанияның тиімділігін бағалауға әкімдіктер мен ҚК-нің өзара іс-қимыл деңгейін енгізу талап етіледі; ҚК мүшелерінің тәжірибе алмасуын ұйымдастыру және ҚК қызметін ақпараттық сүйемелдеу бойынша гайд әзірлеу.

Министрліктердің, агенттіктердің және квазимемлекеттік құрылымдардың ҚК-нің болуы және жұмысы туралы ақпаратқа респонденттердің аз саны - шамамен 28%.

11-сурет – «Сіз министрліктердің, агенттіктердің және квазимемлекеттік құрылымдардың қоғамдық кеңестерінің қызметі туралы білесіз бе?» деген сұрақтың жауаптарын бөлу, %

Азаматтардың ҚК-ге қызығушылығы артуы

Қоғамдық кеңестер халықтың саяси мәдениетінің деңгейіне құрамда қатысу арқылы немесе өздерін қызықтыратын проблемалар бойынша жүгінген кезде оң ықпал етеді. Жаппай сауалнама деректері бойынша халықтың тартылу көрсеткішінде оң динамика байқалады. 2021 жылы 18,6% респондент қоғамдық кеңестің мүшесі болуға дайын және ниет білдіріп отыр, бұл осы көрсеткіштен 7 тармаққа жоғары: 2020 жылы өзін тек 11,8% ғана қоғамшыл ретінде көрді.

6-кесте. «Сіз өз аймағыңыздың/қалаңыздың қоғамдық кеңесінің мүшесі болғыңыз келе ме?» деген сұрақтың жауаптарын бөлу, %

Жауап нұсқасы	2020	2021
Иә	11,8	18,6
Жоқ	47,9	81,4
Білмеймін	28,9	Жауап нұсқасы жоқ
Алғаш естіп тұрмын	11,3	Жауап нұсқасы жоқ

Қазақстандықтардың ҚК қызметіне төмен тартылуы, ең алдымен, қазақстандықтардың қоғамдық ұйымдарға деген сенімінің жалпы төмен деңгейіне байланысты. Осылайша, «Әлеуметтанулық өлшемдегі қазақстандық қоғамның құндылықтары»¹² зерттеуінің деректері бойынша халық арасында қоғамдық бірлестіктер, саяси партиялар, кәсіподақтар және басқалар сияқты азаматтық институттарға сенімнің төмен деңгейі тіркелді, бұл ҚК қызметіне төмен тартылу факторларының бірі бола алады.

7-кесте. Ұйымдарға сенім көрсеткіштері, %

Институт	Үлесі, %
Ел Президенті	87,5
Үкімет	75,6
Діни бірлестіктер	68,9
Парламент	64,6
Саяси партиялар	64,5
Жергілікті билік органдары (әкімдік, мәслихат)	60,4
Соттар	56,8
Кәсіподақтар	55,1
Полиция	54,8
Қазақстандық үкіметтік емес ұйымдар	50,4
Халықаралық үкіметтік емес ұйымдар	47,8

Дереккөз: «Қазақстандық қоғамның әлеуметтік өлшемдегі құндылықтары» зерттеуінен үзінді, 2019 (1600 респондент)

Бірқатар үрдістерді талдау SWOT талдау кестесін құруға мүмкіндік береді, ол ҚК дамуындағы күшті және әлсіз тұстарды айқын көрсетеді және ҚК тиімділігін арттыру тәсілдерін қайта қарауға мүмкіндік береді.

12-сурет – Қазақстандағы қоғамдық кеңестердің қызметін SWOT-талдау (Ішкі және сыртқы орта факторларын: әлсіз және мықты тұстарын, мүмкіндіктер мен қауіптерді талдау)

SWOT талдауы ҚК қызметінде бірқатар күшті және осал тұстары бар екенін көрсетті. ҚК сияқты механизмді құру мемлекеттік органдардың шешім қабылдау процесін неғұрлым ашық етуге, ал қоғам белгілі бір шешім қабылданғанға дейін өз пікірін білдіруге мүмкіндік береді.

ҚК саяси деңгейде қолдау дамудың Қазақстан Президенті Қ.Қ. Тоқаев айтқан «Халық үніне құлақ асатын мемлекет» тұжырымдамасы шеңберінде жүзеге асырылып жатқанын білдіреді және осыған байланысты жүргізіліп жатқан саяси реформалармен бірге одан әрі де дамитын болады.

Қоғамдық кеңестердің балама тәуелсіз зерттеулер жүргізу мүмкіндігі қоғамдағы кеңестердің позициясын нығайтады. Алайда, сонымен бірге, бірқатар әлсіз жақтар бар, оларды азайту ҚК институтын нығайтуға және нәтижесінде азаматтардың қабылданатын шешімдер процесіне деген сенімін арттыруға мүмкіндік береді.

Қауіптерді азайту үшін мемлекеттік органдар мен ұлттық компанияларға әсер ету мүмкіндігі үшін ҚК өкілеттіктерін күшейту қажет. Олай болмаған жағдайда, қоғам белсенділері өз ұсыныстарын билікке жеткізудің басқа жолдарын іздейді. Бұдан басқа, мемлекеттік органдар жұмыс топтарының құрамын және ҚК құрамын қалыптастыруға қысымды жойып, қоғамдастықтың неғұрлым белсенді мүшелерінің кіруі үшін мүмкіндіктер ашқаны жөн. Бірқатар сарапшылардың пікірінше, ҚК мүшелерін іріктеудің қолданыстағы процесі жетілдіруге әлеуеті бар.¹³ 2019 жылы «Талап» қолданбалы зерттеулер орталығының зерттеушілері электрондық үкімет порталы арқылы жұмыс тобын құрмай ҚК-ге бір деңгейлі іріктеу жүйесін ұсынды. Мемлекеттік органдардың құрамын қалыптастыруға ықпал ету мүмкіндіктерін болдырмау үшін іріктеу процесін неғұрлым жариялы және ашық ету ұсынылды. Әсер әртүрлі деңгейдегі ҚК-ге бұрынғы мемлекеттік қызметшілерді, ең алдымен, олардың басшылығына адал және азаматтық қоғам институттарындағы әріптестеріне ұқсас ерекше белсенділік танытпайтын тиісті мемлекеттік органдардың зейнеткерлікке немесе жаңа жұмыс орнына кеткендер қатарынан тартудан көрінеді. Ол үшін мыналар пайдаланылуы мүмкін: жеке уағдаластық негізінде қолайлы адамдар қатарынан ҚК болашақ мүшелерін алдын ала іріктеудің жасырын механизмдері; ҚК қалыптастыру және осы ҚК мүшелерін іріктейтін жұмыс топтарының мүшелерін іріктеу жөніндегі конкурстарды өткізу туралы қалың жұртшылықты хабардар етудің жеткіліксіздігі.

Сондай-ақ SWOT-талдау барысында анықталған қатерлерді барынша азайту үшін кеңестердің қызметін ақпараттық сүйемелдеуді күшейту, пікір көшбасшыларының қызметіне қосылу, нәтижелерді жергілікті қоғамдастықтар арасында танымал топтарда әлеуметтік желілерде жариялау, мемлекеттік әлеуметтік тапсырыс арқылы ақпараттық жария етуді қолдау талап етіледі.

Сенімді арттырудың негізгі қағидаты ҚК қызметінің ашықтығы болып табылатынын ескеру қажет. Сайттар мен парақшалар кері байланыс механизмі бар ақпараттық болуы керек. Қызмет нәтижелері мен негізгі оқиғалар ашық қолжетімді болуы тиіс.

Ең белсенді және құзыретті мүшелерді ҚК құрамына тарту үшін мемлекеттік қызметке кіру немесе басқа артықшылықтар түрінде ынталандыру механизмдерін қарастыру қажет.

Тоқсанға арналған ҚК-нің алдағы жұмыс жоспарын ашық қолжетімді ету қажет. Сапалы сараптама жүргізу үшін қоғамдық кеңестердің қызметіне өңірлік жоғары оқу орындарының білім беру және ғылыми әлеуетін тарту қажет.

Белсенділік пен қызметке қызығушылықтың төмендейтінін ескере отырып, қоғамдық кеңестер мүшелері үшін KPI енгізу қажет. Жеке ҚК мүшелерімен сұхбаттан негізгі еңбек қызметі шеңберіндегі жұмыспен қамту ҚК мүшелеріне қоғамдық қызметке қажетті уақытты бөлуге мүмкіндік бермейді. Мүмкін бәсекелестік

¹³ "Талап" қолданбалы зерттеулер орталығы" қоғамдық қоры. Қоғамдық кеңестердің қызметін жақсарту бойынша кемінде 15 ұсыным // "Kazkenes/Қоғамдық кеңестер" Телеграм арнасы/<https://t.me/kazkenes>

элементін енгізу мүшелердің белсенділігін арттырады. Атап айтқанда, Алматы қ. ҚК тәжірибесі бойынша ҚК және олардың жекелеген мүшелерінің тиімділік деңгейін бағалауға мүмкіндік беретін тұрақты бағалау жүйесін енгізу талап етіледі. Сондай-ақ, ҚК мүшелерін белсенді жұмыс істеуге ынталандыру керек. Мемлекеттік мекемелерге кедергісіз кіруді қамтамасыз ету, мемлекеттік қызметке жеңілдетілген кіру ҚК тиімділігін жақсартады.

ҚК жұртшылығын кеңінен тарту үшін үнемі қоғамдық тыңдаулар, мониторинг және сараптама нәтижелерін талқылау қажет. Сондай-ақ, ҚК әлеуетін күшейту және композицияны жасарту қажет. Өңірлердегі қоғамдық кеңестер қызметінің тәжірибе алмасу бойынша алаңдарды өткізу өзекті болып табылады.

Жалпы, ҚК институттарының дамуында оң және теріс тенденциялар байқалады. Процесті институттандыру күрделілігіне қарамастан, тереңдетілген сұхбатқа қатысушылар мен сарапшылар ҚК-нің болашақ даму үшін айтарлықтай әлеуеті бар деп санайды¹⁴. Жұмысты одан әрі жетілдіру және жүргізілген зерттеулерді есепке алу ҚК-ге деген сенімді нығайтуға мүмкіндік береді және есеп беретін мемлекетті қалыптастыру процесіне оң әсер етеді.

1.3. Қоғамдық кеңестерді ЭЫДҰ ұсынымдарын орындау контексінде дамыту

2015 жылғы қаңтарда Қазақстан Үкіметі ЭЫДҰ-мен бірлесіп *Қазақстан саясатының бірқатар бағыттарында Ұлттық реформаларды қолдау жөніндегі елдік бағдарламаны іске асыру бойынша өзара түсіністік туралы меморандумға* қол қойды. Осыған байланысты өзара іс-қимыл бағыттары, оның ішінде қазақстандық саясат салаларының жай-күйіне сапалы талдау жүргізу үшін деректер мен ақпарат алмасу бойынша бағыттар кеңейтілді. Меморандумға қол қойылған сәттен бастап ЭЫДҰ Қазақстанның даму бағыттарын, оның ішінде қоғамдық кеңестердің даму процесін үнемі қадағалап отырады. «Мемлекеттік басқарудың толық шолуына әкелетін қосымша шолу (функционалдық шолу)» жобалары мен бағдарламалары шеңберіндегі бағалар көрнекі болып табылады, ал неғұрлым егжей-тегжейлі ұсынымдар Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес жөніндегі Стамбул іс-қимыл жоспарының бағдарламасы арқылы ұсынылады.

ЭЫДҰ ұсынымы

Transparency International нәтижелеріне сәйкес 2020 жылға қарай Қазақстан сыбайлас жемқорлықты қабылдау индексында 19 позицияға көтерілді. 2016 жылмен салыстырғанда көрсеткіш 9 позицияға жақсарды¹⁵. Осындай өзгерістерді атап өте отырып, ЭЫДҰ¹⁶ сарапшылары Қазақстан Үкіметіне мемлекеттік сектордың есеп беру механизмін одан әрі жетілдіруді және үкіметтік емес сектордың шешімдер қабылдау процесіне қатысуын арттыруды ұсынады. ҚК-ні неғұрлым тәуелсіз ету және мемлекеттік емес ұйымдардан кеңестерге делегаттарды анықтауға мемлекеттің араласуын болдырмау қажеттілігі атап өтілді¹⁷.

¹⁴ <https://vlast.kz/obsshestvo/27318-pat-barerov-dla-razvitia-obshestvennyh-sovetov-v-kazahstane.html>

¹⁵ Сыбайлас жемқорлықты қабылдау индексында Қазақстан алғаш рет 38 балл жинап, 19 позицияға көтерілді. <http://tikazakhstan.org/v-indekse-vospriyatiya-korrupsii-kazahstan-podnyalsya-na-19-pozitsij-nabrav-vpervye-38-ballov/> (Қаралған күні: 21.09.2021 ж.)

¹⁶ Шығыс Еуропа және Орталық Азия елдеріндегі сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес Шығыс Еуропа және Орталық Азия елдеріндегі сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес саласындағы реформалар. Жетістіктер мен проблемалар. 2016-2019 жж. <https://www.oecd.org/corruption/anti-bribery/OECD-Anti-Corruption-Reforms-Eastern-Europe-Central-Asia-2016-2019-RUS.pdf>

¹⁷ Шығыс Еуропа және Орталық Азия елдеріндегі сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес Қазақстандағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы реформалар.

Қазақстандық сарапшылар арасында бұрынғы мемлекеттік қызметшілер мен үлестес тұлғалар қатарынан азаматтық қоғамның ресми өкілдігін олардың құрамына қосу арқылы мемлекеттік органдардың ҚК құрылымына араласуы туралы мәселелер көтерілді.¹⁸ Тиісінше, нақты және белсенді үкіметтік емес сектор жеткілікті түрде ұсынылмаған. ЭЫДҰ осыған байланысты ҚК құрамындағы мемлекеттік қызметшілердің жалпы үлесін мейлінше азайтуды, уақыт өте келе азаматтық сектордың қатысуын 90%-ға дейін ұлғайтуды ұсынды. Бұл ретте, ЭЫДҰ Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес жөніндегі Стамбул іс-қимыл жоспары бойынша ұсынымына сәйкес кеңестер құрамын қалыптастыратын жұмыс топтарын мемлекеттік органдардың басшылары емес, азаматтық қоғам өкілдері басқаратындай етіп жасау ұсынылды¹⁹.

ЭЫДҰ сондай-ақ азаматтық қоғамның барлық санаттарының репрезентативтілігін ескере отырып, ҚК әлеуетін арттыру қажеттігін атап өтті²⁰. Сондай-ақ, ҚК тәуелсіз ретінде қабылданбайтыны атап өтілді, «Қоғамдық кеңестер туралы» ҚР Заңының 1-бабы 4-тармағында олардың дербестігі туралы айтылған.

Шешім

2021 жылғы қаңтарда «Қоғамдық кеңестер туралы» заңға қазақстандық және халықаралық сарапшылар баяндаған бірқатар ұсынымдарды есепке алуды көздейтін түзетулер қабылданды. Жаңартылған заңнамаға сәйкес республикалық және жергілікті деңгейдегі ҚК-ні жұмыс топтары құрады, олардың басшылары дауыс беру арқылы азаматтық қоғамның атынан жұмыс топтарының мүшелері арасынан сайланады.²¹ Бұған дейін бұл қызметті мемлекеттік органдардың басшылары атқарған болатын. Осылайша, ЭЫДҰ жұмыс топтарына қатысты ұсынымы орындалды, алайда азаматтық және мемлекеттік сектор өкілдігінің үлесіне қатысты норма өзгеріссіз қалды және азаматтық сектор өкілдерінің кеңестер құрамында жұмыс тобы мүшелерінің жалпы санының кемінде 2/3 мөлшерінде және мемлекеттік орган мен квазимемлекеттік сектордан кемінде 1/3 мөлшерінде мүшелігін белгілейді.

ҚК статистикалық деректерін талдау бірқатар өңірлерде мемлекеттік қызметшілердің ҚК өздеріндегі үлесі 50%-ға дейін (мысалы, БҚО және Шымкент) жететінін көрсетті, бұл ҚР-да ҚК құру мақсатынан жол беруге болмайтын ауытқу болып табылады. Осыған байланысты ҚК құрамындағы сәйкессіздікті жою, сондай-ақ азаматтық қоғам мен мемлекеттік органдар өкілдерінің ҚК құрамындағы заңнамалық арақатынасын жұмыс топтарында да, әсіресе құрамдарда 90% және 10% пропорциясына дейін өзгерту мүмкіндігін қарастыру ұсынылады. Сондай-ақ, мемлекеттік қызмет өкілдерін ҚК құрамынан шығару және олардың мүше емес, бақылаушы ретінде қатысу мәселесін қарастыруға болады.

Сондай-ақ ЭЫДҰ ұсынымдарына қатысты 2021 жылғы жаңартылған заңнамада қоғамдық кеңестердің сандық құрамы республикалық деңгейде – он бестен отызға дейінгі мүшеде; квазимемлекеттік сектор субъектілерінде құрылатын қоғамдық кеңестерде оннан он беске дейінгі мүшеде айқындалғанын атап өту қажет. Жергілікті деңгейде ҚР АҚДМ атынан уәкілетті органның ұсынымдарын ескере

Стамбул сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жоспары аясында мониторингтің 4-ші раунды. <https://www.oecd.org/corruption/acn/OECD-ACN-Kazakhstan-4thRound-Monitoring-Report-RUS.pdf>

18 Colin Knox & Saltanat Janenova (2018) Public councils in Kazakhstan: a case of emergent participative democracy?, *Central Asian Survey*, 37:2, 305-321, DOI: 10.1080/02634937.2017.1410467

19 Шығыс Еуропа және Орталық Азия елдеріндегі сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес Қазақстандағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы реформалар. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес жөніндегі Стамбул іс-қимыл жоспары шеңберінде мониторингтің 4-ші раунды. <https://www.oecd.org/corruption/acn/OECD-ACN-Kazakhstan-4thRound-Monitoring-Report-RUS.pdf>

20 <https://legalacts.egov.kz/npa/view?id=1936787>

21 Қазақстан Республикасының Заңы 2015 жылғы 2 қарашадағы № 383-V ҚРЗ. <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1500000383>

отырып - халықтың санына байланысты. Ол үшін Орталық сайлау комиссиясының мәслихаттардың сандық параметрлерін айқындау жөніндегі тәжірибесін пайдалану ұсынылады.

ЭЫДҰ ұсынымы

Сондай-ақ, ЭЫДҰ-ның қоғамдық кеңестерге қатысты ұсынымдарының бірі ҚК қызметін қаржылық қолдау механизмін енгізу болды. Қаржы қаражаты сыртқы сараптамалық көмекті сатып алу, заң консультациясын алу, жергілікті жерлерге шығуды жабу бойынша ҚК шығыстарын өтеуге көзделуі тиіс²².

Шешім

2021 жылғы 3 қаңтардағы жаңартылған заңнама ҚК қызметін материалдық-техникалық және кадрлық қамтамасыз етуге қаражат бөлуді көздейді. «Қоғамдық кеңестің қызметін республикалық деңгейде ұйымдастыруды қамтамасыз етуді тиісті мемлекеттік орган немесе оның қатысуымен қоғамдық кеңес құрылған квазимемлекеттік сектор субъектісі жүзеге асырады» деп айтылды²³. Жергілікті деңгейде ұйымдастырушылық қамтамасыз етуді тиісті әкімшілік-аумақтық бірліктің мәслихаты жүзеге асырады. Бұл ретте ұйымдастырушылық қамтамасыз ету деп «компьютерлік және ұйымдастыру техникасы, үй-жайды жалға алу, кеңсе тауарлары, ҚК жұмыс істеуі мақсатында байланыс қызметтері, ҚК қызметі үшін 1 штат бірлігін бөлу, ҚК мүшелерінің көлік шығыстарын өтеу және қоғамдық бақылау жүргізуге тартылған сарапшылардың қызметтеріне ақы төлеу» түсініледі²⁴. ҚР АҚДМ вице-министрінің айтуынша, алдағы үш жылға (2021-2024) орталық деңгейде 65 миллион теңге, орташа алғанда бір қоғамдық кеңеске жылына 1,3 миллион теңге қарастырылған.

Алайда, тереңдетілген сұхбат нәтижелеріне сәйкес ҚК хатшысының төлемі елеусіз (айына 80 мың теңгеден аспайды), бұл ретте хатшының шамадан тыс жүктемесі және іс жүргізуді жүргізуде белгілі бір біліктілікке, ұйымдастырушылық дағдыларға және ақпараттық сүйемелдеу дағдыларына қойылатын талаптар байқалады. Тиісінше, бөлінген сома хатшыны бұл позицияны тұрақты деп қарастыруға итермелей алмайды. Осыған байланысты төлем деңгейін арттыруды қоса алғанда, техникалық хатшы қызметінің шарттарын қайта қарау талап етіледі.

Тұтастай алғанда, ЭЫДҰ Қазақстандағы тым орталықтандырылған бюрократиялық құрылым, ашықтықтың болмауы және реформалар жүргізу жөніндегі күш-жігерге нұқсан келтіретін сыбайлас жемқорлық тәуекелдері, сондай-ақ инвесторлар мен азаматтардың сенімінің төмендігі проблемаларын көтереді. Осыған байланысты ЭЫДҰ сарапшылары Қазақстанға өңірлер мен елді мекендерге көбірек өкілеттік беруді, саясатты әзірлеуге жұртшылықтың қатысуын кеңейтуді ұсынады. Сарапшылардың пікірінше, бұл экономикалық қызметті әртараптандыруға және экономикалық өсуді қолдауға оң әсер етеді²⁵.

22 Қазақстанға қоғамдық кеңестерді қаржылай қолдау ұсынылды // https://www.inform.kz/ru/kazakhstanu-rekomendovano-finansovo-podderzivat-ob-schestvennye-sovety_a3314889 (Қаралған күні: 10.10.2021 ж.)

23 «Қоғамдық кеңестер туралы» 2015 жылғы 2 қарашадағы № 383-V Қазақстан Республикасының Заңы (01.07.2021 ж. жағдай бойынша өзгерістер және толықтырулар)

24 «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне қоғамдық кеңестер қызметінің мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасының Заңы жобасының тұжырымдамасы // <https://legalacts.egov.kz/npa/view?id=1965420> (Қаралған күні: 21.09.2021 ж.)

25 <https://www.oecd.org/eurasia/countries/OECD-Eurasia-Reforming-Kazakhstan-EN.pdf>

«Неліктен кейбір елдер бай, ал басқалары кедей» деген танымал зерттеудің авторлары Д. Аджемоглу мен Д. Робинсон басқаруға қатысты осындай көзқараспен келіседі, олар саяси негіздердегі айырмашылықтар елдердің экономикалық даму траекториясындағы айырмашылықтарды анықтайды - инклюзивті саяси институттарсыз инклюзивті экономикалық институттар бола алмайды деп баса айтады. Сонымен бірге, инклюзивті саяси институттың маңызды элементтерінің бірі - билікті басқаратын және тежейтін әділ соттың, БАҚ пен азаматтық қоғамның бостандығы арқылы саяси билікті шектеу. Осыған байланысты Қазақстанда ұзақ мерзімді даму траекториясы дұрыс таңдалған.

Азаматтық қоғамның өз күшін институттандыруға - оны ұйымдасқан және тұрақты етуге мүмкіндігі бар. Осыған байланысты ҚК осындай институт ретінде әрекет етеді. Мемлекетті есеп беру үшін қоғам бірдей қарқынмен күшейтілуі керек. Күшті мемлекет пен күшті қоғам статикада емес, динамикада бар.

ҚК-де басты рөлді азаматтық қоғам институттары, яғни белгілі бір жарғылық мақсаттармен біріктірілген ұйымдасқан адамдар тобы атқаруы керек. Бұл ретте ҚК механизмі азаматтық қоғам саласында жүргізіліп жатқан реформалардың жалпы мәнмәтінінде ғана жұмыс істейтінін түсіну маңызды.

ҚОРЫТЫНДЫ

2016-2021 жылдар кезеңінде Қазақстанда қоғамдық кеңестерді институттандырудың белсенді процесі өтті. Оларды енгізу инновациялық шешімге айналды және қоғамдық қатынастардың күрделенуімен және мемлекет пен қоғам арасындағы жаңа, тиімді байланыс арналарына қажеттілікпен, шиеленісті азайту қажеттілігімен туындады. Осыған байланысты ҚКДИ зерттеулерінің нәтижелері ҚК өз рөлімен күресетінін атап өтуге мүмкіндік береді. Қоғамда да, ҚК мүшелері арасында да ҚК тиімділігін тану дәрежесінің өсуі, сондай-ақ азаматтық сектордың мемлекеттік органдармен диалогының сапасының артуы байқалады.

Бұл ретте ҚК одан әрі тиімді жұмыс істеуі үшін рұқсатты талап ететін бірқатар бағыттар бар. Бұл, ең алдымен, барлық деңгейлердегі ҚК есептілігіне және олардың ақпараттық жұмысын жүйелеуге қатысты. Қазіргі уақытта жүргізіліп жатқан қызмет туралы ашық ақпараттық жұмыс жүргізуге мүмкіндік беретін ҚК-де жұмыс жолға қойылмаған. ҚК туралы заңда БАҚ-та қызмет туралы жылдық есепті жариялау және (немесе) интернет-ресурста орналастыру міндеті туралы қолданыстағы нормаға қарамастан, ҚК-нің басым бөлігі есептілікті ұсынбайды. Алматы қаласының ҚК сәтті тәжірибесі бар, оның тәжірибесі басқа ҚК-ге тарауы мүмкін. Сондай-ақ мемлекеттік орган мен ұлттық компанияның тиімділігін бағалауға қоғамдық кеңестерді дамыту бойынша индикаторды енгізу талап етіледі.

Қазақстанда ҚК жұмысы туралы азаматтардың хабардар болуының жалпы үлесінің өсуі кезінде өңірлер бөлінісіндегі түбегейлі айырмашылықтарға назар аудару талап етіледі. Хабардарлықтың жоғары көрсеткіштері Батыс Қазақстан, Қызылорда және Түркістан облыстарында (50%-дан жоғары) және басқа да көптеген өңірлерде, әсіресе Атырау, Қарағанды, Қостанай, Маңғыстау облыстарында және Нұр-Сұлтан қаласында (20%-дан төмен) төмен. Осыған байланысты өңірлердің ҚК ақпараттық жұмысын жүргізуде бірыңғай механизмдерді әзірлеу; ҚК-мен жұмыс істеуде жергілікті атқарушы органдардың тәсілдерін қайта қарау; ҚК бірінші басшысымен (қала, облыс, ОМО, ұлттық компания) тоқсанына кемінде бір рет кездесулер өткізу; ҚК мүшелерінің тәжірибе алмасуын ұйымдастыру және ҚК қызметін ақпараттық сүйемелдеу жөніндегі гайд әзірлеу қажет.

ҚК жұмысы туралы хабардар етілгендердің ең жоғары пайызы мемлекеттік қызметшілер мен бюджет саласының қызметкерлеріне тиесілі. Бұл ақпараттандыру саласын кеңейту қажеттілігін көрсетеді. Атап айтқанда, ең осал жағдайдағы және мүдделерін қорғауды қажет ететін санаттарға ерекше назар аудару қажет: өндірістік саланың өкілдері, қосалқы шаруашылықта жұмыс істейтіндер, жұмыссыздар, жан басына шаққандағы табысы кедейлік шегінен төмен азаматтар және басқалар.

Ақпараттық жұмыстың оң факторы - елдің барлық операциялық жүйелерінің Kaz-Kenes.kz бірыңғай интернет-сайтын дамыту. Портал 2021 жылғы қыркүйектен бастап белсенді жұмыс істей бастады және ҚК кері байланысын күшейту үшін сапалы негіз болады. Алайда, оның толық жұмыс істеуі үшін барлық ҚК порталдағы ақпаратты үнемі жаңартып отыру үшін нөмірлеу қажет. Бұл үшін ҚК-де осы бағытқа жауапты болу маңызды. ҚК-нің ашықтығы осы институтқа деген сенім деңгейін едәуір арттыра алады.

2021 жылғы заңнамалық өзгерістерді талдау ҚК қызметі шеңберінде ЭЫДҰ ұсынымдарын есепке алуды көрсетеді. ЭЫДҰ сарапшылары да ҚК тиімділігін мойындайды және дамудағы оң динамиканы атап өтеді.

Жалпы, ҚК мемлекет пен қоғам арасындағы коммуникативті өзара әрекеттесуді қайта жүктеудің бір бөлігі болды. Қоғамдық кеңестердің қызметін күшейту «халық үніне құлақ асатын мемлекет» тұжырымдамасын іске асырудың ажырамас бөлігі болып табылады, оның мақсаты халықты шешімдер қабылдау процесіне тарту және есеп беретін мемлекет құру болып табылады. 2015 жылдан бастап ҚК арнайы заң қабылдау мен олардың республикалық, жергілікті деңгейлерде және квазимемлекеттік секторда құрылуынан бастап шешімдер қабылдау процесінде нақты нәтижелерді көрсетуге дейінгі жолдан өтті. Азаматтар бұл процеске біртіндеп тартылуда, оң динамика байқалуда. ҚК-ні институттандырудың күрделілігіне қарамастан, олардың қызметті құрудағы және ашықтықты қалыптастырудағы үдемелі дамуын атап өтуге болады. Жұмысты одан әрі жетілдіру және ұсынымдарды есепке алу ҚК-ге деген сенімді нығайтуға мүмкіндік береді және есеп беретін мемлекетті қалыптастыру процесіне оң әсер етеді.

ҰСЫНЫСТАР

Орталық мемлекеттік органдар мен жергілікті мемлекеттік басқару органдарына:

- әрі қарай ҚК қызметіне талдау жүргізу және жыл сайынғы Ұлттық баяндамаға ақпаратты енгізу үшін жылына кемінде бір рет ҚК есептілігін міндетті түрде ұсынуды бақылауды қамтамасыз ету;
- тиімділігін көрсететін индикаторлар жиынтығын бекіту арқылы әрбір ҚК қызметін бағалау практикасы енгізілсін; мынадай критерийлер болуы мүмкін: ҚК туралы ақпаратқа қолжетімділік деңгейі, қабылданған және шешілген өтініштердің саны; мемлекеттік органдар жіберген және қабылдаған ұсынымдардың саны, медиада жариялау деңгейі және т.б.;
- ашықтығын қамтамасыз ету және электрондық үкімет порталы арқылы сайлау арқылы ҚК мүшелерін іріктеудің бір кезеңді процесіне көшу мүмкіндігін қарастыру;
- жұмыс топтары мен ҚК құрамындағы мемлекеттік қызметшілердің үлесін 10%-ға дейін қысқарту мүмкіндігін қарастыру;

- мемлекеттік қызметке кіру және жоғарылату түрінде ҚК-нің ең тиімді мүшелеріне артықшылықтар алу мүмкіндігін және басқа да ынталандырушы ұсыныстарды қамтамасыз етіңіз;
- тиісті НҚА-ға осы тармақты енгізе отырып, ҚК мүшелерінің мемлекеттік мекемелерге кедергісіз қол жеткізуін қамтамасыз ету;
- ҚК-мен өзара іс-қимыл жөніндегі мемлекеттік органдардың өкілдері үшін, әсіресе ҚК тиімділігі және олар туралы қоғамның хабардар болуы бәрінен әлсіз өңірлерде ай сайынғы тренингтер семинарларын өткізуді қамтамасыз ету (әлеуметтік сауалнама деректеріне сәйкес): Ақтөбе, Атырау, Қарағанды, Қостанай, Маңғыстау облыстары және Шымкент қаласы, сондай-ақ орталық ведомстволар мен ұлттық компанияларда;
- өңірлер арасында біліктілікті арттыру және тәжірибе алмасу бойынша ҚК мүшелеріне арналған тоқсан сайынғы онлайн-семинарларға, тренингтерге бастамашылық жасауға. Бұл ҚК мүшелерін өз жұмысын жетілдіруге ынталандырады, өйткені өңірлердегі даму серпіні күрт ерекшеленеді;
- ҚК үздік практикаларының тәжірибесін трансляциялау мен танымал етуді қамтамасыз ету;
- ОМО және ЖАО мемлекеттік ақпараттық тапсырысына ҚК қызметін жария ету жөніндегі қызметті қосу арқылы ҚК қызметін танымал етуді қолдау;
- мемлекеттік орган мен ұлттық компанияның тиімділігін бағалауға «ҚК-мен тиімді өзара іс-қимыл» критерийін енгізу мүмкіндігін қарастыру;
- ҚК хатшысының төлем деңгейін арттыру және оған ҚК мүшесі мәртебесін беру;
- Мемлекеттік орган немесе квазимемлекеттік компания басшысының жеке қабылдауы, МҚИА Әдеп жөніндегі кеңесінің қарауына ҚК ұсыныстары мен ұсынымдарын енгізу сияқты құралдармен ҚК өкілеттіктерін кеңейту мүмкіндігін қарастыру;
- ҚК қызметі үшін үй-жай бөлу мүмкіндігін қарастыру.

Қоғамдық кеңестерге:

- ҚК сайттарында атқарылған жұмыс туралы есептерді міндетті түрде жариялау тәжірибесін енгізу;
- мемлекеттік органдар мен мәслихаттардың сайттарына тәуелсіз жеке ҚК сайттарын құруға; бұл ретте мемлекеттік органдардың сайтында ҚК сайтына сілтеме болуға тиіс;
- Алматы қаласының үлгісі бойынша ҚК әрбір мүшесінің қызметін бағалау практикасын енгізу; ҚК туралы ережеде бағалау критерийлерін белгілеу және оны сайтта қолжетімді ету;
- ҚК туралы ережеде бағалау критерийлерін белгілеу және оны сайтта қолжетімді ету;
- жұртшылық, БАҚ алдағы талқылаулар туралы алдын ала білуі және қосылу мүмкіндігіне ие болуы үшін ҚК алдағы тоқсанға арналған жұмыс жоспарын ашық қолжетімділікте орналастыру;
- өз қызметін жариялау үшін әлеуметтік желілерде жергілікті топтар мен форумдарды белсенді пайдалану;
- қоғамдық кеңестердің жұмысына өңірлердің қоғамдық пікір көшбасшыларын тарту және оларды ақпараттық сүйемелдеу процесіне тарту;
- аймақтағы/саладағы неғұрлым сұранысқа ие тақырыптар бойынша ғылыми және зерттеу орталықтарының сарапшыларын ҚК құрамына тартуды күшейту; сараптама жүргізу үшін өңірлік жоғары оқу орындарының ғалымдары мен зерттеушілерінің әлеуетін іске қосу;
- азаматтардың өтініштері мен тілектерін алу үшін азаматтарды онлайн және офлайн форматта тұрақты қабылдау күндерін анықтау.

2

2-БӨЛІМ. Қоғамдық кеңестер қызметінің сапалық және сандық аспектілерін талдау

Қазіргі уақытта Қазақстанда барлық деңгейдегі 249 қоғамдық кеңес жұмыс істейді, оның құрамында 3728 мүше бар. Сонымен қатар, 233 ҚК 2019 жылы өзінің екінші құрамында 2022 жылға дейінгі өкілеттік мерзімімен құрылды. Қалғандары кейіннен, оның ішінде жаңа орталық мемлекеттік органдардың құрылуына, сондай-ақ ұлттық холдингтер мен компаниялар атынан квазимемлекеттік сектор субъектілеріне ҚК құру және оның жұмыс практикасының таралуына байланысты құрылды.

Бұл ретте ҚК құру мен қызметінің басынан бастап олардың жұмысына азаматтық қоғам өкілдерінің басым қатысуын қамтамасыз етуге баса назар аударылды. Осы бағытта жүргізілген жұмыстың негізгі нәтижелері:

- мемлекеттік органдар мен ұйымдардың, сондай-ақ бизнес-құрылымдардың ҚК-де өкілдік ету деңгейін қысқарту;

- азаматтық қоғам институттары өкілдерінің қатарынан кеңестер мүшелерінің санын ұлғайту.

Қоғамдық кеңестер мүшелерінің сапалық құрамын талдау қазіргі уақытта барлық деңгейдегі ҚК құрамындағы азаматтық қоғам өкілдерінің саны 2510 адамды (орта есеппен 70,3%) құрайтынын көрсетеді.

13-сурет. 2020-2021 жылдардағы барлық деңгейдегі қоғамдық кеңестердің сапалық құрамының динамикасы

2.1. Республикалық деңгейдегі қоғамдық кеңестер: құрамы және қызмет саласы

Республикалық деңгейге министрліктер (ҚР Қорғаныс министрлігін қоспағанда), Қазақстан Республикасының Президентіне тікелей бағынатын және есеп беретін орталық мемлекеттік органдар және квазимемлекеттік сектор субъектілері құратын қоғамдық кеңестер жатады.

Орталық мемлекеттік органдардың ҚК дамуының оң үрдісі олардың 2017 жылғы 16-дан 2021 жылы 22-ге дейін ұлғаюы болды, тиісінше олардың мүшелерінің саны да ұлғайды: 2017 жылғы²⁶ 303-тен 2021 жылы 421-ге дейін. Осылайша, көрсетілген кезеңде министрліктердің саны 15-тен 18-ге дейін, ал агенттіктер саны 1-ден 6-ға дейін өсті.

ОРТАЛЫҚ МЕМЛЕКЕТТІК ОРГАНДАРДЫҢ ҚОҒАМДЫҚ КЕҢЕСТЕРІ	
 ІІМ Ішкі істер органдары қызметінің мәселелері жөніндегі Қоғамдық кеңес	<u>23</u> ■■■■■
 ДМ ҚР Денсаулық сақтау министрлігінің Қоғамдық кеңесі	<u>16</u> ■■■■■
 СІМ ҚР Сыртқы істер министрлігі қызметінің мәселелері жөніндегі Қоғамдық кеңес	<u>23</u> ■■■■■
 ИИДМ ҚР Индустрия және инфрақұрылымдық даму мәселелері жөніндегі Қоғамдық кеңес	<u>20</u> ■■■■■
 АҚДМ Ақпарат және қоғамдық даму саласындағы қоғамдық кеңес	<u>22</u> ■■■■■
 МСМ Мәдениет және спорт мәселелері жөніндегі Қоғамдық кеңес	<u>18</u> ■■■■■
 ҰЭМ ҚР Ұлттық экономика министрлігінің Қоғамдық кеңесі	<u>12</u> ■■■■■
 БҒМ Білім және ғылым, балалардың құқықтарын қорғау мәселелері жөніндегі Қоғамдық кеңес	<u>22</u> ■■■■■
 АШМ ҚР Агроөнеркәсіптік кешенді дамыту мәселелері жөніндегі Қоғамдық кеңес	<u>18</u> ■■■■■
 СІМ ҚР Сауда және интеграция мәселелері жөніндегі Қоғамдық кеңес	<u>17</u> ■■■■■
 ӘЕМ ҚР Әлеуметтік-еңбек саласы мәселелері жөніндегі Қоғамдық кеңес	<u>17</u> ■■■■■
 ҚМ Мемлекеттік қаржы жөніндегі Қоғамдық кеңес	<u>15</u> ■■■■■
 ЦДИАӨМ ҚР Цифрлық даму, инновация және аэроғарыш өнеркәсібі министрлігінің Қоғамдық кеңесі	<u>18</u> ■■■■■
 ТЖМ Азаматтық қорғау органдары қызметінің мәселелері жөніндегі Қоғамдық кеңес	<u>20</u> ■■■■■
 ЭМ ҚР Энергетика министрлігінің отын-энергетика кешені мәселелері жөніндегі қоғамдық кеңесі	<u>21</u> ■■■■■
 ЭГТРМ Экология, геология және табиғи ресурстар мәселелері жөніндегі Қоғамдық кеңес	<u>31</u> ■■■■■
 ӘМ ҚР Әділет министрлігінің Қоғамдық кеңес	<u>23</u> ■■■■■
 МҚА Мемлекеттік қызмет істері жөніндегі органдар қызметінің мәселелері жөніндегі Қоғамдық кеңес	<u>10</u> ■■■■■
 ҚРБҚ ҚР Бәсекелестікті қорғау және дамыту агенттігінің қоғамдық кеңесі	<u>10</u> ■■■■■
 АӨК Агроөнеркәсіп кешені жанындағы Қоғамдық кеңес	<u>15</u> ■■■■■
 СЖҚА ҚР Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігінің (Сыбайлас жемқорлыққа қарсы қызмет) Қоғамдық кеңесі	<u>15</u> ■■■■■
 СЖА ҚР Стратегиялық жоспарлау және реформалар жөніндегі агенттігінің қоғамдық кеңесі	<u>15</u> ■■■■■

14-сурет. Орталық мемлекеттік органдардың қоғамдық кеңестері

²⁶ Қазақстан Республикасындағы қоғамдық кеңестердің қызметі туралы кешенді баяндама / ред. Кайдарова А.С. – Нұр-Сұлтан: “Рухани жаңғыру” Қазақстандық қоғамдық даму институты” КЕАҚ, 2020. – 179 б.

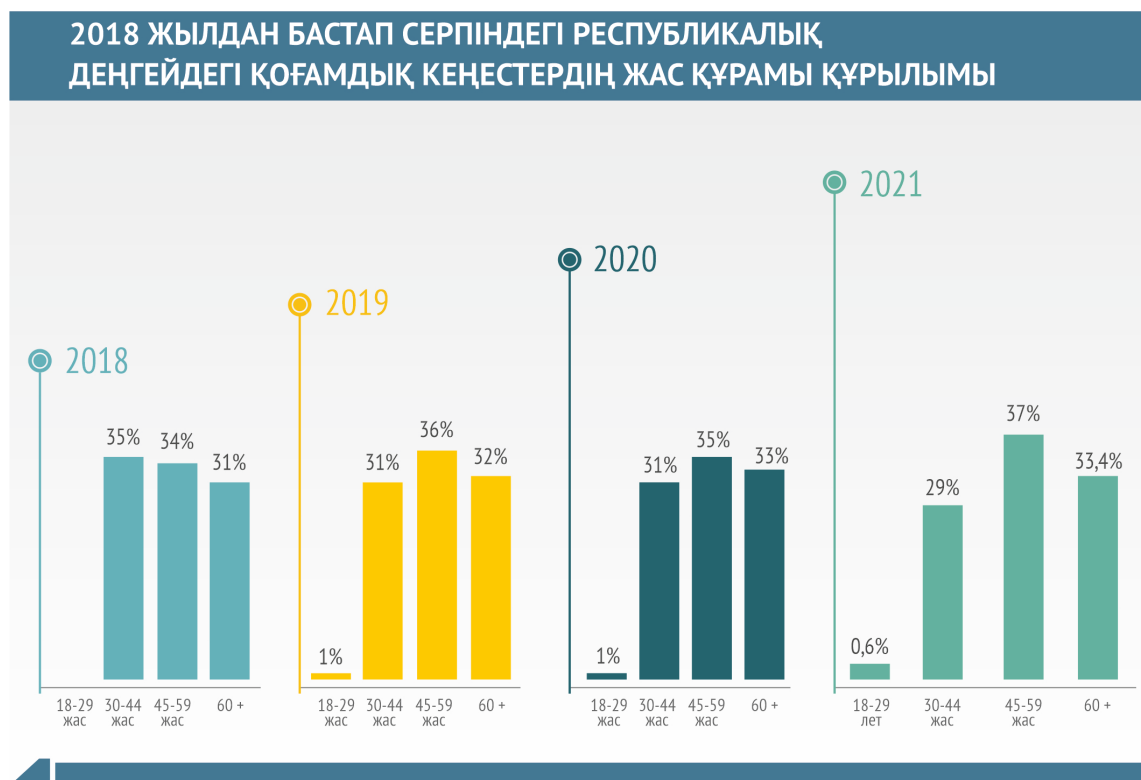
Бұл ретте 14 орталық мемлекеттік органда азаматтық қоғам өкілдері ҚК мүшелерінің жалпы санының 70% - дан астамын құрайды.

8 кесте. Республикалық деңгейдегі ҚК-да азаматтық қоғам өкілдерінің үлесі (70% және одан көп)

№	Мемлекеттік органдар	%
1	ЭГТРМ	94%
2	МСМ	89%
3	ЕХАҚМ, ЦДИАӨМ	83%
4	ҰЭМ	79%
5	СИМ	77%
6	ДМ, ИИДМ	75%
7	ӘМ, АҚДМ, ҚМ	74%
8	ЭМ	71%
9	ҚМА	80%
10	БҚДА	70%

Республикалық деңгейдегі ҚК жас құрамы белгілі бір ерекшелікке ие, оны келесі сәттер сипаттайды.

Біріншіден, мұнда 18-29 жас аралығындағы топтың өте төмен деңгейі. Атап айтқанда, 2019-2021 жылдары оның үлесі 1%-дан 0,7%-ға дейін төмендеді.

15-сурет. 2018 жылдан бастап серпіндегі республикалық деңгейдегі қоғамдық кеңестердің жас құрамы құрылымы

Екіншіден, айқын басым демографиялық топтың болмауы. 60 жастан асқан жас тобының өкілдігі 30 пайыздық дәлізде өзгереді. Сонымен қатар, 30-59 жас аралығындағы топ үлкен артықшылыққа ие.

Республикалық деңгейдегі ҚК гендерлік құрамы соңғы төрт жылда 73-78% шегінде орналасқан ерлер өкілдігінің таралуымен тұрақты теңгерімсіз болып көрінеді.

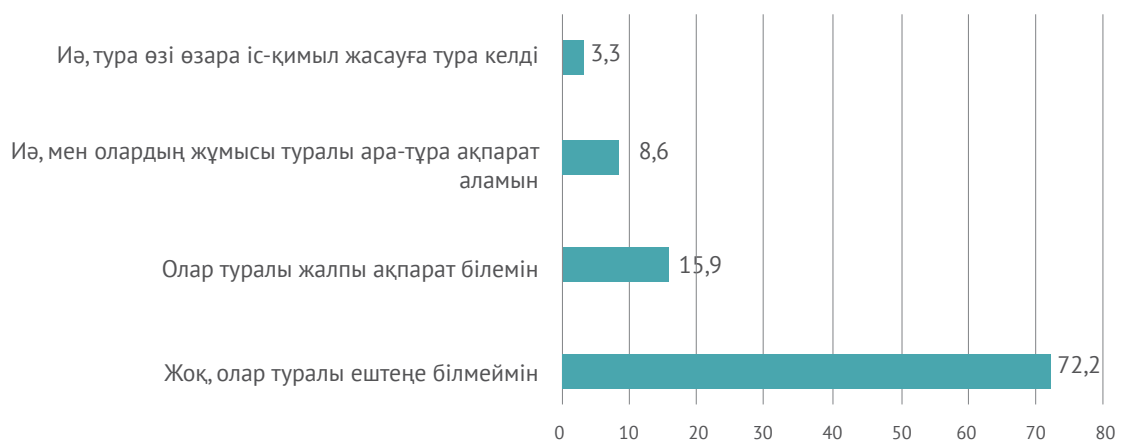
9-кесте. 2017 жылдан бастап Республикалық деңгейдегі қоғамдық кеңестердің гендерлік арақатынасы динамикасы

№	Жыл	Ерлер	Әйелдер
1	2017	75%	25%
2	2018	77%	23%
3	2019	77%	23%
4	2020	78%	22%
5	2021	66%	34%

Осылайша, бір жағынан, 2021 жылы мұнда әйелдер өкілдігінің деңгейі шамамен 12%-ға артып, 127 адамды құрады. Бірақ, екінші жағынан, ерлердің абсолютті үстемдігі сақталады, олардың үлесі 70%-дан асады. Бұл ретте республикалық деңгейдегі 4 Қоғамдық кеңестің құрамында әйелдер мүлдем жоқ (МҚІА, ЦДИАӨМ, АШМ, ҰЭМ).

Сонымен бірге, осы баяндаманың бірінші тарауында атап өтілген Қоғамдық кеңестер мен олардың халық арасындағы қызметінің төмен деңгейі түріндегі сыни үрдіс әсіресе республикалық ҚК-ге қатысты көрініс тапты.

Әлеуметтік сауалнама нәтижелері респонденттердің төрттен бір бөлігі (27,8%) олар туралы белгілі бір дәрежеде білетіндігін көрсетеді. Танымалдылық деңгейі бойынша олар өңірлік және жергілікті деңгейлерден төмен, олар туралы 35,3% респондент ақпараттандырылған. Сонымен қатар, тек 3,3% респонденттің республикалық ҚК-мен жеке қарым-қатынас тәжірибесі бар.

16-сурет. «Сіз министрліктердің, агенттіктердің және квазимемлекеттік құрылымдардың қоғамдық кеңестерінің қызметі туралы білесіз бе?» деген сұрақтың жауаптарын бөлу, %

2020 жылғы 1 қыркүйекте ҚР Президенті Қ.Қ. Тоқаев «Қазақстан жаңа нақты ахуалда: іс-қимыл уақыты» атты халыққа Жолдауында квазимемлекеттік сектор субъектілерінің құрамында қоғамдық кеңестер құру туралы шешім жариялады. 2021 жылғы 15 қазанға қарай ҚК 12 квазимемлекеттік құрылымда, оның ішінде азаматтық қоғамның 96 өкілін қоса алғанда, 133 мүшеден құрылды.

КВАЗИМЕМЛЕКЕТТІК СЕКТОР СУБЪЕКТІЛЕРІНІҢ ҚОҒАМДЫҚ КЕҢЕСТЕРІ

«Бәйтерек» Ұлттық басқарушы холдингі» АҚ

БАРЛЫҒЫ: 11 Азаматтық қоғам өкілдері: 8

«Зерде» ұлттық инфокоммуникациялық холдингі» АҚ

БАРЛЫҒЫ: 12 Азаматтық қоғам өкілдері: 8

«ҚазАвтоЖол» Ұлттық компаниясы» АҚ

БАРЛЫҒЫ: 14 Азаматтық қоғам өкілдері: 11

«Азық-түлік келісім шарт корпорациясы» Ұлттық компаниясы» АҚ

БАРЛЫҒЫ: 11 Азаматтық қоғам өкілдері: 8

«Kazakh Tourism» Ұлттық компаниясы» АҚ

БАРЛЫҒЫ: 11 Азаматтық қоғам өкілдері: 8

«Национальная компания «Қазақстан Ғарыш сапары» ұлттық компаниясы» АҚ

БАРЛЫҒЫ: 11 Азаматтық қоғам өкілдері: 8

«Қазақстан инжиниринг» Ұлттық компаниясы» АҚ

БАРЛЫҒЫ: 11 Азаматтық қоғам өкілдері: 7

«QazExpoCongress» Ұлттық компаниясы» АҚ

БАРЛЫҒЫ: 11 Азаматтық қоғам өкілдері: 7

«KAZAKHINVEST» Ұлттық компаниясы» АҚ

БАРЛЫҒЫ: 11 Азаматтық қоғам өкілдері: 7

«Қазгеология» АҚ

БАРЛЫҒЫ: 11 Азаматтық қоғам өкілдері: 7

«KazakhExport» экспорттық сақтандыру компаниясы» АҚ

БАРЛЫҒЫ: 12 Азаматтық қоғам өкілдері: 9

«Ұлттық ақпараттық технологиялар» АҚ

БАРЛЫҒЫ: 11 Азаматтық қоғам өкілдері: 7

17-сурет. Квазимемлекеттік сектор субъектілерінің қоғамдық кеңестері

«Қоғамдық кеңестер туралы» ҚР Заңына енгізілген түзетулерге сәйкес квазимемлекеттік сектор субъектілері құратын ҚК өкілеттіктерінің тізбесіне мыналар кіреді:

- 1) даму стратегиялары мен жоспарлары жобаларын талқылау;
- 2) даму стратегиялары мен жоспарларының іске асырылу есептері мен мониторингін талқылау;
- 3) Қаржы-шаруашылық қызметтің нәтижелерін талқылау;
- 4) Қазақстан Республикасының заңнамасын жетілдіру жөнінде ұсыныстар әзірлеу және оларды мемлекеттік органдарға енгізу;
- 5) қызмет бағыттары бойынша комиссиялар құру;
- 6) Қоғамдық кеңес туралы ережені бекіту;
- 7) қоғамдық бақылауды жүзеге асыру²⁷.

²⁷ Қазақстан Республикасының Заңы 2015 жылғы 2 қарашадағы «Қоғамдық кеңестер туралы» № 383-V ҚРЗ // «Әділет» ақпараттық-құқықтық жүйесі (<https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z150000383>).

Сондай-ақ, «Самұрық-Қазына» ұлттық әл-ауқат қорының Қоғамдық кеңесін құру жоспарлануда. Оның құрамына 10-15 адам кіреді деп күтілуде. Бұл ретте үміткерлердің коммерциялық емес ұйымдар мен азаматтар ұсынған Қормен және оның еншілес ұйымдарымен өзара қарым-қатынастарға қандай да бір материалдық мүдделілігінің болуына жол берілмейді²⁸.

Социологиялық сауалнама нәтижелеріне сәйкес, «Самұрық-Қазына» ҰӘҚ қоғамдық кеңес құруды респонденттердің 49%-ы қолдайды. Сұралғандардың көпшілігі «СК-Фармация» ЖШС (47,7%) және «Қазақстандық мемлекеттік-жекешелік әріптестік орталығы» АҚ (43,4%) сияқты мемлекеттің бақылауындағы құрылымдарда ұқсас органдар құру қажет деп санайды.

КЕЛЕСІ КВАЗИМЕМЛЕКЕТТІК ҚҰРЫЛЫМДАРДЫҢ ҚОҒАМДЫҚ КЕҢЕСТЕРІН ҚҰРУ ҚАЖЕТ ПЕ?

18-сурет. «Келесі квазимемлекеттік құрылымдардың қоғамдық кеңестерін құру қажет пе?» деген сұрақтың жауаптарын бөлу, %

28 Алимова К. "Самұрық-Қазына" ҰӘҚ" АҚ жанынан Қоғамдық кеңес құрылады: толығырақ// «Inbusiness.kz», 4.08.2021 г. (<https://inbusiness.kz/ru/news/obshchestvennyj-sovet-sozdadut-pri-ao-fnb-samruk-kazyina-podrobnosti>).

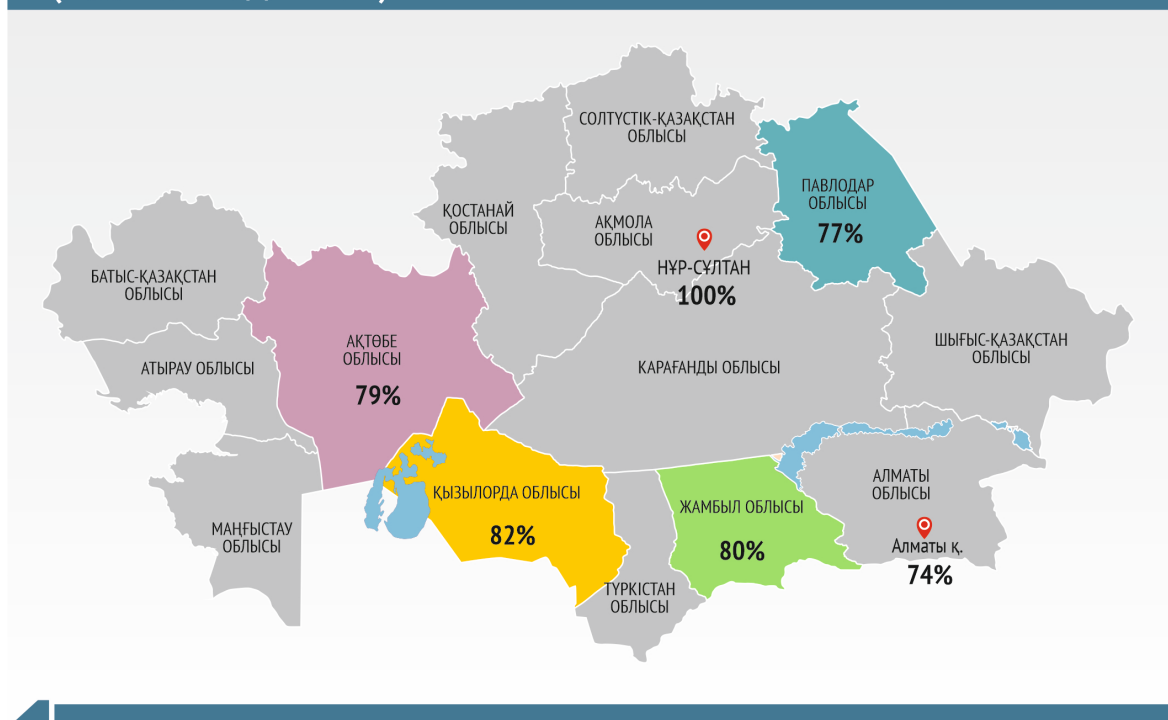
2.2. Жергілікті деңгейдегі қоғамдық кеңестер: құрамы және қызмет саласы

Жергілікті деңгейге облыстардың, республика астанасының, республикалық және облыстық маңызы бар қалалардың қоғамдық кеңестері жатады. Қазіргі уақытта мұнда 216 тиісті әкімшілік-аумақтық бірлік жұмыс істейді, оның ішінде 17-сі облыстар мен Нұр-Сұлтан, Алматы және Шымкент қалаларында және 199 ҚК аудандар мен облыстық маңызы бар қалалар деңгейінде.

2017-2021 жылдар аралығында жергілікті деңгейдегі ҚК мүшелерінің саны 3604-тен 3270 адамға дейін қысқарды. Қазіргі уақытта жергілікті деңгейдегі кеңестердің сандық құрамы 17 (ШҚО) 39 (Алматы қ.) адамға дейін өзгеріп отырады.

Сонымен қатар, оларда азаматтық қоғам өкілдігінің деңгейі сапалы түрде артты. Бұл ретте 7 өңірде Азаматтық қоғам өкілдері мұнда ҚК мүшелерінің жалпы санының 70%-дан астамын құрайды. Алайда, қалған өңірлерде кеңестердің құрамы іс жүзінде бұрынғы деңгейде сақталды.

Өңірлік ҚК-да АЗАМАТТЫҚ ҚОҒАМ ӨКІЛДЕРІНІҢ ҮЛЕСІ (70% ЖӘНЕ ОДАН КӨП)

19-сурет. Өңірлік ҚК-да азаматтық қоғам өкілдерінің үлесі (70% және одан көп)

Жалпы, азаматтық қоғамның жергілікті деңгейдегі ҚК квотасы номиналды түрде сақталады. Бұл ретте 2018-2021 жылдар аралығында олардың құрамында үкіметтік емес ұйымдар өкілдерінің саны артты. Ал мемлекеттік қызметшілердің саны азайды.

10-кесте. 2018 жылдан бастап жергілікті деңгейдегі ҚК сапалық құрамының динамикасы²⁹. Саны, адам (үлесі, %)

ҚК сапалық құрамының категориялары	ҚК өкілдерінің саны/үлесі							
	2018		2019		2020		2021	
	адам	%	адам	%	адам	%	адам	%
Мемлекеттік органдар	859	23,8	617	19	659	20,4	557	17,4
ҮЕҰ	682	18,9	707	21,9	628	19,4	754	23,6
Саяси партиялар	181	5	140	4,3	164	5,1	167	5,2
Кәсіподақтар	128	3,6	85	2,6	92	2,8	95	2,9
БАҚ	100	2,8	113	3,5	145	4,5	117	3,6
Парламент Мәжілісінің және мәслихаттардың депутаттары	269	7,5	214	6,6	200	6,2	212	6,6
Этномәдени бірлестіктер	100	2,8	64	2	55	1,7	62	1,9
Бизнес-құрылымдар	471	13,1	432	13,4	340	10,5	352	11,02
Жеке қоғам қайраткерлері	218	6	25	0,8	195	6	215	6,7
Бюджет саласы	332	9,2	429	13,3	352	10,9	368	11,5
Басқа	264	7,3	406	12,6	404	12,5	295	9,2

Жас ерекшелігі жағынан барлық деңгейдегі ҚК мүшелерінің негізгі үлесі 1979 адамды (53,57%) құрап, 30-59 жас аралығындағы белсенді жасқа келеді. Бұл ретте жергілікті деңгейде олардың саны 1728 (54%) құрайды. Жергілікті деңгейде жоғары жастағы (60 жастан жоғары) Кеңес мүшелерінің саны 1357 адамды (42,7%) құрайды.

11-кесте. 2017-2021 жылдары облыс/ел бөлінісінде жас топтарының арақатынасы

Жасы	2017		2018		2019		2020		2021	
	О	ҚР	О	ҚР	О	ҚР	О	ҚР	О	ҚР
18-29 жас	1,1%	16,6%	6%	15,8%	4,1%	15%	4,3%	14,1%	3,7%	15,4%
30-44 жас	20,7%	21,4%	26,7%	22%	24,2%	21,9%	25,9%	22%	19,2%	38%
45-59 жас	36,8%	16,9%	37,3%	16,8%	32%	16,7%	30,2%	16,6%	37%	
60+	41,4%	11%	30%	11,3%	39,7%	11,6%	39,6%	12%	42,7%	11%

Жергілікті деңгейдегі ҚК жас құрамының демографиялық өкілі 18-29 жас аралығындағы жастардың төмен үлесінде де көрінеді. Мұнда ол 109 адамды құрайды (3,66%). Барлық деңгейдегі қоғамдық кеңестер бөлінісінде жастардың тиісті орташа көрсеткіші 2020 жылы 4,3%-ды құрады. Ал республикалық демографиялық құрылымда бұл жас тобы 15,4% құрайды. Сонымен қатар, елдік көрсеткіштермен ұқсас Елеулі сәйкессіздік қалыптасқан үрдіс болып табылады.

Қоғамдық кеңестердің жас құрамы белгіленген нормативтерге ие емес екенін

²⁹ Қоғамдық кеңестердің қызметі туралы кешенді баяндама: Нұр-Сұлтан: "Рухани жаңғыру" қазақстандық қоғамдық даму институты" КЕАҚ, 2020. – 120 б.

атап өткен жөн. Алайда, «60+» тобының үстем жағдайы аймақтар халқының демографиялық құрылымымен байланысты емес. Сонымен қатар, осы жас тобы ұсынылуының жалпы орта арифметикалық көрсеткіштері 2017 жылдан бастап жалпы республикалық демографиялық көрсеткіштерден тұрақты асып түседі.

Жергілікті деңгейдегі ҚК-де гендерлік құрам бойынша ерлер өкілдігінің таралуына байланысты гендерлік теңгерімсіздік сақталуда.

12-кесте. 2017 жылдан бастап жергілікті деңгейдегі қоғамдық кеңестердегі гендерлік арақатынас динамикасы

№	Жыл	Ерлер	Әйелдер
1	2017	78%	22%
2	2018	69,6%	30,4%
3	2019	68,6%	31,4%
4	2020	68,5%	31,5%
5	2021	61%	39%

Бір жағынан, 2017 жылдан бастап жергілікті ҚК-де әйелдер өкілдігінің деңгейі дәйекті түрде артып, қазіргі уақытта 17%-ға өсті. Қазіргі уақытта мұнда 1253 әйел қатысады. Бұл үрдісті гендерлік асимметрияны теңестіру бойынша ұсыныстарды іске асыру деп санауға болады.

Екінші жағынан, бұл үрдіс кең таралмайды. Жекелеген өңірлерде осы органдардың құрамында ерлердің басым болуы монополиялық жағдай деңгейіне шықты. Осыған байланысты гендерлік теңгерімсіздік жергілікті деңгейдегі ҚК жүйелік проблемасы болып қала береді.

Әлеуметтік сауалнама нәтижелеріне сәйкес жергілікті деңгейдегі қоғамдық кеңестер арасында танымалдылық дәрежесі бойынша аудандық ҚК көш бастап тұр (17,2%). Одан әрі қалалардың ҚК (15,8%) жүреді және облыстық кеңестер (11,3%) осы рейтингті аяқтайды. Сонымен қатар, респонденттердің көпшілігі қарастырылып отырған органдардың қызметі туралы ештеңе білмейді (55,4%).

20-сурет. «Сіз қай деңгейдегі қоғамдық кеңестің қызметі туралы білесіз?» деген сұрақтың жауаптарын бөлу, %

Жергілікті деңгейдегі қоғамдық кеңестердің қызметімен таныс респонденттер оның қоғам өмірінің мынадай салаларында іске асырылуын бақылайды:

- Халықтың әлеуметтік қорғалмаған топтарын қолдау (13,1%);
- Елді мекендерді абаттандыру (9,2%)
- Жұмыспен қамту проблемаларын шешу (9,1%);
- Қоршаған ортаны қорғау (9%);
- Денсаулық сақтау (8,6%);
- Қоғамға жат құбылыстарды (нашақорлық, маскүнемдік, қаңғыбастық) жоюға жәрдемдесу (8,3%);
- Білім беру (8,2%);
- Адамның және азаматтың құқықтары мен бостандықтарын қорғау (7,2%);
- Мәдениет және бос уақыт (7%);
- Тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық (6,8%);
- Тұрғын үймен қамтамасыз ету (6,3%);
- Азық-түлік және азық-түлік емес тауарларға бағаларды реттеу (6,1%);
- Шағын және орта бизнес (5,7%);
- Этносаралық және конфессияаралық келісімді қолдау (5,2%);
- Құқықтық тәртіпті қамтамасыз ету (2,9%).

Сондай-ақ, респонденттер көп жағдайда қоғамдық кеңестерге белгілі бір үміт артады (65,5%). Бұл ретте олардың 42,6% - ы өздері тұратын өңірдің және/немесе қаланың өзекті проблемалары мен мәселелерін шешуді күтуде. Ал 22,9% респондент өздерінің проблемалары мен мәселелерін шешу үшін ҚК-ге сенеді.

21-сурет. «Сіздің өңірдегі/қалаңыздағы қоғамдық кеңестердің қызметінен не күтесіз?» деген сұрақтың жауаптарын бөлу, %

2.3. Қоғамдық кеңестер қызметінің негізгі бағыттары мен нәтижелері

2021 жылдың 9 айында барлық деңгейдегі қоғамдық кеңестер келесі негізгі бағыттар бойынша айтарлықтай үлкен жұмыс атқарды:

1. Отырыстар. 711 отырыс өткізілді, онда қоғамдық бақылауды жүзеге асыру нәтижелерін қоса алғанда, белгілі бір салаларды, өңірлер мен қалаларды дамытудың өзекті мәселелері қаралды. Олардың қорытындысы бойынша қоғамдық кеңестер түрлі мәселелер бойынша 780 ұсыныс әзірледі.

2. Қоғамдық сараптама. Қоғамдық кеңестермен азаматтардың құқықтарына, бостандықтары мен міндеттеріне қатысты 3221 нормативтік құқықтық актілердің (НҚА) жобалары қаралды. Оның ішінде 2917 - мақұлданды, қалған 304 НҚА - ҚК мүшелерінің ескертулері мен ұсыныстарын ескере отырып қабылданды.

Барлығы 2016-2021 жылдары барлық деңгейдегі қоғамдық кеңестермен 20 мыңнан астам НҚА жобалары қаралды. ҚК жұмысының осы бағытының маңыздылығы мемлекеттік шешімдер қабылдау процесіне жұртшылық өкілдерінің қатысуымен және осының арқасында әртүрлі мемлекеттік органдар әзірлейтін заңдар мен заңға тәуелді актілер жобаларының сапасын арттырумен негізделген.

3. Қоғамдық мониторинг. ҚК қызметінің осы бағыты шеңберінде 695 зерттеу жүргізілді және әлеуметтік маңызды мәселелер бойынша 346 ұсынымдар әзірленді. Оның ішінде қоғамдық көлік жұмысына, дәрі-дәрмек пен бірінші кезекте қажет тауарлар бағасына, жолдарды жөндеуге, тұрғын үй құрылысына, пәтер иелері кооперативтерінің (ПИК) қызметіне және т.б. қатысты мониторинг жүргізілді.

4. Қоғамдық тыңдаулар. Қарастырылып отырған кезеңде сумен жабдықтау, санитарлық-эпидемиологиялық жағдайды жақсарту, мемлекеттік қызмет көрсету сапасы және т.б. мәселелер бойынша 202 қоғамдық тыңдау өткізілді. Олардың қорытындысы бойынша тиімді шаралар қабылдау үшін 231 ұсыным әзірленіп, мемлекеттік органдарға жіберілді.

5. Әртүрлі деңгейдегі мемлекеттік органдар жұмысының нәтижелері туралы есептерді тыңдау. Қаралып отырған кезеңде Қоғамдық кеңестер түрлі деңгейдегі 200 әкімнің, 18 орталық және 200-ден астам жергілікті мемлекеттік органдар басшыларының есептерін тыңдады.

2.3.1. Республикалық деңгейдегі қоғамдық кеңестер қызметінің негізгі бағыттары мен нәтижелері

2021 жылғы қаңтар-қыркүйек айларындағы республикалық деңгейдегі қоғамдық кеңестердің қызметі келесі нәтижелермен ерекшеленді.

2021 ЖЫЛДЫҢ 9 АЙЫНДАҒЫ РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҚК ҚЫЗМЕТІНІҢ НӘТИЖЕЛЕРІ

22-сурет. 2021 жылдың 9 айындағы республикалық ҚК қызметінің нәтижелері

Отырыстардың ең көп санын Қаржы (8), Энергетика (7), Ішкі істер және индустрия және инфрақұрылымдық даму министрліктерінің қоғамдық кеңестері өткізді (по 5). Қатысушылардың ең көп саны Қаржымині (118) және ИИДМ (117); ең аз саны – МҚІА (6) және АШМ (13 адам). Сонымен қатар, республикалық ҚК министрлер мен агенттік төрағаларының өздері басқаратын мемлекеттік органдар қызметінің түрлі мәселелері бойынша 18 есебін тыңдады.

Қаралып отырған кезеңде қоғамдық тыңдауларды мәдениет және спорт (59), ішкі істер (2) және денсаулық сақтау (1) министрліктерінің қоғамдық кеңестері өткізді. Қоғамдық мониторинг желісі бойынша Әділет министрлігі (21), Ішкі істер министрлігі (4) және МҚІА (1) тиісті іс-шаралар өткізді.

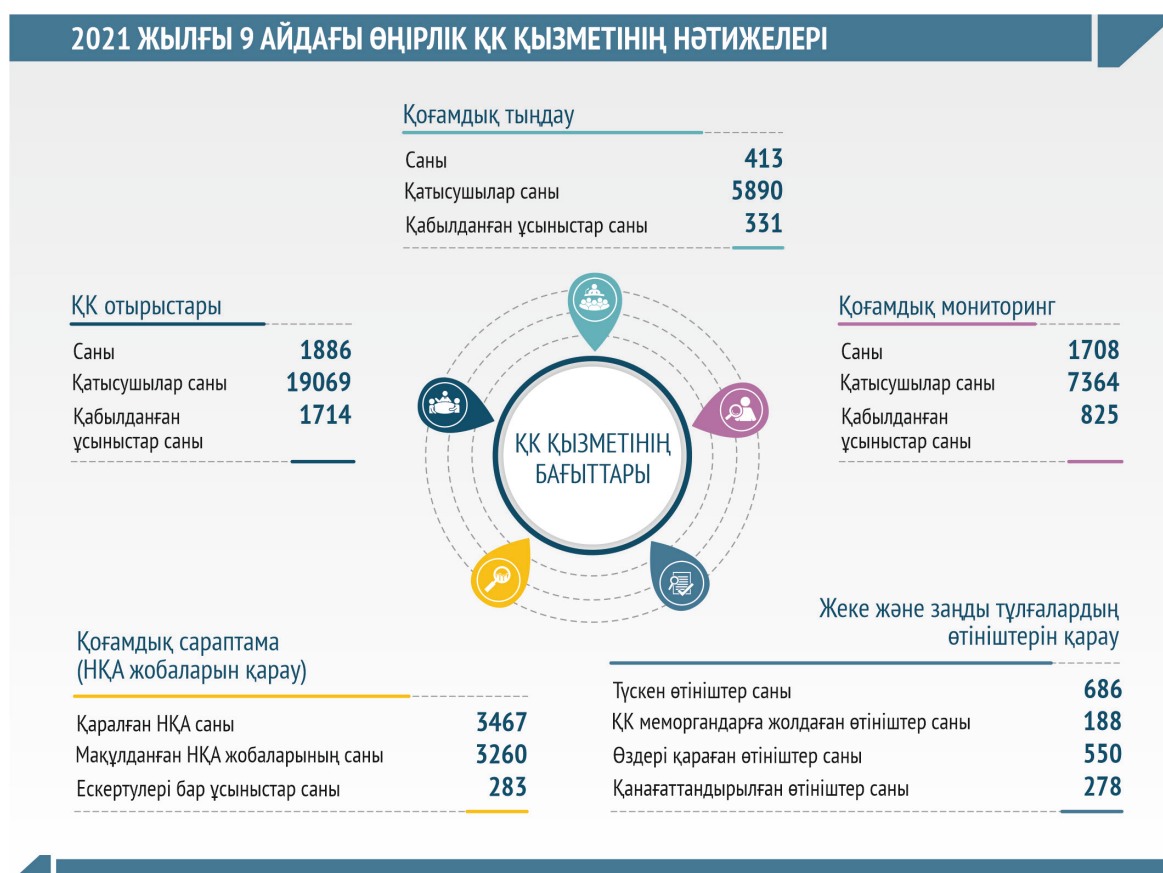
Қаралған нормативтік құқықтық актілер жобаларының саны бойынша ЭГТРМ (276), ДСМ (224), Қаржымині (168), ИМ (125) және ИИДМ (102) қоғамдық кеңестері көш бастап тұр. Осы қызметпен АҚДМ (17) және МҚІС (15) жанындағы ҚК ең аз айналысты. НҚА жобалары бойынша ең көп ескертулерді ЭГТРМ (86), ИМ (11) және ТЖМ (10) жанындағы ҚК жасады.

Қаралып отырған кезеңде азаматтар мен заңды тұлғалардан өтініштер ИМ (9), ТЖМ (4), Қаржымині (2), ИИДМ, ҰЭМ және МҚІА (1-ден) қоғамдық кеңестеріне келіп түсті. ҚР Төтенше жағдайлар министрлігінің ҚК-не келіп түскен өтініштер толық қанағаттандырылды.

2.3.2. Жергілікті (өңірлік) деңгейдегі қоғамдық кеңестер қызметінің негізгі бағыттары мен нәтижелері

Баяндаманың осы кіші бөлімінде облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың және республика астанасының қоғамдық кеңестерінің 2021 жылғы 9 айдағы жұмысының мынадай нәтижелері ұсынылған.

23-сурет. 2021 жылғы 9 айдағы өңірлік ҚК қызметінің нәтижелері

Өткізілген отырыстардың саны бойынша Қарағанды (396), Қостанай (345), Түркістан (262), Солтүстік Қазақстан (200), Алматы (153) және Батыс Қазақстан (124) облыстарының қоғамдық кеңестері көш бастап тұр.

Өңірлік ҚК-де түрлі деңгейдегі әкімдердің 435 есебі тыңдалды. Ең көп Бұл Қостанай облысында орын алды, онда осы есептердің саны 215 құрады.

Қаралып отырған кезеңде қоғамдық тыңдаулардың ең көп санын Қостанай (206) және Алматы (69) облыстарының қоғамдық кеңестері өткізді, оларға тиісінше 2481 және 448 адам қатысты. Осы тыңдаулардың қорытындысы бойынша қабылданған ұсынымдар саны бойынша Қостанай (171) және Қарағанды (131) облыстарының ҚК көш бастап тұр.

Қоғамдық мониторинг шеңберінде тиісті іс-шаралардың ең көп саны Қостанай (945), Қарағанды (486) және Шығыс Қазақстан (110) облыстарында өткізілді. Нұр-Сұлтан және Шымкент қалаларында аталған іс-шаралардың саны тиісінше 5 және 2-ні құрады.

Нормативтік құқықтық актілер жобаларының ең көп санын Ақмола (546), Ақтөбе (346), Шығыс Қазақстан (376), Қостанай (358) және Қарағанды (306) облыстарының қоғамдық кеңестері қарады. Олар бойынша ескертулер Қарағанды (90) және Батыс Қазақстан (76) облыстарының басым бөлігінде жасалды. Республикалық маңызы бар қалалардан осыған ұқсас көрсеткіштер бойынша Алматы көш бастап тұр (43 НҚА жобасы және олар бойынша 8 ескерту).

Азаматтар мен заңды тұлғалардан түскен өтініштердің басым бөлігі Қарағанды (306), Жамбыл (111), Шығыс Қазақстан (78) және Қостанай (54) облыстарының, сондай-ақ Алматы қаласының (30) Қоғамдық кеңестеріне келіп түсті. Алматы (22), Қызылорда (3), Қостанай (54), Солтүстік қазақстан (9) облыстарынан, Нұр-Сұлтан (8) және Шымкент (9) қалаларынан келіп түскен өтініштер толық қанағаттандырылды

2.4. Азаматтардың қоғамдық кеңестерге жүгінуі

Әлеуметтік сауалнаманың нәтижелері өз тұратын өңірлерінің және/немесе қалаларының ҚК-де азаматтардың өтініштерінің төмен деңгейін көрсетеді (6,1%). Өңірлік бөлікте тиісті өтініштердің саны мынадай:

- Түркістан облысы - 22,7%;
- Батыс Қазақстан облысы - 15,9%;
- Қызылорда облысы - 14,6%;
- Солтүстік Қазақстан облысы - 10,3%;
- Шымкент - 6,3%;
- Алматы - 5,1%;
- Маңғыстау облысы - 4,9%;
- Алматы облысы - 4,8%;
- Шығыс Қазақстан облысы - 4,2%;
- Нұр-Сұлтан - 4%;
- Павлодар облысы - 3,8%;
- Атырау облысы - 2,6%;
- Жамбыл облысы - 1,5%.

Негізінен өңірлік және жергілікті деңгейдегі ҚК-ге 61 және одан жоғары жастағы азаматтар (7,5%), әйелдер (6,1%), жесір қалған адамдар (12,3%), жоғары білімі бар азаматтар (7,3%), табыс деңгейі 101 мың-300 мың теңге (10,6%), жеке еңбек қызметімен айналысатын азаматтар (10,3%) жүгінеді. Бұл жағдайда этникалық тұрғыдан қазақтар басым (6,9%), ал діни жағынан – өздерін қандай да бір дінге жатқызбайтын адамдар (8,7%).

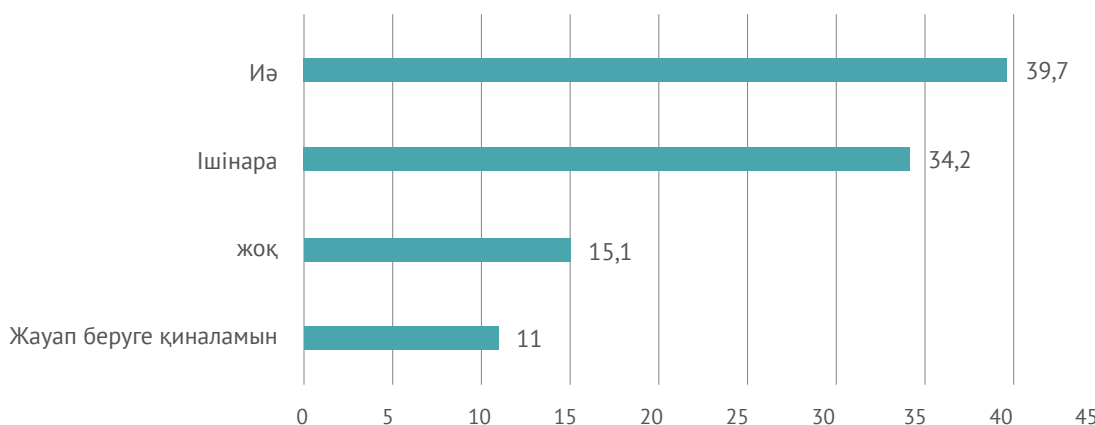
Көптеген респонденттер ҚК-ге тек бір рет жүгінді (41,1%). 26% респондент екі-үш рет жүгінген. Тағы 8,2% респондент қарастырылып отырған органдарға бірнеше рет жүгінгенін айтты.

Азаматтар көбінесе жергілікті атқарушы органдарда шешу қиын болған өздерін қызықтыратын мәселелер бойынша ҚК-ге жүгінеді (52%). Бұл аз дәрежеде аумақтың заңсыз құрылысына (7,8%) және басқа мәселелерге (2,8%) қатысты.

24-сурет. «Сіз өңірдегі/қаладағы қоғамдық кеңеске не үшін жүгіндіңіз?» деген сұрақтың жауаптарын бөлу, %

Бұл ретте ҚК-ге өтініш білдірген респонденттердің басым көпшілігі тиісті мәселелерді шешуде олардың жәрдем көрсетуін атап өтеді (73,9%). Олардың 39,7%-ы бұл жағдайда өз мәселелерін толық, 34,2% - ішінара шеше алды. Сонымен қатар, 15,1% респондент ҚК-ге жүгінуден ешқандай нәтиже тапқан жоқ.

25-сурет. «Сізге аймағыңыздың/қалаңыздың қоғамдық кеңесіне жүгінуден көмек болды ма?» деген сұрақтың жауаптарын бөлу, %

Респонденттердің 34,3%-ы тиісті өңірдің немесе қаланың тыныс-тіршілігінің белгілі бір салаларындағы жағдайды жақсарту бойынша ҚК-ге ұсыныстар жасағандығы оң сәт болып табылады. Бұл қазақстандықтардың белгілі бір санының азаматтық сана-сезімі мен бастамашылығының көрінісін көрсетеді.

Белгілі бір қоғамдық кеңестердің мүшелері болып табылатын сарапшылар олармен жүргізілген сұхбат барысында азаматтардың әртүрлі белсенділігі байқалатынын атап өтті. Мысалы, бір айда 40-қа дейін, ал екінші айда 10 адамға дейін хабарласа алады. Бір қызығы, бұл жағдайда COVID-19 коронавирустық

инфекциясының пандемия факторы екіұшты әсер етеді. Кейбір сарапшылар азаматтардың өтініштері деңгейінің айына орта есеппен 2-3-ке дейін төмендегенін атап өтті. Басқалары, керісінше, әлеуметтік көмек алу және медициналық қызмет көрсету мәселелері бойынша өтініштердің айтарлықтай өсуіне назар аударды.

Сарапшылардың жауаптарына сүйенсек, азаматтардың өтініштерінің сипаты мен мазмұны белгілі бір ҚК қызметінің деңгейі мен ерекшелігіне байланысты. Мысалы, Қазақстан Республикасы Сыртқы істер министрлігі қызметінің мәселелері жөніндегі Қоғамдық кеңеске шетелде жүрген қазақстандықтар тиісті елдерде олардың құқықтарын қорғауға қатысты жиі жүгінеді. Кейбір жағдайларда кәсіпкерлерден олар өндіретін және/немесе тасымалдайтын тауарлар мен қызметтердің экспорты жөнінде өтініштер келіп түседі.

Өңірлік және жергілікті деңгейдегі қоғамдық кеңестерге азаматтар түрлі мәселелер бойынша жүгінеді, соның ішінде ТКШ объектілерінің жұмысы, Құрылыс және әлеуметтік объектілердің қызметі (мектептер, ауруханалар және т.б.), нақты құрылыс салу, автомашиналарды қою, әлеуметтік осал топтардың өкілдеріне әлеуметтік көмек көрсету, Жеке және заңды тұлғалар арасындағы дауларды шешу және т.б.

Бұл ретте тиісті өтініштер ҚК-нің өзінде де, тікелей оның мүшелеріне де түседі. Айта кету керек, көбінесе азаматтар түседі әртүрлі өтінішті немесе шағымды қарағанда, ұсыныстар бойынша шешімдер қандай да бір әлеуметтік маңызы бар мәселелер. Бұл тенденцияны жоғарыда көрсетілген социологиялық сауалнаманың нәтижелері де растайды.

2.5. Қоғамдық кеңестер қызметінің оң және теріс жақтары (азаматтар мен ҚК мүшелерінің бағалауында)

Әлеуметтік сауалнама нәтижелеріне сәйкес, респонденттердің 35,1%-ы ҚК қызметін келесі негіздер бойынша пайдалы деп санайды:

- Азаматтарға әртүрлі мәселелер мен мәселелерді оң шешуге көмектесу (41,1%);
- Азаматтардың шешімдер қабылдау процесіне қатысуының тиімді нысанын ұсыну (36,3%);
- Оларды шешудің рұқсат етілген ықтималдығымен өңірдің немесе қаланың ең өткір проблемаларын анықтауға жәрдемдесу (31,6%);
- Жергілікті атқарушы органдардың қызметіне қоғамдық бақылауды жүзеге асыру (30,9%);
- Әлеуметтік маңызы бар бастамалармен сөз сөйлеу (19,5%);
- Жергілікті атқарушы органдар жұмысының нақты, әрі сапалы және тиімді орындалуы (15%).

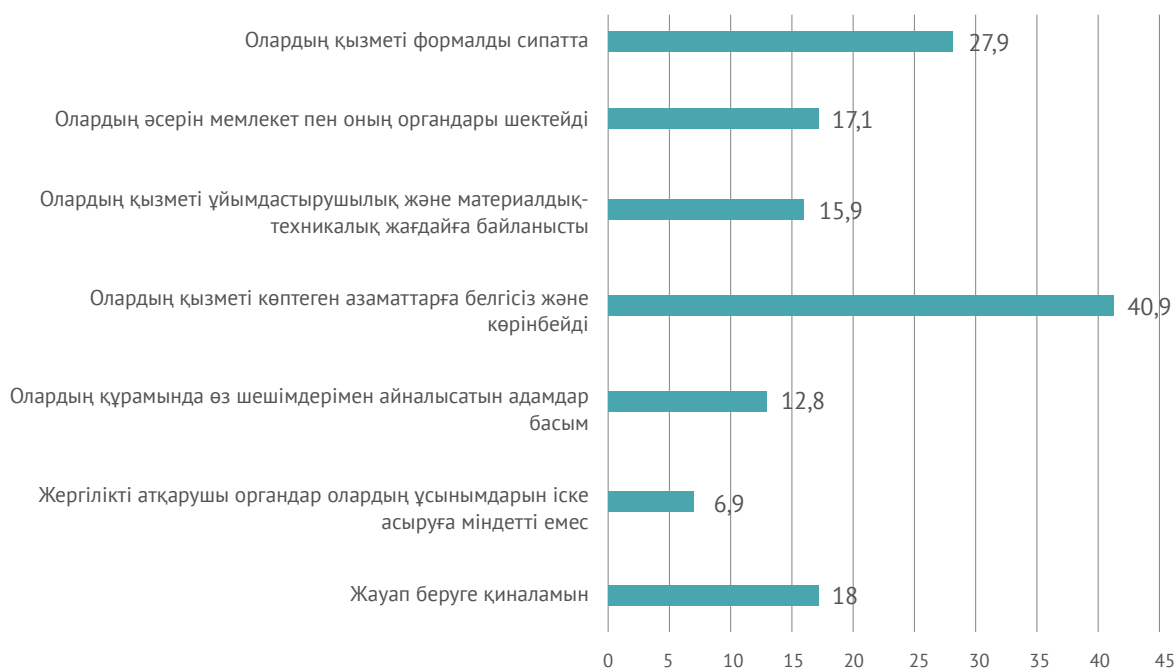
Осының барлығы қоғамдық кеңестерге белгілі бір сенім деңгейінің және олардың республика халқы арасындағы жұмысына қажеттіліктің бар екендігін көрсетеді. Өз кезегінде, бұл жағдай ҚК қызметін кеңейту мен белсендіруге және одан әрі дамытуға жақсы ынталандыру бола алады.

Сонымен бірге, 26,6% респондент ҚК жұмысына сыни көзқараспен қарайды, мұндай қатынасты келесі факторлармен негіздейді:

- ҚК қызметі көптеген азаматтарға белгісіз және көрінбейді (40,9%);
- ҚК қызметі формалды сипатқа ие (27,9%);
- ҚК әсерін мемлекет пен оның органдары шектейді (17,1%);
- ҚК қызметі жергілікті атқарушы органдардың ұйымдастырушылық және материалдық-техникалық қолдауына байланысты (15,9%);
- ҚК құрамында өз мәселелерін шешумен айналысатын адамдар басым (12,8%);
- Жергілікті атқарушы органдар олардың ұсынымдары мен түрлі мәселелер бойынша ұсыныстарын іске асыруға міндетті емес (6,9%).

Әлбетте, бұл сынды ҚК-ге олардың қызметі туралы идеясы бар және оған белгілі бір баға бере алатын азаматтар білдіретіні анық.

26-сурет. «Неліктен қоғамдық кеңестердің қызметін пайдасыз деп санайсыз?» деген сұрақтың жауаптарын бөлу, %

Тәуелсіз сарапшылар мен қоғам қайраткерлерінің, соның ішінде жеке ҚК-нің қазіргі немесе бұрынғы мүшелерінің пікірлері де осы сынмен келіседі. Жалпылай бұл келесі түрде көрінеді:

1. Қоғамдық кеңестер мәслихаттардың қызметін қайталайды. Көбінесе бұл ұсыныс тиісті мәслихаттар депутаттарының белгілі бір санының аймақтық және жергілікті деңгейлердегі әртүрлі ҚК мүшелігіне байланысты. Алайда, депутаттар өздерінің міндеттерін орындауға барынша көңіл бөлгені дұрыс еді³⁰.

2. ҚК қиын өмірлік жағдайға тап болған азаматтарға көмек көрсетпейді, өйткені ҚК-нің көптеген мүшелері өздерінің мүдделерін алаңдатады³¹.

30 Гегер В. А если без дублирования? // «Казак-Зерно», 6.12.2019 г. (<https://kazakh-zerno.net/163528-a-esli-bez-dublirovaniya/>).

31 Аружан Саин: зачем нужны общественные советы, если людям приходится выживать // «Sputnik Казахстан», 8.02.2019 г. (<https://ru.sputnik.kz/>).

3. Билікті сынамайтын және қоғаммен ашық жұмыс істемейтін адамдарды ҚК құрамына тарту. Сонымен қатар, мұнда бірқатар танымал қоғам қайраткерлерінің кіруі олардың адал ұстанымға ие болуына және олардың белсенділік деңгейінің төмендеуіне әкеледі³².

4. ҚК жұмысының жеткіліксіз мөлдірлігі. Көп жағдайда мұндай ұсыну тиісті мемлекеттік органдардың жалпы ҚК қызметіне де, сол сияқты осы мемлекеттік органдардың қызметкерлері дайындаған және олардың веб-сайттарында тиісті кеңестер мүшелерінің келісімінсіз орналастырылған ақпарат мазмұнына да үлкен әсер етуімен байланысты³³.

5. Өзекті проблемалар мен жергілікті маңызы бар мәселелерді шешу мүддесінде жергілікті атқарушы органдардың ҚК-мен өзара іс-қимыл деңгейінің төмендігі. Оның ішінде бұған шенеуніктердің ҚК жекелеген мүшелері тарапынан белгілі бір мәлімдемелер мен үндеулерді өз атына және тиісті мемлекеттік органдардың атына сын ретінде негізсіз қабылдауы әсер етеді³⁴.

Сонымен бірге, аталған сын тікелей қоғамдық кеңестерге де, олардың мүшелеріне де, атқарушы және өкілді билік органдарына да, олардың ҚК қызметіне белгілі бір қатысы бар лауазымды тұлғаларға да қатысты.

Қоғамдық кеңестер жұмысының оң және теріс жақтарын әртүрлі деңгейдегі ҚК-нің қазіргі мүшелері де өз сұхбаттарында атап өтеді.

Бірінші жағдайда, атап айтқанда, мыналар айтылды:

1. Қоғам, ел және/немесе өңір/қала үшін пайдалы болу мүмкіндігі.

2. Пайдалы өмірлік және кәсіби тәжірибені алу немесе кеңейту.

3. Өз тәжірибесін, білімі мен қабілеттерін іс жүзінде қолдану.

4. Әртүрлі органдардың, өңірлердің немесе қалалардың бірінші басшыларымен байланысты қоса алғанда, мемлекеттік органдарда пайдалы байланыстар орнату және қолдау.

5. Түрлі әлеуметтік топтар мен қызмет салаларының мүдделі өкілдерінің әртүрлі мемлекеттік органдармен өзара іс-қимыл жасауына жәрдемдесу.

6. Республикалық, өңірлік және жергілікті маңызы бар өзекті мәселелерді оң шешуге ықпал ету.

7. Әлеуметтік маңызы бар проблемаларды жинақтау және жүйелеу және олардың шешімдерін институционалдық деңгейде іздеу.

8. Мемлекеттік органдардың азаматтық қоғаммен өзара іс-қимыл жасау алаңы ретінде ҚК-ны дамытуға мүдделілігі.

9. ҚК мүшелерінің мемлекеттік органдардың алқалы органдарының отырыстарына және әртүрлі мемлекеттік комиссиялардың қызметіне қатысуы.

10. ҚК ішінде арнайы комиссиялар құру, бұл өзекті мәселелерді егжей-тегжейлі қарауға және шешуге ықпал етеді.

radio/20190208/9220548/Aruzhan-Sain-obschestvennye-sovety-kritika.html).

32 Мамашулы А. «Стали напоминать госорганы». Что дали обществу общественные советы? // «Радио Азаттық», 8.04.2021 г. (<https://rus.azattyq.org/a/31192611.html>).

33 Общественные советы Казахстана стали игрушкой в руках бюрократов // «StanRadar», 21.02.2019 г. (<https://stanradar.com/news/full/33125-obschestvennye-sovety-kazahstana-stali-igrushkoj-v-rukah-bjurokratov.html>).

34 Сейтказин А. Общественным советам не хватает независимости – эксперт // «Azattyq Rýhy», 27.11.2019 (<https://rus.azattyq-ruhy.kz/interview/2426-obschestvennym-sovetam-ne-khvataet-nezavisimosti-ekspert>).

11. Белгілі бір мәселелерде жетекші сарапшылардың ҚК жұмысына қатысу.
12. Қоғамдық маңызы бар проблемалар мен мәселелерді шешу процесінде өзінің қызметі арқылы халықтың азаматтық белсенділігін ынталандыру.
13. ҚК жұмысы шеңберінде әртүрлі мемлекеттік органдардың қызметіне қоғамдық бақылауды белсенді жүзеге асыру.
14. Тұрақты негізде жұмыс істейтін және ҚК жұмысының ұйымдастырушылық мәселелерін шешумен айналысатын ҚК хатшысы лауазымын енгізу.

Қоғамдық кеңестер қызметінің жағымсыз жақтарына келетін болсақ, олар мыналар ретінде атап өтілді:

1. Мемлекеттік органдар мен олардың лауазымды тұлғаларының ҚК-нің жұмыс істеуінің маңыздылығы мен артықшылықтарын түсінбеуі, бұл олардың қызметін жүзеге асыру процесінде әртүрлі қиындықтарға алып келеді.

2. ҚК-нің олар әрекет ететін мемлекеттік органдарға тәуелді жағдайы. Ең алдымен, бұл кеңестердің өз қаржылық, кадрлық және өзге де ресурстарының болмауына байланысты. Осыған байланысты ҚК қызметін ұйымдастырушылық, материалдық-техникалық және ақпараттық қамтамасыз етудің барлық мәселелерін шешумен тиісті мемлекеттік органдар айналысады.

Оның ішінде бұл мемлекеттік органдардың ғимараттарында ҚК жұмысы үшін Үй-жайлар беруге қатысты. Алайда, мұнда қолданыстағы өткізу режимі олардың мүшелерінің мүдделі азаматтармен өзара әрекеттесу мүмкіндіктерін шектейді.

3. ҚК мүшелерінде осы органдардың қызметіне белсенді қатысу үшін материалдық уәждеменің болмауы. Олар осы органдарда өз жұмыстарын ерікті түрде, жалақы алмай орындайды. Сонымен қатар, олар ҚК аясында қызметті жүзеге асыру процесінде әртүрлі мәселелерді шешу үшін (көлік, кеңсе жабдықтарын, пошта және ұялы байланысты, Интернетті және т.б. пайдалану) өз қаражаттарын жиі жұмсауға мәжбүр.

4. Негізгі еңбек қызметі аясында ҚК көптеген мүшелерінің жұмыспен қамтылуы. Өз кезегінде, бұл кеңестердің кезекті және кезектен тыс отырыстарын толық құрамда өткізуге, сондай-ақ қоғамдық мониторингтерді, қоғамдық сараптаманы және т.б. өткізуге мүмкіндік бермейді.

5. ҚК мүшелері мен хатшыларының шамадан тыс жүктелуі, әсіресе әкімшілік мәселелер (құжаттарды дайындау, ақпараттық жұмыстарды жүргізу және т.б.). ҚК-нің жекелеген мүшелері сонымен бірге олардың құқықтары мен өкілеттіктеріне қатысты заңнамалық өзгерістер тек осы жұмыс жүктемесін арттырды деп санайды.

6. Тиісті мемлекеттік органдарға, әсіресе әкімдіктер мен мәслихаттарға сауалдарға уақтылы және барабар жауаптар алу проблемалары.

7. Отырыстар, қоғамдық тыңдаулар өткізуді, мемлекеттік органдарға баруды және т.б. қоса алғанда, COVID-19 коронавирустық инфекциясы пандемиясына байланысты ҚК жұмысындағы шектеулер.

8. ҚК құрамында қандай да бір мәселелер бойынша сарапшылардың және оларды сырттан тарту үшін мүмкіндіктердің болмауы.

9. ҚК қызметінің мақсаттары мен міндеттері туралы халықтың нашар хабардар болуы, бұл олардың және азаматтардың арасындағы кері байланысқа теріс әсер етеді.

10. Отырыстарға шақыруды, анонстар таратуды және т.б. қоса алғанда, қоғамдық кеңестердің БАҚ-пен өзара іс-қимылының тиімді және жолға қойылған механизмінің болмауы.

Осылайша, барлық деңгейдегі қоғамдық кеңестердің қызметі қолда бар мүмкіндіктер мен механизмдерді күшейту және оны тиімді іске асыру үшін елеулі кедергілер туғызатын сындарлы сәттерді жою мүддесінде өзін жетілдіруді талап етеді.

2.6. Қоғамдық кеңестердің COVID-19 коронавирустық инфекция пандемиясына қарсы іс-қимылға және оның салдарын жоюға қатысуы

Қазақстанда 2020 жылдан бері жалғасып келе жатқан COVID-19 коронавирустық инфекция пандемиясы жағдайында әртүрлі деңгейдегі қоғамдық кеңестердің күн тәртібі мен қызмет форматы айтарлықтай өзгерді.

Біріншіден, ҚК өз қызметінің едәуір бөлігін, оның ішінде отырыстар мен қоғамдық тыңдаулар өткізуді ауыстырды және онлайн-режимде жүзеге асырады.

Екіншіден, ҚК-ны қарау нысанасы болып табылатын мәселелердің және азаматтар тарапынан оларға келіп түскен өтініштердің көп болуы медициналық қызметтер көрсетуге, олардың сапасына, дәрі-дәрмектермен және тамақ өнімдерімен қамтамасыз етуге, ақшалай өтемақы төлеуге, халықтың әлеуметтік жағынан осал топтарына көмек көрсетуге және т.б. қатысты.

Үшіншіден, дәріханалардың, блокпосттардың және т.б. жұмысын тексеруді қоса алғанда, ҚК бақылау және мониторингтік қызметінің бағыттары мен көлемі ұлғайды.

Мәселен, Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрлігі Қоғамдық кеңесінің 2021 жылға арналған жұмыс жоспары медициналық қызметтердің қолжетімділігі және халықты дәрі-дәрмекпен қамтамасыз ету мәселелері бойынша ҮЕҰ-мен екі кездесу өткізуді, медицинада жаңа технологиялардың өсу нүктелерін құру жөніндегі ұсыныстарды талқылауды және т.б. қоса алғанда, 23 іс-шараны көздейді.³⁵ 2020 жылғы 4 қарашадан бастап 2021 жылғы 6 қазанға дейін осы ҚК жұмысы шеңберінде медициналық қызметтер көрсету, эпидемияға қарсы және санитариялық-профилактикалық қызмет және т.б. мәселелері бойынша ДСМ бұйрықтарын қараумен және мақұлдаумен байланысты 47 іс-шара өткізілді.

Білім және ғылым, балалардың құқықтарын қорғау мәселелері жөніндегі Қоғамдық кеңес жұмысының күн тәртібіне, атап айтқанда, COVID 19 пандемиясына байланысты білім беру, ғылым және балалардың құқықтарын қорғау жүйесі үшін дағдарыстық жағдайдың салдарын және БҒМ қызметінің негізгі бағыттары бойынша қабылдаған шараларды талқылау кірді³⁶.

Әлеуметтік-еңбек саласы мәселелері жөніндегі Қоғамдық кеңестің 2021 жылға

³⁵ 2021 жылға арналған жұмыс жоспары (16.11.2020 ж.) // Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрлігінің ресми сайты (<https://www.gov.kz/memleket/entities/dsm/documents/details/99342?lang=ru>)

³⁶ Білім және ғылым, балалардың құқықтарын қорғау мәселелері жөніндегі Қоғамдық кеңестің 2021 жылға арналған жұмыс жоспары (26.01.2021 ж.) // Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің ресми сайты (<https://www.gov.kz/memleket/entities/edu/docu->

арналған жұмыс жоспары 11 іс-шараны қамтиды, оның ішінде халықты жұмыспен қамтуға жәрдемдесу, ең төменгі күнкөріс деңгейін жетілдіру, барлық сала қызметкерлері мен азаматтық қызметшілердің еңбегіне ақы төлеу мәселелерін талқылау³⁷.

Жергілікті деңгейдегі кеңестерден, мысалы, Алматы қаласы қоғамдық кеңесінің 2021 жылдың бірінші жартысындағы жұмысын атап өткен жөн. Алматы қаласы Қоғамдық денсаулық басқармасының жұмысы туралы есепті тыңдау қорытындысы бойынша ҚК мүшелері осы органға келесі ұсынымдарды ұсынды:

1. Ковидпен ауырған науқастарды оңалту мәселесін кешенді шешу ұсынылды. 1930 жылы салынған «Каменское плато» санаторийінің ағымдағы жағдайы, оның ішінде 13 жеке тұрған ескі қаңқалы - Қамысты ғимараттар жазғы уақытта суық сумен қамтамасыз етілмей, оның базасында жоғары технологиялық стационарлық оңалту қызметтерін дамытуға ықпал ете алмайды.

2. Телефон арқылы қоңырау шалу түрінде COVID-19 мәселелері бойынша қашықтықтан көмек көрсету бойынша телемедицина орталығының қызметтер спектрін кеңейту. Телемедицинаның неғұрлым кең түсінігін ескере отырып, қиын диагноз қойылған күрделі жағдайларды диагностикалау және емдеу үшін жетекші отандық және шетелдік мамандардың консультацияларын белсенді енгізе отырып, телемедицина орталығының функционалдығын кеңейту, сараптама жүргізу.

3. Медициналық қоғамдастықта карантин кезінде төлем деңгейінің күрт айырмашылығынан микроклимат бұзылды, осыған байланысты ҚР Денсаулық сақтау министрлігіне ТЖ, карантин жағдайында медицина қызметкерлеріне еңбекақы төлеу әдістемесін қайта қарау туралы ұсыныспен жүгінуді ұсынамыз³⁸.

Пандемияға қарсы іс-қимылға және оның салдарларына байланысты өзекті мәселелер бойынша шешімдерді қарау мен қабылдаудан басқа, әртүрлі қоғамдық кеңестер Халықпен белгілі бір ақпараттық және түсіндіру жұмыстарын жүргізеді. Атап айтқанда, 2021 жылы Нұр-Сұлтан қ. Қоғамдық мынаған шақырды:

- жұртшылық пен елорда тұрғындары ерікті вакцинациядан өтіп, өздерін және жақындарын вакцинациялау туралы шешім қабылдау мақсатында жағдайды объективті түрде бағалайды деген қауесетке бой алдырмау;

- елорданың мемлекеттік ұйымдары мен кәсіпорындары өз қызметкерлерін хабардар етіп, басқа қызметкерлерді, олардың отбасы мүшелерін және коронавирустар ауруына бейім қауіпті адамдарды қорғау мақсатында ерікті вакцинациялау;

- кәсіпкерлер мен ШОБ иелерін әлеуметтік жауапкершілік танытуға және қызметкерлерді вакцинацияның рөлін түсіндіру және ақпараттандыру арқылы вакцинациядан өз еркімен өту³⁹;

Сұхбат берген ҚК мүшелерінің көпшілігінің айтуынша, пандемия, бір жағынан, қоғамдық кеңестердің қызметіне бірқатар өзгерістер енгізді, соның ішінде белгілі бір қиындықтар туғызды. Бірақ, екінші жағынан, бұл коронакриздің жағымсыз салдарын жеңу үшін ҚК және олардың мүшелерінің жұмысын әртүрлі бағытта жандандыруға ықпал етті.

[ments/details/120547?lang=ru](https://www.gov.kz/memleket/entities/enbek/documents/details/141818?lang=ru)

37 Әлеуметтік-еңбек саласы мәселелері жөніндегі Қоғамдық кеңестің 2021 жылға арналған жұмыс жоспары (4.03.2021 ж.) // Қазақстан Республикасы Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігінің ресми сайты (<https://www.gov.kz/memleket/entities/enbek/documents/details/141818?lang=ru>)

38 Алматы қаласы Қоғамдық кеңесінің 2021 жылдың бірінші жартыжылдығындағы жұмысы туралы есебі // Алматы қаласы Қоғамдық Кеңесінің ресми сайты (<https://almatykenes.kz/ru/otchet-y-o-rabote-obshchestvennogo-soveta/otchet-o-rabote-obshchestvennogo-soveta-z/>)

39 Нұр-Сұлтан қ. Қоғамдық кеңесінің қала тұрғындарына өз денсаулығын сақтауға және вакцинациядан өтуге үндеуі // «Вечерняя Астана», 14.08.2021 ж. (<https://vechastana.kz/obrashhenie-obshhestvennogo-soveta-goroda-nur-sultana-k-zhitelyam-goroda-s-prizyvom-obezopasit-svoe-zdorov-e-i-projti-vaktsinaciyu/>)

2.7. Қоғамдық кеңестер қызметінің саласын кеңейту

«Қоғамдық кеңестер туралы» ҚР Заңының күші оларға қатысты қолданылмайтын әртүрлі мемлекеттік ұйымдарда және мемлекеттің бақылауындағы коммерциялық құрылымдарда қоғамдық кеңестердің құрылуы мен қызметін жеке атап өткен жөн. Олардың кейбіреулері осы Заң қабылданғанға дейін құрылған. Осы ҚК арасында, атап айтқанда, мыналарды бөлуге болады:

- «Даму» кәсіпкерлікті дамыту қоры» АҚ қоғамдық кеңесі (2009 ж.);
- «Қазақстан отбасы банкі» АҚ жанындағы Қоғамдық кеңес (2014 ж.);
- «Бірыңғай жинақтаушы зейнетақы қоры» АҚ жанындағы Қоғамдық кеңес (2017 ж.);
- «Әлеуметтік медициналық сақтандыру қоры» КЕАҚ Қоғамдық-Консультативтік кеңесі (2020 ж.);
- Іле-Алатау мемлекеттік ұлттық табиғи паркі жанындағы Қоғамдық кеңес (2020 ж.);
- Шарын мемлекеттік ұлттық табиғи паркі жанындағы Қоғамдық кеңес (2020 ж.).

Жоғарыда аталған құрылымдардың құрамында ҚК құру мүдделі азаматтар мен азаматтық қоғам институттарына осы органдар арқылы олардың қызметін бақылауға мүмкіндік береді.

Қоғамдық кеңестер құру және олардың қызметі тәжірибесін ҚР Тұңғыш Президенті – Елбасы Н.Ә. Назарбаев басқаратын және парламенттік көпшіліктің Тұрақты Өкілі болып табылатын «Nur Otan» партиясы да қабылдады. 2021 жылдың наурыз-сәуір айларында мыналар құрылды:

- 14 республикалық қоғамдық кеңес. Партия жанында бұрын жұмыс істеген 5 кеңеске (сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес, отбасы, әйелдер және балалардың құқықтарын қорғау мәселелері, «Мирас» мәдениеті мәселелері бойынша), құқықтық және оларға теңестірілген партиялық бақылау комитеті – еск.) тағы 9 - азаматтық қоғам мен мемлекеттік басқаруды дамыту, экономиканы дамыту және кәсіпкерлікті қолдау, аграрлық секторды дамыту, білім мен ғылымды дамыту, өңірлік даму, Ұлт денсаулығы мәселелері, жұмыспен қамтуды және халықтың әлеуметтік осал топтарын қолдау, жастарды қолдау және экологиялық мәселелер бойынша қосылды⁴⁰.

- Құрамында 11388 партиялық және тәуелсіз белсенділер бар партияның облыстық, аудандық және қалалық филиалдары жанындағы 1738 Қоғамдық кеңес⁴¹.

Қаралып отырған ҚК-нің негізгі міндеті «Nur Otan» партиясының сайлауалды бағдарламасының тиісті бағыттарының іске асырылуын бақылауды жүзеге асыру болып табылады. Олардың қызметі де «Қоғамдық кеңестер туралы» ҚР Заңының реттеуіне жатпайды. Осы партияның Қазақстанның саяси өміріндегі мәртебесі мен ықпалын ескере отырып, оның өз ҚК құруы осы органдардың және олардың елдегі қызметінің жоғары деңгейдегі маңыздылығын куәландырады.

⁴⁰ «Nur Otan» жанындағы 14 қоғамдық кеңес партияның сайлауалды бағдарламаларының орындалу мониторингін қамтамасыз етеді // Қазақпарат, 01.03.2021 ж. (https://www.inform.kz/ru/14-obschestvennyh-sovetov-pri-nur-otan-obespechat-monitoring-ispolneniya-predvybornyh-programm-partii_a3759012).

⁴¹ «Жергілікті мәселелерді білу». Nur Otan партиясының аймақтық қоғамдық кеңесіне кімдер кірді // «Kazakhstan Today», 19.04.2021 з. (https://www.kt.kz/rus/society/znyauschie_problemy_na_mestah_kto_voshel_v_regionalnye_1377914527.html).

ҚОРЫТЫНДЫ

1. Бастапқыда орталық, өңірлік және жергілікті мемлекеттік органдарда консультативтік-кеңесші және байқаушы органдар ретінде құрылған қоғамдық кеңестер осы уақытқа дейін толыққанды әлеуметтік-саяси институттар ретінде өтті. Олар, ең алдымен, қоғам мен мемлекет арасындағы байланыстырушы буын ретінде әрекет етеді және тиісті мемлекеттік органдар мен олардың лауазымды тұлғаларының қызметіне қоғамдық бақылауды жүзеге асырады. Қоғамдық кеңестер мен олардың жекелеген мүшелері өз қызметімен әртүрлі саяси және әлеуметтік маңызы бар мәселелерді шешуге ықпал етеді.

Квазимемлекеттік секторға таратуды қоса алғанда, қызмет саласын кеңейту, сондай-ақ қоғамдық кеңестердің мүмкіндіктері оларды азаматтық қоғам институттарының мүдделі өкілдері мен жекелеген әлеуметтік белсенді азаматтардың қатысуы үшін тартымды етеді. Осыған байланысты, әртүрлі деңгейдегі ҚК мүшелігіне осы адамдар арасынан үміткерлер саны 2022 жылы олардың жаңа құрамы қалыптасқан кезде айтарлықтай артуы мүмкін. Өз кезегінде, бұл жаңартылған құрамның сапалы жағына және тиісті кеңестердің одан әрі қызметіне оң әсер етеді.

2. Сонымен қатар, баяндаманың осы бөлімінде көрсетілген қоғамдық кеңестер қызметіндегі маңызды сәттер қоғамдық кеңестер мен олардың мүшелерінің мүмкіндіктерін шектейді және жалпы және нақты бағыттар бойынша ҚК жұмысындағы тиімділік деңгейін төмендетеді. Ең алдымен, осыған байланысты әлеуметтік сауалнама нәтижелері бойынша анықталған ҚК-ге және олардың қызметіне Қазақстан халқы арасында сұраныстың төмен деңгейі ерекшеленеді. Сонымен бірге, бұл жағдай көбінесе оларға деген сенімсіздікпен емес, олар туралы толық және объективті идеяның болмауымен байланысты.

Өз кезегінде, бұл ҚК жұмысын ақпараттық қамтамасыз етудің төмен деңгейінің салдары. Әртүрлі деңгейдегі қоғамдық кеңестердің қызметін баспа және электрондық БАҚ пен әлеуметтік желілерде мерзімді түрде жарияламай-ақ, ел халқының едәуір бөлігі әлі күнге дейін ол туралы ештеңе білмейді және нәтижесінде тиісті кеңестерге қызығушылық танытпайды. Бұл үшін «KazKENES» интернет-порталын және тиісті мемлекеттік органдар мен квазимемлекеттік құрылымдардың ресми сайттарын пайдалану жеткіліксіз болып табылады және ҚК қызметінің және олардың мүшелерінің барлық тараптарын ашпайды.

3. Қоғамдық кеңестердің қызметіндегі тағы бір маңызды сәт олардың мүшелерінің ықтимал мүдделі азаматтармен өзара іс-қимылының жеткіліксіз деңгейі деп саналуы керек. Бұл әсіресе республикалық деңгейдегі ҚК жұмысында көрінеді. Өз кезегінде, бұл жағдай белгілі бір дәрежеде белгілі бір әлеуметтік немесе кәсіби топтарға бағытталған әртүрлі кеңестер қызметінің ерекшелігіне де, ҚК мүшелерінің осы органдардағы қызметі аясында өз міндеттерін орындауға жеке көзқарасына да байланысты.

4. Қоғамдық кеңестердің өз қызметін жүзеге асыру процесінде тиісті мемлекеттік органдар мен квазимемлекеттік құрылымдарға тәуелділігінің жоғары деңгейі де айқын, мұны белгілі бір кеңестердің қазіргі мүшелерінің ішінен жекелеген сарапшылар да, сондай-ақ әлеуметтік сауалнама шеңберінде респонденттер

де атап көрсетеді. Оның ішінде бұл жерде әртүрлі деңгейдегі ҚК-ге бұрынғы мемлекеттік қызметшілерді, негізінен зейнеткерлікке кеткендер қатарынан немесе тиісті мемлекеттік органдардың басшылығына бейілді және азаматтық қоғам институттарындағы әріптестеріне ұқсас ерекше белсенділік танытпайтын жаңа жұмыс орны қызметкерлерінің тартылуын атап өтуге болады.

5. Қызмет саласын кеңейту және қоғамдық кеңестердің құқықтары мен мүмкіндіктерін күшейту оларда азаматтық қоғам институттарының және жекелеген әлеуметтік белсенді азаматтардың белгілі және беделді өкілдерінің өкілдігін ұлғайту есебінен олардың құрамын жаңартпай ҚК жұмысының тиімділік деңгейін өздігінен арттыруға алып келмейді. Өз кезегінде, бұл барлық деңгейдегі ҚК қалыптастыру аясында ақпараттық қолдау деңгейін және рәсімдердің ашықтығын арттыру қажеттілігін тудырады.

ҰСЫНЫСТАР

Респонденттердің және қоғамдық кеңестер мүшелерінің барлық деңгейдегі ҚК қызметін жақсартуға қатысты жауаптарының негізінде мынадай ұсынылған шараларды бөліп көрсетуге болады:

- Қоғамдық кеңестердің қызметін реттейтін заңнаманы одан әрі жетілдіру.
- Қоғамдық кеңестердің шешімдері мен ұсынымдарын тиісті мемлекеттік органдар мен квазимемлекеттік сектор субъектілерінің орындауы үшін міндетті сипат беру.
- Өз қызметінің негізгі бағыттары мен өзекті мәселелері бойынша тиісті мемлекеттік органдар мен квазимемлекеттік сектор субъектілері, олардың құрылымдық бөлімшелері және ведомстволық бағынысты ұйымдары басшыларының ҚК алдында есептілік деңгейін ұлғайту.
- Барлық деңгейдегі қоғамдық кеңестердің қызметін ақпараттық сүйемелдеуді күшейту, ақпарат беру арналарын кеңейтуді қоса алғанда және ҚК материалдарына ашық қол жеткізуге арналған (қорытынды ұсынымдар, жоспарлар, есептер және т.б.).
- Қоғамдық кеңестердің қызметін ұйымдастыру шығыстары бөлігінде қаржыландыруды қамтамасыз ету.
- Мыналарды қоса алғанда, қоғамдық кеңестер жұмысының ұйымдастырушылық-әкімшілік құрамын қамтамасыз ету:
 - ҚК мүшелеріне олардың тиісті мәртебесін куәландыратын құжаттарды беру;
 - барлық ұйымдастыру мәселелерін шешумен айналысатын, ақы төленетін штаты бар тұрақты жұмыс істейтін аппарат құру;
 - барлық деңгейдегі ҚК қызметі үшін мөрлерді, бланкілерді және басқа да қажетті атрибуттарды әзірлеу.
- Уәкілетті мемлекеттік органдар, квазимемлекеттік құрылымдар, саяси партиялар, ҮЕҰ және сарапшылар қоғамдастығы өкілдерінің қатысуымен республикалық және жергілікті маңызы бар өзекті мәселелер бойынша тұрақты негізде (екі айда бір рет кезеңділікпен) қоғамдық тыңдаулар мен дөңгелек үстелдер өткізу.
- Мемлекеттік органдар мен квазимемлекеттік сектор субъектілерінің қоғамдық кеңестер отырыстарының күн тәртібін оларды ҚК мүшелерімен алдын ала келісу және ҚК тиісті отырыстарының күн тәртібі жобаларына ұсыныстар мен өзгерістер енгізу үшін мүмкіндіктер негізінде жоспарлауы.
- Облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың және республика астанасының қоғамдық кеңестерінің төрағаларын Қазақстан Республикасы Президентінің жанындағы Ұлттық қоғамдық сенім кеңесінің отырыстарына қатысуға шақыру.
- Өз қызметін «Қоғамдық кеңестер туралы» ҚР Заңына сәйкес жүзеге асыратын қоғамдық кеңестерді «Қазақстандық мемлекеттік-жекешелік әріптестік орталығы» АҚ, «Бірыңғай жинақтаушы зейнетақы қоры» АҚ, «Әлеуметтік медициналық сақтандыру қоры» КЕАҚ және «СК-Фармация» ЖШС-де құру мүмкіндіктерін қарау.

3-БӨЛІМ. Қоғамдық кеңестер қызметінің құқықтық негіздері

3.1. 2016-2021 жылдардағы ҚК қызметінің нормативтік-құқықтық базасының өзгеруін талдау

3.1.1. Қоғамдық кеңестер туралы заңдар (2016 ж.)

«5 институционалдық реформаны іске асыру жөніндегі 100 нақты қадам» Ұлт Жоспарын орындаудың практикалық кезеңі шеңберінде 2016 жылғы 1 қаңтарда «қоғамдық кеңестер туралы» 2015 жылғы 2 қарашадағы № 383-V ҚРЗ Қазақстан Республикасының Заңы (бұдан әрі – «Қоғамдық кеңестер туралы» ҚР Заңы) қолданысқа енгізілді.

«Қазақстан Республикасындағы жергілікті мемлекеттік басқару және өзін-өзі басқару туралы» Қазақстан Республикасының 2001 жылғы 23 қаңтардағы № 148 Заңының (бұдан әрі – «жергілікті мемлекеттік басқару және өзін-өзі басқару туралы» ҚР Заңы) 1-бабының 6-1) тармақшасында «жергілікті қоғамдастық жиналысы-жергілікті қоғамдастық жиыны жіберген жергілікті қоғамдастық өкілдерінің осы Заңда айқындалған шекте және тәртіппен жергілікті маңызы бар ағымдағы мәселелерді шешуге қатысуы» деп көрсетілген.

Жергілікті қоғамдастық жиналысын қалыптастыру тәртібі Қоғамдық кеңестерді қалыптастыру тәртібінен өзгеше. Жергілікті қоғамдастық жиналысын жергілікті қоғамдастық жиыны құрады. Жергілікті қоғамдастық жиыны жергілікті қоғамдастық жиналысына қатысушылардың құрамын және олар жіберілетін мерзімді айқындайды.

Осыған байланысты, ауылдардың, кенттердің, ауылдық округтердің, аудандық маңызы бар қалалардың тұрғындарына «жергілікті мемлекеттік басқару және өзін-өзі басқару туралы» ҚР Заңымен нақты әкімшілік-аумақтық бірлікте тұру фактісі бойынша қоғамдық кеңестер функцияларын жиналыстың іске асыруына ықпал етудің нақты мүмкіндігі берілген.

Сонымен қатар, 2016 жылы облыстар, республикалық маңызы бар қала, Астана және облыстық маңызы бар қалалар деңгейінде қоғамдық кеңестерді қалыптастыру кезінде «қоғамдық кеңестер туралы» ҚР Заңының нормаларын әртүрлі түсінумен және түсіндірумен байланысты проблемалар туындады.

Мәселен, «Қоғамдық кеңестер туралы» ҚР Заңының 8-бабы 1, 2, 3-тармақтарында былай делінген:

«1. Республикалық және жергілікті деңгейлердегі қоғамдық кеңестер мен олардың құрамдарын жетекшілері азаматтық қоғамнан өкілдік ететін жұмыс топтарының мүшелері арасынан дауыс беру арқылы сайланатын жұмыс топтары қалыптастырады.

2. Жұмыс тобының құрамында мемлекеттік органнан, квазимемлекеттік сектор субъектісінен өкілдік ету жұмыс тобы мүшелері жалпы санының үштен бірінен аспайды. Осы өкілдіктің дербес құрамын мемлекеттік органның басшысы, квазимемлекеттік сектор субъектісінің атқарушы органының басшысы өз бетінше айқындайды.

3. Азаматтық қоғамнан өкілдік ету жұмыс тобы мүшелерінің жалпы санының кемінде үштен екісін құрайды және коммерциялық емес ұйымдар мен азаматтардың ұсыныстары негізінде қалыптастырылады».

Мысалы, Орал қаласы (<http://oral-maslihat.kz/ru/novosti/novosti/article/sostav-rabochei-gruppy-po-formirovaniyu-obshchestvennogo.html>) мен Батыс Қазақстан облысында (<http://maslihat-bko.gov.kz/ru>) қоғамдық кеңестердің жұмыс топтары құрылды.

«Қоғамдық кеңестер туралы» Заңның 8-бабы 2 және 3-тармақтарында мемлекеттік органнан (1/3-тен аспайтын) және азаматтық қоғамнан (2/3-тен кем емес) өкілдіктің пайыздық арақатынасы көрсетілді.

«Қоғамдық кеңестер туралы» Заңның 8-бабының 2-тармағында «Мемлекеттік орган» деген сөз жекеше түрде қолданылған.

«Қоғамдық кеңестер туралы» ҚР Заңын іске асыру кезінде келесі мәселелер даулы болып қалды:

1. «Қоғамдық кеңестер туралы» Заңның 8-бабының 2-тармағына қатысты - «мемлекеттік орган» деген сөзді жекеше түрде қолдану жергілікті деңгейде қоғамдық кеңестің жұмыс тобының құрамында өкілдік (1/3-тен аспайтын) тиісті мәслихаттан болуға тиіс дегенді білдіре ме?

2. Қоғамдық кеңестің жұмыс тобының құрамына тиісті мәслихаттан өкілдік етпейтін мемлекеттік қызметшілерді (мысалы, ішкі саясат бөлімдерінің, қала әкімі аппаратының мемлекеттік-құқықтық жұмыс бөлімінің басшыларын) қосу заңды ма?

2016 жылғы 23 ақпанда М. деген азамат «Прокуратура туралы» Заңның 7-бабын, 26-бабының 1-тармағын басшылыққа ала отырып, Қазақстан Республикасының Бас прокуратурасына мынадай өтініш білдірді:

1. «Қоғамдық кеңестер туралы» Заңның 8-бабының 2-тармағына түсініктеме беру - «мемлекеттік орган» деген сөзді жекеше түрде қолдану Жергілікті деңгейде Қоғамдық кеңестің жұмыс тобының құрамында өкілдік (1/3 аспайтын) тиісті мәслихаттан болуы тиіс дегенді білдіре ме?

2. Қоғамдық кеңестің жұмыс тобының құрамына тиісті мәслихаттан өкілдік етпейтін мемлекеттік қызметшілерді (мысалы, ішкі саясат бөлімдерінің, қала әкімі аппаратының мемлекеттік-құқықтық жұмыс бөлімінің басшыларын) қосу заңды ма?

Қазақстан Республикасының Бас прокуратурасы М. атты азаматтың өтінішін Батыс Қазақстан облысының прокуратурасына қайта жіберді. Батыс Қазақстан облысының прокуратурасы азаматтың өтінішін хатшының іс-әрекетінің заңдылығын М. атты азаматы белгілемек болған Батыс Қазақстан облыстық мәслихатына жолдады.

Батыс Қазақстан облыстық мәслихаты «Қоғамдық кеңестер туралы» Заңның

8-бабының 2-тармағында «мемлекеттік кеңес» деген сөз тіркесі жекеше түрде қолданылады, өйткені осы өкілдіктің дербес құрамын бір мемлекеттік органның басшысы (бұл жағдайда жергілікті өкілді органның (мәслихаттың) басшысы айқындайды «деп есептейді.

Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес мәслихаттар заңдардың мазмұнын түсіндіруге құқылы емес.

«Қоғамдық кеңестер туралы» ҚР Заңының 8-бабының 2-тармағын біржақты түсіну және қолдану әкімге жергілікті деңгейде Қоғамдық кеңес құрамын қалыптастыруға ықпал етуге мүмкіндік берді.

Жергілікті деңгейде қоғамдық кеңестер құру бойынша қалыптасқан жағдай БАҚ-тағы қоғам қайраткерлері арасында негізді сын тудырды.

Батыс Қазақстан облысында қоғамдық кеңестерді қалыптастыру кезінде комиссия төрағасы дауыс берушілерге ескерту жасады деп күдіктенді. Қоғам Батыс Қазақстан облысының Қоғамдық кеңесін құру үшін жұмыс тобына бар болғаны бір сағат уақыт қажет деп сынға алды. Қоғамдық кеңеске бірде-бір тәуелсіз кандидат түскен жоқ⁴².

Сондай-ақ, сараптамалық қоғамдастық Қоғамдық кеңестер мүшелерінің тізімін талдай келе, «мүдделердің әлеуетті қақтығысы бар, себебі мемлекеттік органдардың қызметкерлері немесе мәслихаттардың мүшелері болып табылатын Қоғамдық кеңестер мүшелері қоғамдық кеңестердің шешімдерін орындайды, осы шешімдердің орындалуына мониторинг жүргізеді және өз қызметіне баға береді» деп атап көрсетеді⁴³.

Мұндай жағдай Қазақстан Республикасының Президенті атап өткен «Қоғамдық кеңестер туралы» заңды қабылдау мақсатына қайшы келді және жергілікті әкімнің қызметіне толыққанды қоғамдық бақылау мен мониторинг жүргізуге ықпал етпеді.

Қоғамдық кеңестердің функцияларына жататын кейбір өкілеттіктер таза түрде жергілікті маңызы бар ағымдағы мәселелерді шешу жөніндегі өкілеттіктер болып табылмайды. Мысалы, қызметтік әдеп нормаларының сақталуын қоса алғанда, Қазақстан Республикасының заңнамасын жетілдіру жөнінде ұсыныстар әзірлеу және мемлекеттік органдарға енгізу не мемлекеттік басқаруды жетілдіру және мемлекеттік аппараттың ашық жұмысын ұйымдастыру мәселелері бойынша жеке және заңды тұлғалардың өтініштерін қарау.

«Қоғамдық кеңестер туралы» ҚР Заңында қоғамдық кеңес туралы ережені әзірлеу рәсімдерін құқықтық реттеудегі ақаулар қамтылған.

Мәселен, 2016 жылы «Қоғамдық кеңес туралы» ҚР Заңының 8-бабының 6-тармағында «жұмыс тобы Қоғамдық кеңес туралы ереженің жобасын осы баптың 5-тармағында көзделген Үлгілік ереженің негізінде әзірлейді» деп көрсетілген.

Сол жұмыс тобы Қоғамдық кеңес мүшелерінің сандық құрамын анықтап, оның мүшелерін сайлау рәсімін өткізді.

Қоғамдық кеңестердің жергілікті деңгейдегі шешімдері ұсынымдық сипатта болғанымен, **қоғамдық кеңестердің өкілеттіктері облыстар, облыстық маңызы бар қалалар және аудандар деңгейінде белгілі бір сәттерде мәслихаттардың өкілеттіктерімен сәйкес келетінін атап өткен жөн**, дегенмен қоғамдық кеңестердің өкілеттіктері ұсынымдық сипатта болады.

42 <http://www.uralweek.kz/2016/02/22/v-zko-pri-formirovanii-obshhestvennykh-sovetov-predsedatelya-komissii-zapodozrili-v-podskazkax-golosuyushhim/>

43 Қоғамдық кеңестер: азаматтардың шешім қабылдауға қолжетімділігі // <http://tikazakhstan.org/obshhestvennyye-soveta-dostup-grazhdan-k-prinyatiyu-reshenij/>

2016 жылға арналған қоғамдық кеңестер туралы заңнаманың жай-күйі туралы қорытындылар:

1. Қоғамдық кеңестердің кейбір өкілеттіктері мәслихаттардың өкілеттіктерін толықтырады

Мысалы, **қоғамдық кеңестің** бюджеттік бағдарламалар әкімшісінің бюджеттік бағдарламаларының жобаларын, стратегиялық жоспарлардың немесе аумақтарды дамыту бағдарламаларының жобаларын, мемлекеттік және үкіметтік бағдарламалардың жобаларын **талқылау** жөніндегі өкілеттігі мәслихаттың тиісті аумақты дамыту жоспарларын, экономикалық және әлеуметтік бағдарламаларын, жергілікті бюджетті және олардың атқарылуы туралы есептерді бекіту жөніндегі өкілеттігін, оның ішінде қаладағы аудан, аудандық маңызы бар қала, кент, ауыл, ауылдық округ әкімдері іске асыратын бюджеттік бағдарламаларды **бекітуді толықтырады** (қаладағы әрбір аудан, аудандық маңызы бар қала, кент, ауыл, ауылдық округ бойынша жеке).

Қоғамдық кеңестердің жоғарыда аталған бағдарламаларының жобаларын бастапқы талқылау, содан кейін мәслихаттардың осы бағдарламаларын бекіту қисынды болып табылады және жұртшылықты осындай маңызды мәселелерді талқылауға тартуға бағытталған.

2. Қоғамдық кеңестердің кейбір өкілеттіктері сәйкес келеді не мәслихаттардың өкілеттіктерін ішінара қайталайды

Мысалы, атқарушы органдар басшыларының есептерін қарау және тиісті органдарға мәслихат шешімдерін орындамағаны үшін мемлекеттік органдардың, сондай-ақ ұйымдардың лауазымды адамдарын жауаптылыққа тарту туралы ұсынулар енгізу жөніндегі мәслихаттың өкілеттігі бюджеттік бағдарламалар әкімшісінің бюджеттік бағдарламаларының, стратегиялық жоспарлардың немесе аумақтарды дамыту бағдарламаларының, мемлекеттік және үкіметтік бағдарламалардың орындалуын талқылау және атқарушы органдардың нысаналы индикаторларға қол жеткізуі туралы есептерін талқылау жөніндегі қоғамдық кеңестің өкілеттігімен ішінара сәйкес келеді.

Мәслихаттың тұрақты комиссиялары мен өзге де органдарын құру, олардың қызметі туралы есептерді тыңдау, мәслихат жұмысын ұйымдастыруға байланысты өзге де мәселелерді шешу жөніндегі өкілеттігі; қоғамдық кеңестің қызмет бағыттары бойынша комиссиялар құру жөніндегі өкілеттілігін ішінара қайталайды.

3. Мәслихаттардың қоғамдық кеңестерге бекітілмеген өкілеттіктері бар

Мәселен, Қазақстан Республикасының жер заңнамасына сәйкес жер қатынастарын реттеуді жүзеге асыру жөніндегі өкілеттік мәслихатқа ғана бекітілген.

4. Қоғамдық кеңестердің қызметін ұйымдық қамтамасыз ету.

«Қоғамдық кеңестер туралы» Заңның 13-бабының 6-тармағына сәйкес «Қоғамдық кеңестің қызметін ұйымдастырушылық қамтамасыз етуді қатысуымен қоғамдық кеңес құрылған тиісті мемлекеттік орган жүзеге асырады».

Сонымен қатар, «ұйымдастырушылық қамтамасыз ету» - қоғамдық кеңестердің қызметін қаржылық, сондай-ақ материалдық-техникалық қамтамасыз етуді білдіреді. Заңның бұл нормасы іске асыру практикасындағы проблемаларды қамтиды.

Жергілікті деңгейде қоғамдық кеңестерді ұйымдастырушылық қамтамасыз ету мәслихаттарға, әкімдіктердің аппараттарына немесе ішкі саясат басқармаларына жүктелген.

Осыған байланысты ҚР Қаржы министрлігі өңірлердегі қоғамдық кеңестерді қаржыландыру қамтамасыз етілетін нақты бюджеттік бағдарламаны, мемлекеттік органды (бюджеттік бағдарлама әкімшісін), республикалық және жергілікті деңгейлерде құрылған қоғамдық кеңестерді қаржыландыру жөніндегі нақты бюджеттік ерекшелікті айқындауы қажет.

5. Қоғамдық кеңестер туралы үлгілік ереженің негіздемелік сипаты. Онда қоғамдық кеңестердің отырыстарын өткізуге, НҚА келісу тәртібіне, қоғамдық бақылаудың әртүрлі нысандарын жүргізуге, қоғамдық кеңестер мүшелерін ротациялауға және басқа да ұйымдастырушылық мәселелерге қатысты қызметін регламенттеу қамтылмаған.

Қазіргі уақытта Мәдениет және спорт министрлігі үлгілік ережеге өзгерістер енгізу үшін қоғамдық кеңестерден ұсыныстар мен ұсынымдар жинауды жүргізуде. Сонымен қатар, үлгілік ережеге сілтеме қоғамдық кеңесті қалыптастыру жөніндегі жұмыс тобын құру тәртібіне қатысты Заңның 8-бабында ғана көрсетілген. Белгіленгенге байланысты заңды өзгертпестен Үлгілік ережеге өзгерістер енгізу мүмкіндігін қарастыру қажет.

6. Қоғамдық кеңестер мүшелерін ротациялау мәселесі.

Заңның 15-бабының 3-тармағына сәйкес «Қоғамдық кеңес шығып қалған мүшесінің орнына оның өкілеттіктерінің қалған мерзіміне осы Заңның 9-бабының 1-тармағына сәйкес конкурс нәтижелері бойынша немесе мемлекеттік органның шешімі бойынша Қоғамдық кеңестің құрамына жаңа мүшесін қосу туралы шешім қабылдайды». Осыған байланысты мынада сұрақ туындайды: Азаматтық қоғам қатарынан жаңа мүшелер енгізілген кезде жұмыс тобынан бастап бүкіл конкурсты өткізу қажет пе?

Сондай-ақ іс жүзінде қоғамдық кеңестердің құрамына отырыстарға, қоғамдық кеңестердің қызметіне қатыспайтын мүшелерді алып тастау механизмін құқықтық реттеудегі олқылыққа байланысты проблемалар туындайды.

Коммерциялық емес ұйымдардың ұсыныстары негізінде қоғамдық кеңестердің құрамына сайланған коммерциялық емес ұйымдардың өкілдері Коммерциялық емес ұйымдардың құрамынан шыққан фактілер бар. **Осыған байланысты коммерциялық емес ұйымдардың құрамынан шыққан адамдарды қоғамдық кеңестердің құрамынан шығаруды құқықтық регламенттеу қажеттілігі бар.**

7. Қоғамдық кеңестер жұмысының жариялылығы қағидатын қамтамасыз ету мәселелері

«Қоғамдық кеңестер туралы» Заңның 14-бабында қоғамдық кеңес жұмысының жариялылық қағидаты регламенттелген. Аталған бапқа сәйкес, қоғамдық кеңес халыққа:

1) өзінің азаматтық қоғаммен және мемлекеттік органдармен, сондай-ақ квазимемлекеттік сектор субъектілерімен іс-қимыл жасау нәтижелері;

2) Қоғамдық кеңестің құрамы;

3) отырыстардың күн тәртібі;

4) қабылданған шешімдер;

5) қоғамдық маңызы бар басқа да мәселелер туралы хабар береді.

Ақпарат бұқаралық ақпарат құралдарында жарияланады және (немесе) тиісті интернет-ресурстарда орналастырылады.

№ 1 қосымшада Қоғамдық кеңестер жұмысының жариялылығы қағидатын көрсететін қоғамдық кеңестердің қызметі туралы ақпарат келтіріледі. Мемлекеттік органдардың ресми сайттарында қоғамдық кеңестердің жұмыс жоспарлары, қоғамдық кеңестер туралы ережелер, қоғамдық кеңестердің жұмысы туралы есептер қамтылғанын атап өту қажет, бұл мемлекеттік органдардың қоғамдық кеңестер жұмысының жариялылығын қамтамасыз етуге ұмтылысын растайды.

Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2015 жылғы 31 желтоқсандағы № 1191 қаулысымен Қоғамдық тыңдауларды ұйымдастыру және өткізу тәртібіне қойылатын үлгілік талаптар бекітілді.

Қоғамдық тыңдауды ұйымдастыру және өткізу тәртібіне қойылатын үлгілік талаптардың 7-тармағында «Комиссия қоғамдық тыңдауды дайындауды және өткізуді мынадай тәртіппен жүзеге асырады» деп көрсетілген:

1) қоғамдық тыңдау тақырыбы бойынша ұсынылатын мәселелердің нақты тізбесін анықтайды;

2) жұмыс жоспарын жасайды, комиссия мүшелері арасында міндеттерді бөліседі және қоғамдық тыңдауды дайындау мен өткізу міндеттерінің тізбесін айқындайды;

3) өткізу белгіленген күнге дейін отыз күннен кешіктірмей бұқаралық ақпарат құралдарында және уәкілетті органның интернет ресурсында қоғамдық тыңдау тақырыбы мен мәселелерінің тізбесін жариялауды қамтамасыз етеді.

Қоғамдық тыңдауда нормативтік құқықтық акті жобасы қаралған кезде, оның толық мәтіні де тұрғындардың танысуы үшін, өткізілетін күннен күнтізбелік он күн бұрын жарияланады;

4) шақырылғандардың тізбесін айқындайды және оларға талқылауға ұсынылатын мәселелер бойынша өздерінің ұсынымдары мен ұсыныстарын беру туралы өтінішті қоғамдық тыңдауға шығарылатын барлық құжаттардың көшірмелерін қоса бере отырып, оларға ресми өтініш жібереді;

5) қоғамдық тыңдауға қатысушыларға қоғамдық тыңдау тақырыбы бойынша ұсынымдарды дайындау үшін қажетті ақпаратты алуға жәрдемдеседі;

6) қоғамдық тыңдауға ұсынылатын әрбір мәселе бойынша ұсынымдар мен ұсыныстардан тұратын қорытынды хаттама жобасын осы Үлгілік талаптарға қосымшаға сәйкес нысан бойынша дайындауды ұйымдастырады;

7) тұрғындарды қоғамдық тыңдау өткізілетін күнге дейін он күннен кешіктірмей хабардар етеді. Жарияланатын ақпарат қоғамдық тыңдау тақырыбы және мәселелері, тыңдауды өткізу уақыты мен орны туралы мәліметтерді, комиссияның байланыс ақпараттарын қамтиды;

8) Қоғамдық тыңдауға қатысушыларды тіркейді.

Сонымен қатар, қоғамдық кеңестер туралы заңнама қоғамдық тыңдауларды өткізу бөлігінде осы рәсімді артық регламенттейтін нормаларды қамтиды, бұл қоғамдық кеңестер жұмысының жариялылық қағидатын бұзуға әкеп соғуы мүмкін.

Қоғамдық тыңдауларды ұйымдастыру және өткізу тәртібіне қойылатын үлгілік талаптардың 8-тармағында «қоғамдық тыңдау басталмастан бұрын сөйлеуге тіркелген шақырылғандар мен азаматтар сөйлеу құқығына ие болатын қоғамдық тыңдауға қатысушылар болып табылады» деп көрсетілген.

Бұл талап артық болып табылады, өйткені азаматта сөз сөйлеу қажеттілігі мен

тілегі белгілі бір мәселе бойынша қоғамдық тыңдау өткізу барысында туындауы мүмкін. Сонымен қатар, осы үлгілік талаптарда тіркеу механизмі егжей-тегжейлі реттелмеген.

Қоғамдық тыңдауды өткізудің екінші проблемасы оны республикалық қоғамдық кеңестің өткізуі болып табылады. Осылайша, үлгілік талаптардың 8-тармағының екінші абзацында былай делінген: «республикалық деңгейде өткізілетін қоғамдық тыңдауға ол басталар алдында тіркелген азаматтар қатыса алады». Алайда, іс жүзінде Министрліктер үйі ғимаратына келудің ерекше режимі мұндай тіркеуден алдын ала өтуді қиындатады (министрліктердің телефондарына қоңырау шалу, рұқсаттама бюросына рұқсаттама жазу және т.б. әрдайым мүмкін емес) және сол арқылы азаматтардың қоғамдық тыңдауларға қатысу құқығын шектейді.

Осылайша, қоғамдық тыңдауларды ұйымдастыру және өткізудің тәртібіне қойылатын үлгілік талаптардың 8-тармағы ақаулы сипатта болады және мемлекеттік органның лауазымды адамдары тарапынан теріс пайдалану үшін әлеуетті қамтиды, өйткені ол азаматтың қоғамдық тыңдауларды өткізу кезінде сөйлеу құқығына нұқсан келтіруі және тұтастай алғанда азаматтың қоғамдық тыңдауларға қатысу мүмкіндігін қиындатуы мүмкін.

Төмендегі кестеде 2016 жылы «Қоғамдық кеңестер туралы» ҚР Заңына жүргізілген құқықтық мониторинг қорытындысы бойынша нормативтік құқықтық актілерді жетілдіру бойынша ұсыныстар келтірілген.

3.1.2. Қоғамдық кеңестер (2021 ж. түзетулер)

Мемлекет басшысының Жолдауын іске асыру үшін «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне қоғамдық кеңестер қызметі мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» 2021 жылғы 3 қаңтардағы № 406-VI ҚРЗ Заңы қабылданды⁴⁴, ол қоғамдық кеңестер институтын одан әрі дамытуға бағытталған. Төменде заңға енгізілген жаңалықтарды талдау келтірілген:

I. «Қоғамдық кеңестер туралы» 2015 жылғы 2 қарашадағы ҚР Заңының мәні кеңейтілді⁴⁵, атап айтқанда оның кіріспесі жаңа редакцияда жазылды:

«Осы Заң қоғамдық кеңестердің құқықтық мәртебесін, оларды қалыптастыру тәртібін және халық алдында есеп беретін мемлекетті қалыптастыру жөніндегі мемлекеттік саясатты іске асыруға, барлық деңгейдегі мемлекеттік органдардың, сондай-ақ ұлттық басқарушы холдингтердің, ұлттық холдингтердің, ұлттық компаниялардың (бұдан әрі - квазимемлекеттік сектор субъектілері) шешімдер қабылдауына коммерциялық емес ұйымдардың, азаматтардың кеңінен қатысуын қамтамасыз етуге бағытталған қызметін ұйымдастыру тәртібін айқындайды».

Бұдан былай қоғамдық кеңестер мемлекеттік органдардың жанынан ғана емес, квазимемлекеттік сектор субъектілерінің жанынан да құрылады, бұл негізделген болып табылады, өйткені экономиканың осы секторында мемлекеттің ақша қаражатының едәуір көлемі жинақталады.

Осыған байланысты «қоғамдық кеңес» ұғымы кеңейтілді. «Қоғамдық кеңестер

⁴⁴ Қазақстан Республикасының 2021 жылғы 3 қаңтардағы № 406-VI ҚРЗ «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне қоғамдық кеңестер қызметі мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Заңы <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z2100000406#z17>

⁴⁵ «Қоғамдық кеңестер туралы» 2015 жылғы 2 қарашадағы ҚР Заңы/<https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1500000383>

туралы» ҚР Заңының 1-бабы 1-тармағының жаңа редакциясына сәйкес «қоғамдық кеңестер коммерциялық емес ұйымдармен, азаматтармен бірлесіп, осы тармақтың екінші бөлігінде көрсетілген мемлекеттік органдарды қоспағанда, министрліктер, Қазақстан Республикасының Президентіне тікелей бағынатын және есеп беретін органдар, жергілікті мемлекеттік басқару органдары, квазимемлекеттік сектор субъектілері өз құзыретіндегі мәселелер бойынша құратын консультативтік-кеңесші, байқаушы органдар болып табылады».

II. «Қоғамдық кеңестер туралы» ҚР Заңының 5-1-бабында қоғамдық кеңестердің квазимемлекеттік сектор саласындағы өкілеттіктері регламенттелген.

III. жаңа түзетулер қоғамдық кеңестер саласында басшылықты және салааралық үйлестіруді жүзеге асыратын уәкілетті органды заңнамалық регламенттеуді, сондай-ақ оның құзыретін бекітуді көздейді.

«Қоғамдық кеңестер туралы» ҚР Заңының 2-1-бабы 1-тармағына сәйкес «қоғамдық кеңестер қызметінің мәселелері бойынша уәкілетті орган мемлекет пен азаматтық қоғамның өзара іс-қимылы саласындағы салааралық үйлестіруді жүзеге асыратын орталық атқарушы орган болып табылады».

Заңның 2-1-бабы 2-тармағына сәйкес қоғамдық кеңестер қызметінің мәселелері жөніндегі уәкілетті орган:

1) қоғамдық кеңестер қызметінің мәселелері жөніндегі мемлекеттік саясатты іске асырады;

2) республикалық және жергілікті деңгейлерде қоғамдық кеңестердің қызметін үйлестіруді және әдістемелік қолдап отыруды жүзеге асырады;

3) Қазақстан Республикасының қоғамдық кеңестер туралы заңнамасын жетілдіру жөніндегі ұсыныстарды әзірлейді;

4) Қоғамдық кеңес туралы үлгілік ережені әзірлейді және бекітеді;

5) қоғамдық бақылауды ұйымдастыру мен жүргізу қағидаларын әзірлейді және бекітеді;

6) жыл сайын Қазақстан Республикасындағы қоғамдық кеңестердің қызметі туралы ұлттық баяндаманы дайындауды және кейіннен Қазақстан Республикасының Президентіне ұсыну үшін ағымдағы жылғы 25 желтоқсаннан кешіктірмей Қазақстан Республикасының Үкіметіне енгізуді жүзеге асырады;

7) қоғамдық кеңестердің құрамын қалыптастыру жөніндегі, сондай-ақ жергілікті деңгейдегі сандық құрам жөніндегі ұсынымдарды тұжырымдайды;

8) Қазақстан Республикасының өзге де заңдарында, Қазақстан Республикасы Президентінің және Үкіметінің актілерінде көзделген өзге де өкілеттіктерді жүзеге асырады».

Қоғамдық кеңестердің жай-күйі мен даму үрдістеріне жыл сайынғы мониторингті жүзеге асыру, оның жұмысы мен дамуы бойынша ұсыныстар әзірлеу мақсатында **қоғамдық кеңестер туралы Ұлттық баяндаманы әзірлеу және басып шығару практикасы енгізілгеніне** назар аудару қажет.

IV. қоғамдық кеңестердің қызметін қаржылық-материалдық қамтамасыз ету механизмінің оның қоғамдық негіздегі қызмет принципіне қайшылығын жою мақсатында «Қоғамдық кеңестер туралы» ҚР Заңының 4-бабында **оның мүшелерінің қоғамдық негіздегі қызмет қағидаты нақтыланады.** Бұл түзету Қоғамдық кеңестер

мүшелерінің өз өкілеттіктерін өтеусіз жүзеге асыратынын, ал қаржыландыру қатаң түрде материалдық-техникалық және кадрлық қамтамасыз етуге бағытталатынын нақтылауға бағытталған. Сондай-ақ жаңа **тәуелсіздік қағидаты** енгізіледі.

V. қоғамдық кеңестерді қалыптастыру кезінде тиісті мемлекеттік органның (жергілікті өкілді органның) басшылары басқаратын жұмыс топтарының ықпалына жол бермеу мақсатында «Қоғамдық кеңестер туралы» Қазақстан Республикасының Заңында қоғамдық кеңестерді қалыптастыру жөніндегі жұмыс топтарының басшылары азаматтық қоғамның өкілдері болып табылатын жұмыс тобы мүшелерінің арасынан сайланатын норма бекітіледі.

Мәселен, Заңның 8-бабы 1-т. жаңа редакциясына сәйкес «республикалық және жергілікті деңгейлердегі қоғамдық кеңестер мен олардың құрамдарын жетекшілері азаматтық қоғамнан өкілдік ететін жұмыс топтарының мүшелері арасынан дауыс беру арқылы сайланатын жұмыс топтары қалыптастырады».

VI. азаматтық қоғамның пікірін білдіру жөніндегі қоғамдық кеңестердің тиімді қызметін қамтамасыз ету, қоғамдық кеңестерге қоғамдық сенімді арттыру мақсатында қоғамдық кеңестерді қалыптастыру жөніндегі жұмыс тобының құрамындағы және қоғамдық кеңестің құрамындағы азаматтық қоғам мен мемлекеттік орган өкілдерінің арақатынасы өзгерді.

Заңның 8-бабының 2-тармағында жұмыс тобының құрамында мемлекеттік органдан, квазимемлекеттік сектор субъектісінен өкілдік ету жұмыс тобы мүшелерінің жалпы санының үштен бірінен аспайды деп көрсетілген.

VII. «Қоғамдық кеңестер туралы» ҚР Заңының 9-бабы 3-тармағында қоғамдық кеңестер мүшелері құрамының ең аз және ең көп саны регламенттелген. Қоғамдық кеңес мүшелерінің сандық құрамын жұмыс тобы:

1) республикалық деңгейде:

министрліктер, Қазақстан Республикасының Президентіне тікелей бағынатын және есеп беретін органдар құратын қоғамдық кеңестерде – он бестен отыз мүшеге дейін;

квазимемлекеттік сектор субъектілері құратын қоғамдық кеңестерде – оннан он бес мүшеге дейін;

2) жергілікті деңгейде осы Заңның 2-1-бабының 2-тармағы 7) тармақшасының ережелерін ескере отырып айқындайды.

27-сурет. ҚК мүшелері санына қойылатын талаптар

VIII. 9-баптың 4 және 5-тармақтарында қоғамдық кеңестерді қалыптастыру тәртібі нақтыланды. Коммерциялық емес ұйым болып табылатын бір заңды тұлғадан Қоғамдық кеңеске бір ғана өкіл сайлануы мүмкін. Республикалық деңгейдегі қоғамдық кеңестерді қалыптастыру кезінде бір адам бір Қоғамдық кеңестің ғана мүшесі болып сайлана алады. Бір адам қатарынан екі реттен артық Қоғамдық кеңестің мүшесі болып сайлана алмайды.

IX. «Қоғамдық кеңеске кандидаттардың резервтік тізімі» ұғымын енгізу Заңның жаңалығы болды. Сонымен, Заңның 9-бабының 9-тармағына сәйкес «Қоғамдық кеңес:

1) азаматтық қоғамнан өкілдік ететін Қоғамдық кеңес мүшесінің өкілеттіктері тоқтатылған;

2) осы баптың 3-тармағына сәйкес ұсынылатын сандық құрамды ескере отырып, Қоғамдық кеңестің санын ұлғайту қажет болған жағдайларда, өз құрамына кандидаттарды Қоғамдық кеңеске кандидаттардың резервтік тізімінен іріктеу туралы шешім қабылдайды.

Қоғамдық кеңеске кандидаттардың резервтік тізіміндегі кандидат Қоғамдық кеңеске мүше болудан бас тартқан және Қоғамдық кеңеске кандидаттардың резервтік тізімінде басқа кандидаттар болмаған жағдайларда, Қоғамдық кеңес Қоғамдық кеңес туралы үлгілік ережеде немесе Қордың Қоғамдық кеңесі туралы ережеде көзделген тәртіппен Қоғамдық кеңестің құрамына қосымша конкурс өткізу туралы шешім қабылдайды».

Шын мәнінде, бұл норма Қоғамдық кеңес мүшесінің өкілеттігі мерзімінен бұрын тоқтатылған жағдайда, сондай-ақ оның құрамының саны артқан жағдайда уақытты үнемдеуге бағытталған.

Осы түзетудің авторлары Қырғызстанның қоғамдық кеңестердің резервтік парағын қалыптастыру жөніндегі тәжірибесін назарға алды. Қырғызстанда азаматтық қоғамнан комиссия мүшелерін сайлау бойынша дауыс беру қатаң регламенттелген тәртіппен өтеді. Үкімет аппараты конкурс өткізу барысы туралы хаттама жүргізеді. Комиссия мүшесі азаматтық қоғамнан комиссия құрамынан мерзімінен бұрын шығып қалған жағдайда Үкімет аппараты шығып қалған күннен бастап күнтізбелік 10 күннен кешіктірмей азаматтық қоғамнан қалған мерзімге комиссия мүшесі алған дауыс санына қарай оларды сайлау кезінде белгіленген кезектілікке сәйкес кезекті резервтік кандидатты тағайындайды. Егер резервтік кандидаттар болмаса, онда Үкімет аппараты шығып қалған күннен бастап күнтізбелік 10 күннен кешіктірмей азаматтық қоғамнан қалған мерзімге комиссияның жаңа мүшелерін сайлау туралы конкурс жариялайды. Конкурс Заңда көзделген тәртіппен өткізіледі.

X. Заңда қоғамдық кеңеске кандидаттарға қойылатын талаптар нақтыланды. Заңның 10-бабы 1-т. сәйкес, «Қазақстан Республикасының он сегіз жасқа толған, сондай-ақ Қоғамдық кеңес жергілікті деңгейде қалыптастырылған жағдайда – тиісті әкімшілік-аумақтық бірлік шегінде тұрақты тұратын азаматы Қоғамдық кеңес мүшелігіне кандидат бола алады.

Қоғамдық кеңес мүшелігіне кандидаттың:

1) Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген тәртіппен жойылмаған немесе алынбаған сотталғандығы болмауға;

2) сот заңда белгіленген тәртіппен сыбайлас жемқорлық қылмыс және (немесе) сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық жасауда кінәлі деп танымаған болуға;

3) психикалық, мінез-құлықтық, оның ішінде психикаға белсенді әсер ететін

заттарды тұтынуға байланысты бұзылушылықтардың (аурулардың) себебі бойынша психикалық денсаулық саласында медициналық көмек көрсететін ұйымдарда есепте тұрмауға тиіс».

XI. «Қоғамдық кеңестер туралы» ҚР Заңының 1-бабында Қоғамдық кеңестің ұйымдық құрылымы және оның төралқасының өкілеттіктері регламенттелген.

Отырыс Қоғамдық кеңестің жоғары органы болып табылады. Қоғамдық кеңестің қызметіне басшылықты жедел жүзеге асыру үшін оның отырыстарының арасындағы кезеңде Қоғамдық кеңес төралқасы сайланады. Қоғамдық кеңес төралқасының құрамына Қоғамдық кеңестің төрағасы, өзінің қатысуымен Қоғамдық кеңес құрылған мемлекеттік органның, квазимемлекеттік сектор субъектісінің уәкілетті өкілі, Қоғамдық кеңес комиссияларының төрағалары, жекелеген мүшелері кіреді.

Қоғамдық кеңес төралқасының отырыстарына Қазақстан Республикасы Парламентінің осы Қоғамдық кеңестің мүшелері болып табылмайтын депутаттары қатыса алады. Қоғамдық кеңестің төралқасы:

- 1) Қоғамдық кеңес комиссияларының жұмысын үйлестіреді;
- 2) Қоғамдық кеңестің отырыстарын өткізуге дайындықты ұйымдастырады;
- 3) Қоғамдық кеңестің қызметін ұйымдастырушылық және ақпараттық қолдауды қамтамасыз етеді;
- 4) Қоғамдық кеңес ұсынымдарының орындалуына мониторингті жүзеге асырады.

XII. Заңның 17, 18, 20, 22, 23-баптарында Қоғамдық кеңестер қызметінің формалары нақтыланады.

Қоғамдық бақылау субъектілерінің қоғамдық мониторинг, қоғамдық тыңдау, қоғамдық сараптама және мемлекеттік орган, квазимемлекеттік сектор субъектісі жұмысының нәтижелері туралы есепті тыңдау нысандарында жүзеге асырылатын, қоғамдық мүдделерді қорғауға бағытталған қызметі қоғамдық бақылау деп түсініледі. Республикалық және жергілікті деңгейлердегі мемлекеттік органдар мен олардың лауазымды адамдарының қызметі, сондай-ақ квазимемлекеттік сектор субъектілерінің қызметі қоғамдық бақылау объектісі болып табылады.

Қоғамдық бақылау субъектілері тарапынан мемлекеттік органдардың, квазимемлекеттік сектор субъектілерінің қызметін байқауды білдіретін қоғамдық бақылау рәсімі **қоғамдық мониторинг** болып табылады.

Қоғамдық мониторинг мемлекеттік органдардың мемлекеттік қызметтер көрсетуі, мемлекеттік бағдарламаларды, стратегиялық жоспарларды және бюджеттік бағдарламаларды, аумақтарды дамыту бағдарламаларын іске асыруы, квазимемлекеттік сектор субъектілерінің стратегияларды және даму жоспарларын іске асыруы, мемлекеттік қызметтер көрсетуі, сондай-ақ Қазақстан Республикасы заңнамасының нормаларын қолдану нәтижесінде азаматтар үшін теріс салдарларды және қоғамдық мүдделерге қысым жасалуын анықтау мақсатында жүзеге асырылады.

Қоғамдық мониторинг жүргізу кезінде Қоғамдық кеңестің мүшелері мемлекеттік органдар мен олардың лауазымды адамдарынан, сондай-ақ квазимемлекеттік сектор субъектілерінен Қазақстан Республикасының ақпаратқа қол жеткізу туралы заңнамасында белгіленген тәртіппен және негіздер бойынша, мониторингтің нысанасына жататын қажетті ақпаратты сұратуға құқылы.

Осы Заңның 5-бабы 1-тармағының 1), 5) және 6) тармақшаларында, 5-1-бабы 1-тармағының 1) тармақшасында көзделген мәселелерді, сондай-ақ мемлекеттік органдардың, квазимемлекеттік сектор субъектілерінің қоғамдық маңызы бар

шешімдерін олардың қоғамдық мүдделерге сәйкестігі мәселесі бойынша жария талқылау үшін жиналыс өткізу арқылы жүзеге асырылатын қоғамдық бақылау рәсімі **қоғамдық тыңдау** деп түсініледі.

Мемлекеттік орган, квазимемлекеттік сектор субъектісі жұмысының нәтижелері туралы есепті тыңдау қоғамдық бақылау рәсімі болып табылады және Қоғамдық кеңестің отырысында осы Заңның 5-бабы 1-тармағының 2) және 3) тармақшаларында көзделген мәселелер бойынша мемлекеттік органдар, жергілікті өзін-өзі басқару органдары және олардың лауазымды адамдары, осы Заңның 5-1-бабы 1-тармағының 2) және 3) тармақшаларында көзделген мәселелер бойынша квазимемлекеттік сектор субъектілері қызметінің нәтижелерін жария талқылауды білдіреді.

Осылайша, қоғамдық кеңестер институтын дамыту мәселелері бойынша заңнамалық актілерге түзетулер азаматтық қоғамның ұсыныстары мен ескертулерін жинақтады, олар 2016 жылы қолданысқа енгізілген сәттен бастап «Қоғамдық кеңестер туралы» ҚР Заңын сынақтан өткізу және іске асыру процесінде әзірленген және шын мәнінде азаматтар мен үкіметтік емес ұйымдарды мемлекет істерін басқаруға және қоғамдық бақылауды жүзеге асыруға тарту ісінде өте маңызды кезең болып табылады.

3.2. Қоғамдық кеңестер қызметінің құқықтық базасының проблемалық аймақтары

Заңға тәуелді нормативтік құқықтық актілер «Қоғамдық кеңестер туралы» ҚР Заңы баптарының мәтінін қайталайтын, бірақ бұл ретте заңнамалық акт нормаларын егжей-тегжейлі іске асыруға ықпал ететін нормалар болмайтын жағдай қоғамдық кеңестердің қызметін құқықтық реттеудің проблемалық мәселесі болып қала береді.

Мысалы, «Қоғамдық кеңестер туралы» ҚР Заңының 20-бабының 2-тармағында «қоғамдық мониторинг мемлекеттік органдардың мемлекеттік қызметтер көрсетуі, мемлекеттік бағдарламаларды, стратегиялық жоспарлар мен бюджеттік бағдарламаларды, аумақтарды дамыту бағдарламаларын іске асыру, квазимемлекеттік сектор субъектілерінің даму стратегиялары мен жоспарларын іске асыру, мемлекеттік қызметтер көрсету, сондай-ақ Қазақстан Республикасы заңнамасының нормаларын қолдану нәтижесінде азаматтар үшін жағымсыз салдарларды және қоғамдық мүдделерге қысым жасауды анықтау мақсатында жүзеге асырылады» деп бекітілген.

ҚР Ақпарат және қоғамдық даму министрінің 2021 жылғы 26 ақпандағы № 73⁴⁶ бұйрығымен бекітілген «Қоғамдық бақылауды ұйымдастыру және жүргізу қағидаларының» 4-7-тармақтарында ҚР «Қоғамдық кеңестер туралы» Заңының 20-бабының нормалары іс жүзінде қайталанатын.

Сонымен қатар, **Заңның өзінде де, заңға тәуелді нормативтік құқықтық актіде де** мемлекеттік органдардың мемлекеттік қызметтер көрсетуі, мемлекеттік бағдарламаларды, стратегиялық жоспарлар мен бюджеттік бағдарламаларды,

46 ҚР Ақпарат және қоғамдық даму министрінің 2021 жылғы 26 ақпандағы № 73 "Қоғамдық бақылауды ұйымдастыру және жүргізу қағидаларын бекіту туралы" бұйрығы/ <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2100022263>

аумақтарды дамыту бағдарламаларын іске асыру, квазимемлекеттік сектор субъектілерінің даму стратегиялары мен жоспарларын іске асыруы, мемлекеттік қызметтер көрсету, сондай-ақ Қазақстан Республикасы заңнамасының нормаларын қолдану нәтижесінде азаматтар үшін **жағымсыз салдарларды және қоғамдық мүдделерге қысым жасауды анықтау механизмін регламенттейтін нормалар жоқ.**

Шын мәнінде, қоғамдық мониторинг жүргізудің әдіснамасына, құралдарына және толықтығына қатысты заңнамадағы олқылық мәселесі проблемалы болып қала береді.

«Құқықтық актілер туралы» ҚР 2016 жылғы 6 сәуірдегі № 480-V ҚРЗ Заңының 51-бабы 1-1-тармағында «Қоғамдық кеңестер азаматтардың құқықтарына, бостандықтары мен міндеттеріне қатысты нормативтік құқықтық актілерге қоғамдық мониторинг жүргізуге құқылы»⁴⁷ деп бекітілген. Алайда, «заңнама нормаларын қолданудың теріс салдарын анықтау» және «құқықтық мониторинг» бірдей емес, дегенмен бұл ұғымдар бір реттік болып табылады.

Сондықтан қоғамдық кеңестер Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2016 жылғы 29 тамыздағы № 486⁴⁸ қаулысымен бекітілген «Құқықтық мониторинг жүргізу қағидаларын», егер олар қоғамдық құқықтық мониторинг жүргізетін болса, шартты түрде ғана негізге ала алады.

Қоғамдық мониторинг жүргізу әдіснамасына қатысты заңнамадағы олқылық заңнамалық акт нормасын іске асыру мүмкіндігінің және іс жүзінде оны жүргізу тиімділігінің елеулі проблемасын туғызады. Сондай-ақ, қоғамдық мониторинг жүргізу жоспарланып отырған саладағы мамандарды, сарапшыларды тартудың кадр мәселесі де маңызды мәселе болып табылатынына назар аударған жөн.

«Қоғамдық кеңестер туралы» ҚР Заңының 22-бабы 2-тармағына сәйкес «Қоғамдық кеңеске тиісті өтінішхат жіберетін халықаралық және шетелдік ұйымдардың құрылымдық бөлімшелерін (филиалдары мен өкілдіктерін) қоспағанда, жеке тұлғалар және (немесе) коммерциялық емес ұйымдар қоғамдық сараптаманың бастамашылары бола алады».

Барлық жеке тұлғалардың, яғни Қазақстан Республикасының азаматтары, сондай-ақ Қазақстан Республикасының азаматтары болып табылмайтын адамдардың (шетелдіктер мен азаматтығы жоқ адамдар) **қоғамдық сараптамаға бастамашылық жасау мүмкіндігі дұрыс емес деп санаймыз.**

«Қоғамдық кеңестер туралы» заң кіріспесінің мәні бойынша қоғамдық кеңестердің қызметі «халық алдында есеп беретін мемлекетті қалыптастыру жөніндегі мемлекеттік саясатты іске асыруға, барлық деңгейдегі мемлекеттік органдардың, сондай-ақ ұлттық басқарушы холдингтердің, ұлттық холдингтердің, ұлттық компаниялардың шешімдер қабылдауына коммерциялық емес ұйымдардың, азаматтардың кеңінен қатысуын қамтамасыз етуге» бағытталған.

Мемлекет ісін басқаруға тікелей және өз өкілдері арқылы қатысу, **Қазақстан Республикасы Конституциясының 33-бабының 1-тармағына сәйкес** мемлекеттік органдар мен жергілікті өзін-өзі басқару органдарына тікелей өзі жүгінуге, сондай-ақ жеке және ұжымдық өтініштер жолдауға **Қазақстан Республикасының азаматтарына ғана құқығы бар.**

47 «Құқықтық актілер туралы» 2016 жылғы 6 сәуірдегі № 480-V ҚРЗ ҚР Заңы/ <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1600000480>

48 «Құқықтық мониторинг жүргізу қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2016 жылғы 29 тамыздағы №486 қаулысы/ <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1600000486>

«Қоғамдық кеңестер туралы» ҚР Заңының 1-бабы 8-тармағына сәйкес **«қоғамдық кеңестердің ұсынымдары** Қазақстан Республикасының заңнамасында көзделген шешімдерді қабылдайтын және уәжді жауаптар беретін мемлекеттік органдардың, квазимемлекеттік сектор субъектілерінің **қарауы үшін міндетті болып табылады».**

Бұл норманың мәнінен келіп шығатыны, мемлекеттік органдар мен квазимемлекеттік сектор субъектілері үшін міндетті болып қоғамдық кеңестердің ұсынымдары емес, олар бойынша шешімдер қабылданатын және уәжді жауаптар берілетін осы ұсынымдарды қарау болып табылады.

Демек, Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексте қоғамдық кеңестердің ұсынымдарын орындамағаны үшін құқық бұзушылықтың арнайы құрамын белгілеу дұрыс емес, өйткені ұсынымдарды орындамағаны үшін заңдық жауапкершілік белгіленбейді.

Сонымен қатар, Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодекске шешім қабылдамағаны не дәлелді жауап бермегені үшін жауапкершілікті көздейтін бапты енгізу мүмкіндігін қарастыруды ұсынамыз:

«457-1-бап. Қоғамдық кеңестер туралы заңнаманы бұзу

Мемлекеттік органдардың, квазимемлекеттік сектор субъектілерінің заңнамада көзделген жағдайларда шешім қабылдамауы немесе қоғамдық кеңестерге уәжді жауап бермеуі - отыз айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға әкеп соғады».

3.3. Қоғамдық бақылау саласында құқықтық негіздерді қалыптастыру

«Қоғамдық кеңестер туралы» ҚР Заңының 17-бабы 1-тармағында қоғамдық бақылау субъектілерінің қоғамдық мониторинг, қоғамдық тыңдау, қоғамдық сараптама және Мемлекеттік орган, квазимемлекеттік сектор субъектісі жұмысының нәтижелері туралы есепті тыңдау нысандарында жүзеге асырылатын, қоғамдық мүдделерді қорғауға бағытталған қызметі қоғамдық бақылау деп түсініледі».

Бұл анықтамаға сәйкес, **біріншіден, бұл қоғамдық бақылау субъектілері жүзеге асыратын қызмет.** «Қоғамдық кеңестер туралы» ҚР Заңының 17-бабы 3-тармағының мағынасы бойынша мұндай субъектілерге қоғамдық кеңестердің өздері, сондай-ақ қоғамдық кеңестердің тапсырмасы бойынша коммерциялық емес ұйымдар, азаматтар жатады. Демек, коммерциялық емес ұйымдарға немесе азаматтарға қоғамдық бақылауды жүзеге асыру туралы тапсырма Қоғамдық кеңестің тиісті шешімімен көрсетілуі керек.

Екіншіден, «Қоғамдық кеңестер туралы» ҚР Заңының 17-бабының 2-тармағына сәйкес «республикалық және жергілікті деңгейдегі мемлекеттік органдар мен олардың лауазымды тұлғаларының қызметі, сондай-ақ квазимемлекеттік сектор субъектілерінің қызметі қоғамдық бақылау объектісі болып табылады».

Үшіншіден, қоғамдық бақылаудың маңызды белгісі оның мақсатты бағыты болып табылады, атап айтқанда: қоғамдық мүдделерді қорғауға назар аудару.

Төртіншіден, қоғамдық мониторинг, қоғамдық тыңдаулар, қоғамдық сараптама және Мемлекеттік орган, квазимемлекеттік сектор субъектісі жұмысының нәтижелері туралы есепті тыңдау қоғамдық бақылау нысандары болып табылады.

28-сурет – Қоғамдық бақылау формалары.

«Қоғамдық кеңестер туралы» ҚР Заңының 18-бабының 1-тармағына сәйкес **«қоғамдық мониторинг** қоғамдық бақылау субъектілері тарапынан мемлекеттік органдардың, квазимемлекеттік сектор субъектілерінің қызметін байқауды білдіретін қоғамдық бақылау рәсімі болып табылады».

«Қоғамдық кеңестер туралы» ҚР заңы «Қоғамдық мониторинг мемлекеттік органдардың мемлекеттік қызметтер көрсетуі, мемлекеттік бағдарламаларды, стратегиялық жоспарлар мен бюджеттік бағдарламаларды, аумақтарды дамыту бағдарламаларын іске асыру, квазимемлекеттік сектор субъектілерінің даму, мемлекеттік қызметтер көрсету стратегиялары мен жоспарларын іске асыруы, сондай-ақ Қазақстан Республикасы заңнамасының нормаларын қолдануы нәтижесінде азаматтар үшін жағымсыз салдарларды және қоғамдық мүдделерге қысым жасалуды анықтау мақсатында жүзеге асырылатынын нақты белгілейді (20-б.2-т.).

Қоғамдық мониторинг жүргізу кезінде Қоғамдық кеңестің мүшелеріне тиісті өкілеттіктер берілген. Мысалы, мемлекеттік органдар мен олардың лауазымды адамдарынан, квазимемлекеттік сектор субъектілерінен мониторинг нысанасына қатысты қажетті ақпаратты сұрату құқығы. Әрине, мұндай сұраныстың тәртібі мен негіздері Қазақстан Республикасының ақпаратқа қол жеткізу туралы заңнамасында белгіленген.

Қоғамдық мониторингтің қорытындысы құрылымдық жағынан мыналардан тұратын қорытынды болып табылады:

- мемлекеттік қызметтер көрсету нәтижесінде азаматтар үшін анықталған жағымсыз салдарлар туралы және қоғамдық мүдделерге қысым жасалғаны туралы ақпарат;
- Қазақстан Республикасының заңнамасын бұзушылықтардың қоғамдық мониторингі барысында анықталған себептер мен жағдайларды жою бойынша ұсынымдар;
- Бақыланатын объектілердің тиімділігін арттыру бойынша ұсыныстар;
- квазимемлекеттік сектор субъектілерінің нормативтік құқықтық актілеріне, ішкі құжаттарына өзгерістер мен толықтырулар енгізу бойынша ұсыныстар енгізеді.

ҚР Ақпарат және қоғамдық даму министрінің 2021 жылғы 26 ақпандағы № 73 бұйрығымен бекітілген «Қоғамдық бақылауды ұйымдастыру және жүргізу қағидаларының» 8-тармағында⁴⁹ Қоғамдық кеңестің қорытындысын орындау механизмі нақтыланады.

Қоғамдық мониторинг қорытындысының негізінде Қоғамдық кеңес ұсынымдар қабылдайды және қабылданған күннен бастап күнтізбелік он күн ішінде тиісті мемлекеттік органдарға, квазимемлекеттік сектор субъектілеріне жібереді.

29-сурет – ҚК қорытындысын орындау процесі

Мемлекеттік органдар мен квазимемлекеттік сектор субъектілері бір ай ішінде Қазақстан Республикасының заңнамасында көзделген шешімдерді қабылдайды және (немесе) тиісті ұйымның бірінші басшысы не оны алмастыратын адам қол қоятын дәлелді жауап береді.

Қоғамдық кеңестің төралқасы ұсынымдардың орындалуына мониторинг жүргізетінін атап өту қажет.

«Қоғамдық кеңестер туралы» ҚР Заңының 18-бабы 2-тармағының, 5-бабы 1-тармағының 1), 5) және 6) тармақшаларына сәйкес, **қоғамдық тыңдау деп мынадай мәселелерді жария талқылау үшін жиналыс өткізу арқылы жүзеге асырылатын қоғамдық бақылау рәсімі түсініледі:**

- бюджеттік бағдарламалар әкімшісінің бюджеттік бағдарламаларының жобаларын, стратегиялық жоспарлардың немесе аумақтарды дамыту бағдарламаларының жобаларын, мемлекеттік бағдарламалардың жобаларын, қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралар жоспарларын талқылау;

- орталық және жергілікті атқарушы органдардың, сондай-ақ әкімдердің Қазақстан Республикасының ветеринария саласындағы заңнамасында көзделген жағдайларда тиісті аумақта карантиндік режимді енгізе отырып, карантиндік аймақты белгілеу (күшін жою), карантинді және (немесе) шектеу іс-шараларын белгілеу (алып тастау) туралы шешімдер қабылдауды көздейтін нормативтік құқықтық актілерінің

⁴⁹ ҚР Ақпарат және қоғамдық даму министрінің 2021 жылғы 26 ақпандағы № 73 "Қоғамдық бақылауды ұйымдастыру және жүргізу қағидаларын бекіту туралы" бұйрығы/ <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2100022263>

жобаларын қоспағанда, «құқықтық актілер туралы» ҚР Заңына сәйкес азаматтардың құқықтарына, бостандықтары мен міндеттеріне қатысты нормативтік құқықтық актілердің жобаларын әзірлеуге және талқылауға қатысу, сондай-ақ табиғи және техногендік сипаттағы төтенше жағдайды жариялау;

- Қоғамдық кеңес туралы Үлгілік ережеге сәйкес мемлекеттік орган қызметінің тиісті саласының немесе өңірдің қоғамдық маңызы бар мәселелері бойынша, оның ішінде мемлекеттік басқаруды жетілдіру және мемлекеттік аппараттың ашық жұмысын ұйымдастыру, оның ішінде мемлекеттік қызметшілердің қызметтік әдеп нормаларын сақтау мәселелері бойынша жеке және заңды тұлғалардың өтініштерін қарау;

- мемлекеттік органдардың, квазимемлекеттік сектор субъектілерінің қоғамдық маңызы бар шешімдерін олардың қоғамдық мүдделерге сәйкестігі мәселесі бойынша талқылау.

«Қоғамдық кеңестер туралы» ҚР Заңының 21-бабы 2-тармағына сәйкес «Қоғамдық тыңдауды ұйымдастыру және өткізу тәртібінде:

1) қоғамдық тыңдауға қатысушыларды оның өткізілетін уақыты мен орны туралы бұқаралық ақпарат құралдары және (немесе) жазбаша шақырулар арқылы, бірақ ол өткізілетін күннен кемінде күнтізбелік он күннен кешіктірмей күні бұрын құлақтандыру;

2) қоғамдық тыңдауға шығарылатын нормативтік-құқықтық актілер мен шешімдердің жобаларымен, бірақ ол өткізілетін күннен кемінде күнтізбелік он күннен кешіктірмей күні бұрын таныстыру;

3) қоғамдық тыңдауға қатысуды қамтамасыз ететін басқа да шаралар;

4) қабылданған шешімдерді уәждеп негіздеуді қоса алғанда, қоғамдық тыңдаудың қорытынды хаттамасын жариялау көзделуге тиіс».

Қоғамдық тыңдау Қоғамдық кеңес мүшелерінің бастамасы бойынша өткізіледі. Қоғамдық кеңестің төрағасы (немесе ол уәкілеттік берген адам) қоғамдық тыңдауды ашады, оны өткізу тақырыбын, күн тәртібін, қатысушылардың сөйлеу регламентін жариялайды.

Заң қоғамдық тыңдау хаттамасына ерекше талаптар қояды:

- қоғамдық тыңдауды өткізу күні мен орны;

- қатысушылардың саны;

- қоғамдық тыңдау төрағасы мен хатшысының тегі, тты, әкесінің аты (егер ол жеке басты куәландыратын құжатта көрсетілсе);

- күн тәртібі, сөйлеген сөздердің мазмұны.

Қоғамдық тыңдау нәтижелері бойынша қорытынды хаттама қабылданады, оған қоғамдық тыңдау төрағасы мен хатшысы қол қояды. Қорытынды хаттама, егер оған Қоғамдық кеңестің қатысып отырған мүшелерінің жартысынан астамы дауыс берсе, қабылданды деп есептеледі.

ҚР Ақпарат және қоғамдық даму министрінің 2021 жылғы 26 ақпандағы № 73 бұйрығымен бекітілген «Қоғамдық бақылауды ұйымдастыру және жүргізу қағидаларының» 17-тармағына сәйкес «Қоғамдық кеңестің төрағасы қорытынды хаттама негізінде қабылданған ұсынымдарды:

1) мемлекеттік органдарға, квазимемлекеттік сектор субъектілеріне, қоғамдық бақылау субъектілеріне;

2) зерделеу және шаралар қолдану үшін мемлекеттік органдар мен квазимемлекеттік сектор субъектілерінің қызметін бақылауды жүзеге асыруға уәкілеттік берілген мемлекеттік органдарға;

3) бұқаралық ақпарат құралдарына жібереді»⁵⁰.

«Қоғамдық кеңестер туралы» ҚР Заңының 18-бабы 3-тармағына сәйкес, **«қоғамдық сараптама** – азаматтардың өмірі мен денсаулығы үшін қолайлы қоршаған ортаны сақтау, сондай-ақ жеке тұлғалардың, елді мекендердің және өндірістік объектілердің қауіпсіздігін қамтамасыз етуге жағымсыз факторларды болғызбау жөніндегі қоғамдық мүдделерді сақтау тұрғысынан зерттеу, талдау және бағалау үшін арнайы білімді және (немесе) тәжірибені қоғамдық бақылау субъектілерінің пайдалануына негізделген қоғамдық бақылау рәсімі».

Қоғамдық сараптама Қоғамдық кеңестің тапсырмасы бойынша жүзеге асырылатынына назар аударған жөн. Бұл тапсырманы Қоғамдық кеңес отырысында қоғамдық бірлестіктер құратын сараптама комиссиялары қабылдайды.

Жеке және заңды тұлғалардың құқықтары мен заңды мүдделерін сақтау, азаматтардың өмірі мен денсаулығы үшін қолайлы қоршаған ортаны сақтау, сондай-ақ жеке тұлғалардың, елді мекендер мен өндірістік объектілердің қауіпсіздігін қамтамасыз етуге теріс әсер ететін факторларды болғызбау тұрғысынан мемлекеттік органдардың, квазимемлекеттік сектор субъектілерінің қабылданатын шешімдерінің жобалары қоғамдық сараптама объектілері болып табылады.

Халықаралық және шетелдік ұйымдардың құрылымдық бөлімшелері (филиалдары мен өкілдіктері) қоғамдық сараптаманың бастамашылары бола алмайды.

ҚР Ақпарат және қоғамдық даму министрінің 2021 жылғы 26 ақпандағы №73⁵¹ бұйрығымен бекітілген «Қоғамдық бақылауды ұйымдастыру және жүргізу қағидаларының» 21 – 38-тармақтарында қоғамдық сараптама жүргізу тәртібі бекітілген.

Қоғамдық сараптама бастамашылары тиісті Қоғамдық кеңеске қоғамдық сараптама жүргізу туралы өтінішхат жолдайды. Қоғамдық кеңес қоғамдық сараптама жүргізу туралы өтінішхатты қарайды және қоғамдық сараптама бастамашысына қабылданған шешім туралы хабарлама (хаттамадан үзінді көшірме) жолдайды. Теріс шешім қабылданған кезде өтініш берушіге дәлелді бас тарту жолданады.

Қоғамдық сараптама жүргізу үшін Қоғамдық кеңестің тапсырмасы бойынша қоғамдық бірлестік қоғамдық сараптама жүргізу кезеңіне құрылатын сараптама комиссиясын құрады.

Сараптама комиссиясының бірінші отырысында сараптама комиссиясының басшысы (бұдан әрі - басшы) тағайындалады және қоғамдық сараптама жүргізу жоспары құрылады, ол Қоғамдық кеңестің, мемлекеттік органның, жергілікті өкілді органның, квазимемлекеттік сектор субъектісінің интернет-желілерінде орналастырылады.

Басшы сараптама комиссиясы мүшелерінің қоғамдық сараптама жүргізу жөніндегі функцияларын бөледі, олардың өзара іс-қимылын қамтамасыз етеді, алынған құжаттар мен материалдар туралы хабардар етеді, жекелеген іс-шаралардың және жалпы жоспардың орындалу мерзімін бақылайды.

⁵⁰ Қазақстан Республикасының Заңы 2016 жылғы 6 сәуірдегі № 480-V ҚРЗ «Құқықтық актілер туралы» /<https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1600000480>

⁵¹ Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2016 жылғы 29 тамыздағы № 486 қаулысы «Құқықтық мониторинг жүргізу қағидаларын бекіту туралы» /<https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1600000486>

Қоғамдық кеңес қоғамдық сараптама жүргізу туралы мемлекеттік органдарды және өзге де ұйымдарды, квазимемлекеттік сектор субъектілерін хабардар етуді ұйымдастырады.

Қоғамдық сараптама жүргізу жоспарына сәйкес басшы тиісті мемлекеттік органдарға, жергілікті мемлекеттік басқару және жергілікті өзін-өзі басқару органдарына, квазимемлекеттік сектор субъектілеріне қажетті құжаттар мен материалдарды ұсыну туралы сұрау салуларды жолдайды.

Сараптама комиссиясының отырысы бекітілген жоспар бойынша өткізіледі. Басшы отырыстың орны мен уақыты, күн тәртібі туралы хабардар етеді, сондай-ақ отырысқа қажетті материалдарды дайындайды. Сараптама комиссиясының отырысы, егер оған оның мүшелерінің жалпы санының жартысынан астамы қатысса, заңды деп есептеледі.

Сараптама комиссиясының басшысы болмаған жағдайда отырысты Қоғамдық кеңес төрағасының шешімімен уәкілеттік берілген сараптама комиссиясының мүшесі жүргізеді. Сараптама комиссиясының шешімі отырысқа қатысып отырған оның мүшелерінің жалпы санының көпшілік даусымен қабылданады.

Сараптама комиссиясының отырыстарына Қоғамдық кеңестің мүшелері қатысады. Басшының шақыруы бойынша сараптама комиссиясының отырысына мемлекеттік органдардың, жергілікті мемлекеттік басқару және жергілікті өзін-өзі басқару органдарының, квазимемлекеттік сектор субъектілерінің өкілдері, сондай-ақ коммерциялық емес ұйымдардың өкілдері және өзге де адамдар қатысады.

Сараптама комиссиясы отырысының қорытындысы бойынша хаттама жасалады, оған сараптама комиссиясының басшысы немесе басшысы уәкілеттік берген адам қол қояды. Жұмыс қорытындысы бойынша сараптама комиссиясы қоғамдық сараптама нәтижелері бойынша қорытынды жобасын дайындайды.

Қоғамдық сараптама нәтижелері бойынша қорытынды жобасына сараптама комиссиясының басшысы мен мүшелері қол қояды. Дайындалған қорытынды жобасын сараптама комиссиясы Қоғамдық кеңеске қарау үшін береді.

Қоғамдық кеңес қорытынды жобаны мақұлдау немесе мақұлдамау туралы шешімді көпшілік дауыспен ашық дауыс беру арқылы қабылдайды. Мақұлданған қорытынды жобасы он жұмыс күнінен аспайтын мерзімде мүдделі мемлекеттік органдарға, квазимемлекеттік сектор субъектілеріне жолданады.

«Қоғамдық кеңестер туралы» ҚР Заңының 5-1-бабы 2), 3) т., 5-бабы 2), 3) т., 18-бабы 5-т. сәйкес, **мемлекеттік орган, квазимемлекеттік сектор субъектісі жұмысының нәтижелері туралы есепті тыңдау қоғамдық бақылау рәсімі болып табылады және Қоғамдық кеңестің отырысында жария талқылауды білдіреді:**

1) мемлекеттік органдар, жергілікті өзін-өзі басқару органдары және олардың лауазымды адамдары қызметінің мынадай мәселелер бойынша нәтижелері:

- бюджеттік бағдарламалар әкімшісінің бюджеттік бағдарламаларының, стратегиялық жоспарлардың немесе аумақтарды дамыту бағдарламаларының, мемлекеттік бағдарламалардың орындалуын талқылау;

- атқарушы органдардың нысаналы индикаторларға қол жеткізуі туралы есептерін талқылау;

2) квазимемлекеттік сектор субъектілері қызметінің мынадай мәселелер бойынша нәтижелері:

- даму стратегиялары мен жоспарларының іске асырылу есептері мен мониторингін талқылау;

- қаржы-шаруашылық қызметінің нәтижелерін талқылау.

Жұмыс нәтижелері туралы есепті тыңдау республикалық деңгейдегі мемлекеттік органның бірінші басшысының, квазимемлекеттік сектор субъектісінің атқарушы органы басшысының баяндамасын және қоғамдық кеңес төрағасының қосымша баяндамасын, ал аумақтарда әкімшілік – аумақтық бірлік әкімінің баяндамасын және мәслихат хатшысының, Қоғамдық кеңес төрағасының қосымша баяндамаларын қамтиды.

Жұмыс нәтижелері туралы есепті тыңдау барысында хаттама жүргізіледі, онда мыналар тіркеледі:

- 1) есепті тыңдау күні мен орны;
- 2) қатысушылар саны;
- 3) сөз сөйлеген лауазымды адамдардың тегі, аты, әкесінің аты (егер ол жеке басты куәландыратын құжатта көрсетілсе);
- 4) күн тәртібі, есептің және сөйлеген сөздердің мазмұны.

Есепті тыңдау нәтижелері бойынша қарар қабылданады, онда мыналар қамтылуға тиіс:

- 1) бақыланатын органдар мен олардың лауазымды адамдарының қызметін олардың құзыретіне кіретін мәселелер бойынша бағалау;
- 2) есепті тыңдау барысында анықталған, жеке және заңды тұлғалардың құқықтары мен заңды мүдделеріне нұқсан келтіретін немесе оларды шектейтін ережелерді жою жөніндегі ұсынымдар;
- 3) мемлекеттік органдардың, квазимемлекеттік сектор субъектілерінің қызметін жетілдіру жөніндегі ұсыныстар.

ҚР Ақпарат және қоғамдық даму министрінің 2021 жылғы 26 ақпандағы № 73 бұйрығымен бекітілген «Қоғамдық бақылауды ұйымдастыру және жүргізу қағидаларының» 42 – 45 тармақтарында⁵² жұмыс нәтижелері туралы есепті тыңдау тәртібі регламенттелген.

Қоғамдық кеңестің отырысында Мемлекеттік орган жұмысының нәтижелері туралы есепті тыңдау қорытындылары бойынша Қоғамдық кеңес мүшелерінің ашық дауыс беруі жүргізіледі. Қоғамдық кеңестің қатысып отырған мүшелерінің жартысынан астамы дауыс берген кезде есеп қабылданды деп есептеледі.

Жұмыс нәтижелері туралы мақұлданған есеп мемлекеттік органның, квазимемлекеттік сектор субъектісінің, жергілікті өкілді органның интернет-ресурстарында жарияланады.

Қоғамдық кеңес жұмыс нәтижелері туралы есепті қабылдамаған жағдайда, Қоғамдық кеңес тиісті мемлекеттік органды, квазимемлекеттік сектор субъектісін қоғамдық кеңестердің өкілеттіктері шеңберінде дайындалған ұсынымдарды жібере отырып, қабылданған шешім туралы хабардар етеді.

Қоғамдық кеңес жұмыс нәтижелері туралы есепті қабылдамаған жағдайда, қоғамдық кеңестер мемлекеттік орган, квазимемлекеттік сектор субъектісі жұмысының нәтижелері туралы есепті қайта тыңдау туралы мәселеге бастамашылық жасайды.

⁵² ҚР Ақпарат және қоғамдық даму министрінің 2021 жылғы 26 ақпандағы № 73 "Қоғамдық бақылауды ұйымдастыру және жүргізу қағидаларын бекіту туралы" бұйрығы/ <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V210002263>

ҰСЫНЫСТАР

1. Қоғамдық мониторинг жүргізу әдістері мен құралдарын нақтылау бөлігінде «Қоғамдық бақылауды ұйымдастыру және жүргізу қағидаларын бекіту туралы» ҚР Ақпарат және қоғамдық даму министрінің 2021 жылғы 26 ақпандағы № 73 бұйрығына өзгерістер мен толықтырулар енгізу, атап айтқанда: мемлекеттік органдардың мемлекеттік қызметтер көрсетуі, мемлекеттік бағдарламаларды, стратегиялық жоспарлар мен бюджеттік бағдарламаларды, аумақтарды дамыту бағдарламаларын іске асыру, квазимемлекеттік сектор субъектілерінің даму, мемлекеттік қызметтер көрсету стратегиялары мен жоспарларын іске асыруы нәтижесінде азаматтар үшін жағымсыз салдарларды және қоғамдық мүдделерге қысым жасауды анықтау, сондай-ақ Қазақстан Республикасы заңнамасының нормаларын қолдану;

2. «Қоғамдық кеңестер туралы» Заңның 22-бабының 2-тармағы мынадай редакцияда жазылсын:

«2. Қоғамдық кеңеске тиісті өтінішхат жіберетін халықаралық және шетелдік қоғамдық бірлестіктердің құрылымдық бөлімшелерін (филиалдары мен өкілдіктерін) қоспағанда, Қазақстан Республикасының азаматтары және (немесе) қоғамдық бірлестіктер қоғамдық сараптаманың бастамашылары бола алады.»

3. «Қоғамдық бақылауды ұйымдастыру және өткізу қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Ақпарат және қоғамдық даму министрінің 2021 жылғы 26 ақпандағы № 73 бұйрығы деңгейінде қоғамдық кеңес мүшесінің «Қоғамдық кеңестер туралы» Қазақстан Республикасы Заңының 7-бабы 1-тармағының 8) тармақшасында көзделген тиісті мемлекеттік органның мемлекеттік сатып алу жөніндегі конкурстық комиссияларына қатысу тәртібін нақтылау.

4. «Қоғамдық кеңестер туралы» ҚР Заңының 14-бабының 2-тармағы мынадай редакцияда жазылсын:

«2. Ақпарат әрбір күнтізбелік жылдың 31 қаңтарынан кешіктірілмей бұқаралық ақпарат құралдарында жарияланады және тиісті мемлекеттік органның, жергілікті өзін-өзі басқару органының, квазимемлекеттік сектор субъектісінің интернет-ресурсында орналастырылады.»

5. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы Кодекске шешім қабылдамағаны не дәлелді жауап бермегені үшін жауапкершілікті көздейтін бапты енгізу мүмкіндігін қарау:

«457-1-бап. Қоғамдық кеңестер туралы заңнаманы бұзу

Мемлекеттік органдардың, квазимемлекеттік сектор субъектілерінің заңнамада көзделген жағдайларда шешім қабылдамауы немесе қоғамдық кеңестерге уәжді жауап бермеуі - отыз айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға әкеп соғады.»

4-БӨЛІМ.

Қоғамдық кеңестердің қызметін БАҚ-та жариялау

4.1 Халықтың ҚК қызметі туралы хабардар етуге сұрау салуы

Қоғамдық кеңестердің бұқаралық ақпарат құралдарымен және әлеуметтік желілермен жүйелі жұмыс істеуінің маңызы зор: ол халықты кеңестердің қызметі туралы тұрақты хабардар етуге және кері байланыс алуға мүмкіндік береді, бұл өз кезегінде қоғамдық кеңестерді институционалдық тұрғыдан нығайтады, олардың маңыздылығы мен тиімділігін арттырады.

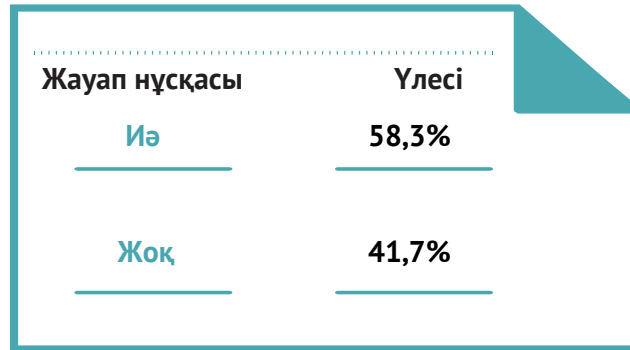
Ақпаратты мақсатты топтарға жеткізу үшін ақпарат арналарының маңызы зор. Жаппай сауалнама нәтижелері бойынша қазақстандықтар ҚК қызметі туралы ақпаратты теледидар (36,8%) және әлеуметтік желілер (30,8%) арқылы жиі білетін болады. Интернет-басылымдар ақпарат көздері арасында да танымал, 28,1% респондент осы жауап нұсқасын таңдады.

13-кесте. «Қоғамдық кеңестердің қызметі туралы қайдан білесіз?» деген сұрақтың жауаптарын бөлу, %

Жауап нұсқасы	Үлесі
Қызығушылық тудыратын мәселелер бойынша ҚК-ге жеке жүгіну	8%
ҚК аясында өткізілетін іс-шараларға қатысу	14,7%
ҚК жеке мүшелерімен қарым-қатынас	12,9%
Туыстарынан және/немесе достарынан ақпарат	24,8%
Көршілерден ақпарат	19,6%
Теледидар	36,8%
Газеттер	16,3%
Интернет-басылымдар	28,1%
Әлеуметтік желілер	30,8%
Қоғамдық кеңестің мүшесімін	0,7%
Мен жұмыста кездестім, әріптестерімнен білдім	1,8%

Сауалнама барысында білдім	0,4%
Ауылға жиын кезінде өкілдері келді	0,2%
Жауап беруге қиналамын	5,6%

Бұл ретте респонденттердің 58,3% өз өңірінің ҚК қызметі туралы көбірек ақпарат алғысы келеді. Халықтың едәуір жоғары үлесі институт жұмысына қызығушылық танытады, бұл бір жағынан ҚК-ге үміттену мен оны оң бағалау, екінші жағынан, қазіргі уақытта ақпараттың жетіспеушілігін көрсетеді.

30-сурет. «Сіз өз аймағыңыздағы/қалаңыздағы қоғамдық кеңестердің қызметі туралы көбірек ақпарат алғыңыз келе ме?» деген сұрақтың жауаптарын бөлу, %

Қоғамдық кеңестер өз жұмысының медиа компонентіне назар аударуы қажет. ҚК қызметін жақсарту шаралары туралы сұраққа жауап беру нұсқаларының арасында респонденттер «ҚК қызметі туралы халықты ақпараттандыру деңгейін арттыру» (42,3%) сұрауын жиі атап өтті (42,3%).

14-кесте. «Сіздің ойыңызша, барлық деңгейдегі қоғамдық кеңестердің қызметін жақсарту үшін не істеу қажет?» деген сұрақтың жауаптарын бөлу, %

Жауап нұсқасы	Үлесі
Қызметті реттейтін заңнаманы жетілдіру	31,3%
Қоғамдық кеңестердің ұсынымдары мен ұсыныстарына міндетті сипат беру	24,4%
Жергілікті атқарушы органдар басшыларының мәжілістерге қатысуы	25,9%
ҚК қызметі туралы халықты ақпараттандыру деңгейін арттыру	42,3%
Қоғамдық кеңестер аясында тұрақты негізде өткізу	21,3%
Үнемі жаңартылып отыратын қоғамдық кеңестер сайттарын құру	24,2%
Мүдделі тұлғалардың ҚК мүшелерінің қабылдау практикасын енгізу	19,4%
ҚР Президентінің жыл сайынғы республикалық кеңесін өткізу	16,4%
Басқа	1,8%
Жауап беруге қиналамын	18,5%

ҚК қызметін жарықтандыру деңгейін арттыру қажеттілігі ҚК жұмысы туралы жыл сайынғы кешенді баяндамаларда⁵³ көрсетіледі. Мысалы, 2017 жылы кешенді баяндамада өңірлік Қоғамдық кеңестер қызметін медиа-сүйемелдеудің мынадай әлсіз жақтары айқындалды:

- ақпараттық бытыраңқылық (*«қоғамдық кеңестердің қызметін тиімсіз ақпараттық сүйемелдеуге әкеледі, олар туралы ақпаратты іздеуді қиындатады»*);
- кері байланыстың болмауы;
- ҚК қызметі туралы толық емес ақпарат (*«қоғам тарапынан да, мемлекет тарапынан да ҚК қызметін бақылауды айтарлықтай қиындатады»*);
- қазақ және орыс тілдеріндегі ақпараттың сәйкессіздігі, әлеуметтік желілердің мүмкіндіктерін пайдаланудың төмен деңгейі.

Республикалық деңгейде ақпараттық сүйемелдеуге қатысты мынадай үрдістер анықталды⁵⁴:

- ақпарат тиісті министрліктің интернет-ресурсында «Қоғамдық кеңестер» арнайы бөлімінде орналастырылған (*«бұл практика қоғамдық кеңестердің мемлекеттік органдардың ІТ-құрылымдарына тәуелділігіне алып келеді және Айдардың толықтырылуын қиындатуы мүмкін»*);
- кері байланыстың болмауы (*«тек 3 министрлік – қаржы, ішкі істер, энергетика -кері байланыстың әртүрлі арналары бар»*);
- ҚК қызметі туралы толық ақпарат жеткіліксіз, әлеуметтік желілердің мүмкіндіктерін пайдаланбау.

2018 жылы Кешенді баяндама аясында *«сарапшылар жоспарлы медиалық сүйемелдеудің жоқтығын атап өтті. Бұқаралық ақпарат құралдарына қол жетімділік шектеулі – бұқаралық ақпарат құралдарын шақыру тек ведомствоның баспасөз қызметінде болады, бұл шақырылғандардың тізімін шектеуге әкеледі»*.⁵⁵ Сонымен қатар, ЭЫДҰ қоғамдық кеңестердің жұртшылықпен өзіндік дербес байланыс арналары болуы тиіс екендігі туралы ұсынымдары тұрғысында 2018 жылғы баяндамада былай делінді: *«бұл ескерту бүгінде іс жүзінде жойылды. Жергілікті атқарушы органдардың ақпараты бойынша, 128 кеңестің әлеуметтік желілерде парақшалары бар, 4 кеңестің (Алматы қ., Қарағанды және Атырау, Жамбыл облыстары) өз сайттары бар. Жалпы, кеңестердің қызметі туралы БАҚ-та 2 мыңнан астам, әлеуметтік желілерде 2 мыңнан астам, мемлекеттік органдардың сайттарында 1 мыңнан астам материал жарияланды. Гранттық жоба аясында kazkenes.kz бірыңғай ақпараттық ресурс-сайт құрылды, елдің барлық қоғамдық кеңестерінің қызметімен танысуға және олардың тәжірибесін зерттеуге мүмкіндік береді»*.

2019 жылы қоғамдық кеңестердің қызметі туралы кешенді баяндамада қоғамдық кеңестердің қызметі туралы ақпарат жүйелі түрде орналастырылған бірқатар ресурстар туралы айтылды⁵⁶. Бұл, атап айтқанда: «Ашық үкімет» порталы, мемлекеттік органдардың, әкімдіктер мен мәслихаттардың ресми интернет-ресурстары, ҚК және әлеуметтік желілердің сайттары.

Сонымен бірге, талдау қорытындылары бойынша қоғамдық кеңестердің қызметі жеткілікті түрде қамтылмағандығы туралы қорытынды жасалды, бұл өз кезегінде Азаматтарға ҚК қызметінің ерекшелігін, ҚК-ге қандай мәселелер бойынша жүгіну

53 «Қазақстандағы қоғамдық кеңестер: дамудың негізгі үрдістері» / ҚСЗИ, Астана, 2017/65-68 б.

54 «Қазақстандағы қоғамдық кеңестер: дамудың негізгі үрдістері» / ҚСЗИ, Астана, 2017/68-70 б.

55 «Қазақстан Республикасындағы қоғамдық кеңестердің 2018 жылғы қызметі туралы кешенді баяндама»/Астана, 2018, 16 б.

56 «Қазақстан Республикасындағы қоғамдық кеңестердің 2018 жылғы қызметі туралы кешенді баяндама»/Астана, 2018, 20 б.

керектігін, ҚК мәселелерін шешу рәсімдерін түсінуге мүмкіндік бермейді. Сондай-ақ, өңірлік деңгейде де, орталық деңгейде де кері байланыс орнатылмағаны атап өтілді.

2020 жылғы Кешенді баяндамада республикалық және өңірлік БАҚ-та, сондай-ақ әлеуметтік желілерде жариялау арқылы қоғамдық кеңестердің қызметіне контент-талдау жүргізілді.

Қоғамдық кеңестер жұмысының медиа-жарықтандырылуына қанағаттанбауы, әдетте, мынадай себептермен түсіндіріледі: сайттарға кірудің төмендігі, әлсіз құралдар жиынтығы (сайттар, әлеуметтік желілердегі беттер), жаңа медиада жүйелі және тұрақты жұмыстың болмауы, баспа БАҚ-та көрсетілімнің әлсіздігі.

Сонымен бірге, қандай да бір Қоғамдық кеңестің медиа белсенділігі оның құрамының (ішінара оның төрағасының) қаншалықты белсенді болуына байланысты екені атап өтілді. Мысалы, М. Шибуртов (Алматы қ. ҚК), С. Гуляев (Павлодар облысының ҚК), Г. Құрбанбаева (Қарағанды облысының ҚК), Р. Ақжаркенова (Алматы облысының ОС), А. Нұркеева (Нұр-Сұлтан қ. ҚК), С. Чернышов (ШҚО ҚК), М.Бәшімов (СЖҚІА) әлеуметтік желілерде және БАҚ-та белсенділері.

Дегенмен, ҚК-нің барлық мүшелері журналистермен немесе әлеуметтік желілермен қарым-қатынас жасау кезінде қарым-қатынас дағдыларының жоғары деңгейін көрсете бермейді. Екінші жағынан, бұқаралық ақпарат құралдарының өздері ҚК жұмысын жариялауға қызығушылық танытпайды, бұл көбінесе институттар жұмысының ерекшелігіне байланысты, өйткені күнделікті күн тәртібі медиа мазмұнға қажет емес.

«Қоғамдық кеңестер туралы» 2015 жылғы 2 қарашадағы № 383-V ҚР заңы Қоғамдық кеңестердің қызметін оның жариялылық қағидаты негізінде қамтамасыз етеді. «Қоғамдық кеңес жұмысының жариялылығы» - «Қоғамдық кеңес халықты:

1) азаматтық қоғаммен және мемлекеттік органдармен, сондай-ақ квазимемлекеттік сектор субъектілерімен өзара іс-қимыл жасау нәтижелері;

2) Қоғамдық кеңестің құрамы;

3) отырыстардың күн тәртібі;

4) қабылданған шешімдер;

5) қоғамдық маңызы бар басқа да мәселелер туралы хабардар етеді».

Осы тармақ қоғамдық кеңестердің азаматтық қоғаммен және мемлекеттік органдармен өзара іс-қимылының нәтижелері; Қоғамдық кеңестің құрамы, оның мүшелерін ротациялау; отырыстардың күн тәртібі; қабылданған шешімдер және қоғамдық маңызы бар басқа да мәселелер бойынша міндетті ақпараттық сүйемелденуі туралы бекітеді.

Бұл ретте, терең сұхбаттардың нәтижелері бойынша қоғамдық кеңестердің мүшелері ақпараттық жұмыс деңгейін жеткіліксіз деп табады не олар мәліметтерді беру форматына қанағаттанбайды:

«Іс жүзінде нашар жүреді. Бізде көптеген қызықты нәрселер бар» (ҚК мүшесі)

«Өте жақсы жарықтандырылмаған, аса қызықты емес. ... көптеген материалдар бар» (ҚК мүшесі)

«Жарияланбайды дерлік. Нөл деңгейінде» (ҚК мүшесі)

Респонденттер ҚК мүшелері қабылданған шешімдерді жиі көрсетіп, қоғам алдындағы ашықтық деңгейінде жұмыс істеуі керек деп санайды.

«Меніңше, көп нәрсе бар. Олар әлі де көп нәрсе жасайды. ҚК мүшелері адам ретінде, оның қасиеттері бар адам ретінде көрінуі керек. Бұл адамдар сұхбат беріп, неге олар бар екенін, не қалайтынын, не үшін келгенін айтуы керек. Адамдар олар білген, бұл адам кім, ол сол жерде жасайды. Бізде ҚК-нің қызықты мүшелері бар және ҚК мүшелерін визуализациялау қажет» (ҚК мүшесі)

«Біз барлық ҚК мүшелерінің профайлын әлеуметтік желілерде зерттедік. ҚК мүшелерінің үштен бірінен азы жариялылығымен, қоғамдық жарияланымдарымен, ақпараттық ашықтығымен ерекшеленеді. Сондықтан мен бұл бөлімде біз тиімді жұмыс істемейміз деп санаймын» (ҚК мүшесі)

ҚК-нің кейбір мүшелері ҚК қызметін дұрыс көрсету үшін smm мамандарының ақылы көмегі қажет деп санайды.

«Бұл жұмыс бөлек қаржыландырылуы керек, медиа-жоспар жасаған кезде оның жақсы маркетингтік негізі болуы керек. ҚК шынымен танылатын және түсінілетін құрылымға айналуы үшін» (ҚК мүшесі)

«Бірақ бұл біздің ҚК жұмысымыздағы ең үлкен сәтсіздік. Бұл өте қиын. Тіпті біздің ҚК-де айта аламын, бізде сайт болды. Біз оны өз қаражатымызбен жүргіздік. Кім оған кірсе, иә аса емес енеді. Әлеуметтік желілерде жариялау бойынша қоғамдық жұмыстарды жүргізу қажет. Олар: Facebook, Instagram. Мұны істеу керек. ҚК жұмысын жарықтандыруға дәл жауапты адам болуы керек. Хатшы да, БАҚ-тың жеке өкілі де болуы керек» (ҚК мүшесі)

Әлеуметтік желілер мен БАҚ-та жұмыс істеу жөніндегі нұсқаулық

Респонденттер атап өткендей, әлеуметтік желілердегі сайттар мен кейбір ҚК аккаунттарының аудиториялары аз және олар репосттар мен сілтемелерде іс жүзінде қолданылмайды.

Бұл жағдайда коммуникацияларды аудитория мен аккаунттар бір-бірін мәтіндік ақпаратты нақты ұсыну арқылы «еститін» етіп конфигурациялау қажет. Тек осы жағдайда ғана әлеуметтік желілердегі ресми аккаунттар мемлекеттік бастамаларды жедел жеткізу бойынша тиімді алаң бола алады. Кейбір ҚК басқаларға қарағанда әлеуметтік желілерде көбірек ұсынылған.

Төменде әлеуметтік желілерде жұмыс жасау үшін нұсқаулықты қолданудың шетелдік жағдайлары қарастырылған.

АҚШ-та «The President's Task Force on 21st Century Implementation Guide» атты арнайы құжат әзірленді, онда құқық қорғау органдары жұмысының әлеуметтік желілерінің маңызды рөлі бекітілді⁵⁷. Мемлекеттік органдар Вашингтон штатының адвокаттар алқасы ретінде әлеуметтік желілерді пайдалану бойынша әртүрлі нұсқаулықтар шығарады⁵⁸.

Англияда мемлекеттік цифрлық қызмет мемлекеттік органдардың әлеуметтік желілерде аккаунттарды қосымша ақпарат көзі ретінде жүргізуі үшін «әлеуметтік желілерге арналған нұсқаулық» (GDS Social Media Playbook) әзірледі⁵⁹; «Цифрлық және әлеуметтік желілердегі заңдылық» (Propriety in digital and social media) мемлекеттік коммуникациялар қызметі⁶⁰. Премьер-Министрдің Кеңесі ресми сайтта Twitter және Facebook кеңселеріндегі әлеуметтік желілердегі аккаунттардың азаматтары үшін ақпараттық бюллетень орналастырды⁶¹.

Канадада Британдық Колумбияның мемлекеттік органдары әлеуметтік желілердегі аккаунттарды стандарттау және өзекті пайдалану үшін «Social media guidelines for BC public service employees» әлеуметтік желілерін пайдалану жөніндегі нұсқаулықты жариялады⁶².

Аустралияда Аустралияның астаналық территориясының үкіметі (Government of the Australian Capital Territory/ACT) барлық мемлекеттік органдар үшін әлеуметтік желілерді пайдалану жөніндегі нұсқаулық ретінде «Аустралия үкіметінің әлеуметтік желілердегі саясатының негізгі қағидаларын»⁶³ әзірледі.

4.2 Әлеуметтік желілердегі қоғамдық кеңестер мүшелерінің белсенділігі стратегиясы

Бүгінгі таңда әлеуметтік желілер мен саясат бір-бірінен ажырамайтын болды. Саяси және қоғамдық дискурстың көп бөлігі әлеуметтік желілерде өтеді. Посттар мен түсініктемелер қазіргі заманғы қоғамдық форум болып табылады. Әлеуметтік медианың нақты уақыттағы жаңалықтар туралы хабарлау қабілеті біздің ақпаратты қалай қабылдайтынымызды өзгертті.

Сонымен бірге, азаматтармен тікелей қарым-қатынас жасау мүмкіндігі қоғамдық пікірге әсер етуге тырысатын қоғам қайраткерлері мен шенеуніктердің баға жетпес құндылығы болып табылады.

Төмендегі ұсыныстар тек қана ұсынымдық сипатта болатындығын ескеру маңызды. Азаматтар арасында танымалдықты, әлеуметтік ықпал мен адалдықты

⁵⁷ <https://cops.usdoj.gov/RIC/Publications/cops-p341-pub.pdf>

⁵⁸ https://www.governor.wa.gov/sites/default/files/documents/DOT_SocialMediaPolicy_2014.pdf

⁵⁹ <https://www.gov.uk/guidance/social-media-playbook>

⁶⁰ <https://gcs.civilservice.gov.uk/guidance/professional-standards/propriety/propriety-in-digital-and-social-media/>

⁶¹ <https://www.gov.uk/government/organisations/prime-ministers-office-10-downing-street/about/social-media-use>

⁶² https://www2.gov.bc.ca/assets/gov/careers/about-the-bc-public-service/ethics/social_media_guidelines_for_personal_use.pdf

⁶³ <https://www.act.gov.au/social-media>

арттырудағы қоғамдық кеңестердің табысы бірнеше аспектілерге байланысты. Кез-келген бренд сияқты, сыртқы көрініс пен оның бейнесі өте маңызды рөл атқарады.

Шетелдік тәжірибелерде Қоғамдық кеңестер көбінесе «амбассадор» ретінде кеңестің жас және/немесе ең тартымды өкілдерін таңдайды. Әлеуметтік желілерді пайдаланушылардың негізгі құрамдас бөлігі жастар екенін және соңғы трендтер негізгі онлайн-алаң Тикток (пайдаланушылар саны, жарнама көлемі) болып табылатындығын ескере отырып, осы әлеуметтік желіні пайдалану Фейсбуктегі парақшаны бір мезгілде жүргізе отырып, басым болып ұсынылады.

Дәстүрлі жаңалықтарға балама бола отырып, әлеуметтік желілердегі бейнелер өз жаңалықтарын хабарлауға және азаматтармен нақты уақыт режимінде сөйлесуге мүмкіндік береді.

Әлеуметтік бейне, әсіресе, бұқаралық ақпарат құралдарында жарияланбаған мәселелерді шешуді қажет ететін шағын жергілікті саясаткерлер мен қоғам қайраткерлері үшін тиімді.

Мысалы, Александрия Окасио-Кортес, Бронкс ауданының қоғамдық палатасының өкілі, Нью-Йорк, Facebook Live-ті COVID-19 жағдайында сайлаушыларға жұмыссыздық бойынша жәрдемақы және тағы басқалар туралы хабарлау үшін белсенді қолданды.

31-сурет. Александрия Орасио-Кортес профилі

Александрияның мысалы бірнеше себептерге байланысты. Біріншіден, ол әлеуметтік желілерде және топтық zoom қоңырауларында 800-ден астам тікелей эфир өткізді. Екіншіден, ол нақты уақыт режимінде пайдаланушылардың сұрақтарына жауап берді. Үшіншіден, оның пайдаланушыларының географиялық ауқымы Бронкс аймағының радиусында аз болды. Тікелей эфирлер жергілікті мәселелерді талқылау кезінде жергілікті деңгейде тиімді және оны жергілікті саясаткерлер немесе жергілікті қоғамдық ұйымдар жиі қолданады.

Әрине, мақсат - жазылушылар санын көбейту және қоғамдық кеңестің танымалдылығын арттыру. Бірақ, саяси шоттар көпшілік үшін ең «қоздырғыш» болып саналады.

Көптеген шетелдік қоғамдық кеңестер әлеуметтік медианы әртүрлі демографиялық топтарға, орталық үкіметтің мазмұнды репостынан бастап, өзіндік түпнұсқалық мазмұнды құруға дейін инновациялық тәсілдермен қолданады.

Мысалы, Ньюкасл қалалық кеңесі Instagram, Facebook, Twitter және YouTube-ті өз тұрғындарына жаңартулар мен кеңестер беру үшін пайдаланады. Кейбір кеңестер, соның ішінде Ливерпуль қалалық кеңесі Tik Tok қолданады. Жеке жарияланған мақалада Ливерпуль кеңесі олардың TikTok-ті не үшін қолдана бастағанын және бұл олардың жас демографиялық топпен өзара әрекеттесуіне қалай көмектескенін түсіндіреді. Олар платформаны Қала туралы тартымды бейнелер жасау үшін пайдаланады.

Аудиторияға жақсырақ тарту үшін мазмұнды әр әлеуметтік медиа платформасына бейімдеу өте маңызды. Мысалы, жоспарланған іс-шаралар туралы мақала жариялау Facebook-те жақсы болуы мүмкін, бірақ бейне Instagram немесе TikTok үшін қолайлы болады.

Қазақстандықтар арасында танымалды болған телеграм-арналарды пайдалану бөлігінде Алматы қ. ҚК мүшесі М. Шибуртовтың «Қазақстан және барлығы» авторлық арнасының тәжірибесіне жүгіну ұсынылады. Арнаның төрт жылға жуық уақыт ішінде автор ҚК қызметі туралы 150-ден астам жарияланым орналастырды. Орташа алғанда, әр пост 600-ден 3 мыңға дейін адам қарайды. М. Шибуртов «Алматы қаласы Қоғамдық Кеңесінің № 2 комиссиясының жұмыс күндері» айдарын енгізіп, кеңес хаттамаларын, алынған өтініштерді, қол жеткізілген нәтижелерді және қаланың өзекті мәселелерін қарау барысын орналастырады.

Казakhstan и все-все-все
4 830 subscribers

@ geo_2019
Username

Политика, экономика и география
Казхстана. Авторский канал Марата
Шибуртова
Bio

32-сурет. Марат Шибуртовтың авторлық телеграмм-арнасының профилі.

Тереңдетілген сұхбат барысында Алматы қаласынан тыс жергілікті ҚК-нің бірқатар мүшелері М. Шибуртовтың институт қызметін танымал ету тәжірибесін мысалға келтіргенін атап өткен жөн.

ҚК мүшелері әлеуметтік желілерді қоғам белсенділері арасында коммуникация үшін пайдалануға дайын екендіктерін және ниет білдіргендерін атап өтті.

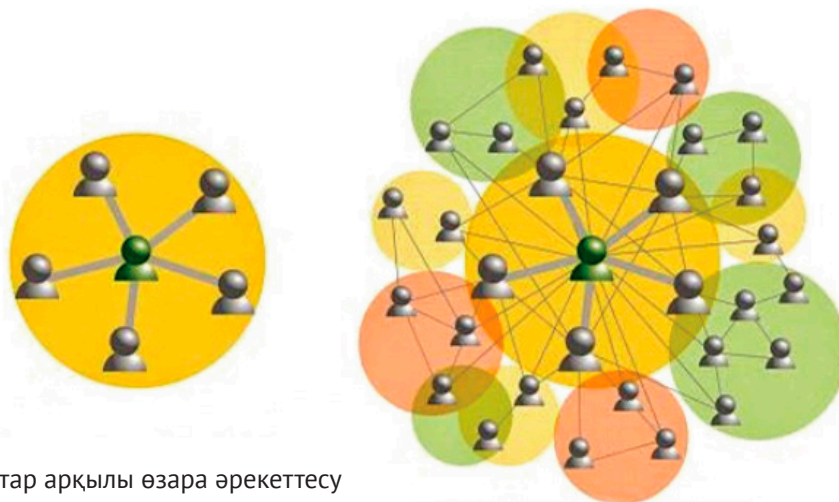
«Менің ойымша, бұл әлеуметтік желілерде қызықты емес ... меніңше, әлеуметтік желілерден ұялмау керек» (ҚК мүшесі)

Қазіргі заманғы ақпараттық-коммуникациялық орта азаматтық қатысу мен азаматтық бақылауға жаңа мүмкіндіктер ашады.

Әлеуметтік желілердің жұмыс істеу заңдылықтарының бірі - «әлсіз байланыстардың үстемдігі»,⁶⁴ ол бейтаныс немесе мүлдем бейтаныс адамдар арқылы ақпарат таратудан тұрады. Бұл теорияның авторы М. Грановеттер ақпарат әлсіз байланыстар арқылы күшті байланыстарға қарағанда тезірек беріледі деген қорытындыға келді, өйткені әлсіз байланысы бар адамдарда жалпы байланыстар аз болады. Әлсіз байланыстар көпірге ұқсайды, оның соңы көрінбейді, демек ол қайда апаратыны белгісіз.⁶⁵

Жоғары эмоционалды компонентпен толтырылған идея таратылған жағдайда, әлеуметтік желілер қысқа уақыт ішінде белгілі бір әрекеттерге көшуге қабілетті қолдаушылардың үлкен массасын құрайды.

Күшті байланыстар арқылы өзара әрекеттесу

Әлсіз байланыстар арқылы өзара әрекеттесу

33-сурет. Әлсіз байланыстар күші.

Шетелде ҚК әлеуметтік желілерді ақпарат алмасу және азаматтармен өзара әрекеттесу құралы ретінде белсенді түрде тәжірибе жасайды. Негізгі БАҚ арқылы өткізілетін консультативтік-кеңесші органдар саласындағы әлеуметтік маркетинг науқандары тікелей және оң әсер етуі мүмкін.

Қоғамдық кеңестерді ақпараттық алаңға жылжытуға кеңес атынан әлеуметтік желілердегі контентті үйлестіру және басқару үшін жұртшылықпен байланыс жөніндегі маманды тарту, сондай-ақ жергілікті БАҚ-пен коллаборация оң әсерін тигізуі мүмкін.

КЕЙС. Азаматтарды тиімді тарту және ақпараттандыру

Жергілікті қоғамдық кеңестердің өз азаматтарымен тиімді өзара іс-қимыл жасауы, оларға өзгерістер, алдағы оқиғалар мен жаңа мүмкіндіктер туралы ақпарат беруі өте маңызды. Бірақ сыртқы аудиторияның назарын аудару және сақтау мәселесі проблемаға айналуда.

⁶⁴ Гапич А.Э., Лушников Д.А. Технологии «цветных революций». М.: РИОР, 2010.

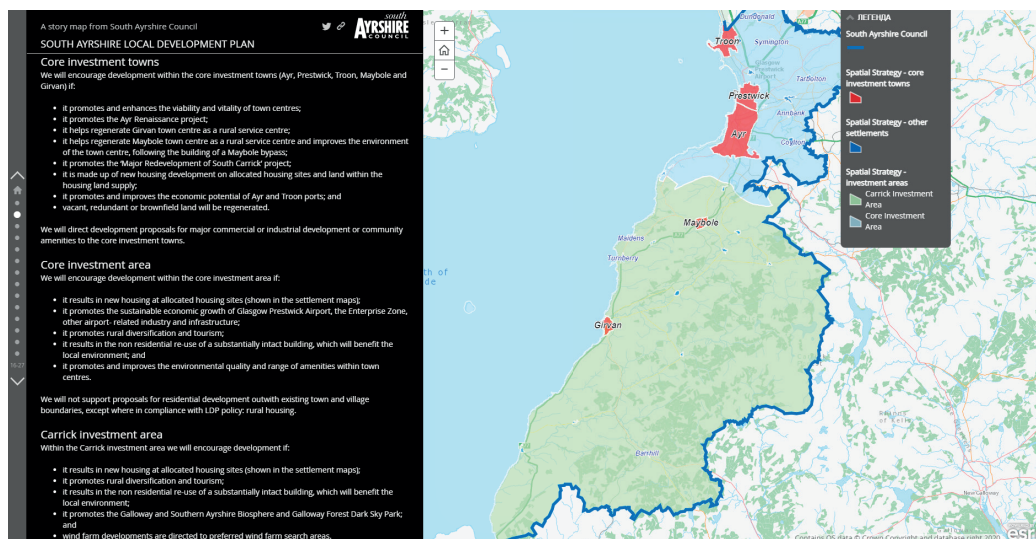
⁶⁵ Павлютенкова М.Ю. Роль и место социальных сетей в публичной политике. //Вестник РУДН, серия Политология, 2015, № 3. – С.71-81.

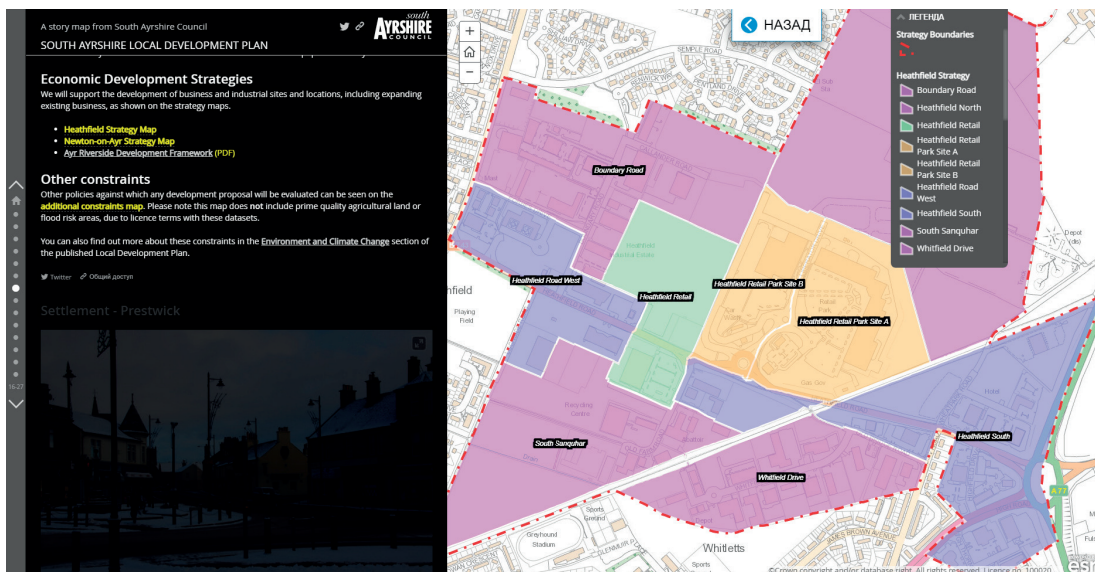
Оңтүстік Эйршир кеңесі өзінің жергілікті даму жоспары - жерді пайдалану саласындағы кеңестің басымдықтары көрсетілген стратегиялық саяси құжат туралы халықтың хабардарлығын арттырғысы келді. Өмірді өзгертетін бұл құжат жыл бойы кеңестің веб-сайтынан тек 1500 рет жүктелген және 111000-нан астам халқы бар кеңес мүмкіндігінше көп азаматтарды хабардар етуге бел буды.

Оңтүстік Эйршир кеңесі арнайы «Esri Story Map» шаблондарын қолдана отырып, «Esri» бағдарламасының географиялық ақпараттық жүйесін (ГАЖ) пайдалану әдісін таңдады.

Кеңес өзінің жергілікті даму жоспары үшін тарих картасын жасаудан бастады, ол аудан карталарын жоғары сапалы суреттермен және саясаттың нақты тұжырымдарымен біріктіреді. Веб-сайт арқылы қолжетімді тарих-карта бөлшек сауда нысандары сияқты жаңа коммерциялық әзірлемелерге қай жерде рұқсат етілетінін нақты анықтайды, жел электр станциялары сияқты ең жақсы нысандарға кеңес береді және тұрғын үйді жоспарлау шектеулеріне қатысты саясатты жеңілдетеді.

Жергілікті даму жоспарын жариялаудың жаңа және тартымды тәсілін мойындай отырып, Оңтүстік Эйршир кеңесі 2016 жылғы жоспарлаудағы сапа үшін шотландтық сыйлықтың абсолютті жеңімпазы атанды.

Бұл идея нақты жоба үшін сәтті болып қана қоймай, ГАЗ командасы басқа кеңестерден қосымша тарих карталарын сұраумен толтырылды.

Алдыңғы жергілікті даму жоспарлары қаншалықты жиі қаралғандығымен салыстырғанда, Story Map нұсқасы алты айда 4 500 рет қаралды. Алғашқы бес аптада олар оған 12 айдағы жоспарға қарағанда бірнеше рет жүгінді.

Оңтүстік Эйрширдің кеңесі сонымен қатар бос жерлер мен тасталған учаскелерді көрсететін тарих картасын дайындады. Ақпараттың айқын болуы үй иелері мен коммерциялық ұйымдарға даму мүмкіндіктерін тануды, кеңес саясатын түсінуді және жоспарлауға рұқсат алатын тиісті жоспарлау қосымшаларын құруды жеңілдетеді.

«Story Maps» көмегімен сапалы суреттермен байытылған Оңтүстік Эйрширді келушілер орны ретінде жылжытуға және жергілікті туристік индустрияны қолдауға көмектеседі. Кеңес ашық гольф турниріне арналған тарих картасын жасады, 40 беттен тұратын трафикті басқару құжатынан ақпаратты өте көрнекі, интерактивті ресурсқа айналдырды. Ол өткізу орнына қалай жетуге болатындығын, қай жерде тұратындығын және қоғамдық көлікті қалай пайдалану керектігін түсіндірді және екі апта ішінде 5000-нан астам рет қаралды.

Әлеуметтік медианы, қосымшаларды және тікелей эфирлерді қолданатын жаңа тәсілдер дәстүрлі БАҚ-ты қолдануды ығыстырмауы керек. Теледидар арналарын немесе интернет-басылымдарды тарату кезіндегі кедергілердің бірі - ҚК қызметі туралы жаңалықтар көптеген оқырмандар мен көрермендерді тарта алатын рейтингке жатпайды. Бұл тұрғыда ҚК мақсаты – БАҚ-та өткізілген отырыстардың нәтижелерін сапалы және кең жариялау, ал БАҚ өкілдері үшін - бұл тек орасан зор тақырыптар және ешқандай ақпараттық себеп жоқ, ал бұқаралық ақпарат құралдарының өкілдерін қызықтыратын тақырыптар жанжалды, әшкерелейтін және ашатын.

Авторлар қоғамдық кеңестердің қызметін жергілікті деңгейде көрсететін өңірлік БАҚ-тарға контент-талдау жүргізді.

4.3 Қоғамдық кеңестер өңірлік БАҚ назарында

ТҮРКИСТАН ОБЛЫСЫ

Жарияланған материалдарға сәйкес, қоғамдық кеңестердің қоғамдық қызметі келесі бағыттарға баса назар аударылған: өңірдің әлеуметтік-экономикалық дамуы, өңірлік экономикаға инвестициялар көлемі.

Қоғамдық кеңес мүшелері отырыстарда тұрғын үйлерге су беру бойынша резонанстық тақырып көтерді, ол ҚК отырысында қоғамдық пікір тапты. Сондай-ақ балаларға қатысты зорлық-зомбылық мәселелері көтерілді. Өңір басшылығы бұл жағдайға жалпы азаматтық борыш ретінде шаралар қабылдау қажеттілігі және осындай жағдайлардың алдын алу мақсатында жастармен диалог орнату, оларға құнды және пайдалы кеңестер беру қажеттілігі туралы түсінік берді.

Сондай-ақ отырыстарда тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық мәселелері, сыбайлас жемқорлықтың алдын алу өзекті болып табылады. Бұдан басқа, БАҚ-та облыстық Қоғамдық кеңестің төрағасын, төралқа мүшесін, хатшысын сайлау нәтижелері туралы ақпарат орналастырылады.

БАҚ-та хабарлама тәртібінде онлайн форматта байқау мүмкіндігі бар жария тыңдаутуралы ақпарат орналастырылады. Осындай форматта қоршаған ортаға әсерді бағалау (ҚОӘБ) жөніндегі мәселелер бірнеше рет талқыланды. Бұдан басқа, қызмет көрсететін мемлекеттік органдардың қызметкерлеріне қатысты персоналдың жұмыс сапасы туралы жағдай бойынша хабарлама үлгісіндегі материалдар орналастырылды.

ЖАМБЫЛ ОБЛЫСЫ

Жарияланған материалдарға сәйкес, қоғамдық кеңестердің қоғамдық қызметі келесі бағыттарға баса назар аударылған: жастардың қоғамдық белсенділігі, өңірдің әлеуметтік-экономикалық жағдайы, жер ресурстары, ауылдық жерлерде судың қолжетімділігі, қоғамдық қауіпсіздік, ТКШ, әлеуметтік инфрақұрылым мәселелері.

Бұдан басқа, БАҚ-та қоғамдық кеңестердің жұмыс топтарының құрамына мүшелерді сайлау конкурсын өткізу туралы ақпарат, сондай-ақ төрағалармен жоспарланған жұмыс және оның нәтижелері туралы дербес сұхбат орналастырылады.

Аймақтың талқыланған проблемалары материалдарының тақырыбы әртүрлі. ҚК отырыстарының бірінде облыстың даму индикаторын іске асыруға, полиция қызметкерлеріне қатысты қабылданған шараларға, мемлекеттік органдар мен ведомстволық бағынысты ұйымдардағы сыбайлас жемқорлық тәуекелдерін зерттеуге қатысты. Екінші жылы жылу магистральдарын өткізуге қатысты. Үшіншісінде, жайылымдар мен орман қорының жерлерін жалға алу.

Жамбыл облысының ҚК өзінің ұйымдастырушылық мәселелерін де атап өтеді-Қоғамдық кеңестер арасындағы жұмысты үйлестірудің, аудан деңгейінде материалдық-техникалық қамтамасыз етудің жеткіліксіздігі.

Өңір тұрғындарының тікелей өтініштеріне қатысты қоғамдық кеңестер Жаңатас қаласының тұрғындарын жұмыспен қамту, өтемақы төлеу, денсаулық сақтау, білім беру саласы басшыларының, тұрғын үй-коммуналдық қызмет көрсету сапасының бұзылуына қатысты сауалдарын тыңдады.

Сонымен, тұрғындардың ең көп таралған шағымы-өлшеу құралдарының көрсеткіштерін ескерместен, өз қалауы бойынша төлем жасау үшін төлем жасайтын сумен жабдықтау ұйымы өкілдерінің жұмысы.

Қоғамдық кеңестердің жұмысы туралы материалдарға сәйкес, өңірдің басты резонанстық тақырыбы мемлекеттік меншіктегі бос жерлерді жергілікті және шетелдік тұлғаларға жалға беру болып табылады. Бұдан басқа, жергілікті инфрақұрылымды дамыту - газдандыру, жол төсемінің жолдарын төсеу, көлік қатынасын ұйымдастыру және т.б. мәселелер көтеріледі.

БАҚ хабарлама тәртібінде онлайн форматында байқау мүмкіндігімен жария тыңдау туралы ақпарат орналастырылады. Мұндай форматтағы материалдар «Талас бөгеті мен «Базарбай» магистральдық арнасын реконструкциялау» жұмыс жобасының құрамында қоршаған ортаға әсерді бағалау шеңберінде бар.

АҚМОЛА ОБЛЫСЫ

Жарияланған материалдарға сәйкес, қоғамдық кеңестердің қоғамдық қызметі келесі бағыттарға бағытталған: өңірдің әлеуметтік-экономикалық дамуы, нормативтік-құқықтық актілерді талқылау, ТКШ, мемлекеттік қызметтерді ұсыну сапасы, экология.

Әлеуметтік-экономикалық даму қорытындылары бойынша өңір басшылығының тоқсан сайынғы және жыл сайынғы есептілігін тыңдау неғұрлым жарияланатын материалдар болып табылады.

Қоғамдық тыңдаулар әртүрлі салаларға қатысты көптеген нормативтік-құқықтық актілер бойынша өткізіледі: мемлекеттік әкімшілік қызметшілердің қызметін жыл сайынғы бағалау әдістемесін бекіту, мемлекеттік органдардың ережелерін, мемлекеттік көрсетілетін қызметтер регламентін бекіту, жиналыстар өткізу тәртібі, жер салығының мөлшерлемелерін өзгерту, аз қамтылған отбасыларға тұрғын үй көмегін көрсетудің тәртібі мен мөлшерін айқындау, облыста ортақ су пайдалану қағидаларын белгілеу, облыстық бюджетті іске асыру және т.б.

Сондай-ақ, қоғамдық кеңестер мүшелерінің көшпелі әлеуметтік іс-шараларға, мемлекеттік органдар өткізетін кеңестерге қатысуы туралы айтылады.

Бұл мысалдар-нормативтік құқықтық актілерді тіркеудің проблемалық мәселелері бойынша облыс әділет департаментінің кеңесі; облыстық мәслихат сессиясының отырысы; мәдениет және спорт министрлігімен бейне-кеңес форматындағы дөңгелек үстелдерге қатысу; «Нұр Отан» партиясының Саяси кеңесіне қатысу.

Сондай-ақ, тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық мәселелері жөніндегі қоғамдық кеңестердің талқыланған тақырыбы халықты ауыз сумен жабдықтау проблемасы болды.

Қоғамдық кеңестердің айрықша аталуы жылдық кезеңге арналған облыстық бюджет жобаларын қарауға байланысты. Маңызды қаржылық құжатты талқылау барысында қоғамдық кеңестердің мүшелері бюджеттік бағдарламалар әкімшілеріне, оның ішінде денсаулық сақтау, сумен жабдықтау, ауыл шаруашылығы, көлік инфрақұрылымы салаларын дамытуға қатысты сұрақтар қояды.

Орталық мемлекеттік органдармен тікелей өзара іс-қимыл «Қоғамдық кеңестер: қызметтің проблемалары мен перспективалары» конференциясы мысалында, ҚР Ақпарат және қоғамдық даму министрлігі өкілдерінің қатысуымен жүзеге асырылады.

Сондай-ақ, қоғамдық тыңдаулар Мемлекет басшысының Жолдауы мысалында мемлекеттік бағыттарды іске асыру шеңберінде өткізіледі, онда күн тәртібінде 6 нормативтік құқықтық актілер жобасы қаралды.

Экология саласын қоғамдық кеңестер мынадай жобаларды талқылауда қозғайды: «Целиноград ауданы Қызылсай өзенінің учаскелерінде су қорғау аймағы мен белдеуін және оларды шаруашылыққа пайдалану режимін белгілеу туралы»; «Атбасар ауданының аумағында орналасқан Шортанбай өзенінің учаскесіне су қорғау аймағы мен белдеуін белгілеу туралы»; «Шұға өзенінің учаскесіне су қорғау аймағы мен белдеуін белгілеу туралы».

Азаматтарды қабылдауда жиі қойылатын сұрақтардың бірі тұрғын үй бөлу мәселесі болып табылады. Аталған мәселе бойынша Қоғамдық кеңес мүшелері «Тұрғын үй құрылыс жинақ банкі» қызметкерлерінің халық арасында жүргізіліп жатқан бағдарламалар туралы түсіндіру жұмыстарының жеткіліксіз екенін атап өтті.

Қоғамдық кеңестерді талқылаудың ең резонансты тақырыбы Ақтөбе қаласын екі әкімшілік ауданға бөлу болды, онда облыстың қоғамдық кеңесінің мүшелері мегаполистің жаңа аумақтық-әкімшілік құрылысының перспективаларын айтты.

АТЫРАУ ОБЛЫСЫ

Жарияланған материалдарға сәйкес, қоғамдық кеңестердің қоғамдық қызметі келесі бағыттарға бағытталған: өңірдің әлеуметтік-экономикалық дамуы, ТКШ, мемлекеттік қызметтерді ұсыну сапасы, мемлекеттік бағдарламаларды іске асыру, әлеуметтік инфрақұрылым.

Қоғамдық кеңестерді талқылаудың ең резонанстық тақырыбы жаңа қоқыс полигонын салу және тұрмыстық қалдықтардың ескі үйіндісін қалпына келтіру тақырыбы болды.

Қоғамдық кеңестердің көшпелі қызметі БАҚ-та кеңінен жарияланады. Келесі өткізілген семинарлар мысал бола алады: «Қазақстанның тәуелсіз ұрпағы» тақырыбында қоғамдық кеңестер мүшелері мен ҮЕҰ бірлесіп қатысуы, «қоғамдық бақылау механизмдері» тақырыбында семинар, «тиімді мемлекеттік басқарудың заманауи стратегиялары: ақпаратқа қолжетімділік, есептілік, ашықтық» тақырыбында семинар, «қоғам дамуындағы әлеуметтік коммуникациялардың рөлі» тақырыбында семинар.

Орталық мемлекеттік органдармен тікелей өзара іс-қимыл «Азаматтық бастамаларды қолдау орталығы» КЕАҚ-пен бірлесіп, «Шешім қабылдау процесіне халықты тарту құралы ретінде өңірлік қоғамдық кеңестерді қолдау» республикалық жобасын іске асыру мысалында жүзеге асырылады.

Өңірді талқылаудың өзекті тақырыбы табиғи газды пайдалану тарифін қалыптастыру болып табылады. Талқылау барысында ішкі нарық үшін газдың өзіндік құнынан төмен баға бойынша сатылатыны және жыл сайын ұлттық оператор ел ішінде газды өткізуден миллиардтаған шығынға ұшырайтыны анықталды.

Бұдан басқа, тұрақты талқылау тақырыбы - сапалы жолдар салу және оларды тиісінше пайдалану; қоғамдық көліктің тиімді жұмысы; жолаушылар мен жаяу жүргіншілердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету.

Айта кету керек, облыстың қоғамдық кеңесінің мүшелері мектеп оқушыларының тегін жол жүруі туралы идеяны бірнеше рет алға тартты.

БАТЫС ҚАЗАҚСТАН ОБЛЫСЫ

Жарияланған материалдарға сәйкес, қоғамдық кеңестердің қоғамдық қызметі келесі бағыттарға бағытталған: өңірдің әлеуметтік-экономикалық дамуы, ТКШ, мемлекеттік қызметтерді ұсыну сапасы, мемлекеттік бағдарламаларды іске асыру, әлеуметтік инфрақұрылым.

БАҚ қоғамдық кеңестердің жергілікті атқарушы органдардың қызметін сынауына назар аударатынын атап өту маңызды. Мәселен, «БҚО тұрғындарының тұтынушылардың құқықтарын қорғау саласындағы құқықтық сауаттылығын арттыру» жобасын іске асыру қорытындысы бойынша өткен отырыста ет пен балықтың стихиялық саудасы адамдардың денсаулығына орны толмас зиян келтіруі мүмкін.

Қоғамдық кеңес мүшелері мемлекеттік құрылымдардың, атап айтқанда Халыққа қызмет көрсету орталықтарының жұмысы туралы бірқатар ескертулер айтады.

Қоғамдық кеңесте қаралатын тұрақты тақырыптар - мемлекеттік қызмет көрсету сапасы, қауіпсіз және көлік қозғалысын қамтамасыз ету, мемлекеттік сатып алу саласындағы сыбайлас жемқорлық тәуекелдерін қысқарту шаралары туралы мәселелер.

Жанғали ауданының қоғамдық кеңесі әкімнің 11 миллион теңгеге автокөлік сатып алу туралы шешіміне тосқауыл қойған жағдай бұған мысал бола алады. Қоғамдық кеңес әкімдік аппаратының мұқтажы үшін жаңа автокөлік сатып алудың орнына мектеп пен кітапхана үшін автокөлік сатып алу қажеттігін айтты.

МАҢҒЫСТАУ ОБЛЫСЫ

Жарияланған материалдарға сәйкес, қоғамдық кеңестердің қоғамдық қызметі келесі бағыттарға бағытталған: өңірдің әлеуметтік-экономикалық дамуы, ТКШ, мемлекеттік қызметтерді ұсыну сапасы, мемлекеттік бағдарламаларды іске асыру, әлеуметтік инфрақұрылым.

Айта кету керек, қоғамдық кеңестер жалған науқастар жүйесінде тіркеу жағдайын көтерді, олар іс жүзінде мұндай болмаған кезде дәрігерге барған адамдар жүйесіндегі көрініс кең қоғамдық резонанс тудырды.

Облыстың қоғамдық кеңесінің іске асырылған жобаларының бірі мұқтаждардың жекелеген санаттарының тізбесін айқындау және мөлшерлерін белгілеу және мүгедектер үшін жұмыс орындарына квота белгілеу туралы жобалар болып табылады.

Алдағы қоғамдық тыңдаулар туралы БАҚ-ты ақпараттандырудың мысалы «Қарақия аудандық тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі» мемлекеттік мекемесін бағалау болып табылады.

Қоғамдық кеңестердің шешімдері мынадай бағыттар бойынша жүзеге асырылады: әлеуметтік даму және әлеуметтік міндеттемелерді уақтылы орындау, экономиканы әртараптандыру және инфрақұрылымды дамыту, сондай-ақ қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз ету.

Қоғамдық кеңес мүшелері өңірдің компаниялары мен салаларының сұраныстарын ескере отырып, жас мамандарды даярлау, ішкі туризмді дамыту қажеттігіне назар аударады. Бұдан басқа, қоғамдық кеңестер халық арасында түсіндіру жұмыстарын жүргізуге қатысады. Мәселен, облыстық, қалалық және аудандық әкімдіктердің, мәслихат депутаттарының өкілдерімен бірлесіп коммуналдық кәсіпорындар ұсынатын Тарифтердің негізділігі талқылануда.

ҚАРАҒАНДЫ ОБЛЫСЫ

Жарияланған материалдарға сәйкес, қоғамдық кеңестердің қоғамдық қызметі келесі бағыттарға бағытталған: өңірдің әлеуметтік-экономикалық дамуы, ТКШ, мемлекеттік қызметтерді ұсыну сапасы, мемлекеттік бағдарламаларды іске асыру, әлеуметтік инфрақұрылым.

Қоғамдық кеңестер жұмысының негізгі бағыты мемлекеттік органдар басшыларының жұмыс нәтижелері туралы және бюджеттік бағдарламалар әкімшілерінің есептерін тыңдау болып табылады. Мысал ретінде Экономика және қаржы бөлімі басшысының; Жұмыспен қамту орталығының директорының «Жұмыспен қамту жол картасы-2020» бағдарламасының орындалу барысы туралы; ТКШ, тұрғын үй инспекциясы бөлімдерінің басшыларының жолаушылар тасымалын ұйымдастыру туралы; білім бөлімінің басшыларының «балаларға қосымша білім беру» бюджеттік бағдарламасының орындалуы туралы есептерін тыңдау болып табылады.

Сондай-ақ, қоғамдық кеңестер жергілікті атқарушы органдардың қызметіне мониторингті жүзеге асырады: қаланы абаттандыру және санитарлық тазарту бағдарламасының орындалуына; автомобиль жолдарына жөндеу жүргізу сапасына; қаладағы ветеринариялық қауіпсіздікті бақылауға; сауда орындарында және апта сайынғы ауыл шаруашылығы жәрмеңкесінде азық-түліктің негізгі түрлерінің бағасына мониторинг.

БАҚ Қоғамдық кеңес мүшелерінің жұмысы, азаматтарды жеке мәселелері бойынша қабылдау туралы ақпаратты орналастырады. Бұдан басқа, қоғамдық кеңестер мемлекеттік мекемелер мен басқармаларға ұсынымдар береді: «ТКШ, ЖК, АД және тұрғын үй инспекциясы бөлімі» ММ, «Жер қатынастары бөлімі» ММ, «Сәтбаев қаласының білім бөлімі» ММ.

БАҚ жарияланымдары көрсеткендей, Қоғамдық кеңестің барлық ұсынымдары орындалуға қабылданбайды. Жергілікті атқарушы органдармен хабарланғандай, №1, 2 шағын аудандардың жолдары мен аулаларына жөндеу жүргізу бойынша бірқатар ұсынымдар мердігерлік ұйымдармен орындалмаған.

Сондай-ақ Қоғамдық кеңестің: бюджетті қарау және экономикалық реформалар жөніндегі комиссия және әлеуметтік мәселелерді қарау жөніндегі комиссия өз жұмысын жүзеге асырады.

Қоғамдық кеңестердің сыны жергілікті атқарушы органдардың мынадай үлгілері бойынша жұмысына бағытталған: екепелерді суару жағдайы; ТКШ, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары саласындағы бюджеттік бағдарламаларды орындау; сәулет және құрылыс, экологиялық жағдай және оны жақсарту шаралары; жылу-электрмен жабдықтау объектілерін күзгі-қысқы маусымға дайындау; әлеуметтік-экономикалық дамудың Кешенді жоспарын іске асыру; мектеп мекемелерінде тамақтандыру; ХҚКО жұмысын жақсарту; бюджеттік бағдарламалардың іске асырылуын бақылау.

Қоғамдық кеңестердің негізгі назары әлеуметтік саясаттың негізгі бағыттарын қамтамасыз етуге – халықты жұмыспен қамтуға, әлеуметтік жәрдемақылар тағайындауға және төлеуге, арнаулы әлеуметтік қызметтер көрсетуге, кедейлік деңгейін азайтуға бағытталған.

ҚЫЗЫЛОРДА ОБЛЫСЫ

Жарияланған материалдарға сәйкес, қоғамдық кеңестердің қоғамдық қызметі келесі бағыттарға бағытталған: өңірдің әлеуметтік-экономикалық дамуы, ТКШ, мемлекеттік қызметтерді ұсыну сапасы, мемлекеттік бағдарламаларды іске асыру, әлеуметтік инфрақұрылым.

Қоғамдық кеңестердің қызметі туралы ақпарат қоршаған ортаға әсерді алдын ала бағалау жобалары бойынша қоғамдық тыңдаулар отырыстарынан тұрады:

- Қарабұлақ кен орнын пайдалану;
- МКК объектісін қайта жаңарту және кеңейту;
- Қайыркелді кен орнын игерудің технологиялық сызбасы;
- ұңғымалар учаскелерінде жерасты суларын пайдалану;
- озыңқы өндіруші ұңғымаларды салу;
- «Қараөзек» компрессорлық станциясын салу;
- жаңа пайдалану ұңғымаларын жайластыру;
- аммиак суын дайындау қондырғысын салу.

Қоғамдық кеңестердің талқылауының резонанстық тақырыбы - Қызылорда қаласындағы қатты тұрмыстық қалдықтардың полигон проблемасы және оқушылардың артық санымен байланысты жағдай. Қоғамдық кеңестердің пікірінше, салынған тұрғын аудандарға жақын жаңа мектептер салу тезірек шешуді қажет етеді.

Бұдан басқа, қоғамдық кеңестер мемлекеттік қызмет көрсетусаласын, мемлекеттік қызметшілердің әдеп нормалары мен мінез-құлық қағидаттарын сақтауын сынға алады.

БАҚ-та COVID-19 коронавирусының таралуы кезеңінде барлық деңгейдегі білім беру ұйымдарының жаңа оқу жылына дайындығы, облыстың елді мекендерін Жоғары жылдамдықты интернетпен қамтамасыз ету және штаттық режимде жұмыс істейтін шалғай елді мекендердегі шағын жинақталған мектептердің дайындығы, санитариялық-эпидемиологиялық талаптарға сәйкес білім беру қызметін ұйымдастыру туралы қоғамдық кеңестердің алаңдаушылығы туралы материал орналастырылады.

ҚОСТАНАЙ ОБЛЫСЫ

Қоғамдық кеңестердің талқылауының резонанстық тақырыбы - облыстың қоғамдық кеңесі кем дегенде үш рет қабылдамаған тауарлық газды тұтыну нормаларын қабылдау. Қоғамдық кеңес мүшелерінің пікірінше, мәселе газ тарату компанияларының құрылымында және тұтынушылар тарапынан тұтынылған газды жеткізу мен есепке алуға қатысты мәселелерге қатысты тұр.

Сондай-ақ, есепке алу аспаптары жоқ адамдар үшін тауарлық газды тұтыну нормаларын бекіту бойынша қоғамдық тыңдаулар кең резонанс тудырды. Қоғамдық кеңес бұл мәселеге үш рет қайта оралды. Нәтижесінде «ҚазТрансГаз Аймақ» АҚ ресми түрде үстем жағдайды теріс пайдалану ретінде сараланды.

Қоғамдық кеңестердің қызметі ҮЕҰ өкілдерін тарта отырып жүзеге асырылады. Мысалы, облыстық Қоғамдық кеңес «Грин «Қостанай облысының Азаматтық

альянсы» ҚҚ-мен меморандум жасасты, оның шеңберінде қоғам өкілдері кеңес отырыстарына қатыса алады, түрлі сауалнамалар мен сауалнамаларға мониторинг жүргізуге көмектеседі.

Қоғамдық кеңестердің орталық мемлекеттік органдармен өзара іс-қимылы қоғамдық қатысу министрлігі өкілдерінің екі күндік оқу-әдістемелік семинарға қатысуы мысалында жүргізіледі.

ПАВЛОДАР ОБЛЫСЫ

БАҚ-тың негізгі бағыты Қоғамдық кеңестер құрамын сайлау және жаңарту туралы ақпаратқа бағытталған.

Қоғамдық кеңестермен көтерілген мәселелер туралы ақпарат атқарушы органдардың халықты азық-түлікпен қамтамасыз ету, ауылдардан жастардың кетуі және жұмыссыздыққа қатысты қабылдаған шараларына қатысты көрсетілген.

Резонанстық тақырыптарды шешу: лифтілерді авариялық пайдалану жағдайы және олармен байланысты жазатайым оқиғалар бойынша мәселелер талқыланады. Облыстық Қоғамдық кеңес отырысында тағы бір мысал ретінде бау-бақша аумағында тіркелген құқық бұзушылықтар немесе Мұз сарайы ауданында жылу желісін коммуналдық меншікке қабылдау мәселелерін атап өтуге болады.

СОЛТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН ОБЛЫСЫ

БАҚ-тың негізгі бағыты Қоғамдық кеңестер құрамын сайлау және жаңарту туралы ақпаратқа бағытталған. Қоғамдық кеңес отырысында балаларды балабақшаларда күтіп-бағу мәселелері ең резонансты тақырып болды.

Қаланы абаттандыру бойынша жағдай аясында Қоғамдық кеңес мүшелері қала көшелеріндегі ағаштарды кесуге байланысты мәселені көтерді.

Бұдан басқа, БАҚ-та қоғамдық кеңестер жағына сын да көтеріледі. Атап айтқанда, қоғамдық кеңестер мен мәслихаттардың параллелизмін жою және өкілеттіктерін белгілеу туралы көрсетіледі.

Бұдан басқа, осы уақытқа дейін кеңестердің қызметін материалдық-техникалық қамтамасыз етудің ресми арнасы орнатылмаған.

АЛМАТЫ ОБЛЫСЫ

БАҚ-тың негізгі бағыты Қоғамдық кеңестер құрамын сайлау және жаңарту, өңір басшылығының әлеуметтік-экономикалық даму қорытындылары туралы баяндамамен облыстың қоғамдық кеңесі мүшелерінің алдында есеп беру туралы ақпаратқа бағытталған.

БАҚ жергілікті өкілді органдардың шешімдеріне қоғамдық кеңестің білуінсіз және талқылауынсыз қол қойылмайтынын бірнеше рет атап көрсетеді.

«Nur Otan» партиясының отырысы аясында Талдықорған қ. қоғамдық кеңесінің жұмысы туралы ақпарат бар.

Отырыстарда Қоғамдық кеңестер өңірдің әл-ауқаты, инфрақұрылымдық дамуы, өнеркәсіп, тұрғын үй, бизнестің іскерлік белсенділігі, инвестициялар тарту мәселелерін талқылайды. ҚК әлеуметтік мәселелерді шешуге көп көңіл бөледі. Мысал ретінде аз қамтылған отбасылардан шыққан студенттерге білім гранттары, көп балалы аналарға көмек көрсету мәселелерін айтуға болады.

Жұртшылықты толғандыратын тағы бір өзекті тақырып тұрғын үй-коммуналдық сипаттағы проблемалар болып табылады. Оларға қоқысты бөлек жинау және жою, тұрақ, жол төсемінің сапасы, стихиялық сауда мәселелері жатады.

Мемлекеттік бағдарламалардың орындалуын бақылауды Алматы облыстық Мәслихатының «Алматы облысының 2020-2022 жылдарға арналған бюджеті туралы» жобасының, «Қарапайым заттар экономикасы», «Бизнестің жол картасы-2020», «Жергілікті қамтуды ұлғайту» бағдарламаларының үлгісінде көруге болады.

Қоғамдық кеңес отырысында арықтардағы стихиялық қоқыс үйінділері мәселесі ең резонансты тақырып болды.

ШЫҒЫС ҚАЗАҚСТАН ОБЛЫСЫ

БАҚ-тың негізгі бағыты Қоғамдық кеңестер құрамын сайлау және жаңарту, өңір басшылығының облыстың қоғамдық кеңесі мүшелерінің алдында өңірдің әлеуметтік-экономикалық даму қорытындылары туралы баяндамамен есептік сөз сөйлеуі туралы ақпаратқа бағытталған.

Қоғамдық кеңестердің отырыстарында денсаулық сақтау, өңірдің инфрақұрылымдық дамуы, бау-бақша серіктестіктері, азық-түлік бағасы, ШОБ-қа жеңілдікпен кредит беру, ауа сапасының жай-күйі, ҚТҚ шығару мәселелері талқыланады.

ҚК экологиялық мәселелерді, коммуналдық қызметтердің тарифтерін шешуге көп көңіл бөледі. ҮМЗ аумағында орналасқан төмен байытылған уран Банкіндегі жағдай мысал бола алады.

Жұртшылықты толғандыратын тағы бір өзекті тақырып тұрғын үй-коммуналдық сипаттағы проблемалар болып табылады. Оларға қоқысты бөлек жинау және жою, тұрақ, жол төсемінің сапасы, стихиялық сауда мәселелері жатады.

АҚТӨБЕ ОБЛЫСЫ

БАҚ-тың негізгі бағыты ҚК құрамын сайлау, жаңарту туралы ақпаратқа, облыс ҚК мүшелері алдындағы халықтың әлеуметтік жағдайының қорытындылары туралы баяндамамен өңір басшылығының есептік сөз сөйлеуіне бағытталған. Сондай-ақ отырыстарда туберкулезбен күрес, квазимемлекеттік сектордың ашықтығы, букмекерлік кеңселер мен ойын мекемелерінің проблематикасы, білім беру мекемелерінің тапшылығы және т.б. мәселелер талқыланады. Облыс ҚК инженерлік инфрақұрылым – тұрғын үй секторы, электр және сумен жабдықтау желілерінің сапасы, көлік жүйесі және жол төсемін қайта жаңарту мәселелеріне көп көңіл бөледі. ҮМЗ аумағында орналасқан төмен байытылған уран Банкіндегі жағдай мысал бола алады.

Сондай-ақ, БАҚ-та Е. Тоғжановтың ҚК қызметін сынға алуы, өңірді дамыту жоспарының таныстырылымы және өңірдегі мектептердің жетіспеушілігі мәселелері атап өтілген.

Осылайша, өңірлік БАҚ және ҚК сайттары өткізілген отырыстар туралы есептік деректерді орналастырады. Институттар қызметі туралы резонанстық жаңалықтар облыстар мен республикалық маңызы бар қалалардың үштен бірінде ғана орналастырылады. Осылайша, өңірлік БАҚ және ҚК сайттары өткізілген отырыстар туралы есептік деректерді орналастырады. Институттар қызметі туралы резонанстық жаңалықтар облыстар мен республикалық маңызы бар қалалардың үштен бірінде ғана орналастырылады. ҚК өкілдері БАҚ олардың қызметіне **оқиғаларға жауап қажет болған жағдайда** ғана қызығушылық танытатынын атап өтті. Яғни, ҚК-нің қызметі белгілі бір нәтижелерге қалай әкелетіні емес, нақты және қысқаша ақпарат қызықты. Айта кету керек, ҚК көбінесе бұқаралық ақпарат құралдарын қызықтыруы мүмкін нысанда материалды жеткізуде қиындықтарға тап болады.

Айта кету керек, тек бірнеше кеңестер (Алматы қ., Нұр-Сұлтан, Қарағанды облысы, ШҚО) жеке сайты бар, әлеуметтік желілердегі парақшаларды азшылық жүргізеді, медиа ілгерілету жоқ.

ҰСЫНЫСТАР

Жоғарыда аталған факторларды шешу үшін қоғамдық кеңестер ұйымдастырушылық-ақпараттық тәсілге өзгерістер енгізуі керек:

- «Азаматтық журналистика мектебін ұйымдастыру арқылы консультативтік-алқалық органдардың қызметін жариялау бойынша бұқаралық ақпарат құралдарының әлеуетін арттыру» мемлекеттік грантын бөлу.

- ҚР АҚДМ және Нұрсұлтан Назарбаев Қоры қолдауымен қызметкерлердің білім беру бағдарламаларын ұйымдастыру⁶⁶.

- ҚР АҚДМ жобасын «Қазақстандық Медиа Альянс» ҚБ-мен іске асыру, ол ҚК қызметін жария етуді іске асыру ерекшеліктерін ақпараттық ілгерілетуде тиімді өзара іс-қимыл жасау үшін бірқатар бірлескен іс-шаралар өткізуді көздеді;

- ҚК әлеуметтік желілерін пайдалану жөніндегі нұсқаулықты әзірлеу және тарату;
- әлеуметтік желілердегі пайдаланушылардың FAQ жауаптар сайтына қысқа мерзімде айдар енгізу;

- түсініктемелерге, әсіресе азаматтардың құқықтары мен бостандықтарын бұзудың нақты теріс фактілері, сыбайлас жемқорлық көріністері және жария билік органдары лауазымды тұлғаларының немқұрайлылығы туралы хабарламалардан тұратындарды қадағалау және ден қою;

- бюрократиялық емес қарым-қатынас стилі мен тілін қолдану және спин-докторинг практикасын пайдалану;

- ақпараттың жергілікті арналарымен, оның ішінде әлеуметтік желілерде ынтымақтастық және халықпен коммуникацияның жаңа тәсілдерін пайдалану;

- азаматтардың және жергілікті жердің өмірін жақсарту бойынша келешегін немесе қабылданған шараларды көрсете отырып, ҚК қызметінің прогресін геймификациялау немесе визуализациялау;

- ҚК имиджін және коммуникативті мүшелерін жақсарту, сондай-ақ әлеуметтік желілердегі аккаунттарда күш-жігерді көрсету бойынша жұмыс.

⁶⁶ <https://24.kz/ru/news/social/item/280310-22-tysyachi-npo-ofitsialno-zaregistrirovano-v-kazakhstane>

ҚОРЫТЫНДЫ

Қоғамдық кеңестер институтының қызметін талдау құқықтық мәртебені, қызметті қалыптастыру және ұйымдастыру тәртібін айқындайтын құқық саласында жасалған жағдайлар жұмысты барынша ашық және қоғам үшін ашық етуге мүмкіндік беретінін көрсетеді. Қазақстан азаматтарының осы алаңды пайдалануға және қолдау үшін жүгінуге, немесе қабылданатын шешімдерге жергілікті жерде де, орталықта да өз қарсылықтарын білдіруге мүмкіндігі бар.

Биылғы және өткен жылдардағы сараптамалық сауалнамалар жұмыста белгілі бір өзгерістер бар екенін көрсетеді. Сараптамалық сауалнамаға қатысушылардың көпшілігі қоғамдық кеңестің құрамында «жұмыс өтілі» бар және құрылған сәттен бастап ҚК мүшелері болып табылатындығын атап өтеді. Демек, олар осы бағыттағы өзгерістердің динамикасын бақылауға және қабылданған шешімдер мен қоғамдық кеңестердің қаншалықты тиімді екенін бағалауға мүмкіндік алады.

Сараптамалық сауалнамаға қатысушылардың пікірінше, қарастырылып отырған кезеңде азаматтық бастамалар қаралды, олар «тыңдалды» және қабылданды. Мысалы, денсаулық сақтау, бейбіт митингтерге қатысу, үй жануарларын серуендету, сағаттарды маусымдық ауыстыру және т.б. мәселелерді шешуде оң динамиканы байқауға болады. 2016-2021 жылдар аралығында өңірлік қоғамдық кеңестер 5 мыңнан астам өтінішті қарады. Қоғамдық кеңестер орталық деңгейде 1 мың өтініш.

Қоғамдық кеңестер бірқатар комиссиялардың жұмысына, оның ішінде құқықтық, әлеуметтік мәселелер бойынша, сондай-ақ білім беру, ТКШ саласындағы және т.б. комиссиялардың жұмысына қатысады. Қоғамдық кеңестерде әйелдердің үлесі 30%-дан аз.

Сауалнамалар Қазақстанда қоғамдық кеңестер жұмыс істейтінін барлық азаматтар біле бермейтінін көрсетті. Сонымен, тұрғындардың 28%-ы мұндай ұйым туралы алғаш рет естігендерін атап өтті. Бұл факт респонденттер өздерінің азаматтық позициясын қалай білдіруге мүдделі емес екенін немесе халықтың хабардар болуының төмендігін көрсетуі мүмкін. ҚК қызметі туралы нашар ақпарат адамдардың олардың жұмысына қатысуға деген қызығушылығына жанама әсер етеді. ҚК мүшелерінің өздері өз жұмыстарын пайдалы деп санайды, өйткені бұл ресурстарды бөлу мен қабылданған шешімдерге қоғамдық бақылау орнатуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, сұрауларға жауаптарды кешіктіретін мемлекеттік органдармен өзара іс-қимылда көптеген қиындықтар туындайтыны атап өтілді.

Алты жыл ішінде қоғамдық кеңестер институты азаматтардың өз қызметі туралы ақпарат алуға деген қызығушылығын ескере отырып, өзін тиімді формат ретінде көрсетті. ҚК мүшелері өтініштерді тікелей ҚК арқылы, сондай-ақ жеке өздері де алатынын айтты. Бірқатар ҚК проблемаларды шешу және халықты ақпараттандыру бойынша айтарлықтай жұмыс жүргізуде.

Дегенмен, барлық аймақтарда ҚК жұмысы жолға қойылмаған және түзетулер қажет.

Жалпы, қоғамдық кеңестер институтының жұмысы оған деген қарым-қатынастың әр өңірде әркелкі екенін көрсетеді. Біреу оны адамдар мен билік құрылымдары арасындағы ықтимал ынтымақтастық тетігі ретінде қабылдайды, біреу декларативті деп санайды. Сонымен қатар, біртіндеп қоғамдық кеңеске келгендердің арасында бұл алаңның пәрменділігі мемлекеттік органдарға емес, жеке алынған жағдайларда

өзіне жауапкершілік ала алатын және алатын жеке адамдарға байланысты деген түсінік өсіп келеді. Тиісінше, осы өзара іс-қимыл құралының одан әрі өсуі мен дамуы үшін уақыт қажет, ол нәтижесінде елдің дамуына тиімді әсер етеді және бұл үшін барлық қажетті ұсыныстар баяндама мәтінінде көрсетілген.

Адамдардың өздері маңызды басқарушылық шешімдерге қатыса алатындығын түсіну қазақстандық қоғамда пісіп-жетіледі және ол үшін механизмдер жасалады. Қатысудың саяси мәдениетін біртіндеп арттыру халықтың жауапкершілігін арттырады және қоғамдық процестерді оң бағытта дамытуға мүмкіндік береді.

«Халық үніне құлақ асатын мемлекет» тұжырымдамасы барлық деңгейдегі қоғамдық кеңестер арқылы іске асырылуы мүмкін, жергілікті және орталық мемлекеттік органдармен өзара іс-қимыл тәжірибесі бар, ал құқықтық негіз қазіргі заманғы жағдайларға бейімделген. Басқа институттарды дамытумен қатар қоғамдық кеңестер халық бастамаларын іске асыру және адамдардың пікірін білдіру үшін тиімді алаң бола алады, сонымен қатар сыбайлас жемқорлық деңгейін төмендетеді және қоғамдық бақылау арқылы ресурстарды әділ бөлуге ықпал етеді.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Қазақстан Республикасының қоғамдық кеңестер туралы Заңы (01.07.2021 ж. жағдай бойынша өзгерістер және толықтырулар)
2. Қазақстандағы қоғамдық кеңестер: дамудың негізгі трендтері: Брошюра / ред. Шаукенова З.К. – Астана: Қазақстан Республикасы Президентінің жанындағы Қазақстан стратегиялық зерттеулер институты, 2017. – 156 б.
3. ЭЫДҰ. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес жөніндегі Стамбул іс-қимыл жоспары. Мониторингтің екінші раунды. Мониторинг туралы есеп <https://www.oecd.org/countries/kazakhstan/48908356.pdf> (Қаралған күні 09.09.2021 ж.)
4. Қазақстан Республикасы Орталық сайлау комиссиясының жанынан Парламент Мәжілісі депутаттарының кезектен тыс сайлауында және Қазақстан Республикасы мәслихаттары депутаттарының кезекті сайлауында ақпараттық дауларды қарау жөніндегі Қоғамдық кеңес құрылды <https://www.election.gov.kz/rus/news/releases/index.php?ID=1635> (Қаралған күні 09.09.2021 ж.)
5. Қазақстан Республикасындағы коммуникативтік саясат: қазіргі жағдайы және даму болашағы: монография / Ж.К. Медеуов, Р.А. Құдайбергенов, К.Н. Қаппаров және т.б. – Астана: Еуразиялық интеграция институты, 2017. – 348 б.
6. ҚР-дағы қоғамдық кеңестердің 2018 жылғы қызметі туралы кешенді баяндама: Астана – 44 бет.
7. Қоғамдық кеңестердің өкілеттігі жоқ - саясаттанушы https://www.inform.kz/ru/u-obshchestvennyh-sovetov-prakticheskii-net-polnomochiy-politolog_a3843802 (Қаралған күні: 20.10.2021 ж.)
8. Қоғамдық кеңестер қызметі туралы кешенді баяндама: Нұр-Сұлтан: “Рухани жаңғыру” Қазақстандық қоғамдық даму институты” КЕАҚ, 2020. – 120 б.
9. Қазақстандық қоғамның әлеуметтік өлшемдегі құндылықтары. Алматы: “DELUXE Printery” ЖШС баспасы, 2020 - 143 б.
10. “Талап” қолданбалы зерттеулер орталығы” қоғамдық қоры. Қоғамдық кеңестердің қызметін жақсарту бойынша кемінде 15 ұсыным/ / “Kazkenes/ Қоғамдық кеңестер” Телеграм арнасы/<https://t.me/kazkenes>
11. <https://vlast.kz/obshchestvo/27318-pat-barerov-dla-razvitia-obshchestvennyh-sovetov-v-kazahstane.html>
12. Сыбайлас жемқорлықты қабылдау индексында Қазақстан алғаш рет 38 балл жинап, 19 позицияға көтерілді. <http://tikazakhstan.org/v-indekse-vospriyatiya-korruptsii-kazahstan-podnyalsya-na-19-pozitsij-nabrav-vpervye-38-ballov/> (Қаралған күні: 21.09.2021 ж.)
13. Шығыс Еуропа және Орталық Азия елдеріндегі сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес Қазақстандағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы реформалар. Стамбул сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл жоспары аясында мониторингтің 4-ші раунды. <https://www.oecd.org/corruption/acn/OECD-ACN-Kazakhstan-4thRound-Monitoring-Report-RUS.pdf>

14. Colin Knox & Saltanat Janenova (2018) Public councils in Kazakhstan: a case of emergent participative democracy?, Central Asian Survey, 37:2, 305-321, DOI: 10.1080/02634937.2017.1410467
15. <https://legalacts.egov.kz/npa/view?id=1936787>
16. Қазақстан Республикасының Заңы 2015 жылғы 2 қарашадағы № 383-V ҚРЗ. <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1500000383>
17. Қазақстанға қоғамдық кеңестерді қаржылай қолдау ұсынылды // https://www.inform.kz/ru/kazahstanu-rekomendovano-finansovo-podderzhivat-obschestvennye-sovety_a3314889 (Қаралған күні: 10.10.2021 ж.)
18. «Қоғамдық кеңестер туралы» 2015 жылғы 2 қарашадағы № 383-V Қазақстан Республикасының Заңы (01.07.2021 ж. жағдай бойынша өзгерістер және толықтырулар)
19. <https://www.oecd.org/eurasia/countries/OECD-Eurasia-Reforming-Kazakhstan-EN.pdf>
20. Қазақстан Республикасындағы қоғамдық кеңестердің қызметі туралы кешенді баяндама / ред. Кайдарова А.С. – Нұр-Сұлтан: “Рухани жаңғыру” Қазақстандық қоғамдық даму институты” КЕАҚ, 2020. – 179 б.
21. Алимова К. “Самұрық-Қазына” ҰӘҚ” АҚ жанынан Қоғамдық кеңес құрылады: толығырақ // «Inbusiness.kz», 4.08.2021 г. (<https://inbusiness.kz/ru/news/obschestvennyj-sovet-sozdadut-pri-ao-fnb-samruk-kazyna-podrobnosti>).
22. Қоғамдық кеңестердің қызметі туралы кешенді баяндама: Нұр-Сұлтан: “Рухани жаңғыру” қазақстандық қоғамдық даму институты” КЕАҚ, 2020. – 120 б.
23. Герер В. А если без дублирования? // «Казах-Зерно», 6.12.2019 г. (<https://kazakh-zerno.net/163528-a-esli-bez-dublirovanija/>).
24. Аружан Саин: зачем нужны общественные советы, если людям приходится выживать // «Sputnik Казахстан», 8.02.2019 г. (<https://ru.sputnik.kz/radio/20190208/9220548/Aruhan-Sain-obschestvennye-sovety-kritika.html>).
25. Мамашулы А. «Стали напоминать госорганы». Что дали обществу общественные советы? // «Радио Азаттық», 8.04.2021 г. (<https://rus.azattyq.org/a/31192611.html>).
26. Общественные советы Казахстана стали игрушкой в руках бюрократов // «StanRadar», 21.02.2019 г. (<https://stanradar.com/news/full/33125-obschestvennye-sovety-kazahstana-stali-igrushkoj-v-rukah-bjurokratov.html>).
27. Сейтказин А. Общественным советам не хватает независимости – эксперт // «Azattyq Rýhy», 27.11.2019 (<https://rus.azattyq-ruhy.kz/interview/2426-obshchestvennym-sovetam-ne-khvataet-nezavisimosti-ekspert>).
28. 2021 жылға арналған жұмыс жоспары (16.11.2020 ж.) // Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрлігінің ресми сайты (<https://www.gov.kz/memleket/entities/dsm/documents/details/99342?lang=ru>)
29. Білім және ғылым, балалардың құқықтарын қорғау мәселелері жөніндегі Қоғамдық кеңестің 2021 жылға арналған жұмыс жоспары (26.01.2021 ж.) // Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің ресми сайты (<https://www.gov.kz/memleket/entities/edu/documents/details/120547?lang=ru>)
30. Әлеуметтік-еңбек саласы мәселелері жөніндегі Қоғамдық кеңестің 2021 жылға арналған жұмыс жоспары (4.03.2021 ж.) // Қазақстан Республикасы Еңбек және

халықты әлеуметтік қорғау министрлігінің ресми сайты (<https://www.gov.kz/memleket/entities/enbek/documents/details/141818?lang=ru>)

31. Алматы қаласы Қоғамдық кеңесінің 2021 жылдың бірінші жартыжылдығындағы жұмысы туралы есебі // Алматы қаласы Қоғамдық Кеңесінің ресми сайты (<https://almatykenes.kz/ru/отчеты-о-работе-общественного-совета/отчет-о-работе-общественного-совета-г/>)

32. Нұр-Сұлтан қ. Қоғамдық кеңесінің қала тұрғындарына өз денсаулығын сақтауға және вакцинациядан өтуге үндеуі // «Вечерняя Астана», 14.08.2021 ж. (<https://vechastana.kz/obrashhenie-obshhestvennogo-soveta-goroda-nur-sultana-k-zhitelyam-goroda-s-prizyvom-obezopasit-svoe-zdorov-e-i-projti-vakcinaciyu/>)

33. «Nur Otan» жанындағы 14 қоғамдық кеңес партияның сайлауалды бағдарламаларының орындалу мониторингін қамтамасыз етеді // ҚазАқпарат, 01.03.2021 ж. (https://www.inform.kz/ru/14-obschestvennyh-sovetov-pri-nur-otan-obespechat-monitoring-ispolneniya-predvybornyh-programm-partii_a3759012).

34. “Жергілікті мәселелерді білу”. Nur Otan партиясының аймақтық қоғамдық кеңесіне кімдер кірді // «Kazakhstan Today», 19.04.2021 г. (https://www.kt.kz/rus/society/znyuschie_problemy_na_mestah_kto_voshel_v_regionalnye_1377914527.html).

35. <http://www.uralweek.kz/2016/02/22/v-zko-pri-formirovanii-obshhestvennyh-sovetov-predsdatelya-komissii-zapodozrili-v-podskazkax-golosuyushhim/>

36. Қоғамдық кеңестер: азаматтардың шешім қабылдауға қолжетімділігі // <http://tikazakhstan.org/obshhestvennye-soveta-dostup-grazhdan-k-prinyatiyu-reshenij/>

37. Қазақстан Республикасының 2021 жылғы 3 қаңтардағы № 406-VI ҚРЗ “Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне қоғамдық кеңестер қызметі мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы” Заңы <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z2100000406#z17>

38. ҚР Ақпарат және қоғамдық даму министрінің 2021 жылғы 26 ақпандағы № 73 “Қоғамдық бақылауды ұйымдастыру және жүргізу қағидаларын бекіту туралы” бұйрығы <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2100022263>

39. “Құқықтық мониторинг жүргізу қағидаларын бекіту туралы” Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2016 жылғы 29 тамыздағы №486 қаулысы/<https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1600000486>

40. Закон РК от 6 апреля 2016 года № 480-V ЗРК «О правовых актах» <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1600000480>

41. Постановление Правительства Республики Казахстан от 29 августа 2016 г. №486 «Об утверждении Правил проведения правового мониторинга» <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1600000486>

42. «Қазақстандағы қоғамдық кеңестер: дамудың негізгі үрдістері» / ҚСЗИ, Астана, 2017/65-68 б.

43. «Қазақстан Республикасындағы қоғамдық кеңестердің 2018 жылғы қызметі туралы кешенді баяндама»/Астана, 2018, 16 б.

44. <https://cops.usdoj.gov/RIC/Publications/cops-p341-pub.pdf>

45. https://www.governor.wa.gov/sites/default/files/documents/DOT_SocialMediaPolicy_2014.pdf

46. <https://www.gov.uk/guidance/social-media-playbook>
47. <https://gcs.civilservice.gov.uk/guidance/professional-standards/propriety/propriety-in-digital-and-social-media/>
48. <https://www.gov.uk/government/organisations/prime-ministers-office-10-downing-street/about/social-media-use>
49. https://www2.gov.bc.ca/assets/gov/careers/about-the-bc-public-service/ethics/social_media_guidelines_for_personal_use.pdf
50. <https://www.act.gov.au/social-media>
51. Гапич А.Э., Лушников Д.А. Технологии «цветных революций». М.: РИОР, 2010.
52. Павлютенкова М.Ю. Роль и место социальных сетей в публичной политике. // Вестник РУДН, серия Политология, 2015, № 3. – С.71-81.
53. <https://24.kz/ru/news/social/item/280310-22-tysyachi-npo-ofitsialno-zaregistrirvano-v-kazakhstane>

НАО «Казахстанский институт общественного развития «Рухани жаңғыру»

НАЦИОНАЛЬНЫЙ ДОКЛАД
О ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОБЩЕСТВЕННЫХ СОВЕТОВ В
РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН – 2021

СОДЕРЖАНИЕ

ОБОЗНАЧЕНИЯ И СОКРАЩЕНИЯ	103
ВВЕДЕНИЕ	104
РАЗДЕЛ 1. Развитие общественных советов в 2016-2021 гг.	105
1.1. Предпосылки создания общественных советов в Казахстане	105
1.2. Позитивные и негативные тенденции в процессе развития общественных советов	111
1.3. Развитие общественных советов в контексте выполнения рекомендаций ОЭСР	123
РЕКОМЕНДАЦИИ	129
РАЗДЕЛ 2. Анализ качественных и количественных аспектов деятельности общественных советов	131
2.1. Общественные советы республиканского уровня: состав и сфера деятельности	132
2.2. Общественные советы местного уровня: состав и сфера деятельности	137
2.3. Основные направления и результаты деятельности общественных советов	141
2.3.1. Основные направления и результаты деятельности общественных советов республиканского уровня	141
2.3.2. Основные направления и результаты деятельности общественных советов местного (регионального) уровня	143
2.4. Обращение граждан в общественные советы	144
2.5. Положительные и отрицательные стороны деятельности общественных советов (в оценках граждан и членов ОС)	146
2.6. Участие общественных советов в противодействии пандемии коронавирусной инфекции COVID-19 и устранении ее последствий	150
2.7. Расширение сферы деятельности общественных советов	152
РЕКОМЕНДАЦИИ	154
РАЗДЕЛ 3. Правовые основы деятельности общественных советов	155
3.1. Анализ изменения нормативно-правовой базы деятельности ОС в 2016-2021 гг.	155
3.1.1. Законодательство об общественных советах (2016 г.)	155
3.1.2. Законодательство об ОС (с поправками 2021 г.)	161
3.2. Проблемные зоны правовой базы деятельности общественных советов	166
3.3. Формирование правовых основ в сфере общественного контроля	168
РЕКОМЕНДАЦИИ	175
РАЗДЕЛ 4. Освещение деятельности общественных советов в СМИ	176
4.1 Запрос населения на информирование о деятельности ОС	176
4.2 Стратегия проактивности членов общественных советов в соцсетях	181
4.3 Общественные советы в фокусе региональных СМИ	187
РЕКОМЕНДАЦИИ	195
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	196
СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ	198

ОБОЗНАЧЕНИЯ И СОКРАЩЕНИЯ

COVID-19	«COronaVirus Disease» – «заболевание, вызванное коронавирусом».
KPI	Ключевые показатели эффективности
АДГС	Агентство по делам государственной службы Республики Казахстан
АЗРК	Агентство по защите и развитию конкуренции Республики Казахстан
АПК	Агентство Республики Казахстан по противодействию коррупции
АСПР	Агентство по стратегическому планированию и реформам Республики Казахстан
АФМ	Агентство Республики Казахстан по финансовому мониторингу
ГПИИР	Госпрограмме индустриально-инновационного развития
ЖКХ	Жилищно-коммунальное хозяйство
КИОР	НАО «Казахстанский институт общественного развития «Рухани жаңғыру»
МВД	Министерство внутренних дел Республики Казахстан
МЗ	Министерство здравоохранения Республики Казахстан
МИД	Министерство иностранных дел Республики Казахстан
МКС	Министерство культуры и спорта Республики Казахстан
МИИР	Министерство индустрии и инфраструктурного развития Республики Казахстан
МИОР	Министерство информации и общественного развития Республики Казахстан
МНЭ	Министерство национальной экономики Республики Казахстан
МОН	Министерство образования и науки Республики Казахстан
МСХ	Министерство сельского хозяйства Республики Казахстан
МТЗСН	Министерство труда и социальной защиты населения Республики Казахстан
МТИ	Министерство торговли и интеграции Республики Казахстан
МФ	Министерство финансов Республики Казахстан
МЦРИАП	Министерство цифрового развития, инноваций и аэрокосмической промышленности Казахстана
МЧС	Министерство по чрезвычайным ситуациям Республики Казахстан
МЭ	Министерство энергетики Республики Казахстан
МЭГПР	Министерство экологии, геологии и природных ресурсов Республики Казахстан
МЮ	Министерство юстиции Республики Казахстан
НПА	Нормативно-правовой акт
НПО	Неправительственные организации
ОС	Общественный совет
ОЭСР	Организация экономического сотрудничества и развития
РК	Республика Казахстан
СМИ	Средства массовой информации
ТПИ	Твердые полезные ископаемые
УВС	Углеводородное сырье

ВВЕДЕНИЕ

Осуществление общественного контроля повышает эффективность и справедливость распределения государственных средств и ресурсов, параллельно обеспечивая открытость и прозрачность деятельности государственных органов и иных институтов.

С момента подписания Первым Президентом РК – Елбасы Н.А.Назарбаевым Закона «Об общественных советах» в 2015 году в Казахстане на всех уровнях начали действовать общественные советы, деятельность которых направлена на «реализацию государственной политики по формированию подотчетного перед населением государства, обеспечение широкого участия некоммерческих организаций, граждан в принятии решений государственными органами всех уровней».

Артикуляция интересов населения остается одним из условий функционирования политической системы любой страны. Граждане могут выражать свою позицию путем обращения с запросом в государственные и общественные организации, а также в СМИ или путем размещения постов в социальных сетях. При этом, функцию согласования интересов различных групп, т.е. агрегации и выделения приоритетов по важным вопросам распределения благ, стали выполнять общественные советы.

В январе 2021 года Главой государства К.К. Токаевым был подписан Закон Республики Казахстан «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам деятельности общественных советов», который существенно расширил права и обязанности общественных советов. В качестве главного ориентира взят курс на внедрение и развитие принципа «Слышащего государства».

Реализация данной задачи обусловлена обеспечением общественного участия в процессах государственного управления через имеющиеся институализированные площадки, на которых обсуждаются актуальные вопросы для общества и власти. В свою очередь рост уровня общественного участия является позитивной переменной гражданской политической культуры.

В данном национальном докладе отражен период развития института общественных советов в Республике Казахстан с 2016 по 2021 год с описанием предпосылок создания, позитивных и негативных тенденций в деятельности, в том числе с учетом рекомендаций ОЭСР, и анализом качественного и количественного составов общественных советов. В методологическую базу доклада входит комплексное исследование: массовый опрос (охват 1200 респондентов в областях и городах республиканского значения) и глубинные интервью 20-ти представителей общественных советов в регионах Казахстана; анализ нормативно-правовых документов, сравнительный анализ и SWOT-анализ.

Особое внимание в докладе уделено изучению деятельности региональных и центральных общественных советов посредством качественных и количественных показателей, а также участия общественных советов в противодействии пандемии коронавирусной инфекции COVID-19.

Помимо этого, были проанализированы изменения нормативно-правовой базы деятельности, в том числе в части общественного контроля, и затронуты проблемные зоны правового основания деятельности общественных советов.

Одним из показателей эффективной работы общественных советов является информированность населения о деятельности общественных советов. В докладе содержатся результаты мониторинга региональных и республиканских интернет-ресурсов и оценки освещения деятельности общественных советов в СМИ. Наряду с тем, разработан рейтинг общественных советов по информированию населения на местном и республиканском уровнях по степени открытости к диалогу.

Национальный доклад направлен на рассмотрение имеющихся подходов, выявление проблемных зон и выработку рекомендаций по усовершенствованию института общественных советов в рамках поступательного развития гражданского общества в Казахстане с учетом положительных практик на местном и республиканском уровнях.

«Национальный доклад о деятельности общественных советов в Республике Казахстан – 2021» подготовлен в рамках государственного задания Министерства информации и общественного развития.

РАЗДЕЛ 1.

Развитие общественных советов в 2016-2021 гг.

Раздел содержит анализ развития общественных советов в период с 2016 по 2021 годы с описанием предпосылок создания, позитивных и негативных тенденций в процессе развития, а также совершенствования института общественных советов в контексте выполнения рекомендаций ОЭСР.

1.1. Предпосылки создания общественных советов в Казахстане

Целью процесса реформирования политической системы Казахстана является **построение** правового, демократического и подотчетного государства. Ключевым звеном достижения позитивных трансформаций в этой связи является **активизация общественного участия в процессе принятия решений как государственного, так и местного значения**. Практическое применение разнообразных механизмов общественного участия повышает прозрачность процесса принятия решений, эффективность использования бюджетных средств, качество государственных услуг, а также способствует повышению общественного доверия к процессу принятия решений.

Одним из таких механизмов являются **общественные советы (ОС)**, выступающие консультативно-совещательными и наблюдательными органами при центральных ведомствах, субъектах квазигосударственного сектора и в регионах Казахстана.

ОС представляют собой относительно новый институт, созданный для выражения мнения гражданского общества по общественно значимым вопросам в процессе принятия решений¹. Одним из факторов создания ОС в Казахстане стал запрос на качественно новые формы и механизмы диалога общества и власти.

Наряду с такими традиционными политическими представительными институтами как Мажилис и маслихаты, ОС призваны стать дополнительным институтом, который транслирует интересы общества во власти. Институт ОС апробирован и положительно себя зарекомендовал в ряде зарубежных стран с различным уровнем развития демократии (среди них Малайзия, Сингапур, США, Финляндия и другие²), и имеет все шансы стать значимой частью процесса коммуникаций между государством и обществом в Казахстане.

В Казахстане тема общественных советов получила развитие в 2006 году с выходом Концепции развития гражданского общества на 2006-2011 годы. В стратегическом документе было обозначено видение по созданию ОС на центральном и региональном уровнях для укрепления сотрудничества между государственными органами и институтами гражданского общества.

¹ Закон Республики Казахстан Об общественных советах (с изменениями и дополнениями по состоянию на 01.07.2021 г.)

² Общественные советы в Казахстане: основные тренды развития: Брошюра / Под ред. Шаукеновой З.К. – Астана: Казахстанский институт стратегических исследований при Президенте Республики Казахстан, 2017. – 156 с.

В 2007 году в стране стали создаваться ОС при органах власти. В состав ОС центральных государственных органов вошли представители Парламента, неправительственного сектора, средств массовой информации. Советы выполняли функции консультативно-совещательных органов, в задачи которых входило вовлечение общественности в формирование политики, а также гражданский контроль за деятельностью органов власти³. Согласно утвержденным положениям ЦГО об ОС⁴ советы возглавляли сами руководители государственных органов, что зачастую снижало эффективность совместной работы, вызывало критику общественников и способствовало превращению ОС в формальные институты.

Тем не менее, создание ОС стало очередным шагом в сторону открытости государственных органов и повышению уровня взаимодействия общественности с представителями власти. Однако институт ОС нуждался в дальнейшем совершенствовании и усилении. В 2015 году Первый Президент Казахстана – Елбасы Н. Назарбаев в программной статье «Современное государство для всех: пять институциональных реформ» объявил о необходимости усиления общественных советов при государственных органах и акиматах в части мониторинга и контроля над выполнением стратегических планов и программ развития территорий, бюджетов, отчетов, достижения целевых индикаторов.

В конкретизированном документе – «План нации «100 конкретных шагов» (2015) обозначено, что ОС страны наделяются новым статусом. Было подчеркнуто, что закрепление статуса и полномочий ОС специальным законом повысит прозрачность принятия государственных решений. **Тем самым был дан старт новому этапу работы ОС в Казахстане, который к настоящему времени демонстрирует положительную динамику эффективности.**

Задачи общественных советов

представление интересов гражданского общества и учет мнения общественности при обсуждении и принятии решений на республиканском и местном уровнях

развитие взаимодействия центральных исполнительных органов и органов местного государственного управления и самоуправления, а также субъектов квазигосударственного сектора с гражданским обществом

организация общественного контроля и обеспечение прозрачности деятельности центральных исполнительных органов и органов местного государственного управления и самоуправления, а также субъектов квазигосударственного сектора

Рисунок 1 – Задачи общественных советов. Составлено на основе источника⁵

³ ОЭСР. Стамбульский план действий по борьбе с коррупцией. Второй раунд мониторинга. Отчет о мониторинге <https://www.oecd.org/countries/kazakhstan/48908356.pdf> (Дата обращения 09.09.2021г.)

⁴ При Центральной избирательной комиссии Республики Казахстан создан Общественный совет по рассмотрению информационных споров на внеочередных выборах депутатов Мажилиса Парламента и очередных выборах депутатов маслихатов Республики Казахстан <https://www.election.gov.kz/rus/news/releases/index.php?ID=1635> (Дата обращения 09.09.2021г.)

⁵ Закон Республики Казахстан Об общественных советах (с изменениями и дополнениями по состоянию на 01.07.2021 г.)

По данным исследования Института Евразийской интеграции в 2016 году наиболее высоким уровнем доверия казахстанцев пользовались президент и центральные органы власти, в то время как уровень доверия к местным властям был в разы ниже⁶.

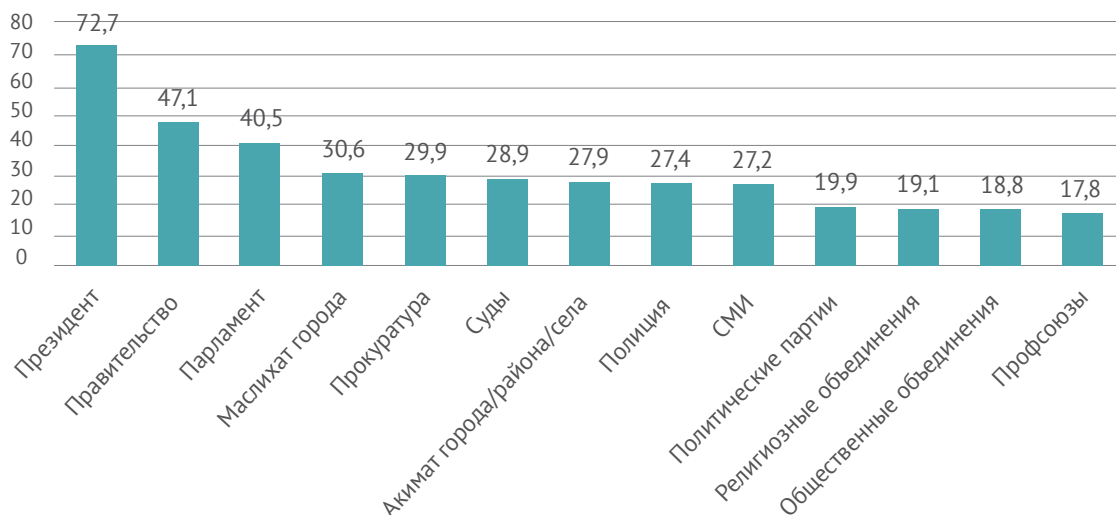

Рисунок 2 – Уровень доверия казахстанцев. Источник: Социологическое исследование, проведенное Институтом Евразийской интеграции, 2017 год (выборка 2000 респондентов)

Стало очевидно, что уровень институционального доверия граждан нуждался в укреплении и новых каналах взаимодействия формата «общество-государство». **Требовались новые механизмы донесения запросов граждан до власти и институционального контроля над принимаемыми решениями.** В этой связи формирование такого института как общественные советы стали частью перезагрузки коммуникативного взаимодействия между государством и обществом.

ОС были учреждены с 1 января 2016 года в соответствии с законом РК от 2 ноября 2015 года за номером 383-V «Об общественных советах». Начиная с этого времени, ОС в Казахстане стали позиционироваться как независимые структуры, цель которых – достижение подотчетности государственных организаций гражданскому обществу, выработка совместных эффективных стратегий развития.

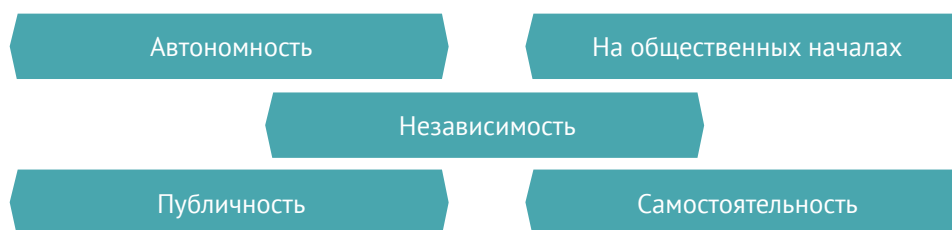

Рисунок 3 – Принципы деятельности общественного совета

⁶ Социологическое исследование проведенное ИЕИ (охват 2000 респондентов в 14 регионах Казахстана, 2 городах республиканского значения). Коммуникативная политика в Республике Казахстан: современное состояние и перспективы развития: монография / Ж.К. Медеуов, Р.А. Кудайбергенов, К.Н. Каппаров и др. – Астана: Институт Евразийской интеграции, 2017. – 348 с.

Решения ОС как консультативно-совещательных органов носят **рекомендательный характер**. Однако **в течение одного месяца** после того, как рекомендации ОС направлены в соответствующий государственный орган, ОС должен получить мотивированный ответ за подписью первого руководителя либо лица, его замещающего. В случае если вопрос касается бюджетных программ, планов развития, государственных программ, а также вопросов охраны окружающей среды, то ответ в ОС должен поступить **в течение десяти рабочих дней**⁷. Тем не менее, по мнению членов ОС, на практике данный пункт Закона не соблюдается. В частности в глубинных интервью члены ОС подчеркивали, что государственные органы зачастую затягивают с ответом. Более того, они отмечают, что рекомендации ОС исполняются неэффективно или же вообще не исполняются. При этом у ОС нет механизмов привлечения представителей государственных органов к ответственности за неисполнение рекомендаций или их недобросовестное исполнение. Согласно п.9 статьи 1 Закона РК «Об общественных советах», ОС не несут ответственность за социально-экономическое развитие и состояние дел в соответствующих регионе, отрасли, сфере деятельности. Одним из каналов повышения эффективности рекомендаций выступает дальнейшее их направление в вышестоящие органы государственного управления, а также в СМИ.

Дублирование функций ОС с местными представительными органами - маслихатами исключено. Главным различием здесь выступают функции, которые несут в себе оба органа.

ОС – это консультативно-совещательные и наблюдательные органы, в функции которых входит выражение мнения гражданского общества на всех уровнях власти по значимым вопросам, развитие взаимодействия между ними, а также обеспечение общественного контроля за деятельностью госорганов и национальных компаний.

Рисунок 4 – Роль общественных советов

⁷ Закон Республики Казахстан Об общественных советах (с изменениями и дополнениями по состоянию на 01.07.2021 г.)

Советы образуются на республиканском (министерства и органы, непосредственно подчиненные и подотчетные Президенту РК), местном уровнях (соответствующей административно-территориальной единицы) и с 2021 года – на уровне квазигосударственного сектора. Функции советов сел, поселков, сельских округов, городов районного значения возлагаются на собрание местного сообщества.

При каждом местном ОС создаются комиссии, которые учитывают все социально-значимые направления, требующие совместного внимания и принятия решений со стороны гражданского общества и государства. Например, имеющиеся проекты бюджетов исполнительных органов до внесения представителю органу должны быть рассмотрены ОС, который выдает свое заключение. При наличии у ОС возражений или рекомендаций они должны быть рассмотрены.

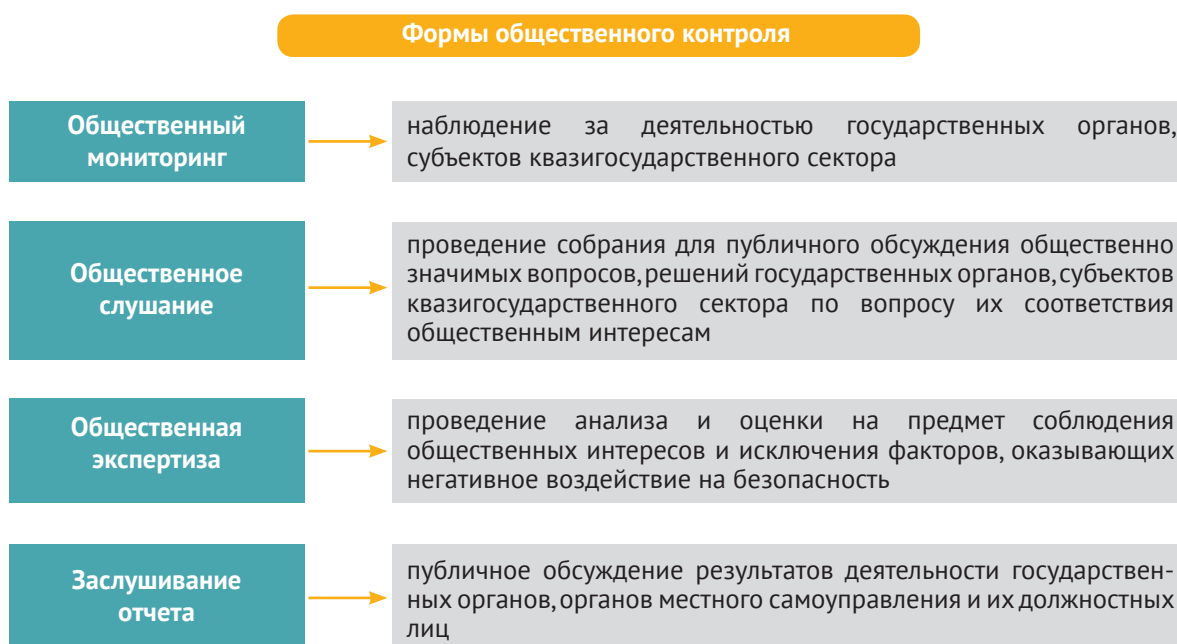

Рисунок 5 – Формы общественного контроля ОС

ОС формируются в два этапа:

- (1) создается рабочая группа, структуру которой должны составлять 2/3 представителей гражданского общества и не более 1/3 – государственных служащих;
- (2) далее рабочая группа формирует ОС из числа представителей государственных органов, субъектов квазигосударственного сектора и на конкурсной основе - из представителей некоммерческих организаций и граждан⁸.

По состоянию на 1 сентября 2021 года в стране действуют 249 общественных советов (из них на республиканском уровне и в квазигосударственном секторе – 33, на местном уровне – 216). После полного формирования общее количество ОС по республике будет составлять – 250.

⁸ Закон Республики Казахстан Об общественных советах (с изменениями и дополнениями по состоянию на 01.07.2021 г.)

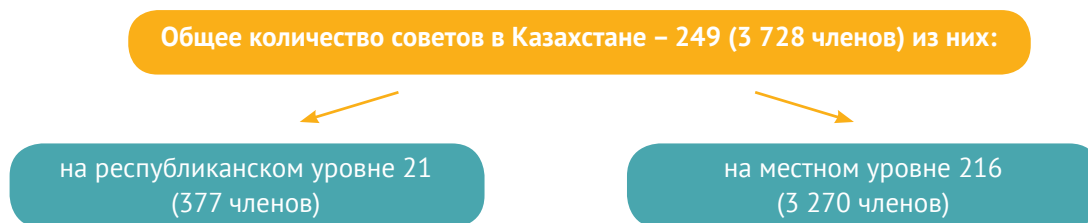

Рисунок 6 – Справочные данные по общественным советам на 2021 год

Таким образом, возникновение и последующее усиление института ОС в Казахстане было вызвано запросом на новые каналы коммуникации между обществом и властью, донесение проблем до лиц, принимающих решения и их оперативного разрешения. Усиление института ОС является неотъемлемой частью реализации концепции «Слышащего государства», целью которого является вовлечение населения в процесс принятия решений и построение демократического, правового и подотчетного государства.

КАЛЕНДАРЬ КЛЮЧЕВЫХ СОБЫТИЙ

- 2006

Концепция развития гражданского общества на 2006-2011 годы
Обозначена необходимость создания общественных советов на центральном и региональном уровнях
- 2015

«План нации «100 конкретных шагов»
Объявлена перезагрузка общественных советов и необходимость наделения их новым статусом
Принятие Закона Республики Казахстан «Об общественных советах» № 383-V
Впервые принят закон, закрепляющий правовой статус и полномочия общественных советов, действующих при государственных органах
- 2016

Вступление Закона Республики Казахстан «Об общественных советах» № 383-V в законную силу
Создание общественных советов в центральных исполнительных органах и при региональных акиматах
- 2019

Послание К.К. Токаева народу Казахстана от 2 сентября 2019 года «Конструктивный общественный диалог – основа стабильности и процветания Казахстана»
Поддержка курса на укрепление диалога власти и общества посредством реализации концепции «Слышащего государства»
- 2020

Послание К.К. Токаева народу Казахстана от 1 сентября 2020 года «Казахстан в новой реальности: время действий»
Обозначение необходимости усиления роли общественных советов путем привлечения их к работе закупочных комиссий и их создания в квазигосударственном секторе
- 2021

Внесение и принятие поправок в законодательство
Расширение прав, обязанностей и полномочий ОС. Принятие поправок, основанных на поручениях Президента РК, рекомендациях членов ОС, отечественных и зарубежных экспертов (ОЭСР)

Рисунок 7 – Календарь ключевых событий в истории ОС

1.2. Позитивные и негативные тенденции в процессе развития общественных советов

Процесс институционализации ОС сопровождается как позитивными сдвигами, так и неизбежными «трудностями роста». В экспертной среде можно выделить два доминирующих подхода в отношении трудностей, с которыми сталкиваются ОС:

- **первый подход** объясняет трудности институционализации ОС низкой гражданской активностью казахстанцев и гражданского сектора;
- **второй подход** исходит из того, что ОС выступают частью дизайна по созданию эффекта общественной легитимности и обречены на имитационную надстройку⁹.

Оба подхода, вероятно, имеют основания на существование, однако результаты деятельности ОС за 6 лет демонстрируют и ряд позитивных тенденций, выраженных как в реальных результатах работы, так и в уровне восприятия их эффективности в обществе.

В период с 2016 по 2021 годы было опубликовано 4 комплексных доклада о деятельности ОС в Казахстане. В докладах был представлен анализ и рекомендации экспертов, на основе которых в дальнейшем принимались меры по совершенствованию механизмов работы ОС. Опубликованные доклады служат базой для отслеживания динамики и тенденций общественного восприятия и результатов работы ОС. Сравнение данных доступных социологических исследований прошлых лет и результатов массового опроса и глубинных интервью 2021 года позволили выявить тенденции, в которых имеются как позитивные, так и негативные составляющие.

Рост эффективности ОС в решении проблем сообщества, расширение сферы деятельности ОС

Согласно результатам глубинных интервью, проведенных КИОР «Рухани жаңғыру» в середине 2021 года, большинство опрошенных членов ОС отмечает повышение результативности работы ОС с 2016 года. В ОС на постоянной основе поступают обращения граждан, большая часть которых решается на уровне ОС. Часть направляется в государственные органы. Из таблицы видно, что доминирующая доля обращений поступает в ОС при местных исполнительных органах (686), тогда как количество обращений в ОС при ЦГО незначительное (18).

Большое количество обращений в ОС является показателем востребованности данного института. Положительным выступает также факт, что более 40% обращений получают удовлетворительное разрешение.

⁹ Комплексный доклад о деятельности общественных советов в РК за 2018 год: Астана – 44 стр.

Таблица 1. Информация о рассмотрении обращений, поступивших в ОС за 9 месяцев 2021 года (данные МИОР РК)

	Кол-во поступивших обращений	Кол-во направленных обращений в госорган	Кол-во самостоятельно рассмотренных ОС обращений	Кол-во удовлетворенных обращений
В общественные советы при МИО	686	188	550	278
В общественные советы при ЦГО	18	12	5	9
Всего	704	200	555	287

На вопрос «Какие конкретно заметные результаты были достигнуты в работе ОС?» от членов ОС поступили многочисленные примеры, касающиеся как краткосрочных инициатив, так и длительных проектов.

ОС Алматы уже на протяжении 4 лет ведет проект по благоустройству озера «Қарасу» в одном из микрорайонов города. ОС Алматы поддержал инициативу местных жителей в 2017 году, после чего проект был поддержан акиматом, обрел устойчивость и выиграл несколько грантов для благоустройства. «Қарасу» стал первым опытом коллаборации ОС в городе и в 2021 году продолжает оставаться на контроле ОС Алматы.

Почти все опрошенные члены ОС республиканского и местного значения отмечают результативность в решении большей части поднятых вопросов за 2020-2021 годы, связанных в том числе с выплатами медицинским работникам, строительством школ, спортивных площадок, обеспечения населения водой, строительством дорог.

ОС г. Нур-Султан, к примеру, добились снижения тарифов на утилизацию бытовых отходов, а также льгот для уязвимых категорий граждан, в других регионах общественники смогли добиться ремонта здания цирка, театра, и других культурных учреждений и т.д.

По словам членов ОС, на заседаниях общественниками поднимаются вопросы, которые не всегда в приоритете у местных властей, однако важны для местных жителей. Глубинные интервью показали, что ОС рассматривают вопросы от здравоохранения, участия в мирных собраниях до выгула домашних животных, благоустройства кладбищ, парковок, сезонного перевода часов и другие. Опрошенные члены ОС также считают, что взаимодействие ОС с населением и точечные консультации способствуют заметному снижению социальной напряженности населения. При этом члены ОС отмечают, что решение вопросов чаще всего занимает длительное время.

Ряд членов ОС местного значения отмечают результаты в сфере оптимизации бюджетных средств. После вмешательства ОС власти все чаще обращают внимание на состояние объектов культуры. В этом плане эффективность демонстрирует **такая форма общественного контроля как проведение выездного общественного мониторинга** и непосредственный контакт с гражданами. Данная форма позволила общественникам выявлять и поднимать реальные проблемы, связанные как с жильем, так и состоянием других объектов инфраструктуры.

Члены ОС центральных органов власти также отмечают положительные изменения в своих сферах. В частности общественники поднимают и решают вопросы тарифообразования, обеспечения доступа в интернет регионов, в особенности сел, проблемы сферы образования и другие. Подобные тенденции позволяют членам ОС отмечать позитивную динамику в развитии советов.

По данным социологического опроса 2017 года, проведенного Казахстанским институтом стратегических исследований при Президенте РК, около трети членов ОС положительно оценивали работу общественных советов. В 2021 году при глубинных опросах членов ОС абсолютное большинство опрошенных констатировали полезность проводимой советами работы. По мнению ряда экспертов, основная польза ОС заключается в возможности контроля за работой местных исполнительных органов, донесения проблемных вопросов сообщества до представителей власти.

Некоторые члены в регионах отмечали отсутствие активности и желания работать среди членов ОС, что оказывает влияние на эффективность в целом. Согласно результатам массового социологического опроса населения в 2021 году, эффективность работы ОС в той или иной степени отмечают только 29,5% респондентов.

Рисунок 8 – Распределение ответов на вопрос «В целом считаете ли Вы деятельность общественных советов эффективной?», %

Показатель эффективности в разрезе регионов также демонстрирует крайне низкую осведомленность о деятельности ОС в Атырауской, Карагандинской и Костанайской областях. Тогда как лучшие показатели оценки эффективности по мнению опрошенных демонстрируют ОС Западно-Казахстанской, Жамбылской и Кызылординской областей (общий показатель эффективности – свыше 50%).

Таблица 2. Распределение ответов на вопрос «В целом считаете ли Вы деятельность общественных советов эффективной?», % (в разрезе регионов)

Регион	Да эффективна, общественные советы являются важным институтом	Скорее эффективна, общественные советы являются полезной площадкой	Скорее неэффективна, так как их решения носят рекомендательный	Нет, не эффективна, работа общественных советов носят формальный характер	Ничего не знаю о деятельности общественных советов	Затрудняюсь ответить
Акмолинская область	12%	14%	16%	10%	42%	6%
Актюбинская область	3,5%	3,5%	12,3%	26,3%	43,9%	10,5%
Алматинская область	10,3%	19,8%	10,3%	11,9%	46,8%	0,8%
Атырауская область	15,4%	2,6%	0%	2,6%	79,5%	0%
Западно-Казахстанская область	20,5%	43,2%	15,9%	6,8%	9,1%	4,5%
Жамбылская область	4,5%	30,3%	9,1%	10,6%	43,9%	1,5%
Карагандинская область	2,1%	5,3%	3,2%	6,4%	81,9%	1,1%
Костанайская область	0%	12,7%	9,5%	1,6%	76,2%	0%
Кызылординская область	50%	29,2%	14,6%	0%	4,2%	2,1%
Мангистауская область	2,4%	7,3%	4,9%	12,2%	53,7%	19,5%
Туркестанская область	38,2%	19,1%	13,6%	1,8%	17,3%	10%
Северо-Казахстанская область	5,1%	25,6%	15,4%	7,7%	41%	5,1%

Павлодарская область	11,5%	11,5%	1,9%	3,8%	61,5%	9,6%
Восточно-Казахстанская область	9,5%	12,6%	8,4%	13,7%	47,4%	8,4%
Нур-Султан	20%	10,7%	5,3%	9,3%	50,7%	4%
Алматы	5,8%	15,9%	12,3%	4,3%	54,3%	7,2%
Шымкент	17,5%	17,5%	15,9%	4,8%	14,3%	30,2%

Таблица 2 показывает, что эффективность ОС в регионах Казахстана развивается несимметрично. Это также подтверждается и в результатах глубинных интервью с членами ОС. Одни ОС активны и требуют больше возможностей, другие ОС не пользуются уже имеющимися инструментами. Из проведенных интервью и доступностью опубликованной отчетности можно сделать вывод, что ряд ОС за первую половину 2021 года не провели ни одного заседания. При этом в Казахстане есть противоположные примеры – это эффективные ОС, опыт которых следует учитывать в качестве модели для развития. В частности ОС Алматы демонстрирует лучшую практику со слаженной работой, открытостью, действенными рекомендациями.

Общественный совет г. Алматы

- Проводит регулярные встречи различных форматов (заседания: президиума, совета, комиссий; общественные слушания, мониторинг, диалоговые площадки и другие);
- Ведет освещение через собственный сайт, социальные сети, группы в социальных сетях, местные телеканалы;
- Публикует План предстоящей работы ОС;
- Осуществляет оценку деятельности каждого члена ОС по специальным критериям эффективности работы и выполнения своих обязанностей

Рисунок 9 – Анализ деятельности общественного совета г. Алматы

Одним из значимых этапов в развитии ОС стал 2021 год – это время вступления в силу поправок, внесенных в законодательство об ОС, которые стали следствием анализа первого этапа деятельности ОС и многочисленных дискуссий. В обновленном Законе «Об общественных советах» прослеживается расширение полномочий и обязанностей ОС:

- ОС получили право заслушивать отчеты руководителей правоохранительных органов на местном уровне;

- предусмотрено создание ОС в квазигосударственном секторе, формирующем основную часть экономики страны;

- расширен перечень мероприятий, где могут участвовать члены ОС, к примеру с 2021 года возможно участие ОС в конкурсных комиссиях по государственным

закупкам (за исключением закупок, осуществляемых с применением особого порядка) и в тендерных комиссиях (аукционных комиссиях) по закупкам соответствующего субъекта квазигосударственного сектора и другие нововведения.

Однако, по мнению экспертов, вместе с **расширением обязанностей** ОС существует необходимость рассмотреть возможность **расширения полномочий ОС** для воздействия на государственные органы и национальные компании. Данное предложение от экспертов поступает в связи с тем, что у государственных органов отсутствует какая-либо ответственность за несвоевременное предоставление ответа, предоставление немотивированного ответа. В этой связи эксперты предлагают наделить членов ОС такими инструментами как личный прием руководителем государственного органа или квазигосударственной компании, а также внесение предложений и рекомендаций ОС на рассмотрение совета по этике Агентства Республики Казахстан по делам государственной службы в соответствующих в областях, городах республиканского значения, столице¹⁰.

Также, проведенный КИОР «Рухани жаңғыру» опрос общественного мнения показал, что в ТОП 3 рекомендации по улучшению деятельности ОС должны входить:

- (1) Повышение уровня информирования населения о деятельности ОС (42,3%),
- (2) Совершенствование законодательства, регулирующего деятельность ОС (31,3%),
- (3) Участие руководителей МИО на заседаниях ОС с отчетами по своим направлениям (25,9%).

Рисунок 10 – Распределение ответов на вопрос «Что, на Ваш взгляд, необходимо предпринять для улучшения деятельности общественных советов всех уровней?», % (респонденты могли выбрать несколько вариантов ответа)

¹⁰ У общественных советов практически нет полномочий - политолог https://www.inform.kz/ru/u-obschestvennyh-sovetov-prakticheski-net-polnomochiy-politolog_a3843802 (Дата обращения: 20.10.2021г.)

Осведомленность граждан об ОС

Сравнение социологических замеров 2020 и 2021 годов позволяет проследить постепенные изменения уровня осведомленности общества о деятельности ОС. Если в 2020 году лишь 20,3% опрошенных были знакомы с работой общественных советов¹¹, то по данным 2021 года показатель вырос до 30,3%. За год осведомленность выросла на 10%, однако доля тех, кто не знаком с работой советов и тех, кто слышит о них впервые, по-прежнему высокая – почти 69%.

Таблица 3. Распределение ответов на вопрос «Знакомы ли Вы с работой общественных советов?», %

Вариант ответа	2020 год	2021 год
Да	20,3%	30,3%
Нет	40,2%	41,2%
Первый раз слышу об общественных советах	21,9%	27,8%
Затрудняюсь ответить	17,7%	0,7%

В 2021 году наиболее высокая доля информированных о работе ОС среди государственных служащих, работников бюджетной сферы. Сравнение показателей за один год недостаточно для определения тенденций, однако определенная положительная динамика прослеживается. При этом очевидно, что информационная кампания о деятельности ОС требует значительного усиления и пересмотра подходов.

Таблица 4. Распределение ответов на вопрос «Знакомы ли с работой общественных советов?», % (срез по социально-профессиональному статусу)

Сфера занятости	Да	Нет/Первый раз слышу об общественных советах
Госслужащие и работники бюджетной организации	42%	58%
Индивидуальная трудовая деятельность и фрилансеры	29%	72%
Собственный бизнес с привлечением наемных работников и частная сфера	28%	71,5%
Население не вовлеченное в экономическую деятельность (пенсионеры, студенты, домохозяйки, безработные)	26%	73%
Занятые в личном подсобном хозяйстве, семейном предприятии	25%	75%

¹¹ Комплексный доклад о деятельности общественных советов: Нур-Султан: НАО «Казахстанский институт общественного развития «Рухани жаңғыру», 2020. – 120 с.

Примечательно, часть ОС остаются довольно закрытыми структурами. Наивысший показатель осведомленности в региональном разрезе наблюдается в Западно-Казахстанской, Кызылординской и Туркестанской областях. Низкая осведомленность фиксируется в: Атырауской, Карагандинской, Костанайской, Мангистауской областях и городе Нур-Султан (регионы, где показатель не информированности превышает 70%).

Таблица 5. Распределение ответов на вопрос «Слышали ли Вы, что в стране работают общественные советы?», %

Область	Да	Нет	Первый раз слышу об общественных советах	Затрудняюсь ответить
Акмолинская	34%	46%	18%	2%
Актюбинская	21,1%	36,8%	31,6%	10,5%
Алматинская	42,9%	32,5%	24,6%	0%
Атырауская	23,1%	10,3%	64,1%	2,6%
Западно-Казахстанская	77,3%	15,9%	6,8%	0%
Жамбылская	39,4%	22,7%	37,9%	0%
Карагандинская	13,8%	47,9%	38,3%	0%
Костанайская	19%	15,9%	65,1%	0%
Кызылординская	68,8%	16,7%	14,6%	0%
Мангистауская	14,6%	51,2%	34,1%	0%
Туркестанская	53,6%	37,3%	8,2%	0,9%
Северо-Казахстанская	43,6%	38,5%	17,9%	0%
Павлодарская	30,8%	13,5%	53,8%	1,9%
Восточно-Казахстанская	35,8%	23,2%	41,1%	0%
Нур-Султан	25,3%	41,3%	32,0%	1,3%
Алматы	35,5%	21,7%	42,8%	0%
Шымкент	41,3%	36,5%	22,2%	0%

В этой связи следует выработать единые механизмы в работе ОС регионов; пересмотреть подходы местных исполнительных органов в работе с ОС, в частности требуется ввести уровень взаимодействия акиматов и ОС в оценку эффективности госоргана и национальной компании; организовывать обмен опытом членов ОС и разработать гайд по информационному сопровождению деятельности ОС.

Информацией о существовании и работе ОС министерств, агентств и квазигосударственных структур владеет незначительное число респондентов - около 28%.

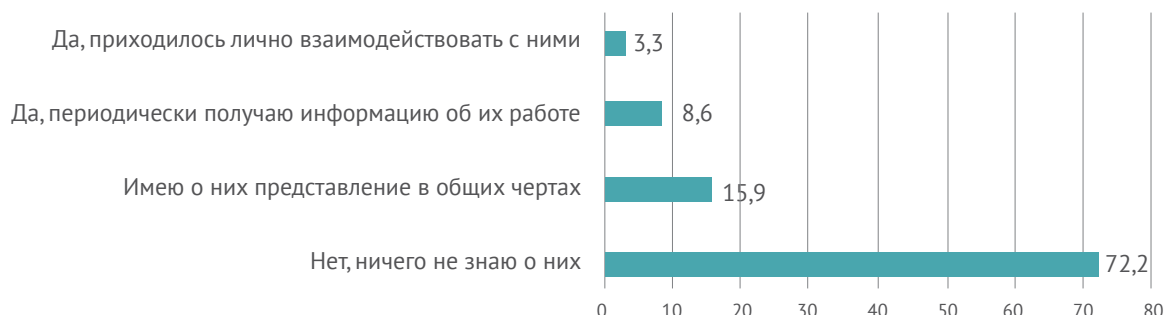

Рисунок 11 – Распределение ответов на вопрос «Известно ли Вам о деятельности общественных советов министерств, агентств и квазигосударственных структур?», %

Рост вовлеченности граждан в ОС

Общественные советы оказывают позитивное влияние на уровень политической культуры населения посредством участия в составе или при обращении по интересующим проблемам. По данным массового опроса наблюдается позитивная динамика в показателе вовлеченности населения. Готовность и желание стать членом общественного совета проявляет 18,6% респондентов в 2021 году, что выше данного показателя на 7 пунктов: в 2020 году только 11,8% видели себя в качестве общественника.

Таблица 6. Распределение ответов на вопрос «Хотели бы Вы сами стать членом общественного совета Вашего региона/города?», %

Вариант ответа	2020	2021
Да	11,8	18,6
Нет	47,9	81,4
Не знаю	28,9	Вариант ответа отсутствовал
Первый раз слышу	11,3	Вариант ответа отсутствовал

Низкая вовлеченность казахстанцев к деятельности ОС обусловлена, прежде всего, общим низким уровнем доверия казахстанцев к общественным организациям. Так по данным исследования «Ценности казахстанского общества в социологическом измерении»¹² среди населения фиксировался низкий уровень доверия к гражданским институтам, таким как общественные объединения, политические партии, профсоюзы и другие, что может служить одним из факторов низкой вовлеченности в деятельность ОС.

Таблица 7. Показатели доверия организациям, %

Институт	Доля, %
Президент страны	87,5
Правительство	75,6
Религиозные объединения	68,9
Парламент	64,6
Политические партии	64,5
Местные органы власти (акимат, маслихат)	60,4
Суды	56,8
Профсоюзы	55,1
Полиция	54,8
Казахстанские неправительственные организации	50,4
Международные неправительственные организации	47,8

Источник: Выдержка из исследования «Ценности казахстанского общества в социологическом измерении», 2019 (выборка 1600 респондентов)

Проведенный анализ ряда тенденций позволяет составить таблицу SWOT-анализа, которая наглядно демонстрирует сильные и слабые стороны в развитии ОС и позволит пересмотреть подходы для повышения эффективности деятельности ОС.

¹² Ценности казахстанского общества в социологическом измерении. Алматы: Издательство «ТОО «DELUXE Printery», 2020 - 143 с.

Рисунок 12 – SWOT-анализ деятельности общественных советов в Казахстане (Анализ факторов внутренней и внешней среды: слабых и сильных сторон, возможностей и угроз)

SWOT-анализ продемонстрировал, что в деятельности ОС существует ряд сильных и слабых сторон. Само по себе создание такого механизма как ОС позволяет сделать процесс принятия решений государственными органами более открытым, а общественности - выражать свое мнение до того, как то или иное решение уже принято.

Поддержка ОС на политическом уровне подразумевает, что развитие осуществляется в рамках концепции «Слышащего государства», озвученной Президентом Казахстана К.К. Токаевым, и в этой связи будет и дальше развиваться в тандеме с проводимыми политическими реформами.

Возможность проведения альтернативных независимых исследований общественными советами также укрепляет позиции советов в обществе. Однако вместе с тем имеются и ряд слабых сторон, минимизация которых позволит укрепить институт ОС и как следствие повысить доверие граждан к процессу принимаемых решений.

Для минимизации угроз требуется усиление полномочий ОС для возможности воздействия на государственные органы и национальные компании. В противном случае активисты общественники будут искать другие способы донесения своих предложений во власть. Кроме того, государственным органам следует устранить давление на формирование состава рабочих групп и состава ОС, открывать возможности для вступления наиболее активных членов сообщества. По мнению ряда экспертов, существующий процесс отбора членов ОС имеет потенциал для совершенствования¹³. В 2019 году исследователями из Центра прикладных исследований «Талап» была предложена одноуровневая система отбора в ОС без формирования рабочей группы через портал электронного правительства. Предлагалось сделать процесс отбора более публичным и прозрачным для исключения возможностей влияния государственных органов на формирование состава. Влияние выражается в привлечении в ОС разных уровней бывших госслужащих главным образом из числа ушедших на пенсию или новое место работы сотрудников соответствующих госорганов, лояльных к их руководству и не проявляющих особой активности по аналогии со своими коллегами из институтов гражданского общества. Для этого могут быть использованы: негласные механизмы предварительного отбора будущих членов ОС из числа подходящих людей на основе персональной договоренности; недостаточное информирование широкой общественности о проведении конкурсов по отбору членов рабочих групп по формированию ОС и отбору членов данных ОС.

Также для минимизации угроз, выявленных в ходе SWOT-анализа, требуется усиление информационного сопровождения деятельности советов, подключение к деятельности лидеров мнений, публикация результатов в популярных среди местных сообществ группах в социальных сетях, поддержка информационного освещения через госсоцзаказ.

Необходимо учитывать, что ключевым принципом роста доверия является открытость деятельности ОС. Сайты и страницы должны быть информативны с налаженным механизмом обратной связи. Результаты деятельности и ключевые события должны быть в открытом доступе.

Для вовлечения наиболее активных и компетентных членов в составы ОС требуется предусмотреть механизмы стимулирования в виде доступа к вхождению на государственную службу или других преимуществ.

Требуется размещать в открытом доступе план предстоящей работы ОС на квартал. Для проведения качественной экспертизы требуется задействование образовательного и научного потенциала региональных вузов в деятельности общественных советов.

¹³ Общественный фонд «Центр прикладных исследований «Талап». Список не менее 15 рекомендаций по улучшению деятельности общественных советов // Телеграм канал «Kazkenes/Общественные советы» <https://t.me/kazkenes>

Учитывая, что снижается активность и интерес к деятельности необходимо внедрение КРІ для членов общественных советов. Из интервью с членами отдельных ОС следует, что занятость в рамках основной трудовой деятельности не позволяет членам ОС уделять желаемое количество времени общественной деятельности. Возможно, внесение элемента конкуренции позволит усилить активность членов. В частности, требуется внедрение постоянной системы оценки, которая бы позволяла оценить уровень эффективности ОС и их отдельных членов по опыту ОС г. Алматы. Также следует стимулировать членов ОС для более активной деятельности. Обеспечение беспрепятственного доступа в государственные учреждения, облегченного поступления на государственную службу улучшит эффективность ОС.

Для более широкого вовлечения общественности ОС стоит регулярно проводить общественные слушания, мониторинг и проводить обсуждения итогов экспертизы. Требуется также усиливать потенциал ОС и проводить омоложение состава. Актуальным выступают проведение площадок по обмену опытом деятельности общественных советов из регионов.

В целом в развитии институтов ОС прослеживаются как позитивные, так и негативные тренды. При всей сложности институционализации процесса участники глубинных интервью и эксперты приходят к мнению, что у ОС значительный потенциал для будущего развития¹⁴. Дальнейшее совершенствование работы и учет проведенных исследований позволит укрепить доверие к ОС и окажет положительное воздействие на процесс формирования подотчетного государства.

1.3. Развитие общественных советов в контексте выполнения рекомендаций ОЭСР

В январе 2015 года Правительство Казахстана совместно с ОЭСР подписало *Меморандум о взаимопонимании по реализации страновой программы по поддержке национальных реформ* в ряде направлений политики Казахстана. В этой связи были расширены направления взаимодействия, в том числе по обмену данными и информацией для проведения качественного анализа состояния сфер казахстанской политики. С момента подписания меморандума ОЭСР регулярно отслеживает направления развития Казахстана, в том числе и процесс развития общественных советов. Показательными являются оценки в рамках проектов и программ «Дополнительный обзор, ведущий к полному обзору государственного управления (функциональный обзор)», а наиболее подробные рекомендации представляются через программу Стамбульского плана действий по борьбе с коррупцией.

Рекомендация ОЭСР

Согласно результатам Transparency International к 2020 году Казахстан в Индексе восприятия коррупции поднялся на 19 позиций. По сравнению с 2016

¹⁴ <https://last.kz/obsshestvo/27318-pat-barerov-dla-razvitia-obshestvennyh-sovetov-v-kazahstane.html>

годом показатель улучшился на 9 позиций¹⁵. Отмечая подобные изменения, эксперты ОЭСР¹⁶ рекомендуют Правительству Казахстана проведение дальнейшего совершенствования механизма подотчетности государственного сектора и повышение участия неправительственного сектора в процессе принятия решений. Подчеркивается необходимость сделать ОС более независимыми и исключить вмешательство государства в определение делегатов от негосударственных организаций в советы¹⁷.

Среди казахстанских экспертов также поднимались вопросы о вмешательстве государственных органов в структуру ОС через включение в их состав формального представительства гражданского общества из числа бывших государственных служащих и аффилированных лиц¹⁸. Соответственно реальный и активный неправительственный сектор оказывается недостаточно представленным. ОЭСР в этой связи рекомендовала свести общую долю госслужащих в составе ОС к минимуму, со временем расширив участие гражданского сектора до 90%. При этом, в соответствии с рекомендацией ОЭСР по Стамбульскому плану действий по борьбе с коррупцией, предложено сделать так, чтобы рабочие группы, которые формируют составы советов, возглавлялись не главами госорганов, а представителями гражданского общества¹⁹.

ОЭСР также указывала на необходимость увеличения потенциала ОС с учетом репрезентативности всех категорий гражданского общества²⁰. Отмечалось также, что ОС не воспринимаются как независимые, при том, что в п. 4 статьи 1 Закона РК «Об общественных советах» отмечается их автономность и самостоятельность.

Решение

В январе 2021 года были приняты поправки в закон «Об общественных советах», предусматривающие учет ряда рекомендаций, изложенных казахстанскими и международными экспертами. Согласно обновленному законодательству, ОС республиканского и местного уровней формируются рабочими группами, руководители которых избираются из числа членов рабочих групп, представляющих гражданское общество, путем голосования²¹. Ранее эту функцию исполняли руководители государственных органов. Таким образом, рекомендация ОЭСР в отношении рабочих групп исполнена, однако норма относительно доли представительства гражданского и государственного сектора осталась прежней и устанавливает членство представителей гражданского сектора в составе советов в количестве не менее 2/3 от общего числа членов рабочей группы и от государственного органа и квазигосударственного сектора - не более 1/3.

15 В Индексе восприятия коррупции Казахстан поднялся на 19 позиций, набрав впервые 38 баллов. <http://tikazakhstan.org/v-indekse-vospriyatiya-korruptsij-kazahstan-podnyalsya-na-19-pozitsij-nabrav-vpervye-38-ballov/> (Дата обращения: 21.09.2021г.)

16 Борьба с коррупцией в странах Восточной Европы и Центральной Азии. Реформы в сфере борьбы с коррупцией в странах Восточной Европы и Центральной Азии. Достижения и проблемы. 2016-2019 гг. <https://www.oecd.org/corruption/anti-bribery/OECD-Anti-Corruption-Reforms-Eastern-Europe-Central-Asia-2016-2019-RUS.pdf>

17 Борьба с коррупцией в странах Восточной Европы и Центральной Азии. Антикоррупционные реформы в Казахстане. 4-й раунд мониторинга в рамках Стамбульского плана действий по борьбе с коррупцией. <https://www.oecd.org/corruption/acn/OECD-ACN-Kazakhstan-4thRound-Monitoring-Report-RUS.pdf>

18 Colin Knox & Saltanat Janenova (2018) Public councils in Kazakhstan: a case of emergent participative democracy?, *Central Asian Survey*, 37:2, 305-321, DOI: 10.1080/02634937.2017.1410467

19 Борьба с коррупцией в странах Восточной Европы и Центральной Азии. Антикоррупционные реформы в Казахстане. 4-й раунд мониторинга в рамках Стамбульского плана действий по борьбе с коррупцией. <https://www.oecd.org/corruption/acn/OECD-ACN-Kazakhstan-4thRound-Monitoring-Report-RUS.pdf>

20 <https://legalacts.egov.kz/npa/view?id=1936787>

21 Закон Республики Казахстан от 2 ноября 2015 года № 383-V ЗПК. <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1500000383>

Анализ статистических данных ОС показывает, что в ряде регионов доля государственных служащих в самих ОС достигает до 50% (например, ЗКО и Шымкент), что является недопустимым отходом от цели создания ОС в РК. В связи с этим, рекомендуется устранить диспропорцию в составах ОС, а также рассмотреть возможность изменения законодательного соотношения представителей гражданского общества и государственных органов в составах ОС до пропорции 90% и 10% как в рабочих группах, так и в составах ОС. Возможно также рассмотреть вопрос вывода представителей госслужбы из состава ОС и участия их в качестве наблюдателей, а не членов.

Также касательно рекомендаций ОЭСР необходимо отметить, что в обновленном законодательстве от 2021 года был определен количественный состав общественных советов на республиканском уровне – от пятнадцати до тридцати членов; в общественных советах, образуемых в субъектах квазигосударственного сектора, – от десяти до пятнадцати членов. На местном уровне с учетом рекомендаций Уполномоченного органа в лице МИОР РК – в зависимости от количества населения. Для этого предлагается использовать опыт Центральной избирательной комиссии по определению количественных параметров маслихатов.

Рекомендация ОЭСР

Также одной из рекомендаций ОЭСР относительно общественных советов выступало внедрение механизма финансовой поддержки деятельности ОС. Финансовые средства должны быть предусмотрены на компенсацию расходов ОС по приобретению внешней экспертной помощи, получение юридической консультации, покрытие выездов на места²².

Решение

Обновленное законодательство от 3 января 2021 года предусматривает выделение средств на материально-техническое и кадровое обеспечение деятельности ОС. Отмечено, что «организационное обеспечение деятельности Общественного совета на республиканском уровне осуществляется соответствующим государственным органом или субъектом квазигосударственного сектора, с участием которого образован Общественный совет»²³. На местном уровне организационное обеспечение осуществляется маслихатом соответствующей административно-территориальной единицы. При этом под организационным обеспечением понимается «компьютерная и оргтехника, аренда помещения, канцелярские товары, услуги связи в целях функционирования ОС, выделение 1 штатной единицы для деятельности ОС, возмещение транспортных расходов членов ОС и оплата услуг экспертов, привлеченных к проведению общественного контроля»²⁴. По словам вице-министра МИОР РК на предстоящие три года (2021-2024) на центральном уровне предусмотрено 65 миллионов тенге, в среднем на один общественный совет в год – 1,3 миллиона тенге.

²² Казахстану рекомендовано финансово поддерживать общественные советы // https://www.inform.kz/ru/kazahstanu-rekomendovano-finansovo-podderzhivat-obschestvennye-sovety_a3314889 (Дата обращения: 10.10.2021г.)

²³ Закон Республики Казахстан от 2 ноября 2015 года № 383-V «Об общественных советах» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 01.07.2021 г.)

²⁴ Концепция проекта Закона Республики Казахстан «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам деятельности общественных советов» // <https://legalacts.egov.kz/npa/view?id=1965420> (Дата обращения: 21.09.2021г.)

Однако согласно результатам глубинных интервью оплата секретаря ОС незначительна (не превышает 80 тысяч тенге в месяц), при этом отмечается чрезмерная нагрузка секретаря и требование к определенной квалификации в ведении делопроизводства, организационным навыкам и навыкам информационного сопровождения. Соответственно выделенная сумма не может мотивировать секретаря рассматривать данную позицию как постоянную. В этой связи требуется пересмотр условий деятельности технического секретаря, включая повышение уровня оплаты.

В целом ОЭСР поднимают проблемы чрезмерно централизованной бюрократической структуры в Казахстане, отсутствия прозрачности и коррупционные риски, подрывающие усилия по проведению реформ, а также низкое доверие инвесторов и граждан. В этой связи эксперты ОЭСР рекомендуют Казахстану передать больше полномочий регионам и населенным пунктам, расширить участие общественности в разработке политики. Это, по мнению экспертов, положительно скажется на диверсификации экономической деятельности и поддержания экономического роста²⁵.

С таким подходом к управлению согласны и авторы популярного исследования «Почему одни страны богатые, а другие бедные» Д. Аджемоглу и Д. Робинсон, подчеркивающие, что различия в политических основах обуславливают различия в траектории экономического развития стран - без инклюзивных политических институтов не может быть инклюзивных экономических институтов. При этом одним из важных элементов инклюзивного политического института выступает ограничение политической власти при помощи справедливого суда, свободы СМИ и гражданского общества, которые будут контролировать и сдерживать власть. В этой связи траектория развития в Казахстане в долгосрочном развитии выбрана верно.

У гражданского общества есть возможности институционализировать свою силу - сделать ее более организованной и постоянной. В этом плане ОС выступают таким институтом. Чтобы удержать государство подотчетным, общество должно усиливаться с такой же скоростью. Сильное государство и сильное общество существуют не в статике, а в динамике.

В ОС главную роль должны играть институты гражданского общества, т.е. организованные группы людей, объединяемые определенными уставными целями. При этом важно понимать, что механизм ОС заработает только в общем контексте проводимых реформ в сфере гражданского общества.

²⁵ <https://www.oecd.org/eurasia/countries/OECD-Eurasia-Reforming-Kazakhstan-EN.pdf>

Вывод

О предпосылках в период с 2016 по 2021 годы в Казахстане проходил активный процесс институционализации общественных советов. Их внедрение стало инновационным решением и было вызвано усложнением общественных отношений и потребностью в новых, эффективных каналах коммуникаций между государством и обществом, необходимостью снижения напряженности. В этой связи результаты исследований КИОР позволяют отметить, что ОС справляются со своей ролью. Отмечается рост степени признания эффективности ОС как в обществе, так и среди членов ОС, а также повышение качества диалога гражданского сектора с государственными органами.

При этом есть ряд направлений, которые требуют разрешения для дальнейшей эффективной работы ОС. Это в первую очередь касается вопросов отчетности ОС всех уровней и систематизации их информационной работы. В настоящее время не налажена работа в ОС, позволяющая вести открытую информационную работу о проводимой деятельности. Большая часть ОС не предоставляет отчетность, несмотря на существующую норму в Законе об ОС об обязанности публиковать годовой отчет о деятельности в СМИ и (или) размещать на интернет-ресурсе. Есть успешная практика ОС города Алматы, опыт которого мог бы транслироваться в другие ОС. Также требуется внесение индикатора по развитию общественных советов в оценку эффективности госоргана и национальной компании.

При росте общей доли осведомленности граждан о работе ОС в Казахстане требуется обратить внимание на кардинальные различия в разрезе регионов. Высокие показатели осведомленности в Западно-Казахстанской, Кызылординской и Туркестанской областях (свыше 50%) и низкие в большинстве других регионов, в особенности: Атырауской, Карагандинской, Костанайской, Мангистауской областях и городе Нур-Султан (ниже 20%). В этой связи следует выработать единые механизмы в проведении информационной работы ОС регионов; пересмотреть подходы местных исполнительных органов в работе с ОС; проводить встречи ОС с первым руководителем (города, области, ЦГО, нацкомпании) минимум один раз в квартал; организовывать обмен опытом членов ОС и разработать гайд по информационному сопровождению деятельности ОС.

Наиболее высокий процент информированных о работе ОС приходится на государственных служащих и работников бюджетной сферы. Это говорит о необходимости расширения сфер информирования. В частности особое внимание требуется уделять категориям, находящимся в наиболее уязвимом положении и нуждающиеся в защите интересов: представители производственной сферы, занятые в подсобном хозяйстве, безработные, граждане, чей среднедушевой доход ниже черты бедности и другие.

Положительным фактором в информационной работе выступает развитие единого интернет-сайта всех ОС страны – KazKenes.kz. Портал начал активно функционировать с сентября 2021 года и послужит качественной основой для усиления обратной связи ОС. Однако для его полноценной работы требуется, чтобы все ОС на постоянной основе обновляли информацию на портале. Для этого важно, чтобы в ОС был ответственный за данное направление. Открытость ОС может значительно повысить уровень доверия к данному институту.

Анализ законодательных изменений в 2021 году демонстрирует учет рекомендаций ОЭСР в рамках деятельности ОС. Эксперты ОЭСР также признают эффективность ОС в повышении прозрачности процесса принятия решений путем распространения соответствующей информации о деятельности государственного учреждения, к которому они прикреплены.

В целом ОС стали частью перезагрузки коммуникативного взаимодействия между государством и обществом. Усиление деятельности общественных советов является неотъемлемой частью реализации концепции «Слышащего государства», целью которого является вовлечение населения в процесс принятия решений и построение подотчетного государства. С 2015 года ОС прошли путь от принятия специального закона и их образования на республиканском, местном уровнях и квазигосударственном секторе до демонстрации реальных результатов в процессе принятия решений. Граждане постепенно вовлекаются в процесс, прослеживается положительная динамика. При всей сложности институционализации ОС можно отметить их поступательное развитие в выстраивании деятельности и формировании открытости. Дальнейшее совершенствование работы и учет рекомендаций позволит укрепить доверие к ОС и окажет положительное воздействие на процесс формирования подотчетного государства.

РЕКОМЕНДАЦИИ

Центральным государственным органам и органам местного государственного управления:

- обеспечить контроль над обязательным предоставлением отчетности ОС не реже одного раза в год для последующего проведения анализа деятельности ОС и включения информации в ежегодный Национальный доклад;
- внедрить практику оценки деятельности каждого ОС через утверждение набора индикаторов, демонстрирующих эффективность ОС; критериями могут служить: уровень доступности информации об ОС, количество принятых и решенных обращений; количество направленных и принятых рекомендаций государственными органами, уровень освещения в медиа и др;
- обеспечить максимальную прозрачность формирования ОС и рассмотреть возможность перехода на одноэтапный процесс отбора членов ОС посредством выборности через портал электронного правительства;
- рассмотреть возможность сокращения доли государственных служащих в составах рабочих групп и ОС до максимальной доли в 10%;
- предусмотреть возможность получения привилегий наиболее эффективным членам ОС в виде поступления и продвижения по государственной службе и другие стимулирующие предложения;
- обеспечить членам ОС беспрепятственный доступ в государственные учреждения с включением данного пункта в соответствующие НПА;
- обеспечить проведение ежемесячных семинаров тренингов для представителей государственных органов по взаимодействию с ОС, особенно в тех регионах, где эффективность ОС и информированность общества о них слабее всего (согласно данным соцопроса): Актюбинская, Атырауская, Карагандинская, Костанайская, Мангистауская области и город Шымкент, а также в центральных ведомствах и национальных компаниях;
- инициировать ежеквартальные онлайн-семинары, тренинги для членов ОС по повышению квалификации и обмена опытом между регионами. Это будет мотивировать членов ОС совершенствовать свою работу, т. к. динамика развития в регионах резко отличается;
- обеспечить трансляцию и популяризацию опыта лучших практик ОС;
- поддержать популяризацию деятельности ОС через включение услуги по освещению деятельности ОС в государственный информационный заказ ЦГО и МИО;
- рассмотреть возможность включения критерия «Эффективное взаимодействие с ОС» в оценку эффективности госоргана и национальной компании;
- увеличить уровень оплаты секретаря ОС и наделить его статусом члена ОС;
- рассмотреть возможность расширения полномочий ОС такими инструментами как личный прием руководителем государственного органа или квазигосударственной компании, внесение предложений и рекомендаций ОС на рассмотрение совета по этике АДГС;
- рассмотреть возможность выделения помещения для деятельности ОС.

Общественным советам:

- внедрить практику обязательных публикаций отчетов о проделанной работе на сайтах ОС;
- создать отдельные сайты ОС, не зависящие от сайтов государственных органов и маслихатов; при этом на сайте государственных органов должна быть ссылка на сайт ОС;
- внедрить практику оценки деятельности каждого члена ОС по примеру города Алматы;
- обозначить критерии оценки в Положении об ОС и сделать его доступным на сайте;
- размещать в открытом доступе план предстоящей работы ОС на квартал вперед, для того чтобы общественность, СМИ заранее знали о предстоящих обсуждениях и имели возможность подключиться;
- активно использовать локальные группы и форумы в социальных сетях для освещения своей деятельности;
- привлекать лидеров общественных мнений регионов в работу общественных советов и вовлекать их в процесс информационного сопровождения;
- усилить привлечение в состав ОС экспертов из научных и исследовательских центров по наиболее востребованным темам в регионе/отрасли; задействовать потенциал ученых и исследователей региональных вузов для проведения экспертизы;
- определить дни регулярного приема граждан в формате онлайн и офлайн формате для получения обращений и пожеланий граждан.

2

РАЗДЕЛ 2. Анализ качественных и количественных аспектов деятельности общественных советов

В настоящее время в Казахстане действуют 249 общественных советов всех уровней в составе 3728 членов. Вместе с тем 233 ОС были сформированы в 2019 году в своем втором составе со сроком полномочий до 2022 года. Остальные были созданы позднее, в том числе в связи с образованием новых центральных государственных органов, а также распространением практики создания и работы ОС на субъекты квазигосударственного сектора в лице национальных холдингов и компаний.

При этом с самого начала создания и деятельности ОС был сделан акцент на обеспечение преобладающего участия в их работе представителей гражданского общества. Основными результатами проведенной в этом направлении работы стали:

- сокращение уровня представительства в ОС государственных органов и организаций, а также бизнес-структур;
- увеличение количества членов советов из числа представителей институтов гражданского общества.

Анализ качественного состава членов общественных советов показывает, что в настоящее время количество представителей гражданского общества в составе ОС всех уровней составляет 2510 человек (в среднем 70,3%).

Рисунок 13 – Динамика качественного состава общественных советов всех уровней в 2020-2021 гг.

2.1. Общественные советы республиканского уровня: состав и сфера деятельности

К республиканскому уровню относятся общественные советы, образуемые министерствами (за исключением Министерства обороны РК), центральными государственными органами, непосредственно подчиненными и подотчетными Президенту Республики Казахстан, и субъектами квазигосударственного сектора.

Позитивной тенденцией развития ОС центральных государственных органов стало их увеличение с 16 в 2017 г. до 22 в 2021 г. Соответственно увеличилось и количество их членов: с 303 в 2017 г.²⁶ до 421 в 2021 г. Всему этому способствовали меры по изменению структуры правительства и иных центральных государственных органов. Так, количество министерств в указанный период увеличилось с 15 до 18, а агентств – с 1 до 6.

Рисунок 14 – Общественные советы центральных государственных органов

²⁶ Комплексный доклад о деятельности общественных советов в Республике Казахстан / Под ред. Кайдаровой А.С. – Нур-Султан: НАО «Казахстанский институт общественного развития «Рухани жаңғыру», 2020. – С. 179

При этом в 14 центральных госорганах представители гражданского общества составляют свыше 70% от общего количества членов ОС.

Таблица 8. Доля представителей гражданского общества в ОС республиканского уровня (от 70% и более)

№	Госорганы	%
1	МЭГПР	94%
2	МКС	89%
3	МТЗСН, МЦРИАП	83%
4	МНЭ	79%
5	МТИ	77%
6	МЗ, МИИР	75%
7	МЮ, МИОР, МФ	74%
8	МЭ	71%
9	АФМ	80%
10	АЗРК	70%

Возрастной состав ОС республиканского уровня имеет определенную специфику, которую характеризуют следующие моменты.

Во-первых, крайне низкий уровень представленности здесь возрастной группы 18-29 лет. В частности, в 2019-2021 гг. ее доля снизилась с 1% до 0,6%.

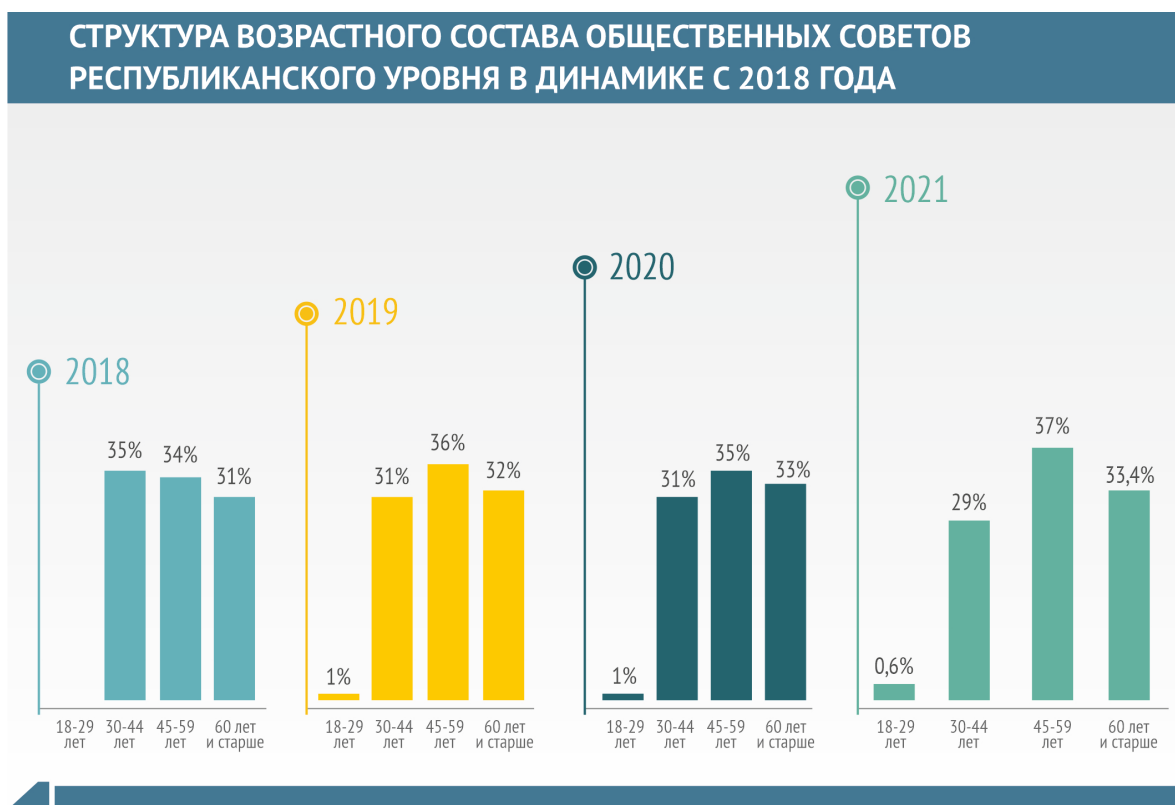

Рисунок 15 – Структура возрастного состава общественных советов республиканского уровня в динамике с 2018 года

Во-вторых, отсутствие явно преобладающей демографической группы. Представленность возрастной группы старше 60 лет варьируется в 30-ти процентном коридоре. При этом большое преимущество имеет возрастная группа 30-59 лет.

Гендерный состав ОС республиканского уровня последние четыре года выглядит стабильно несбалансированным с преобладанием мужского представительства, которое находится в пределах 66-78%.

Таблица 9. Гендерное соотношение в общественных советах республиканского уровня в динамике с 2017 года

№	Год	Мужчины	Женщины
1	2017	75%	25%
2	2018	77%	23%
3	2019	77%	23%
4	2020	78%	22%
5	2021	66%	34%

Таким образом, с одной стороны, в 2021 году уровень женского представительства здесь увеличился на 12%, составив 127 человек. Но, с другой стороны, сохраняется абсолютное доминирование мужчин, доля которых превышает 70%. При этом в составе 4-х общественных советов республиканского уровня (АГДС, МЦРИАП, МСХ, МНЭ) женщины отсутствуют совсем.

Вместе с тем, отмеченная в первой главе настоящего доклада критическая тенденция в виде низкого уровня известности общественных советов и их деятельности среди населения особенно отразилась в отношении республиканских ОС.

Результаты социологического опроса показывают, что в той или иной степени о них в совокупности знают чуть более четверти респондентов (27,8%). По уровню известности они уступают ОС регионального и местного уровней, о которых в совокупности проинформированы 35,3% опрошенных. Причем опыт личного взаимодействия с республиканскими ОС имеют всего лишь 3,3% респондентов.

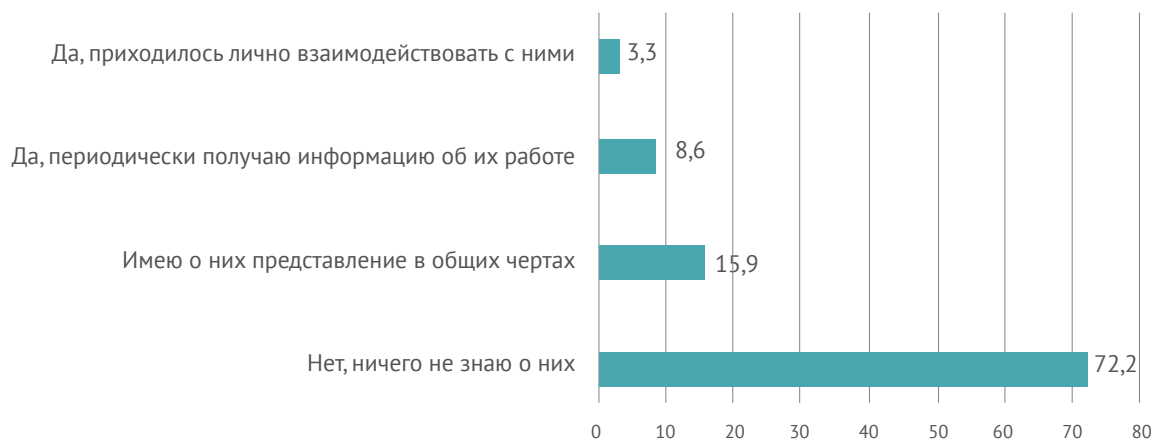

Рисунок 16 – Распределение ответов на вопрос: «О деятельности каких общественных советов республиканского уровня Вам известно?», %

1 сентября 2020 года Президентом РК Токаевым К.К. в Послании народу «Казахстан в новой реальности: время действий» было озвучено решение о создании общественных советов в составе субъектов квазигосударственного сектора. К 15 октября 2021 года ОС были созданы в 12 квазигосударственных структурах в составе 133 членов, включая 96 представителей гражданского общества.

ОБЩЕСТВЕННЫЕ СОВЕТЫ СУБЪЕКТОВ КВАЗИГОСУДАРСТВЕННОГО СЕКТОРА

АО «Национальный управляющий холдинг «Байтерек»

ВСЕГО: 11 Представители гражданского общества: 8

АО «Национальный инфокоммуникационный холдинг «Зерде»

ВСЕГО: 12 Представители гражданского общества: 8

АО «Национальная компания «КазАвтоЖол»

ВСЕГО: 14 Представители гражданского общества: 11

АО «Национальная компания «Продовольственная контрактная корпорация»

ВСЕГО: 11 Представители гражданского общества: 8

АО «Национальная компания «Kazakh Tourism»

ВСЕГО: 11 Представители гражданского общества: 8

АО «Национальная компания «Қазақстан Ғарыш сапары»

ВСЕГО: 11 Представители гражданского общества: 8

АО «Национальная компания «Казахстан инжиниринг»

ВСЕГО: 10 Представители гражданского общества: 7

АО «Национальная компания «QazExpoCongress»

ВСЕГО: 10 Представители гражданского общества: 7

АО «Национальная компания «KAZAKHINVEST»

ВСЕГО: 10 Представители гражданского общества: 7

АО «Казгеология»

ВСЕГО: 10 Представители гражданского общества: 7

АО «Экспортная страховая компания «KazakhExport»

ВСЕГО: 12 Представители гражданского общества: 9

АО «Национальные информационные технологии»

ВСЕГО: 11 Представители гражданского общества: 8

Рисунок 17 – Общественные советы субъектов квазигосударственного сектора

В соответствии с поправками, внесенными в Закон РК «Об общественных советах», в перечень полномочий ОС, образуемых субъектами квазигосударственного сектора, входят:

- 1) обсуждение проектов стратегий и планов развития;
- 2) обсуждение отчетов и мониторинга реализации стратегий и планов развития;
- 3) обсуждение результатов финансово-хозяйственной деятельности;
- 4) разработка и внесение в государственные органы предложений по совершенствованию законодательства Республики Казахстан;
- 5) создание комиссий по направлениям деятельности;

- б) утверждение положения об Общественном совете;
- в) осуществление общественного контроля²⁷.

Также планируется создание Общественного совета Фонда национального благосостояния «Самрук-Қазына». Ожидается, что в его состав войдут 10-15 человек. При этом не допускается наличие у претендентов, выдвинутых некоммерческими организациями и гражданами, какой-либо материальной заинтересованности во взаимоотношениях с фондом и его дочерними организациями²⁸.

Согласно результатам социологического опроса, создание общественного совета в ФНБ «Самрук-Қазына» поддерживают 49% респондентов. Большинство опрошенных также считают необходимым создание аналогичных органов в таких подконтрольных государству структурах, как ТОО «СК-Фармация» (47,7%) и АО «Казахстанский центр государственно-частного партнерства» (43,4%).

НЕОБХОДИМО ЛИ СОЗДАТЬ ОБЩЕСТВЕННЫЕ СОВЕТЫ СЛЕДУЮЩИХ КВАЗИГОСУДАРСТВЕННЫХ СТРУКТУР?

Рисунок 18 – Распределение ответов на вопрос: «Необходимо ли создать общественные советы следующих квазигосударственных структур?», %

²⁷ Закон Республики Казахстан от 2 ноября 2015 года № 383-V ЗРК «Об общественных советах» // Информационно-правовая система «Әділет» (<https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1500000383>).

²⁸ Алимова К. Общественный совет создадут при АО «ФНБ «Самрук-Қазына»: подробности // «Inbusiness.kz», 4.08.2021 г. (<https://inbusiness.kz/ru/news/obshhestvennyj-совет-sozdatut-pri-ao-fnb-samruk-kazyina-podrobnosti>).

2.2. Общественные советы местного уровня: состав и сфера деятельности

К местному уровню относятся общественные советы областей, столицы республики, городов республиканского и областного значения. В настоящее время здесь действуют 216 соответствующих административно-территориальных единиц, включая 17 в областях и городах Нур-Султан, Алматы и Шымкент и 199 - на уровне районов и городов областного значения.

В период с 2017 по 2021 гг. количество членов ОС местного уровня сократилось с 3604 до 3270 человек. В настоящее время количественный состав советов на местном уровне варьируется в пределах от 17 (ВКО) до 39ти (г. Алматы) человек.

Вместе с тем, в качественном отношении увеличился уровень представительства в них гражданского общества. При этом в 7 регионах представители гражданского общества составляют здесь свыше 70% от общей численности членов ОС. Однако в остальных регионах состав советов фактически сохранился на прежнем уровне.

Рисунок 19 – Доля представителей гражданского общества в ОС республиканского уровня (от 70% и более)

В целом квота гражданского общества в ОС местного уровня номинально соблюдается. При этом в период с 2018 по 2021 гг. в их составе увеличилось количество представителей неправительственных организаций. Тогда как численность госслужащих сократилась.

Таблица 10. Качественный состав ОС местного уровня в динамике с 2018 года²⁹.
Количество, чел. (доля, %)

Категории качественного состава ОС	Количество/доля представителей в ОС							
	2018		2019		2020		2021	
	чел.	%	чел.	%	чел.	%	чел.	%
Государственные органы	859	23,8	617	19	659	20,4	557	17,4
НПО	682	18,9	707	21,9	628	19,4	754	23,6
Политические партии	181	5	140	4,3	164	5,1	167	5,2
Профсоюзы	128	3,6	85	2,6	92	2,8	95	2,9
СМИ	100	2,8	113	3,5	145	4,5	117	3,6
Депутаты Мажилиса Парламента и маслихатов	269	7,5	214	6,6	200	6,2	212	6,6
Этнокультурные объединения	100	2,8	64	2	55	1,7	62	1,9
Бизнес-структуры	471	13,1	432	13,4	340	10,5	352	11,02
Отдельные общественные деятели	218	6	25	0,8	195	6	215	6,7
Бюджетная сфера	332	9,2	429	13,3	352	10,9	368	11,5
Другое	264	7,3	406	12,6	404	12,5	295	9,2

В возрастном ракурсе основная доля членов ОС всех уровней приходится на активный возраст 30-59 лет, составляя 1979 человек (56,2%). При этом на местном уровне их количество составляет 1728 (54%). Количество членов советов старшего возраста (свыше 60-ти лет) на местном уровне составляет 1357 человек (42,7 %).

Таблица 11. Соотношение возрастных групп в разрезе область/страна в 2017-2021 гг.

Возраст	2017		2018		2019		2020		2021	
	О	РК	О	РК	О	РК	О	РК	О	РК
18-29 лет	1,1%	16,6%	6%	15,8%	4,1%	15%	4,3%	14,1%	3,7%	15,4%
30-44 лет	20,7%	21,4%	26,7%	22%	24,2%	21,9%	25,9%	22%	19,2%	38%
45-59 лет	36,8%	16,9%	37,3%	16,8%	32%	16,7%	30,2%	16,6%	37%	
60 лет и старше	41,4%	11%	30%	11,3%	39,7%	11,6%	39,6%	12%	42,7%	11%

Демографическая нерепрезентативность возрастного состава ОС местного уровня выражается также в низкой доли молодежи 18-29 лет. Здесь она составляет 109 человек (3,66%). В разрезе общественных советов всех уровней соответствующий средний показатель молодежи в 2020 году составил 4,3%. Тогда как в республиканской демографической структуре данная возрастная группа представлена 14,1%. Причем аналогичная существенная диспропорция со страновыми показателями является уже сложившейся тенденцией.

²⁹ Комплексный доклад о деятельности общественных советов: Нур-Султан: НАО «Казахстанский институт общественного развития «Рухани жаңғыру», 2020. – 120 с.

Следует отметить, что возрастной состав общественных советов не имеет установленных нормативов. Однако доминирующее положение группы «60+» не коррелируется с демографической структурой населения регионов. Вместе с тем общие среднеарифметические показатели представленности данной возрастной группы стабильно с 2017 года превышают общереспубликанские демографические показатели.

По гендерному составу в ОС местного уровня сохраняется гендерная несбалансированность, обусловленная превалярованием мужского представительства.

Таблица 12. Гендерное соотношение в общественных советах местного уровня в динамике с 2017 года

№	Год	Мужчины	Женщины
1	2017	78%	22%
2	2018	69,6%	30,4%
3	2019	68,6%	31,4%
4	2020	68,5%	31,5%
5	2021	61%	39%

С одной стороны, с 2017 года уровень женского представительства в местных ОС последовательно увеличивался и вырос к настоящему времени на 17%. На текущий момент здесь участвуют 1253 женщин. Данную тенденцию можно считать реализацией рекомендаций по выравниванию гендерной асимметрии.

С другой стороны, эта тенденция не является повсеместной. В отдельных регионах превалярование мужчин в составе данных органов вышло на уровень монопольного положения. В связи с этим гендерные диспропорции остаются системной проблемой ОС местного уровня.

По степени известности среди общественных советов местного уровня, согласно результатам социологического опроса, лидируют районные ОС (17,2%). Далее следуют ОС городов (15,8%) и завершают данный рейтинг областные советы (11,3%). В то же время большинство респондентов о деятельности рассматриваемых органов ничего не знают (55,4%).

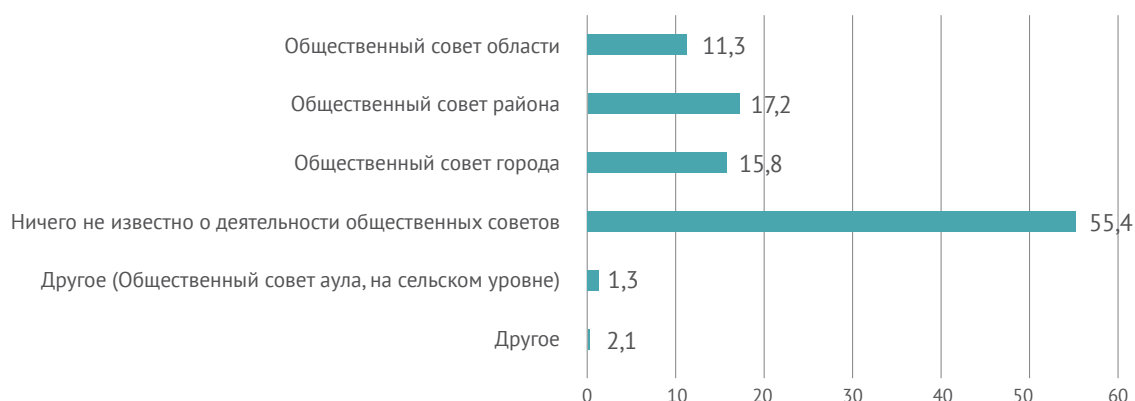

Рисунок 20 – Распределение ответов на вопрос: «О деятельности общественного совета какого уровня Вам известно?», %

Респонденты, знакомые с деятельностью общественных советов местного уровня, наблюдают ее реализацию в следующих сферах жизнедеятельности общества:

- Поддержка социально незащищенных слоев населения (13,1%);
- Благоустройство населенных пунктов (9,2%);
- Решение проблем занятости (9,1%);
- Охрана окружающей среды (9%);
- здравоохранение (8,6%);
- Содействие искоренению асоциальных явлений (наркомания, алкоголизм, бродяжничество) (8,3%);
- Образование (8,2%);
- Защита прав и свобод человека и гражданина (7,2%);
- Культура и досуг (7%);
- Жилищно-коммунальное хозяйство (6,8%);
- Жилищное обеспечение (6,3%);
- Регулирование цен на продовольственные и непродовольственные товары (6,1%);
- Малый и средний бизнес (5,7%);
- Поддержание межэтнического и межконфессионального согласия (5,2%);
- Обеспечение правопорядка (2,9%).

Следует также отметить, что респонденты в своем большинстве возлагают на общественные советы определенные ожидания (65,5%). При этом 42,6% из них ожидают от них решение актуальных проблем и вопросов региона и/или города своего проживания. Тогда как 22,9% опрошенных рассчитывают на ОС для решения своих собственных проблем и вопросов.

Рисунок 21 – Распределение ответов на вопрос: «Что Вы ожидаете от деятельности общественных советов в Вашем регионе/городе?», %

2.3. Основные направления и результаты деятельности общественных советов

В течение 9 месяцев 2021 года общественными советами всех уровней была проведена достаточно большая работа по следующим основным направлениям:

1. Заседания. Проведено 711 заседаний, на которых были рассмотрены актуальные вопросы развития определенных сфер, регионов и городов, включая результаты осуществления общественного контроля. По их итогам общественными советами были выработаны 780 рекомендаций по различным вопросам.

2. Общественная экспертиза. Общественными советами были рассмотрены 3221 проектов нормативных правовых актов (НПА), касающихся прав, свобод и обязанностей граждан. При этом 2917 из них были одобрены, остальные 304 НПА - приняты с учетом замечаний и предложений членов ОС.

Всего в 2016-2021 гг. общественными советами всех уровней были рассмотрены более 20 тыс. проектов НПА. Важность данного направления работы ОС обусловлена участием представителей общественности в процессе принятия государственных решений и повышением, благодаря этому, качества разрабатываемых различными государственными органами проектов законов и подзаконных актов.

3. Общественный мониторинг. В рамках данного направления деятельности ОС было проведено 695 исследований и выработано 346 рекомендаций по социально значимым вопросам. В том числе мониторинг проводился в отношении работы общественного транспорта, цен на лекарства и товары первой необходимости, ремонта дорог, строительства жилья, деятельности кооперативов собственников квартир (КСК) и т.д.

4. Общественные слушания. В рассматриваемый период было проведено 202 общественных слушания по вопросам водоснабжения, улучшения санитарно-эпидемиологического состояния, качества оказания государственных услуг и т.д. По их итогам была выработана и направлена в государственные органы для принятия действенных мер 231 рекомендация.

5. Заслушивание отчетов о результатах работы государственных органов разных уровней. В рассматриваемый период общественными советами были заслушаны отчеты 200 акимов различного уровня, 18 руководителей центральных и более 200 местных государственных органов.

2.3.1. Основные направления и результаты деятельности общественных советов республиканского уровня

Деятельность общественных советов республиканского уровня в течение января-сентября 2021 года ознаменовалась следующими результатами.

РЕЗУЛЬТАТЫ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ РЕСПУБЛИКАНСКИХ ОС ЗА 9 МЕСЯЦЕВ 2021 ГОДА

Рисунок 22 – Результаты деятельности республиканских ОС за 9 месяцев 2021 года

Наибольшее количество заседаний были проведены общественными советами министерств финансов (8), энергетики (7), внутренних дел и промышленности и инфраструктурного развития (по 5). Наибольшее количество участников приходится на ОС МФ (118) и МИИР (117); наименьшее количество – ОС АДГС (6) и МСХ (13 человек). Кроме того, республиканскими ОС были заслушаны 18 отчетов министров и председателей агентств по разным вопросам деятельности руководимых ими госорганов.

Общественные слушания в рассматриваемый период проводились общественными советами министерств культуры и спорта (59), внутренних дел (2) и здравоохранения (1). По линии общественного мониторинга соответствующие мероприятия были проведены ОС министерств юстиции (21), внутренних дел (4) и АДГС (1).

По количеству рассмотренных проектов нормативных правовых актов лидируют общественные советы МЭГПР (276), МЗ (224), МФ (168), МВД (125) и МИИР (102). Менее всего данной деятельностью занимались ОС МИОР (17) и АДГС (15). Наибольшее количество замечаний по проектам НПА были сделаны ОС МЭГПР (86), МВД (11) и МЧС (10).

Обращения от граждан и юридических лиц в рассматриваемый период поступили в общественные советы МВД (9), МЧС (4), МФ (2), МИИР, МНЭ и АДГС (по 1). Полностью были удовлетворены обращения, поступившие в ОС Министерства по чрезвычайным ситуациям РК.

2.3.2. Основные направления и результаты деятельности общественных советов местного (регионального) уровня

В настоящем подразделе доклада представлены следующие результаты работы за 9 месяцев 2021 года общественных советов областей, городов республиканского значения и столицы республики.

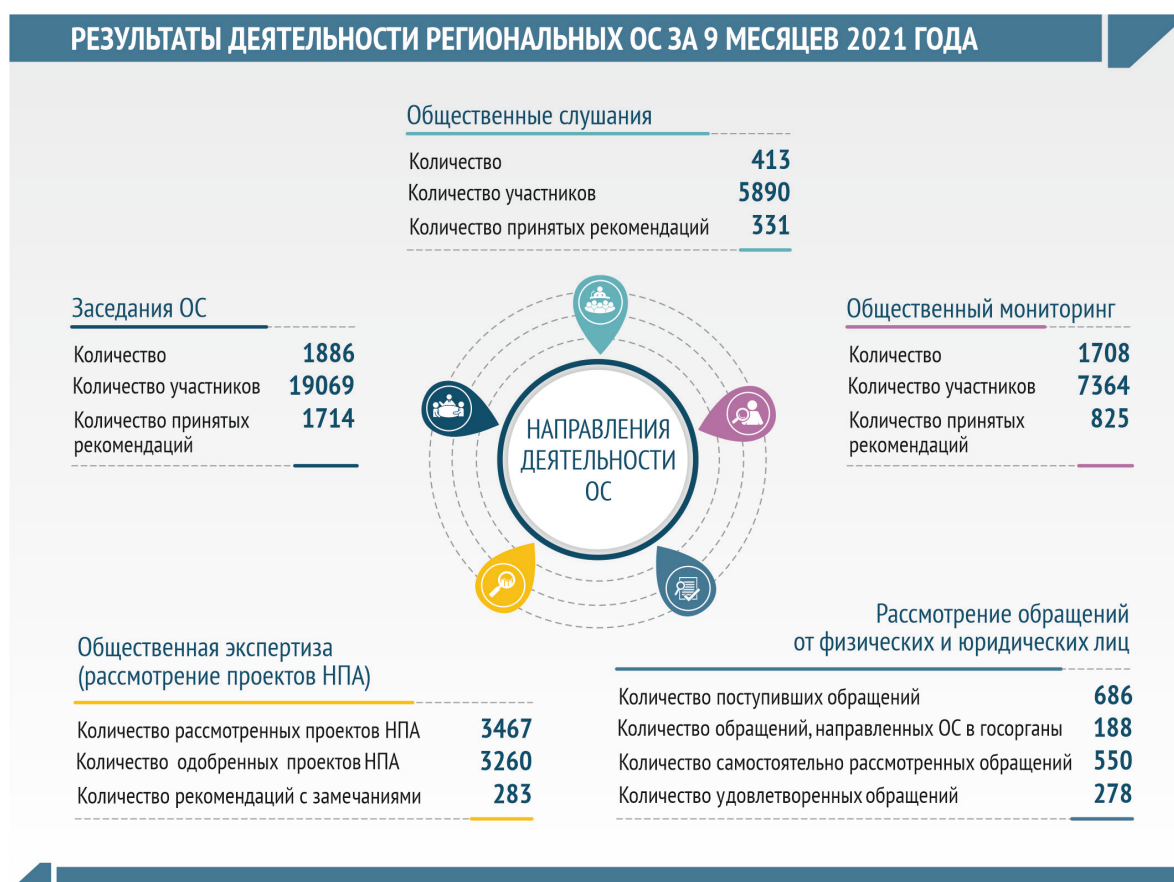

Рисунок 23 – Результаты деятельности региональных ОС за 9 месяцев 2021 года

По количеству проведенных заседаний лидируют общественные советы Карагандинской (396), Костанайской (345), Туркестанской (262), Северо-Казахстанской (200), Алматинской (153) и Западно-Казахстанской (124) областей.

Региональными ОС также были заслушаны 435 отчетов акимов разных уровней. Наиболее всего это имело место в Костанайской области, где количество данных отчетов составило 215.

Наибольшее количество общественных слушаний в рассматриваемый период было проведено общественными советами Костанайской (206) и Алматинской (69) областей с участием 2481 и 448 человек соответственно. По количеству принятых по итогам данных слушаний рекомендаций лидируют ОС Костанайской (171) и Карагандинской (131) областей.

В рамках общественного мониторинга наибольшее количество соответствующих мероприятий были проведены в Костанайской (945), Карагандинской (486) и Восточно-Казахстанской (110) областях. В городах Нур-Султан и Шымкент количество данных мероприятий составило 5 и 2 соответственно.

Наибольшее количество проектов нормативных правовых актов были рассмотрены общественными советами Акмолинской (546), Актюбинской (346), Восточно-Казахстанской (376), Костанайской (358) и Карагандинской (306) областей. Замечания по ним были сделаны преимущественно ОС Карагандинской (90) и Западно-Казахстанской (76) областей. Из городов республиканского значения по аналогичным показателям лидирует Алматы (43 проектов НПА и 8 замечаний по ним).

Обращения от граждан и юридических лиц в своем большинстве поступили в общественные советы Карагандинской (306), Жамбылской (111), Восточно-Казахстанской (78) и Костанайской (54) областей, а также города Алматы (30). Полностью были удовлетворены обращения, поступившие в ОС Алматинской (22), Кызылординской (3), Костанайской (54), Северо-Казахстанской (9) областей, городов Нур-Султан (8) и Шымкент (9).

2.4. Обращение граждан в общественные советы

Результаты социологического опроса показывают низкий уровень обращений граждан в ОС регионов и/или городов своего проживания (6,1%). В региональном срезе количество соответствующих обращений выглядит следующим образом:

- Туркестанская область - 22,7%;
- Западно-Казахстанская область - 15,9%;
- Кызылординская область - 14,6%;
- Северо-Казахстанская область - 10,3%;
- г. Шымкент - 6,3%;
- г. Алматы - 5,1%;
- Мангистауская область - 4,9%;
- Алматинская область - 4,8%;
- Восточно-Казахстанская область - 4,2%;
- г. Нур-Султан - 4%;
- Павлодарская область - 3,8%;
- Атырауская область - 2,6%;
- Жамбылская область - 1,5%.

Главным образом в ОС регионального и местного уровней обращаются граждане в возрасте 61 год и старше (7,5%), женщины (6,1%), овдовевшие (12,3%), граждане с высшим образованием (7,3%), уровнем дохода 101 тыс. – 300 тыс. тенге (10,6%), занимающиеся индивидуальной трудовой деятельностью (10,3%). В этническом ракурсе в данном случае доминируют казахи (6,9%), а в религиозном – люди, не относящиеся себя ни к какому из вероисповеданий (8,7%).

В своем большинстве соответствующие респонденты обращались в ОС только один раз (41,1%). Два-три раза это делали 26% опрошенных. Еще 8,2% респондентов отметили многократное обращение в рассматриваемые органы.

Преимущественно граждане обращаются в ОС по интересующим их вопросам, которые было трудно решить в местных исполнительных органах (52,%). В меньшей степени это касается незаконной застройки территории (7,8%) и иных вопросов (2,8%).

Рисунок 24 – Распределение ответов на вопрос: «В связи с чем Вы обращались в общественный совет Вашего региона/города?», %

При этом подавляющее большинство респондентов, обращающихся в ОС, отмечают их содействие в решении соответствующих вопросов (73,9%). 39,7% из них смогли решить в данном случае свои вопросы полностью, 34,2% - частично. Вместе с тем у 15,1% опрошенных их обращения в ОС остались безрезультатными.

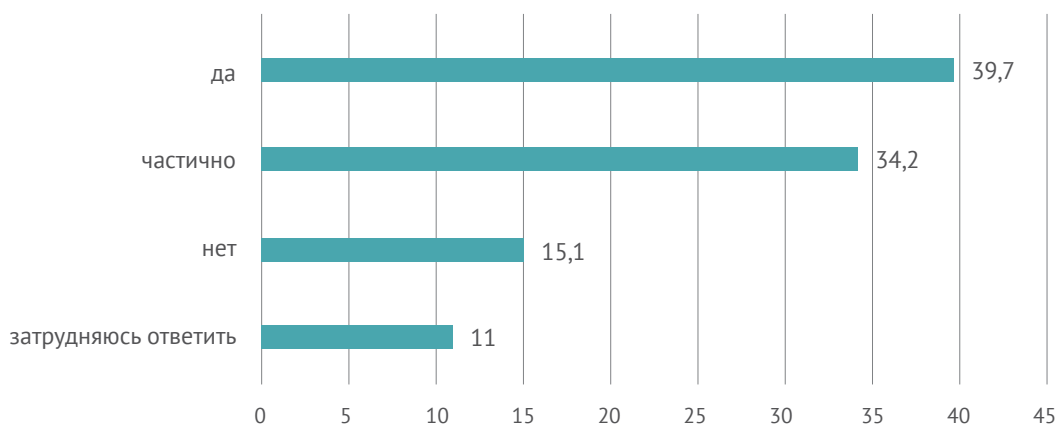

Рисунок 25 – Распределение ответов на вопрос: «Помогло ли Вам обращение в общественный совет Вашего региона/города?», %

Положительным моментом является то, что 34,3% респондентов обращались в ОС с предложениями по улучшению ситуации в определенных сферах жизнедеятельности соответствующего региона или города. Это показывает проявление определенным количеством казахстанцев гражданского самосознания и инициативности.

Эксперты, являющиеся членами определенных общественных советов, в ходе проведенных с ними интервью отметили, что наблюдается разная активность граждан. Когда, к примеру, в один месяц могут обратиться до 40, а в другой – до 10 человек. Примечательно, что фактор пандемии коронавирусной инфекции COVID-19 в данном случае оказывает неоднозначное влияние. Одни эксперты отмечают снижение уровня обращений граждан в среднем до 2-3 в месяц. Другие, наоборот, обратили внимание на заметный рост обращений преимущественно по вопросам получения социальной помощи и медицинского обслуживания.

Судя по ответам экспертов, характер и содержание обращений граждан зависит от уровня и специфики деятельности того или иного ОС. К примеру, в Общественный совет по вопросам деятельности Министерства иностранных дел Республики Казахстан часто обращаются казахстанцы, находящиеся за рубежом, по поводу защиты их прав в соответствующих странах. В некоторых случаях поступают обращения от предпринимателей по поводу экспорта производимых и/или транспортируемых ими товаров и услуг.

В общественные советы регионального и местного уровней граждане обращаются по самым разным вопросам, включая работу объектов ЖКХ, строительства и деятельности социальных объектов (школы, больницы и т.д.), точечную застройку, парковку автомашин, оказание социальной помощи представителям социально уязвимых групп, разрешение споров между физическими и юридическими лицами и т.д.

При этом соответствующие обращения поступают как в сам ОС, так и непосредственно к тем или иным его членам. Следует также отметить, что преимущественно от граждан поступают всевозможные просьбы или жалобы, нежели предложения по поводу решения каких-либо социально значимых вопросов. Данную тенденцию подтверждают и указанные выше результаты социологического опроса.

2.5. Положительные и отрицательные стороны деятельности общественных советов (в оценках граждан и членов ОС)

Согласно результатам социологического опроса, в совокупности 35,1% респондентов считают деятельность ОС полезной по следующим основаниям:

- Помощь гражданам в положительном решении различных проблем и вопросов (41,1%);
- Представление собой эффективной формы участия граждан в процессе принятия решений (36,3%);
- Содействие выявлению наиболее острых проблем региона или города с допустимой вероятностью их разрешения (31,6%);
- Осуществление общественного контроля за деятельностью местных исполнительных органов (30,9%);
- Выступление с социально значимыми инициативами (19,5%);

- Фактическое выполнение работы местных исполнительных органов, причем качественно и эффективно (15%).

Все это демонстрирует наличие определенного уровня доверия к общественным советам и востребованности их работы среди населения республики. В свою очередь, данное обстоятельство может послужить в качестве хорошего стимула для расширения и активизации деятельности и дальнейшего развития ОС.

Вместе с тем 26,6% респондентов критически относятся к работе ОС, обосновывая такое свое отношение следующими факторами:

- Деятельность ОС большинству граждан неизвестна и не видна (40,9%);
- Деятельность ОС носит формальный характер (27,9%);
- Влияние ОС ограничено государством и его органами (17,1%);
- Деятельность ОС зависит от организационной и материально-технической поддержки местных исполнительных органов (15,9%);
- В составе ОС преобладают люди, занятые решением своих собственных вопросов (12,8%);
- Местные исполнительные органы не обязаны реализовывать их рекомендации и предложения по разным вопросам (6,9%).

Очевидно, что данную критику в адрес ОС выражают граждане, имеющие представление об их деятельности и способные дать ей определенную оценку.

Рисунок 26 – Распределение ответов на вопрос: «Почему Вы считаете деятельность общественных советов бесполезной?», %

Мнения независимых экспертов и общественных деятелей, включая действующих или бывших членов отдельных ОС, также солидарны с данной критикой. Обобщенно это выглядит следующим образом:

1. Общественные советы дублируют деятельность маслихатов. Преимущественно

такое представление обусловлено членством в различных ОС регионального и местного уровней определенного количества депутатов соответствующих маслихатов. Хотя депутаты могли бы максимально сосредоточиться на выполнении своих непосредственных обязанностей³⁰.

2. ОС не оказывают помощи гражданам, оказавшимся в трудной жизненной ситуации, поскольку многих членов ОС волнуют свои собственные интересы³¹.

3. Привлечение в состав ОС людей, которые не критикуют власти и не работают публично с обществом. Причем даже вхождение сюда ряда известных общественных деятелей приводит к занятию ими лояльной позиции и снижению уровня их активности³².

4. Недостаточная прозрачность работы ОС. Во многом такое представление обусловлено большим влиянием соответствующих государственных органов как на деятельность ОС в целом, так и на содержание информации о ней, подготовленной сотрудниками данных госорганов и размещенной на их веб-сайтах без согласования с членами соответствующих советов³³;

5. Низкий уровень взаимодействия местных исполнительных органов с ОС в интересах решения актуальных проблем и вопросов местного значения. В том числе на это влияет необоснованное восприятие чиновниками определенных высказываний и призывов со стороны отдельных членов ОС как критики в свой адрес и адрес соответствующих госорганов³⁴.

В то же время отмеченная критика касается как непосредственно общественных советов и их членов, так и органов исполнительной и представительной власти и их должностных лиц, имеющих определенное отношение к деятельности ОС.

Положительные и отрицательные стороны работы общественных советов отмечают также в своих интервью действующие члены ОС разных уровней.

В первом случае, в частности, были отмечены:

1. Возможность быть полезными для общества, страны и/или региона/города своего проживания.

2. Получение или расширение полезного жизненного и профессионального опыта.

3. Применение своего опыта, знаний и способностей на практике.

4. Установление и поддержание полезных связей в государственных органах, включая контакты с первыми руководителями разных органов, регионов или городов.

5. Содействие во взаимодействии с различными госорганами заинтересованных представителей разных социальных групп и сфер деятельности.

6. Оказание влияния на положительное решение актуальных вопросов республиканского, регионального и местного значения.

7. Свод и систематизация общественно значимых проблем и поиск их решений на институциональном уровне.

30 Гегер В. А если без дублирования? // «Казак-Зерно», 6.12.2019 г. (<https://kazakh-zerno.net/163528-a-esli-bez-dublirovaniya/>).

31 Аружан Саин: зачем нужны общественные советы, если людям приходится выживать // «Sputnik Казахстан», 8.02.2019 г. (<https://ru.sputnik.kz/radio/20190208/9220548/Aruzhan-Sain-obschestvennye-sovety-kritika.html>).

32 Мамашулы А. «Стали напоминать госорганы». Что дали обществу общественные советы? // «Радио Азаттык», 8.04.2021 г. (<https://rus.azattyq.org/a/31192611.html>).

33 Общественные советы Казахстана стали игрушкой в руках бюрократов // «StanRadar», 21.02.2019 г. (<https://stanradar.com/news/ful/33125-obschestvennye-sovety-kazahstana-stali-igrushkoj-v-rukah-bjurokratov.html>).

34 Сейтказин А. Общественным советам не хватает независимости – эксперт // «Azattyq Rýhy», 27.11.2019 (<https://rus.azattyq-ruhy.kz/interview/2426-obshchestvennym-sovetam-ne-khvataet-nezavisimosti-ekspert>).

8. Заинтересованность государственных органов в развитии ОС как площадки по взаимодействию с гражданским обществом.

9. Участие членов ОС в заседаниях коллегиальных органов, госорганов и в деятельности различных госкомиссий.

10. Создание внутри ОС специальных комиссий, что способствует более детальному рассмотрению и решению актуальных вопросов.

11. Участие в работе ОС ведущих экспертов в тех или иных вопросах.

12. Стимулирование ОС своей деятельностью гражданской активности населения в процессе решения общественно значимых проблем и вопросов.

13. Активное осуществление общественного контроля за деятельностью разных госорганов в рамках работы ОС.

14. Введение должности секретаря ОС, работающего на постоянной основе и занимающегося решением организационных вопросов работы ОС.

Что касается отрицательных сторон деятельности общественных советов, то в качестве таковых были отмечены:

1. Отсутствие понимания госорганами и их должностными лицами важности и пользы функционирования ОС, что приводит к различным трудностям в процессе осуществления их деятельности.

2. Зависимое положение ОС от государственных органов, при которых они действуют. Прежде всего, это обусловлено отсутствием у советов собственных финансовых, кадровых и иных ресурсов. В связи с этим решением всех вопросов организационного, материально-технического и информационного обеспечения деятельности ОС занимаются соответствующие госорганы.

В том числе это касается предоставления помещений для работы ОС в зданиях данных госорганов. Однако действующий здесь пропускной режим ограничивает возможности для взаимодействия их членов с заинтересованными гражданами.

3. Отсутствие у членов ОС материальной мотивации для активного участия в деятельности данных органов. Они выполняют свою работу в данных органах на добровольной основе, не получая никакой заработной платы. При этом им часто приходится расходовать собственные денежные средства для решения различных вопросов в процессе осуществления деятельности в рамках ОС (использование транспорта, оргтехники, почтовой и мобильной связи, Интернета и т.д.).

4. Занятость многих членов ОС в рамках своей основной трудовой деятельности. В свою очередь, это не позволяет проводить очередные и внеочередные заседания советов в полном составе, а также общественные мониторинги, общественную экспертизу и т.д. К тому же работа в ОС занимает большое количество времени.

5. Чрезмерная загруженность членов и секретарей ОС, особенно административными вопросами (подготовка документов, ведение информационной работы и т.д.). Отдельные члены ОС считают также, что законодательные изменения в части их прав и полномочий только увеличили уровень данной загруженности.

6. Проблемы с получением своевременных и адекватных ответов на запросы в соответствующие госорганы, особенно акиматы и маслихаты.

7. Ограничения в работе ОС, обусловленные пандемией коронавирусной инфекции COVID-19, включая проведение заседаний, общественных слушаний, посещение госорганов и т.д.

8. Отсутствие в составе ОС экспертов в тех или иных вопросах и возможностей для привлечения таковых со стороны.

9. Слабая информированность населения о целях и задачах деятельности ОС, что негативно сказывается на обратной связи между ними и гражданами.

10. Отсутствие эффективного и отлаженного механизма взаимодействия общественных советов со СМИ, включая приглашение на заседания, рассылку анонсов и т.д.

Таким образом, деятельность общественных советов всех уровней требует своего совершенствования в интересах усиления имеющихся возможностей и механизмов и устранения критических моментов, создающих серьезные препятствия для ее эффективной реализации.

2.6. Участие общественных советов в противодействии пандемии коронавирусной инфекции COVID-19 и устранении ее последствий

В условиях продолжающейся в Казахстане с 2020 года пандемии коронавирусной инфекции COVID-19 заметно изменились повестка и формат деятельности общественных советов разных уровней.

Во-первых, значительную часть своей деятельности, включая проведение заседаний и общественных слушаний, ОС перевели и осуществляют в онлайн-режиме.

Во-вторых, большое количество вопросов, являющихся предметами рассмотрения ОС и обращений к ним со стороны граждан, касаются предоставления медицинских услуг, их качества, обеспечения лекарствами и продуктами питания, выплаты денежных компенсаций, оказания помощи социально уязвимым группам населения и т.д.

В-третьих, увеличились направления и объем контрольной и мониторинговой деятельности ОС, включая проверки работы аптек, блокпостов и т.д.

Так, план работы Общественного совета Министерства здравоохранения Республики Казахстан на 2021 год предусматривает 23 мероприятия, включая проведение двух встреч с НПО по вопросам доступности медицинских услуг и лекарственного обеспечения населения, обсуждение предложений по созданию точек роста новых технологий в медицине и т.д.³⁵ С 4 ноября 2020 г. по 6 октября 2021 г. было проведено 47 мероприятий в рамках работы данного ОС, связанных главным образом с рассмотрением и одобрением приказов МЗ по вопросам оказания медицинских услуг, противоэпидемической и санитарно-профилактической деятельности и т.д.

В повестку работы Общественного совета по вопросам образования и науки, защите прав детей, в частности, вошло обсуждение последствий кризисной ситуации для системы образования, науки и защиты прав детей в связи с пандемией COVID 19 и мер, принятых МОН по основным направлениям деятельности³⁶.

³⁵ План работы на 2021 год (16.11.2020 г.) // Официальный сайт Министерства здравоохранения Республики Казахстан (<https://www.gov.kz/memleket/entities/dsm/documents/details/99342?lang=ru>)

³⁶ План работы Общественного совета по вопросам образования и науки, защите прав детей на 2021 год (26.01.2021 г.) // Официальный сайт Министерства образования и науки Республики Казахстан (<https://www.gov.kz/memleket/entities/edu/documents/details/120547?lang=ru>)

План работы Общественного совета по вопросам социально-трудовой сферы на 2021 год включает 11 мероприятий, в том числе обсуждение вопросов содействия занятости населения, совершенствования прожиточного минимума, оплаты труда работников всех отраслей и гражданских служащих³⁷.

Из советов местного уровня следует, например, отметить работу Общественного совета города Алматы в первой половине 2021 года. По итогам заслушивания отчета о работе Управления общественного здоровья города Алматы членами ОС были предложены следующие рекомендации данному органу:

1. Предложено комплексно решать вопрос реабилитации постковидных больных. Текущее состояние санатория «Каменское плато» 1930 года постройки, включающее в себя 13 отдельно стоящих ветхих каркасно-камышитовых зданий без обеспечения холодной водой в летнее время, не может способствовать разворачиванию на его базе высокотехнологичных реабилитационных стационарных услуг.

2. Расширить спектр услуг Центра телемедицины по выполняемой ими дистанционной помощи по вопросам COVID-19 в виде телефонных обзвонов. С учетом более широкого понятия телемедицины расширить функционал Центра телемедицины с активным включением консультаций ведущих отечественных и зарубежных специалистов для диагностики и лечения труднодиагностируемых сложных случаев, проведения экспертиз.

3. В медицинском сообществе нарушился микроклимат из-за резкого различия уровня оплат во время карантина, в связи с чем, рекомендуем обратиться в Министерство здравоохранения РК с предложением о пересмотре методики оплаты труда медицинских работников в условиях ЧС, карантина³⁸.

Помимо рассмотрения и принятия решений по актуальным вопросам, связанных с противодействием пандемии и ее последствий, различные общественные советы также проводят определенную информационную и разъяснительную работу с населением. В частности, в августе 2021 года Общественный совет города Нур-Султан призвал:

- общественность и жителей столицы пройти добровольную вакцинацию, не поддаваться слухам и объективно оценить ситуацию с целью принятия решения о вакцинации себя и своих близких;

- государственные организации и предприятия столицы информировать своих работников и призвать к добровольной вакцинации с целью обезопасить других сотрудников, членов их семей и лиц из группы риска, наиболее подверженных заболеванию коронавирусом;

- предпринимателей и владельцев МСБ проявить социальную ответственность и призывать работников пройти вакцинацию добровольно путем разъяснения и информирования о роли вакцинации³⁹.

По словам большинства интервьюируемых членов ОС, пандемия, с одной стороны, внесла ряд изменений в деятельность общественных советов, в том числе создав определенные трудности. Но, с другой стороны, она способствовала активизации работы ОС и их членов на разных направлениях в целях преодоления негативных последствий коронакризиса.

37 План работы Общественного совета по вопросам социально-трудовой сферы на 2021 год (4.03.2021 г.) // Официальный сайт Министерства труда и социальной защиты населения Республики Казахстан (<https://www.gov.kz/memleket/entities/enbek/documents/details/141818?lang=ru>)

38 Отчет о работе Общественного совета г. Алматы за первое полугодие 2021 года // Официальный сайт Общественного совета города Алматы (<https://almatykenes.kz/ru/otchet-y-o-rabote-obshchestvennogo-soveta/otchet-o-rabote-obshchestvennogo-soveta-g/>)

39 Обращение Общественного совета города Нур-Султана к жителям города с призывом обезопасить свое здоровье и пройти вакцинацию // «Вечерняя Астана», 14.08.2021 г. (<https://vechastana.kz/obrashhenie-obshhestvennogo-soveta-goroda-nur-sultana-k-zhitelyam-goroda-s-prizyvom-obe-zopasit-svoe-zdorov-e-i-projti-vaktsinaciyu/>)

2.7. Расширение сферы деятельности общественных советов

Отдельно следует отметить создание и деятельность общественных советов в различных государственных организациях и подконтрольных государству коммерческих структурах, в отношении которых не распространяется действие Закона РК «Об общественных советах». Причем некоторые из них были созданы еще до принятия данного закона. Среди указанных ОС, в частности, можно выделить:

- ОС АО «Фонд развития предпринимательства «Даму» (2009 г.);
- ОС при АО «Отбасы банк Казахстана» (2014 г.);
- ОС при АО «Единый накопительный пенсионный фонд» (2017 г.);
- Общественно-консультативный совет НАО «Фонд социального медицинского страхования» (2020 г.);
- ОС при Иле-Алатауском государственном национальном природном парке (2020 г.);
- ОС при Чарынском государственном национальном природном парке (2020 г.).

Создание ОС в составе отмеченных выше структур позволяет заинтересованным гражданам и институтам гражданского общества осуществлять через данные органы контроль за их деятельностью.

Практику создания и деятельности общественных советов также внедрила внутри себя Партия «Nur Otan», возглавляемая Первым Президентом РК – Елбасы Назарбаевым Н.А. и стабильно представляющая парламентское большинство. В марте-апреле 2021 года ею были образованы:

- 14 республиканских общественных советов. К 5 ранее действующим при партии советам (по борьбе с коррупцией, по вопросам семьи, женщин и защиты прав детей, по вопросам культуры «Мирас», правовой и приравненный к ним комитет партийного контроля – прим.) добавились еще 9 - по развитию гражданского общества и государственного управления, по развитию экономики и поддержке предпринимательства, по развитию аграрного сектора, по развитию образования и науки, по региональному развитию, по вопросам здоровья нации, по поддержке занятости и социально-уязвимых слоев населения, по поддержке молодежи и экологический⁴⁰;

- 1738 общественных советов при областных, районных и городских филиалах партии в составе 11388 партийных и независимых активистов⁴¹.

Основной задачей рассматриваемых ОС является осуществление контроля за реализацией соответствующих направлений предвыборной программы партии «Nur Otan». Их деятельность также не подпадает под регулирование Закона РК «Об общественных советах». Учитывая статус и влияние данной партии в политической жизни Казахстана, создание ею своих собственных ОС свидетельствует о высоком уровне значимости данных органов и их деятельности в стране.

⁴⁰ 14 общественных советов при «Nur Otan» обеспечат мониторинг исполнения предвыборных программ партии // «Казинформ», 1.03.2021 г. (https://www.inform.kz/ru/14-obschestvennyh-sovetov-pri-nur-otan-obespechat-monitoring-ispolneniya-predvybornyh-programm-partii_a3759012).

⁴¹ «Знающие проблемы на местах». Кто вошел в региональные общественные советы партии Nur Otan // «Kazakhstan Today», 19.04.2021 г. (https://www.kt.kz/rus/society/znyayushchie_problemy_na_mestah_kto_voshel_v_regionalnye_1377914527.html).

ВЫВОДЫ

1. Общественные советы, созданные изначально в качестве консультативно-совещательных и наблюдательных органов в центральных и местных государственных органах, состоялись к настоящему времени как полноправные социально-политические институты. Они, прежде всего, выступают в качестве связующего звена между обществом и государством и осуществляют общественный контроль за деятельностью соответствующих госорганов и их должностных лиц. Своей деятельностью общественные советы и отдельные их члены способствуют решению различных политически и социально значимых вопросов.

Расширение сферы деятельности, включая ее распространение на квазигосударственный сектор, а также возможностей общественных советов делают их привлекательными для участия заинтересованных представителей институтов гражданского общества и отдельных социально активных граждан. В связи с этим вполне вероятно, что количество претендентов из числа данных людей в члены ОС разного уровня заметно увеличится к моменту формирования в 2022 году их нового состава. В свою очередь, это положительно отразится на качественной стороне обновленного состава и дальнейшей деятельности соответствующих советов.

2. При всем этом отмеченные в данном разделе доклада критические моменты в деятельности общественных советов в совокупности ограничивают возможности общественных советов и их членов и снижают уровень эффективности в работе ОС в целом и по конкретным направлениям. Прежде всего, в этой связи выделяется выявленный по результатам социологического опроса низкий уровень востребованности ОС и их деятельности среди населения Казахстана. Вместе с тем данное обстоятельство во многом обусловлено не столько недоверием по отношению к ним, сколько отсутствием полного и объективного представления о них.

В свою очередь, это является следствием низкого уровня информационного обеспечения работы ОС. Без периодического освещения деятельности общественных советов разного уровня в печатных и электронных СМИ и социальных сетях значительная часть населения страны по-прежнему не будет ничего знать о ней и, как следствие, не проявлять к соответствующим советам какого-либо интереса. Использование для этого интернет-портала «KazKENES» и официальных сайтов соответствующих государственных органов и квазигосударственных структур является недостаточным и не раскрывает все стороны деятельности ОС и их членов.

3. Еще одним серьезным критическим моментом в деятельности общественных советов следует считать недостаточный уровень взаимодействия их членов с потенциально заинтересованными гражданами. Особенно это проявляется в работе ОС республиканского уровня. В свою очередь, это обстоятельство обусловлено как спецификой деятельности разных советов, которая в той или иной степени ориентирована на определенные социальные или профессиональные группы, так и персональным отношением членов ОС к выполнению своих обязанностей в рамках своей деятельности в данных органах.

4. Очевиден также высокий уровень зависимости общественных советов в процессе осуществления своей деятельности от соответствующих государственных органов и квазигосударственных структур, что отмечают как отдельные эксперты из числа действующих членов определенных советов, так и респонденты в рамках социологического опроса. В том числе здесь можно отметить привлечение в ОС разных уровней бывших госслужащих главным образом из числа ушедших на пенсию или новое место работы сотрудников соответствующих госорганов, лояльных к их руководству и не проявляющих особой активности по аналогии со своими коллегами из институтов гражданского общества.

5. Расширение сферы деятельности и усиление прав и возможностей общественных советов не приведут сами по себе к повышению уровня эффективности работы ОС без обновления их состава за счет увеличения представительства в них известных и авторитетных представителей институтов гражданского общества и отдельных социально активных граждан. В свою очередь, это обуславливает необходимость повышения уровня информационного обеспечения и прозрачности процедур в рамках формирования ОС всех уровней.

РЕКОМЕНДАЦИИ

На основании ответов респондентов и членов общественных советов относительно улучшения деятельности ОС всех уровней можно выделить следующие предлагаемые меры:

- Дальнейшее совершенствование законодательства, регулирующего деятельность общественных советов.
- Придание решения и рекомендациям общественных советов обязательного характера для исполнения соответствующими государственными органами и субъектами квазигосударственного сектора.
- Увеличение уровня отчетности руководителей соответствующих государственных органов и субъектов квазигосударственного сектора, их структурных подразделений и подведомственных организаций перед ОС по основным направлениям и актуальным вопросам своей деятельности.
- Усиление информационного сопровождения деятельности общественных советов всех уровней, включая расширение каналов информирования и предназначенных для открытого доступа материалов ОС (итоговые рекомендации, планы, отчеты и т.д.).
- Обеспечение финансирования деятельности общественных советов в части организационных расходов.
- Обеспечение организационно-административной составляющей работы общественных советов, включая:
 - выдачу членам ОС документов, удостоверяющих их соответствующий статус;
 - создание постоянно действующего аппарата с оплачиваемым штатом, занимающимся решением всех организационных вопросов;
 - разработку печатей, бланков и других необходимых атрибутов для деятельности ОС всех уровней.
- Проведение под эгидой общественных советов на регулярной основе (с периодичностью один раз в два месяца) общественных слушаний и круглых столов по актуальным вопросам республиканского и местного значения с участием представителей уполномоченных госорганов, квазигосударственных структур, политических партий, НПО и экспертного сообщества.
- Планирование государственными органами и субъектами квазигосударственного сектора повесток заседаний общественных советов на основе их предварительного согласования с членами ОС и возможностей для внесения предложений и изменений в проекты повесток соответствующих заседаний ОС.
- Приглашение председателей общественных советов областей, городов республиканского значения и столицы республики к участию в заседаниях Национального совета общественного доверия при Президенте Республики Казахстан.
- Рассмотрение возможностей для создания общественных советов, осуществляющих свою деятельность в соответствии с Законом РК «Об общественных советах», в АО «Казахстанский центр государственно-частного партнерства», АО «Единый накопительный пенсионный фонд», НАО «Фонд социального медицинского страхования» и ТОО «СК-Фармация».

РАЗДЕЛ 3. Правовые основы деятельности общественных советов

3.1. Анализ изменения нормативно-правовой базы деятельности ОС в 2016-2021 гг.

3.1.1. Законодательство об общественных советах (2016 г.)

В рамках практического этапа выполнения Плана нации «100 конкретных шагов по реализации 5 институциональных реформ» 1 января 2016 года вступил в действие Закон Республики Казахстан от 2 ноября 2015 года № 383-V ЗРК «Об общественных советах» (далее – Закон РК «Об общественных советах»).

В подпункте 6-1) статьи 1 Закона Республики Казахстан от 23 января 2001 года № 148 «О местном государственном управлении и самоуправлении в Республике Казахстан» (далее – Закон РК «О местном государственном управлении и самоуправлении») указано, что «собрание местного сообщества – участие представителей местного сообщества, делегированных сходом местного сообщества, в решении текущих вопросов местного значения в пределах и порядке, определенных настоящим Законом».

Порядок формирования собрания местного сообщества отличается от порядка формирования общественных советов. Собрание местного сообщества формируется сходом местного сообщества. Сход местного сообщества определяет состав участников собрания местного сообщества и срока, на который они делегируются.

В этой связи жителям сел, поселков, сельских округов, городов районного значения предоставлена Законом РК «О местном государственном управлении и самоуправлении» реальная возможность по факту проживания в конкретной административно-территориальной единице влиять на реализацию собраниями функций общественных советов.

Между тем, в 2016 г. при формировании общественных советов на уровне областей, города республиканского значения, столицы и городов областного значения возникали проблемы, связанные с различным пониманием и интерпретацией норм Закона РК «Об общественных советах».

Так, в пунктах 1, 2, 3 статьи 8 данного Закона РК «Об общественных советах» было указано:

«1. Общественные советы республиканского и местного уровней и их составы формируются рабочими группами, возглавляемыми на республиканском уровне

первым руководителем соответствующего государственного органа, а на местном уровне – руководителем местного представительного органа.

2. Представительство от государственного органа в составе рабочей группы не может превышать одну треть от общего числа членов рабочей группы. Персональный состав данного представительства определяется руководителем государственного органа самостоятельно.

3. Представительство от гражданского общества составляет не менее двух третей от общего числа членов рабочей группы и формируется на основе предложений некоммерческих организаций и граждан».

Например, в городе Уральск (<http://oral-maslihat.kz/ru/novosti/novosti/article/sostav-rabochei-gruppy-po-formirovaniyu-obshchestvennogo.html>) и Западно-Казахстанской области (<http://maslihat-bko.gov.kz/ru>) были сформированы рабочие группы Общественных советов.

В пунктах 2 и 3 статьи 8 Закона «Об общественных советах» было указано процентное соотношение представительства от государственного органа (не более 1/3) и гражданского общества (не менее 2/3).

В п. 2 ст. 8 Закона «Об общественных советах» слово «государственный орган» употреблялось в единственном числе.

При реализации Закона РК «Об общественных советах» остались спорными следующие вопросы:

1. Применительно к пункту 2 статьи 8 Закона «Об общественных советах» - означает ли **употребление слова «государственный орган» в единственном числе**, что на местном уровне в составе рабочей группы общественного совета представительство (не более 1/3) **должно быть именно от соответствующего маслихата?**

2. Правомерно ли **включение в состав рабочей группы Общественного совета государственных служащих, не представляющих соответствующий маслихат** (например, руководителей отделов внутренней политики, отдела государственно-правовой работы аппарата акима города)?

Гражданин М. 23.02.2016 года, руководствуясь статьей 7, пунктом 1 статьи 26 Закона «О Прокуратуре» обратился в Генеральную прокуратуру Республики Казахстан с просьбой:

1. Дать разъяснение пункта 2 статьи 8 Закона «Об общественных советах» - означает ли употребление слова «государственный орган» в единственном числе, что на местном уровне в составе рабочей группы общественного совета представительство (не более 1/3) должно быть именно от соответствующего маслихата?

2. Правомерно ли включение в состав рабочей группы Общественного совета государственных служащих, не представляющих соответствующий маслихат (например, руководителей отделов внутренней политики, отдела государственно-правовой работы аппарата акима города)?

Генеральная прокуратура Республики Казахстан перенаправила обращение гражданина М. в Прокуратуру Западно-Казахстанской области. Прокуратура Западно-Казахстанской области перенаправила обращение гражданина Западно-Казахстанскому областному маслихату, правомерность действий секретаря которого намеревался установить гражданин М.

Западно-Казахстанский областной маслихат считает, что «в пункте 2 статьи 8 Закона «Об общественных советах» фраза «государственный совет» употребляется

в единственном числе, т.к. персональный состав данного представительства определяется руководителем одного государственного органа (в данном случае руководителем местного представительного органа (маслихата)»).

В соответствии с законодательством Республики Казахстан **маслихаты не вправе разьяснять содержание законов.**

По сути, одностороннее понимание и применение пункта 2 статьи 8 Закона РК «Об общественных советах» позволяло акиму влиять на формирование состава общественного совета на местном уровне.

Сложившаяся ситуация формирования общественных советов на местном уровне вызвала обоснованную критику среди общественных деятелей в СМИ.

В Западно-Казахстанской области при формировании общественных советов председателя комиссии заподозрили в подкачках голосующим. Общественность подвергла критике, что всего час понадобился рабочей группе, чтобы сформировать Общественный Совет Западно-Казахстанской области. В общественный совет не попал ни один независимый кандидат⁴².

Также, экспертное сообщество проанализировав списки членов Общественных советов, отмечает, что «имеется потенциальный конфликт интересов, так как члены общественных советов, являющиеся сотрудниками государственных органов или членами маслихатов будут исполнять решения общественных советов, проводить мониторинг исполнения этих решений и давать оценку собственной деятельности»⁴³.

Подобная ситуация противоречила цели принятия Закона «Об общественных советах», на которые указывал Президент Республики Казахстан и не способствовала полноценному общественному контролю и мониторингу деятельности местного акима.

Следует отметить, что, **некоторые полномочия, которые относятся к функциям общественных советов, не являются полномочиями по решению текущих вопросов местного значения в чистом виде.** Например, разработка и внесение в государственные органы предложений по совершенствованию законодательства Республики Казахстан либо рассмотрение обращений физических и юридических лиц по вопросам совершенствования государственного управления и организации прозрачной работы государственного аппарата, включая соблюдение норм служебной этики.

Закон РК «Об общественных советах» содержал дефекты в правовом регулировании процедуры разработки положения об общественном совете.

Так, в 2016 г. в п. 6 ст. 8 Закона РК «Об общественном совете» было указано, что «Рабочая группа разрабатывает проект положения об Общественном совете на основе Типового положения, предусмотренного пунктом 5 настоящей статьи».

Эта же рабочая группа определяла количественный состав членов Общественного совета и проводила процедуру избрания его членов.

Следует также отметить, что, хотя решения общественных советов на местном уровне носят рекомендательный характер, **полномочия общественных советов на уровне областей, городов областного значения и районов в определенных моментах**

⁴² <http://www.uralweek.kz/2016/02/22/v-zko-pri-formirovanii-obshhestvennyx-советов-predsedatelya-komissii-zapodozrili-v-podskazkax-golosuyushhim/>

⁴³ Общественные советы: доступ граждан к принятию решений // <http://tikazakhstan.org/obshhestvennye-советы-dostup-grazhdan-k-prinyatiyu-reshenij/>

совпадают с полномочиями маслихатов, хотя полномочия общественных советов носят рекомендательный характер.

Выводы о состоянии законодательства об общественных советах на 2016 г.:

1. Некоторые полномочия общественных советов дополняют полномочия маслихатов

Например, полномочие общественного совета по обсуждению проектов бюджетных программ администратора бюджетных программ, проектов стратегических планов или программ развития территорий, проектов государственных и правительственных программ дополняет полномочие маслихата по утверждению планов, экономических и социальных программ развития соответствующей территории, местного бюджета и отчетов об их исполнении, в том числе утверждение бюджетных программ, реализуемых акимами района в городе, города районного значения, поселка, села, сельского округа (отдельно по каждому району в городе, городу районного значения, поселку, селу, сельскому округу).

Первоначальное обсуждение проектов вышеназванных программ общественным советом, а затем – утверждение данных программ маслихатов является вполне логичным и направлено на привлечение общественности к обсуждению столь важных вопросов.

2. Некоторые полномочия общественных советов совпадают либо частично дублируют полномочия маслихатов

Например, полномочие маслихата по рассмотрению отчетов руководителей исполнительных органов и внесению в соответствующие органы представлений о привлечении к ответственности должностных лиц государственных органов, а также организаций за невыполнение решений маслихата частично совпадает с полномочием общественного совета по обсуждению выполнения бюджетных программ администратора бюджетных программ, стратегических планов или программ развития территорий, государственных и правительственных программ и обсуждению отчетов исполнительных органов о достижении целевых индикаторов.

Полномочие маслихата по образованию постоянных комиссий и иных органов маслихата, заслушиванию отчетов об их деятельности, решению иных вопросов, связанных с организацией работы маслихата; частично дублирует полномочие общественного совета по созданию комиссий по направлениям деятельности.

3. Существуют полномочия маслихатов, которые не закреплены за общественными советами

Например, только за маслихатом закреплено полномочие по осуществлению регулирования земельных отношений в соответствии с земельным законодательством Республики Казахстан.

4. Организационное обеспечение деятельности общественных советов.

В соответствии с пунктом 6 статьи 13 Закона «Об общественных советах» «организационное обеспечение деятельности Общественного совета осуществляется соответствующим государственным органом, с участием которого образован Общественный совет».

Вместе с тем «организационное обеспечение» - подразумевает как финансовое, так и материально-техническое обеспечение деятельности общественных советов. Данная норма Закона содержит проблемы в практике реализации.

Так, на местном уровне организационное обеспечение Общественных советов возложено либо на маслихаты, либо аппараты акиматов, либо на управления внутренней политики.

В этой связи Министерству финансов РК необходимо определить конкретную бюджетную программу, государственного органа (администратора бюджетной программы), которым будет обеспечиваться финансирование общественных советов в регионах, конкретную бюджетную специфику по финансированию общественных советов, созданных на республиканском и местном уровнях.

5. Рамочный характер Типового положения об общественных советах. В нем не содержится регламентации деятельности общественных советов касательно проведения заседаний, порядка согласования НПА, проведения различных форм общественного контроля, ротации членов общественных советов и другие организационные вопросы.

Министерством культуры и спорта в настоящее время ведется сбор предложений и рекомендаций от общественных советов для внесения изменений в Типовое положение. Вместе с тем ссылка на Типовое положение указана только в статье 8 Закона - касательно порядка создания Рабочей группы по формированию Общественного совета. В связи с обозначенным, необходимо рассмотреть возможность внесения изменений в Типовое положение, не изменяя Закон.

6. Вопрос ротации членов общественных советов.

В соответствии с пунктом 3 статьи 15 Закона «Общественный совет принимает решение о включении в состав Общественного совета нового члена вместо выбывшего на оставшийся срок его полномочий по результатам конкурса или по решению государственного органа в соответствии с пунктом 1 статьи 9 настоящего Закона». В этой связи возникает вопрос - при введении новых членов из числа гражданского общества необходимо ли проводить весь конкурс, начиная с Рабочей группы?

Также на практике возникают проблемы, связанные с пробелом в правовом регулировании механизма исключения из состава общественных советов членов, которые не принимают участие в заседаниях, в деятельности общественных советов.

Существуют факты, когда представители некоммерческих организаций, избранные в составы общественных советов на основе предложений некоммерческих организаций, выбыли из состава некоммерческих организаций. **В этой связи существует необходимость правовой регламентации исключения из состава общественных советов лиц, которые выбыли из состава некоммерческих организаций.**

7. Вопросы обеспечения принципа публичности работы общественных советов

В статье 14 Закона «Об общественных советах» регламентирован принцип публичности работы общественного совета. В указанной статье закреплено, что общественный совет информирует население о:

- 1) результатах его взаимодействия с гражданским обществом и государственными органами;
- 2) составе Общественного совета, ротации его членов;
- 3) повестке дня заседаний;
- 4) принятых решениях;

5) других вопросах, имеющих общественную значимость.

Информация публикуется в средствах массовой информации и (или) размещается на соответствующих интернет-ресурсах.

В приложении № 1 приводится информация о деятельности общественных советов, отражающая принцип публичности работы общественных советов. Следует отметить, что на официальных сайтах государственных органов содержатся планы работы общественных советов, положения об общественных советах, отчеты о работе общественных советов, что подтверждает стремление государственных органов обеспечить публичность работы общественных советов.

Постановлением Правительства Республики Казахстан от 31 декабря 2015 года № 1191 были утверждены Типовые требования к порядку организации и проведения общественных слушаний, утратившие силу в дальнейшем.

В пункте 7 Типовых требованиях к порядку организации и проведения общественного слушания указано, что «Комиссия осуществляет подготовку и проведение общественного слушания в следующем порядке:

1) определяет перечень конкретных вопросов, выносимых на обсуждение по теме общественного слушания;

2) составляет план работы, распределяет обязанности между членами комиссии, определяет перечень задач по подготовке проведения общественного слушания;

3) не позднее тридцати дней до назначенной даты проведения обеспечивает публикацию темы и перечня вопросов общественного слушания в средствах массовой информации и на интернет-ресурсах уполномоченного органа.

При рассмотрении на общественном слушании проекта нормативного правового акта его полный текст также публикуется для ознакомления населения, но не позднее, чем за десять календарных дней до дня его проведения;

4) определяет перечень приглашенных и направляет им официальные обращения с приложением копий всех документов, выносимых на общественное слушание, с просьбой дать свои рекомендации и предложения по вопросам, выносимым на обсуждение;

5) содействует участникам общественного слушания в получении информации, необходимой им для подготовки рекомендаций по тематике общественного слушания;

6) организует подготовку проекта итогового протокола по форме согласно приложению к настоящим Типовым требованиям, состоящего из рекомендаций и предложений по каждому из вопросов, выносимых на общественное слушание;

7) оповещает население о проведении общественного слушания не позднее десяти дней до даты его проведения. Публикуемая информация содержит сведения о теме и вопросах общественного слушания, времени и месте проведения слушания, контактную информацию комиссии;

8) регистрирует участников общественного слушания.

Между тем, **законодательство об общественных советах в части проведения общественных слушаний содержит нормы, которые излишне регламентируют данную процедуру, что может повлечь нарушение принципа публичности работы общественных советов.**

В пункте 8 Типовых требований к порядку организации и проведения общественных слушаний указано, что «участниками общественного слушания, имеющими право на выступление, являются приглашенные и граждане, зарегистрировавшиеся на выступление перед его началом».

Данное требование является излишним, поскольку необходимость и желание выступить у гражданина может возникнуть в ходе проведения общественного слушания по тому или иному вопросу. Более того, в данных Типовых требованиях детально не регламентирован сам механизм регистрации на выступление.

Второй проблемой проведения общественного слушания является его проведение республиканским общественным советом. Так, во втором абзаце пункта 8 Типовых требований указано, что «в общественном слушании, проводимом на республиканском уровне, могут принимать участие граждане, прошедшие регистрацию перед его началом». Однако, на практике особый режим посещения здания Дома Министерств затрудняет пройти такую регистрацию заблаговременно (не всегда удается дозвониться по телефонам министерств, выписать пропуск в бюро пропусков и т.д.) и тем самым ограничивает право граждан на участие в общественных слушаниях.

Таким образом, пункт 8 Типовых требований к порядку организации и проведения общественных слушаний носит дефектный характер и содержит потенциал для злоупотреблений со стороны должностных лиц государственного органа, поскольку потенциально может ущемить право гражданина на выступление во время проведения общественных слушаний и в целом затруднить возможность участия гражданина в общественных слушаниях.

Ниже в таблице приведены предложения по совершенствованию нормативных правовых актов по итогам проведенного правового мониторинга Закона РК «Об общественных советах» в первый год их функционирования в 2016 году.

3.1.2. Законодательство об ОС с поправками 2021 г.

В реализацию Послания главы государства был принят Закон РК от 3 января 2021 года № 406-VI ЗРК «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам деятельности общественных советов»⁴⁴, который направлен на дальнейшее развитие института общественных советов. Ниже представлен анализ нововведений в закон:

I. был расширен предмет Закона РК от 2 ноября 2015 г. «Об общественных советах»⁴⁵, а именно его преамбула изложена в новой редакции:

«Настоящий Закон определяет правовой статус, порядок формирования и организацию деятельности общественных советов, направленной на реализацию государственной политики по формированию подотчетного перед населением государства, обеспечение широкого участия некоммерческих организаций,

⁴⁴ Закон РК от 3 января 2021 года № 406-VI ЗРК «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам деятельности общественных советов» <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z2100000406#z17>

⁴⁵ Закон РК от 2 ноября 2015 г. «Об общественных советах» <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1500000383>

граждан в принятии решений государственными органами всех уровней, а также национальными управляющими холдингами, национальными холдингами, национальными компаниями (далее – субъекты квазигосударственного сектора)».

Отныне общественные советы создаются не только при государственных органах, но – и субъектах квазигосударственного сектора, что является обоснованным, поскольку в данном секторе экономики аккумулируется значительный объем денежных средств государства.

В этой связи было расширено понятие «общественный совет». Так, согласно новой редакции п. 1 ст. 1 Закона РК «Об общественных советах» «общественными советами являются консультативно-совещательные, наблюдательные органы, образуемые министерствами, органами, непосредственно подчиненными и подотчетными Президенту Республики Казахстан, органами местного государственного управления, субъектами квазигосударственного сектора по вопросам их компетенции, за исключением государственных органов, указанных в части второй настоящего пункта, совместно с некоммерческими организациями, гражданами».

II. в новой статье 5-1 Закона РК «Об общественных советах» регламентированы полномочия общественных советов в сфере квазигосударственного сектора.

III. новые поправки предусматривают законодательное регламентирование уполномоченного органа, осуществляющего руководство и межотраслевую координацию в сфере общественных советов, а также закрепление его компетенции.

Так, согласно п. 1 ст. 2-1 Закона РК «Об общественных советах» «уполномоченным органом по вопросам деятельности общественных советов является центральный исполнительный орган, осуществляющий межотраслевую координацию в сфере взаимодействия государства и гражданского общества».

В соответствии с п. 2 ст. 2-1 Закона «уполномоченный орган по вопросам деятельности общественных советов:

1) реализует государственную политику по вопросам деятельности общественных советов;

2) осуществляет координацию и методическое сопровождение деятельности общественных советов на республиканском и местном уровнях;

3) разрабатывает предложения по совершенствованию законодательства Республики Казахстан об общественных советах;

4) разрабатывает и утверждает Типовое положение об Общественном совете;

5) разрабатывает и утверждает правила организации и проведения общественного контроля;

6) ежегодно осуществляет подготовку и внесение Национального доклада о деятельности общественных советов в Республике Казахстан в Правительство Республики Казахстан для последующего представления Президенту Республики Казахстан не позднее 25 декабря текущего года;

7) вырабатывает рекомендации по формированию состава общественных советов, а также по количественному составу на местном уровне;

8) осуществляет иные полномочия, предусмотренные иными законами Республики Казахстан, актами Президента и Правительства Республики Казахстан».

Следует обратить внимание, что в целях осуществления ежегодного мониторинга состояния и тенденций развития общественных советов, выработки предложений по его работе и развитию **вводится практика разработки и издания национального доклада об общественных советах.**

IV. в целях устранения противоречия механизма финансово-материального обеспечения деятельности общественных советов принципу его деятельности на общественных началах в статье 4 Закона РК «Об общественных советах» уточняется **принцип деятельности его членов на общественных началах.** Данная поправка направлена на уточнение, что члены общественных советов осуществляют свои полномочия безвозмездно, а финансирование будет направлено строго на материально-техническое и кадровое обеспечение. Так же вводится новый принцип – **принцип независимости.**

V. в целях исключения влияния при формировании общественных советов рабочими группами, возглавляемыми руководителями соответствующего государственного органа (местного представительного органа) в Законе РК «Об общественных советах», **закрепляется норма, что руководители рабочих групп по формированию общественных советов избираются из числа членов рабочей группы, являющихся представителями гражданского общества.**

Так, согласно новой редакции п. 1 ст. 8 Закона «общественные советы республиканского и местного уровней и их составы формируются рабочими группами, руководители которых избираются из числа членов рабочих групп, представляющих гражданское общество, путем голосования».

VI. в целях обеспечения эффективной деятельности общественных советов по выражению мнения гражданского общества, повышения общественного доверия к общественным советам **изменено соотношение представителей гражданского общества и государственного органа в составах рабочей группы по формированию общественных советов и в составе самого общественного совета.**

В п. 2 ст. 8 Закона указано, что представительство от государственного органа, субъекта квазигосударственного сектора в составе рабочей группы не может превышать одну треть от общего числа членов рабочей группы.

VII. в п. 3 ст. 9 Закона РК «Об общественных советах» регламентированы минимальное и максимальное количество состава членов общественных советов. Количественный состав членов общественного совета определяется рабочей группой:

1) на республиканском уровне:

в общественных советах, образуемых министерствами, органами, непосредственно подчиненными и подотчетными Президенту Республики Казахстан, – от пятнадцати до тридцати членов;

в общественных советах, образуемых в субъектах квазигосударственного сектора, – от десяти до пятнадцати членов;

2) на местном уровне с учетом положений подпункта 7) пункта 2 статьи 2-1 Закона

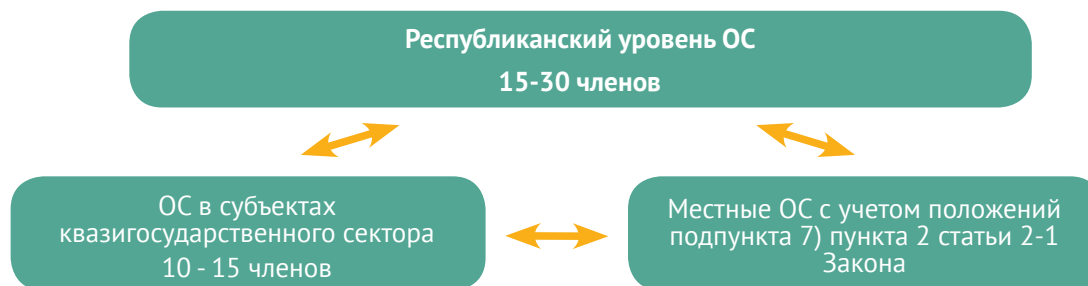

Рисунок 27 - Требования к числу членов ОС.

VIII. в пунктах 4 и 5 ст. 9 уточнен порядок формирования общественных советов. От одного юридического лица, являющегося некоммерческой организацией, в Общественный совет может быть избран только один представитель. При формировании общественных советов республиканского уровня одно и то же лицо может быть избрано членом только одного Общественного совета. Одно и то же лицо может быть избрано членом Общественного совета не более двух раз подряд.

IX. новшеством Закона стало введение понятия «резервный список кандидатов в Общественный совет». Так, согласно п. 9 ст. 9 Закона «Общественный совет принимает решение об отборе кандидатов в его состав из резервного списка кандидатов в Общественный совет в случаях:

- 1) прекращения полномочий члена Общественного совета, представляющего гражданское общество;
- 2) необходимости увеличения численности Общественного совета с учетом, рекомендуемого в соответствии с пунктом 3 настоящей статьи количественного состава.

В случаях отказа кандидата из резервного списка кандидатов в Общественный совет от занятия членства в Общественном совете и отсутствия других кандидатов в резервном списке кандидатов в Общественный совет, Общественный совет принимает решение о проведении дополнительного конкурса в состав Общественного совета в порядке, предусмотренном Типовым положением об Общественном совете или положением об Общественном совете Фонда».

По сути, данная норма направлена на экономию времени на случай досрочного прекращения полномочий члена общественного совета, а также в случае увеличения численности его состава.

Авторами данной поправки во внимание принимался опыт Кыргызстана по формированию резервного листа общественных советов. Голосование по избранию членов Комиссии от гражданского общества в Кыргызстане проходит в строго регламентированном порядке. Аппарат Правительства ведет протокол о ходе проведения конкурса. В случае досрочного выбытия члена Комиссии от гражданского общества из состава Комиссии аппарат Правительства не позднее 10 календарных дней со дня выбытия назначает на оставшийся срок членом Комиссии от гражданского общества очередного резервного кандидата согласно очередности, установленной при их избрании в зависимости от количества полученных голосов. Если отсутствуют резервные кандидаты, то аппарат Правительства не позднее 10 календарных дней со дня выбытия объявляет конкурс об избрании новых членов Комиссии от гражданского общества на оставшийся срок. Конкурс проводится в порядке, предусмотренном в Законе.

Х. в Законе уточнены требования к кандидатам в общественные советы. Так, согласно п. 1 ст. 10 Закона «кандидатом в члены Общественного совета может быть гражданин Республики Казахстан, достигший восемнадцати лет, а также в случае формирования Общественного совета на местном уровне – постоянно проживающий в пределах соответствующей административно-территориальной единицы.

Кандидат в члены Общественного совета не должен:

- 1) иметь судимость, которая не погашена или не снята в установленном законодательством Республики Казахстан порядке;
- 2) быть в установленном законом порядке признанным судом виновным в совершении коррупционного преступления и (или) коррупционного правонарушения;
- 3) состоять на учете в организациях, оказывающих медицинскую помощь в области психического здоровья, по поводу психических, поведенческих расстройств (заболеваний), в том числе связанных с употреблением психоактивных веществ».

XI. в ст. 1 Закона РК «Об общественных советах» регламентирована организационная структура Общественного совета и полномочия его президиума.

Высшим органом Общественного совета является заседание. Для оперативного осуществления руководства деятельностью Общественного совета в период между его заседаниями избирается президиум Общественного совета. В состав президиума Общественного совета входят председатель Общественного совета, уполномоченный представитель государственного органа, субъекта квазигосударственного сектора, с участием которого образован Общественный совет, председатели комиссий, отдельные члены общественного совета.

На заседаниях президиума Общественного совета могут участвовать депутаты Парламента Республики Казахстан, не являющиеся членами данного Общественного совета. Президиум Общественного совета:

- 1) координирует работу комиссий Общественного совета;
- 2) организует подготовку проведения заседаний Общественного совета;
- 3) обеспечивает организационную и информационную поддержку деятельности Общественного совета;
- 4) осуществляет мониторинг исполнения рекомендаций Общественного совета.

XII. в статьях 17, 18, 20, 22, 23 Закона уточняются формы деятельности общественных советов.

Под **общественным контролем** понимается деятельность субъектов общественного контроля, осуществляемая в формах общественного мониторинга, общественного слушания, общественной экспертизы и заслушивания отчета о результатах работы государственного органа, субъекта квазигосударственного сектора, направленная на защиту общественных интересов. **Объектом общественного контроля** является деятельность государственных органов республиканского и местного уровней и их должностных лиц, а также деятельность субъектов квазигосударственного сектора.

Общественным мониторингом является процедура общественного контроля, представляющая собой наблюдение со стороны субъектов общественного контроля за деятельностью государственных органов, субъектов квазигосударственного сектора.

Общественный мониторинг осуществляется в целях выявления негативных последствий для граждан и ущемлений общественных интересов в результате оказания государственными органами государственных услуг, реализации государственных программ, стратегических планов и бюджетных программ, программ развития территорий, реализации субъектами квазигосударственного сектора стратегий и планов развития, оказания государственных услуг, а также применения норм законодательства Республики Казахстан.

При проведении общественного мониторинга члены Общественного совета вправе запрашивать у государственных органов и их должностных лиц, а также у субъектов квазигосударственного сектора необходимую информацию, относящуюся к предмету мониторинга, в порядке и по основаниям, установленным законодательством Республики Казахстан о доступе к информации.

Под **общественным слушанием** понимается процедура общественного контроля, осуществляемая посредством проведения собрания для публичного обсуждения вопросов, предусмотренных подпунктами 1), 5) и 6) пункта 1 статьи 5, подпунктом 1) пункта 1 статьи 5-1 настоящего Закона, а также общественно значимых решений государственных органов, субъектов квазигосударственного сектора по вопросу их соответствия общественным интересам.

Заслушивание отчета о результатах работы государственного органа, субъекта квазигосударственного сектора является процедурой общественного контроля и представляет собой публичное обсуждение на заседании Общественного совета результатов деятельности государственных органов, органов местного самоуправления и их должностных лиц по вопросам, предусмотренным подпунктами 2) и 3) пункта 1 статьи 5 настоящего Закона, субъектов квазигосударственного сектора по вопросам, предусмотренным подпунктами 2) и 3) пункта 1 статьи 5-1 настоящего Закона.

Таким образом, поправки в законодательные акты по вопросам развития института общественных советов аккумулировали в себе предложения и замечания гражданского общества, которые были выработаны в процессе апробирования и реализации Закона РК «Об общественных советах» с момента введения его в действие в 2016 году, и по сути, являются очень важным этапом в деле вовлечение граждан и неправительственных организаций в управление делами государства и осуществление общественного контроля.

3.2. Проблемные зоны правовой базы деятельности общественных советов

Проблемным вопросом правового регулирования деятельности общественных советов остается ситуация, когда подзаконные нормативные правовые акты дублируют текст статей Закона РК «Об общественных советах», но при этом не содержат норм, которые способствовали бы детальной реализации норм законодательного акта.

Например, в п. 2 ст. 20 Закона РК «Об общественных советах» закрепляется, что «общественный мониторинг осуществляется в целях выявления негативных последствий для граждан и ущемлений общественных интересов в результате оказания

государственными органами государственных услуг, реализации государственных программ, стратегических планов и бюджетных программ, программ развития территорий, реализации субъектами квазигосударственного сектора стратегий и планов развития, оказания государственных услуг, а также применения норм законодательства Республики Казахстан».

В пунктах 4–7 «Правил организации и проведения общественного контроля», утвержденных Приказом Министра информации и общественного развития РК от 26 февраля 2021 г. № 73⁴⁶ практически дублируются нормы статьи 20 Закона РК «Об общественных советах».

В то же время, **как в самом законе, так и подзаконном нормативном правовом акте отсутствуют нормы, регламентирующий механизм выявления негативных последствий** для граждан и ущемлений общественных интересов в результате оказания государственными органами государственных услуг, реализации государственных программ, стратегических планов и бюджетных программ, программ развития территорий, реализации субъектами квазигосударственного сектора стратегий и планов развития, оказания государственных услуг, а также применения норм законодательства Республики Казахстан.

По сути, проблемным остается вопрос пробела в законодательства относительно методологии, инструментария и полноты проведения общественного мониторинга.

В п. 1-1 ст. 51 Закона РК от 6 апреля 2016 года № 480-V ЗРК «О правовых актах» закрепляется, что «Общественные советы вправе проводить общественный мониторинг нормативных правовых актов, касающихся прав, свобод и обязанностей граждан»⁴⁷. Однако, «выявление негативных последствий применения норм законодательства» и «правовой мониторинг» – это не одно и то же, хотя эти понятия и являются однопорядковыми.

Поэтому общественные советы могут взять за основу «Правила проведения правового мониторинга», утвержденные Постановлением Правительства Республики Казахстан от 29 августа 2016 г. № 486⁴⁸, только лишь условно, если они будут проводить общественный правовой мониторинг.

Пробел в законодательстве относительно методологии проведения общественного мониторинга создает существенную проблему возможности реализации нормы законодательного акта и по сути эффективности его проведения. Также следует обратить внимание, что кадровый вопрос привлечения специалистов, экспертов в сфере, в которой планируется проведение общественного мониторинга, также является важным вопросом.

Согласно п. 2 ст. 22 Закона РК «Об общественных советах» «инициаторами общественной экспертизы могут выступать физические лица и (или) некоммерческие организации, за исключением структурных подразделений (филиалов и представительств) международных и иностранных организаций, которые направляют соответствующее ходатайство в Общественный совет».

Считаем, что **возможность инициирования общественной экспертизы всеми физическими лицами**, т.е. как гражданами Республики Казахстан, так и лицами,

⁴⁶ Приказ Министра информации и общественного развития РК от 26 февраля 2021 г. № 73 «Об утверждении Правил организации и проведения общественного контроля» <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2100022263>

⁴⁷ Закон РК от 6 апреля 2016 года № 480-V ЗРК «О правовых актах» <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1600000480>

⁴⁸ Постановление Правительства Республики Казахстан от 29 августа 2016 г. № 486 «Об утверждении Правил проведения правового мониторинга» <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1600000486>

не являющимися гражданами Республики Казахстан (иностранцы и лица без гражданства), **является неверным.**

По смыслу преамбулы Закона «Об общественных советах» деятельность общественных советов направлена «на реализацию государственной политики по формированию подотчетного перед населением государства, обеспечение широкого участия некоммерческих организаций, граждан в принятии решений государственными органами всех уровней, а также национальными управляющими холдингами, национальными холдингами, национальными компаниями».

Право на участие в управлении делами государства непосредственно и через своих представителей, обращаться лично, а также направлять индивидуальные и коллективные обращения в государственные органы и органы местного самоуправления **в соответствии с пунктом 1 статьи 33 Конституции Республики Казахстан принадлежит только гражданам Республики Казахстан.**

Согласно п. 8 ст. 1 Закона РК «Об общественных советах» **«рекомендации общественных советов являются обязательными для рассмотрения государственными органами, субъектами квазигосударственного сектора, которые принимают предусмотренные законодательством Республики Казахстан решения и дают мотивированные ответы».**

Из смысла данной нормы вытекает, что для государственных органов и субъектов квазигосударственного сектора обязательными являются не рекомендации общественных советов как таковые, а рассмотрение данных рекомендаций, по которым принимаются решения и даются мотивированные ответы.

Следовательно, установление в Кодексе об административных правонарушениях специального состава правонарушения за неисполнение рекомендаций общественных советов является неверным, поскольку за неисполнение рекомендаций не может устанавливаться юридическая ответственность.

Между тем, предлагаем рассмотреть возможность включения в Кодекс об административных правонарушениях статьи, предусматривающую ответственность за непринятие решения либо непредоставления мотивированного ответа:

«Статья 457-1. Нарушение законодательства об общественных советах

Непринятие государственными органами, субъектами квазигосударственного сектора в предусмотренных законодательством случаях решения или непредоставление мотивированного ответа общественным советам, - влекут штраф в размере тридцати месячных расчетных показателей.».

3.3. Формирование правовых основ в сфере общественного контроля

В п. 1 ст. 17 Закона РК «Об общественных советах» «под общественным контролем понимается деятельность субъектов общественного контроля, осуществляемая в формах общественного мониторинга, общественного слушания, общественной экспертизы и заслушивания отчета о результатах работы государственного органа, субъекта квазигосударственного сектора, направленная на защиту общественных интересов».

Из этого определения вытекает, **во-первых**, что это **деятельность**, которая **осуществляется субъектами общественного контроля**. По смыслу п. 3 ст. 17 Закона РК «Об общественных советах» к таким субъектам относятся собственно общественные советы, а также некоммерческие организации, граждане по поручению общественных советов. Следовательно, поручение некоммерческим организациям либо гражданам осуществить общественный контроль должно быть выражено соответствующим решением общественного совета.

Во-вторых, в соответствии с п. 2 ст. 17 Закона РК «Об общественных советах» «объектом общественного контроля является деятельность государственных органов республиканского и местного уровней и их должностных лиц, а также деятельность субъектов квазигосударственного сектора».

В-третьих, немаловажным признаком общественного контроля является его целевая ориентация, а именно: направленность на защиту общественных интересов.

В-четвертых, формами общественного контроля являются общественный мониторинг, общественные слушания, общественная экспертиза и заслушивание отчета о результатах работы государственного органа, субъекта квазигосударственного сектора.

Рисунок 28 – Формы общественного контроля.

Согласно п. 1 ст. 18 Закона РК «Об общественных советах» **«общественным мониторингом** является процедура общественного контроля, представляющая собой наблюдение со стороны субъектов общественного контроля за деятельностью государственных органов, субъектов квазигосударственного сектора».

Закон РК «Об общественных советах» четко устанавливает, что «общественный мониторинг осуществляется в целях выявления негативных последствий для граждан и ущемлений общественных интересов в результате оказания государственными органами государственных услуг, реализации государственных программ, стратегических планов и бюджетных программ, программ развития территорий, реализации субъектами квазигосударственного сектора стратегий и планов развития, оказания государственных услуг, а также применения норм законодательства Республики Казахстан» (п. 2 ст. 20).

При проведении общественного мониторинга члены Общественного совета наделены соответствующими полномочиями. Например, право запроса у государственных органов и их должностных лиц, субъектов квазигосударственного сектора необходимой информации, относящуюся к предмету мониторинга. Безусловно, порядок и основания такого запроса установлены законодательством Республики Казахстан о доступе к информации.

Итогом общественного мониторинга является заключение, которое структурно состоит из:

- информации о выявленных негативных последствиях для граждан и об ущемлении общественных интересов в результате оказания государственных услуг;
- рекомендаций по устранению причин и условий, выявленных в ходе общественного мониторинга нарушений законодательства Республики Казахстан;
- предложений по повышению эффективности контролируемых объектов;
- предложений по внесению изменений и дополнений в нормативные правовые акты, внутренние документы субъектов квазигосударственного сектора.

В п. 8 «Правил организации и проведения общественного контроля», утвержденных Приказом Министра информации и общественного развития РК от 26 февраля 2021 г. № 73⁴⁹, уточняется механизм исполнения заключения общественного совета.

Так, на основании заключения общественного мониторинга общественным советом принимаются рекомендации и в течение десяти календарных дней со дня принятия направляются в соответствующие государственные органы, субъекты квазигосударственного сектора.

Рисунок 29 – Процесс исполнения заключения ОС.

Государственные органы и субъекты квазигосударственного сектора в течение месяца принимают предусмотренные законодательством Республики Казахстан решения и (или) дают мотивированный ответ, подписываемый первым руководителем соответствующего организации либо лицом, его замещающим.

Необходимо отметить, что Президиумом Общественного совета осуществляется мониторинг исполнения рекомендаций.

⁴⁹ Приказ Министра информации и общественного развития РК от 26 февраля 2021 г. № 73 «Об утверждении Правил организации и проведения общественного контроля» <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2100022263>

Из смысла п. 2 ст. 18, подпунктов 1), 5) и 6) п. 1 ст. 5 Закона РК «Об общественных советах» вытекает, что **под общественным слушанием понимается процедура общественного контроля, осуществляемая посредством проведения собрания для публичного обсуждения следующих вопросов:**

- обсуждение проектов бюджетных программ администратора бюджетных программ, проектов стратегических планов или программ развития территорий, проектов государственных программ, планов мероприятий по охране окружающей среды;

- участие в разработке и обсуждении проектов нормативных правовых актов, касающихся прав, свобод и обязанностей граждан, в соответствии с Законом РК «О правовых актах», за исключением проектов нормативных правовых актов центральных и местных исполнительных органов, а также акимов, предусматривающих принятие решений об установлении (отмене) карантинной зоны с введением карантинного режима на соответствующей территории, установлении (снятии) карантина и (или) ограничительных мероприятий в случаях, предусмотренных законодательством Республики Казахстан в области ветеринарии, а также объявление чрезвычайной ситуации природного и техногенного характера;

- рассмотрение обращений физических и юридических лиц по общественно значимым вопросам соответствующей сферы деятельности государственного органа или региона, в том числе по вопросам совершенствования государственного управления и организации прозрачной работы государственного аппарата, включая соблюдение норм служебной этики государственных служащих, в соответствии с Типовым положением об Общественном совете;

- обсуждение общественно значимых решений государственных органов, субъектов квазигосударственного сектора по вопросу их соответствия общественным интересам.

Согласно п. 2 ст. 21 Закона РК «Об общественных советах» «порядок организации и проведения общественного слушания должен предусматривать:

- 1) заблаговременное оповещение участников общественного слушания о времени и месте его проведения через средства массовой информации и (или) письменные приглашения, но не позднее чем за десять календарных дней до дня его проведения;

- 2) заблаговременное ознакомление с проектами нормативных правовых актов и решений, выносимых на общественное слушание, но не позднее чем за десять календарных дней до дня его проведения;

- 3) другие меры, обеспечивающие участие в общественном слушании;

- 4) опубликование итогового протокола общественного слушания, включая мотивированное обоснование принятых решений».

Общественное слушание проводится по инициативе членов Общественного совета. Председатель Общественного совета (или уполномоченное им лицо) открывает общественное слушание, оглашает тему его проведения, повестку дня, регламент для выступлений участников.

Закон предъявляет особые требования к протоколу общественного слушания с фиксацией:

- даты и места проведения общественного слушания;

- количества присутствующих;

- фамилии, имени, отчества (если оно указано в документе, удостоверяющем личность) председателя и секретаря общественного слушания;

- повестки дня, содержание выступлений.

По результатам общественного слушания принимается итоговый протокол, который подписывается председателем и секретарем общественного слушания. Итоговый протокол считается принятым, если за него проголосовало более половины присутствующих членов Общественного совета.

Согласно п. 17 «Правил организации и проведения общественного контроля», утвержденных Приказом Министра информации и общественного развития РК от 26 февраля 2021 г. № 73 «рекомендации, принятые на основе итогового протокола, в срок не более десяти рабочих дней направляются:

- 1) государственным органам, субъектам квазигосударственного сектора, субъектам общественного контроля;
- 2) государственным органам, уполномоченным осуществлять контроль за деятельностью государственных органов, для изучения и принятия мер;
- 3) средствам массовой информации»⁵⁰.

Согласно п. 3 ст. 18 Закона РК «Об общественных советах» **«общественная экспертиза** – это процедура общественного контроля, основанная на использовании субъектами общественного контроля специальных знаний и (или) опыта для исследования, анализа и оценки на предмет соблюдения общественных интересов по сохранению благоприятной для жизни и здоровья граждан окружающей среды, а также исключению факторов, оказывающих негативное воздействие на обеспечение безопасности физических лиц, населенных пунктов и производственных объектов».

Следует обратить внимание, что общественная экспертиза осуществляется по поручению общественного совета. Это поручение принимается на заседании общественного совета экспертными комиссиями, которые создаются общественными объединениями.

Объектами общественной экспертизы являются проекты принимаемых решений государственных органов, субъектов квазигосударственного сектора на предмет соблюдения прав и законных интересов физических и юридических лиц, сохранения благоприятной для жизни и здоровья граждан окружающей среды, а также исключения факторов, оказывающих негативное воздействие на обеспечение безопасности физических лиц, населенных пунктов и производственных объектов.

Инициаторами общественной экспертизы не могут быть структурные подразделения (филиалы и представительства) международных и иностранных организаций.

В пунктах 21 – 38 «Правил организации и проведения общественного контроля», утвержденных Приказом Министра информации и общественного развития РК от 26 февраля 2021 г. № 73⁵¹, установлен порядок проведения общественной экспертизы.

Инициаторы общественной экспертизы направляют в соответствующий общественный совет ходатайство о проведении общественной экспертизы, который рассматривает это ходатайство и направляет инициатору общественной экспертизы уведомление (выписку из протокола) о принятом решении. Если принимается отрицательное решение, то инициатору направляется мотивированный отказ.

Для проведения общественной экспертизы общественное объединение создает экспертную комиссию по поручению Общественного совета, которая создается на период проведения общественной экспертизы.

⁵⁰ Приказ Министра информации и общественного развития РК от 26 февраля 2021 г. № 73 «Об утверждении Правил организации и проведения общественного контроля» <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2100022263>

⁵¹ Приказ Министра информации и общественного развития РК от 26 февраля 2021 г. № 73 «Об утверждении Правил организации и проведения общественного контроля» <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2100022263>

На первом заседании экспертной комиссии назначается руководитель экспертной комиссии (далее - руководитель) и формируется план проведения общественной экспертизы, который размещается на интернет-ресурсах государственного органа, местного представительного органа, субъекта квазигосударственного сектора.

Руководитель распределяет функции членов экспертной комиссии по проведению общественной экспертизы, обеспечивает их взаимодействие, информирует о полученных документах и материалах, контролирует сроки исполнения отдельных мероприятий и плана в целом.

Общественный совет организует информирование государственных органов и иных организаций, субъектов квазигосударственного сектора о проведении общественной экспертизы.

В соответствии с планом проведения общественной экспертизы руководитель направляет в соответствующие государственные органы, органы местного государственного управления, субъекты квазигосударственного сектора запросы о представлении необходимых документов и материалов.

Заседания экспертной комиссии проводятся по утвержденному плану. Руководитель уведомляет о месте и времени заседания, повестке дня, а также готовит необходимые материалы к заседанию. Заседание экспертной комиссии считается правомочным при присутствии на нем более половины членов от общего числа ее членов.

При отсутствии руководителя экспертной комиссии заседание проводит член экспертной комиссии, уполномоченный решением председателя Общественного совета. Решение экспертной комиссии принимается большинством голосов от общего числа ее членов, присутствующих на заседании.

В заседаниях экспертной комиссии принимают участие члены Общественного совета. По приглашению руководителя на заседаниях экспертной комиссии присутствуют представители государственных органов, органов местного государственного управления, субъектов квазигосударственного сектора, а также представители некоммерческих организаций и иные лица.

По итогам заседания экспертной комиссии составляется протокол, который подписывается руководителем экспертной комиссии или лицом, уполномоченным руководителем. По итогам работы экспертная комиссия готовит проект заключения по результатам общественной экспертизы.

Проект заключения по результатам общественной экспертизы подписывается руководителем и членами экспертной комиссии. Подготовленный проект заключения передается экспертной комиссией в Общественный совет для рассмотрения.

Общественный совет принимает решение открытым голосованием большинством голосов об одобрении либо неодобрении проекта заключения. Одобренный проект заключения в срок не более десяти рабочих дней направляется заинтересованным государственным органам, субъектам квазигосударственного сектора.

Из смысла п. 4 ст. 18, пп. 2), 3) ст. 5, пп. 2), 3) ст. 5-1 Закона РК «Об общественных советах» **заслушивание отчета о результатах работы государственного органа, субъекта квазигосударственного сектора является процедурой общественного контроля и представляет собой публичное обсуждение на заседании Общественного совета:**

1) результатов деятельности государственных органов, органов местного самоуправления и их должностных лиц по следующим вопросам:

- обсуждение выполнения бюджетных программ администратора бюджетных программ, стратегических планов или программ развития территорий, государственных программ;

- обсуждение отчетов исполнительных органов о достижении целевых индикаторов;

2) результатов деятельности субъектов квазигосударственного сектора по следующим вопросам:

- обсуждение отчетов и мониторинга реализации стратегий и планов развития;
- обсуждение результатов финансово-хозяйственной деятельности.

Заслушивание отчета о результатах работы включает в себя доклад первого руководителя государственного органа республиканского уровня, руководителя исполнительного органа субъекта квазигосударственного сектора и содоклад председателя Общественного совета, а на территориях – доклад акима административно-территориальной единицы и содоклады секретаря маслихата, председателя Общественного совета.

В ходе заслушивания отчета о результатах работы, ведется протокол, в котором фиксируются:

- 1) дата и место заслушивания отчета;
- 2) количество присутствующих;
- 3) фамилия, имя, отчество (если оно указано в документе, удостоверяющем личность) выступавших должностных лиц;
- 4) повестка дня, содержание отчета и выступлений.

По результатам заслушивания отчета принимается резолюция, которая должна содержать:

- 1) оценку деятельности контролируемых органов и их должностных лиц по вопросам, входящим в их компетенцию;
- 2) рекомендации по устранению выявленных в ходе заслушивания отчета положений, ущемляющих или ограничивающих права и законные интересы физических и юридических лиц;
- 3) предложения по совершенствованию деятельности государственных органов, субъектов квазигосударственного сектора.

В пунктах 42 – 45 «Правил организации и проведения общественного контроля», утвержденных Приказом Министра информации и общественного развития РК от 26 февраля 2021 г. № 73⁵² регламентирован порядок заслушивания отчета о результатах работы.

Так, на заседании Общественного совета по итогам заслушивания отчета о результатах работы государственного органа проводится открытое голосование членов Общественного совета. При голосовании более половины присутствующих членов Общественного совета отчет считается принятым.

Одобренный отчет о результатах работы публикуется на интернет-ресурсах государственного органа, субъекта квазигосударственного сектора, местного представительного органа.

В случае непринятия Общественным советом отчета о результатах работы, Общественный совет уведомляет соответствующий государственный орган, субъект квазигосударственного сектора о принятом решении с направлением рекомендации, подготовленные в рамках полномочий общественных советов.

Общественные советы инициируют вопрос о повторном заслушивании отчета о результатах работы государственного органа, субъекта квазигосударственного сектора в случае непринятия Общественным советом отчета о результатах работы.

⁵² Приказ Министра информации и общественного развития РК от 26 февраля 2021 г. № 73 «Об утверждении Правил организации и проведения общественного контроля» <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2100022263>

РЕКОМЕНДАЦИИ

1. Внести изменения и дополнения в Приказ Министра информации и общественного развития РК от 26 февраля 2021 г. № 73 «Об утверждении Правил организации и проведения общественного контроля» в части уточнения методов и инструментов проведения общественного мониторинга, в частности: выявления негативных последствий для граждан и ущемлений общественных интересов в результате оказания государственными органами государственных услуг, реализации государственных программ, стратегических планов и бюджетных программ, программ развития территорий, реализации субъектами квазигосударственного сектора стратегий и планов развития, оказания государственных услуг, а также применения норм законодательства Республики Казахстан;

2. изложить пункт 2 статьи 22 Закона «Об общественных советах» в следующей редакции:

«2. Инициаторами общественной экспертизы могут выступать граждане Республики Казахстан и (или) общественные объединения, за исключением структурных подразделений (филиалов и представительств) международных и иностранных общественных объединений, которые направляют соответствующее ходатайство в Общественный совет.»

3. уточнить на уровне Приказа Министра информации и общественного развития РК от 26 февраля 2021 г. № 73 «Об утверждении Правил организации и проведения общественного контроля» порядок участия члена общественного совета в конкурсных комиссиях по государственным закупкам соответствующего государственного органа, предусмотренный пп. 8) п. 1 ст. 7 Закона РК «Об общественных советах».

4. Изложить п. 2 ст. 14 Закона РК «Об общественных советах» в следующей редакции:

«2. Информация публикуется в средствах массовой информации и размещается на интернет-ресурсе соответствующего государственного органа, органа местного самоуправления, субъекта квазигосударственного сектора не позднее 31 января каждого календарного года.»

5. Рассмотреть возможность включения в Кодекс об административных правонарушениях статью, предусматривающую ответственность за принятие решения либо непредоставления мотивированного ответа:

«Статья 457-1. Нарушение законодательства об общественных советах

Непринятие государственными органами, субъектами квазигосударственного сектора в предусмотренных законодательством случаях решения или непредоставление мотивированного ответа общественным советам, - влекут штраф в размере тридцати месячных расчетных показателей».

РАЗДЕЛ 4. Освещение деятельности общественных советов в СМИ

4.1 Запрос населения на информирование о деятельности ОС

Системная работа общественных советов со средствами массовой информации и социальными сетями имеет важное значение: она позволяет регулярно информировать население о деятельности советов и получать обратную связь, что, в свою очередь, институционально укрепляет общественные советы, повышает их значимость и эффективность.

Каналы информации имеют большое значение в целях донесения данных до целевых групп. По результатам массового опроса казахстанцы чаще узнают информацию о деятельности ОС посредством телевидения (36,8%) и социальных сетей (30,8%). Интернет-издания также пользуются популярностью среди источников информации – 28,1% респондентов выбрали этот вариант ответа.

Таблица 13. Распределение ответов на вопрос «Откуда Вы узнаете о деятельности общественных советов?», %

Вариант ответа	Доля
Личное обращение в общественные советы по интересующим вопросам	8%
Участие в мероприятиях, проводимых под эгидой общественных советов	14,7%
Общение с отдельными членами общественных советов	12,9%
Информация от родственников и/или друзей	24,8%
Информация от соседей	19,6%
Телевидение	36,8%
Газеты	16,3%
Интернет-издания	28,1%
Социальные сети	30,8%
Являюсь членом общественного совета	0,7%
По работе сталкивался, узнал от коллег	1,8%
Узнал в ходе опроса	0,4%
При сходе села приезжали представители	0,2%
Затрудняюсь ответить	5,6%

При этом, 58,3% респондентов хотели бы получать больше информации о деятельности ОС своего региона. Довольно высокая доля населения заинтересована в работе института, что говорит о положительной оценке и наличии ожиданий от ОС, с одной стороны, и нехватке информации на текущий момент, с другой.

Вариант ответа	Доля
Да	58,3%
Нет	41,7%

Рисунок 30 – Распределение ответов на вопрос «Хотели бы Вы получать больше информации о деятельности общественных советов в Вашем регионе/городе?», %

Общественным советам необходимо обратить внимание на медиакомпонент своей работы. Среди вариантов ответа на вопрос о мерах улучшения деятельности ОС респонденты чаще отмечался запрос на «Повышение уровня информирования населения о деятельности ОС» (42,3%).

Таблица 14. Распределение ответов на вопрос «Что, на Ваш взгляд, необходимо предпринять для улучшения деятельности общественных советов всех уровней?», %

Вариант ответа	Доля
Совершенствование законодательства, регулирующего деятельность	31,3%
Придание рекомендациям и предложениям общественных советов обязательный характер	24,4%
Участие руководителей местных исполнительных органов на заседаниях	25,9%
Повышение уровня информирования населения о деятельности ОС	42,3%
Проведение под эгидой общественных советов на регулярной основе	21,3%
Создание сайтов общественных советов с постоянным обновлением	24,2%
Введение практики приемов членами ОС заинтересованных лиц	19,4%
Проведение ежегодного республиканского совещания Президента РК	16,4%
Другое	1,8%
Затрудняюсь ответить	18,5%

Необходимость повышения уровня освещения деятельности ОС отражено в ежегодных комплексных докладах о работе ОС. К примеру, в 2017 году в Комплексном докладе выделены⁵³ следующие слабые стороны медиа-сопровождения деятельности региональных общественных советов:

53 «Общественные советы в Казахстане: основные тенденции развития»/КИСИ, Астана, 2017 с.65-68

- информационная раздробленность (*«приводит к неэффективному информационному сопровождению деятельности общественных советов, затрудняет поиск информации о них»*);
- отсутствие обратной связи;
- неполная информация о деятельности ОС (*«существенно осложняет контроль над деятельностью ОС как со стороны общества, так и со стороны государства»*);
- неидентичность информации на казахском и русском языках, низкий уровень использования возможностей социальных сетей.

Касательно информационного сопровождения на республиканском уровне выделены⁵⁴ следующие тенденции:

- информация размещена на интернет-ресурсе соответствующего министерства в спецрубрике «Общественные советы» (*«данная практика приводит к зависимости общественных советов от IT-структур госорганов и может затруднить наполняемость рубрики»*);
- отсутствие обратной связи (*«только 3 министерства – финансов, внутренних дел, энергетики – имеют различные каналы обратной связи»*);
- недостаточно полная информация о деятельности ОС, неиспользование возможностей соцсетей.

В 2018 году в рамках Комплексного доклада указано, что *«экспертами отмечается отсутствие планомерного медийного сопровождения. Ограничен доступ и средств массовой информации – приглашение СМИ находится сугубо в ведении пресс-службы ведомства, что приводит к ограничению списка приглашенных»*⁵⁵. Вместе с тем, в контексте рекомендаций ОЭСР о том, что у Общественных советов должны быть свои автономные каналы связи с общественностью, в Докладе-2018 было отмечено, что предложение *«данное замечание на сегодня практически устранено. По информации местных исполнительных органов, 128 советов имеют страницы в социальных сетях, 4 совета (г.Алматы, Карагандинской и Атырауской, Жамбылской областей) имеют собственные сайты. В целом, о деятельности советов опубликовано более 2 тыс. материалов в СМИ, более 2 тыс. – в социальных сетях, более 1 тыс. материалов на сайтах государственных органов. В рамках грантового проекта создан единый информационный ресурс – сайт kazkenes.kz, позволяющий знакомиться с деятельностью всех Общественных советов страны и изучать их опыт»*.

В Комплексном докладе о деятельности Общественных советов в 2019 году выделен⁵⁶ ряд ресурсов, где системно размещается информация о деятельности общественных советов. Это, в частности: портал «Открытое правительство», официальные интернет-ресурсы госорганов, акиматов и маслихатов, сайты ОС и соцсети.

Вместе с тем, по итогам анализа был сделан вывод о том, что деятельность общественных советов освещается недостаточно, что, в свою очередь, не позволяет гражданам понять специфику деятельности ОС, по каким вопросам обращаться в ОС, процедуры решения вопросов ОС. Также отмечается, что как на региональном, так и на центральном уровнях не налажена обратная связь.

54 «Общественные советы в Казахстане: основные тенденции развития»/КИСИ, Астана, 2017 с.68-70

55 «Комплексный доклад о деятельности общественных советов в Республике Казахстан за 2018 год»/Астана, 2018, с.16

56 «Комплексный доклад о деятельности общественных советов в Республике Казахстан за 2018 год»/Астана, 2018, с.20

В Комплексном докладе 2020 года проведен контент-анализ деятельности общественных советов посредством освещения в республиканских и региональных СМИ, а также социальных сетях.

Неудовлетворенность медиа-освещением работы общественных советов, как правило, объясняется следующими причинами: низкая посещаемость сайтов, слабый инструментарий (сайты, страниц в социальных сетях), отсутствие системной и постоянной работы в новых медиа, слабая представленность в печатных СМИ.

Вместе с тем отмечается, что медиаактивность того или иного общественного совета зависит от того, насколько активен его состав (отчасти его председатель). К примеру, наиболее активны в социальных сетях и СМИ М.Шибутов (ОС г.Алматы), С.Гуляев (ОС Павлодарской области), Г.Курбанбаева (ОС Карагандинской области), Р.Акжаркенова (ОС Алматинской области), А.Нуркеева (ОС г.Нур-Султан), С.Чернышов (ОС ВКО), М. Башимов (ОС АПК РК).

С одной стороны, не все члены ОС проявляют высокий уровень коммуникативных навыков при общении с журналистами либо в социальных сетях. С другой стороны, отмечается незаинтересованность самих СМИ в освещении работы ОС, что во многом обусловлено спецификой работы институтов, так как рутинная повестка не востребована для медиаконтента.

Закон РК от 2 ноября 2015 года № 383-V «Об общественных советах» обеспечивает деятельность общественных советов на основе принципа ее публичности. Статья 14 упомянутого закона «Публичность работы Общественного совета» - «Общественный совет информирует население о:

- 1) результатах его взаимодействия с гражданским обществом и государственными органами, а также субъектами квазигосударственного сектора;
- 2) составе Общественного совета;
- 3) повестке дня заседаний;
- 4) принятых решениях;
- 5) других вопросах, имеющих общественную значимость».

Данный пункт утверждает об обязательном информационном сопровождении общественных советов по результатам его взаимодействия с гражданским обществом и государственными органами; составе Общественного совета, ротации его членов; повестке дня заседаний; принятых решениях и других вопросах, имеющих общественную значимость.

При этом, по результатам глубинных интервью члены общественных советов находят уровень информационной работы недостаточным либо их не устраивает формат передачи сведений:

«Достаточно плохо на самом деле сопровождается. Хотя у нас куча интересных вещей» (член ОС)

«Не совсем хорошо освещается, не совсем интересно освещается. ... там очень много материала» (член ОС)

«Практически не освещается. Оно на нуле» (член ОС)

Респонденты считают, что члены ОС должны чаще отражать принятые решения и работать над уровнем открытости перед обществом.

«Мне кажется, можно больше. Они все ровно много чего делают. А нужно, чтобы членов ОС видели, как личность, как человека с его качествами. Эти люди должны давать интервью, беседовать, почему они там, что они хотят, для чего они сюда пришли. Чтобы люди они знали, кто этот человек, что он там делает. У нас достаточно интересные члены ОС и нужно визуализировать членов ОС» (член ОС)

«Мы изучали профайл всех членов ОС в социальных сетях. Менее трети членов ОС отличаются публичностью, общественными публикациями, информационной открытостью. Поэтому я считаю, что в этой части мы недостаточно эффективно работаем» (член ОС)

Некоторые члены ОС считают, что для должного освещения деятельности ОС необходима оплачиваемая помощь специалистов в области smm.

«Эта работа должна отдельно финансироваться, она должна иметь хорошее маркетинговое основание, когда мы будем делать медиаплан. Для того чтобы ОС реально стал структурой узнаваемым и понимаемым» (член ОС)

«А вот это самый большой провал в нашей работе в ОС. Это очень сложно. Даже по нашему ОС могу сказать, у нас был сайт. За свой счёт мы его вели. Кто на него заходит, да особо никто не заходит. Все-таки нужно вести общественную работу освещения в соцсетях. Это: фейсбук, инстаграм. Это однозначно нужно делать. Должен быть человек, который будет отвечать именно за освещение работы ОС. Как должен быть секретарь, так и должен быть отдельный представитель СМИ» (член ОС)

Руководство по работе в социальных сетях и СМИ

Как уже отмечали респонденты, сайты и некоторые аккаунты ОС в социальных сетях имеют малочисленную аудиторию и практически не используются в репостах и ссылках. Одни ОС более представлены в социальных сетях, чем другие.

В данном случае есть необходимость настраивать коммуникации таким образом, чтобы аудитория и аккаунты «слышали» друг друга посредством понятного изложения текстовой подачи информации. И только в этом случае официальные аккаунты в социальных сетях могут стать эффективной площадкой по оперативному донесению государственных инициатив.

Ниже предлагается к рассмотрению зарубежные кейсы применения мануала по работе в социальных сетях, который позволяет улучшить работу в этом направлении.

В США разработан специальный документ под названием «The President's Task Force on 21st Century Implementation Guide» в котором закреплена важная роль соцсетей работы правоохранительных органов⁵⁷. Государственные органы выпускают различные руководства по использованию соцсетей как Коллегия адвокатов штата Вашингтон⁵⁸.

В Англии Государственная цифровая служба разработала⁵⁹ «руководство для социальных сетей» (GDS Social Media Playbook) для ведения госорганами аккаунтов в соцсетях в качестве дополнительных источников информации; Государственная служба коммуникаций «Правомерность в цифровых и социальных сетях» (Propriety in digital and social media)⁶⁰. Канцелярия Премьер-министра на официальном сайте разместила⁶¹ бюллетень информации для граждан мануала аккаунтов соцсетей канцелярии Twitter и Facebook.

В Канаде госорганы Британской Колумбии опубликовали руководство по использованию социальных сетей «Social media guidelines for BC public service employees»⁶² для стандартизации и актуального использования аккаунтов в соцсетях.

В Австралии Правительство Австралийской столичной территории (Government of the Australian Capital Territory/АСТ) разработала «Руководящие принципы политики правительства АСТ в социальных сетях»⁶³ в качестве руководства по использованию соцсетей для всех госорганов.

4.2 Стратегия проактивности членов общественных советов в соцсетях

На сегодняшний день социальные сети и политика стали неразделимы. Большая часть политического и общественного дискурса происходит в социальных сетях. Посты и комментарии представляют собой современный общественный форум. Способность социальных сетей сообщать новости в режиме реального времени изменила то, как мы воспринимаем информацию.

В то же время возможность напрямую общаться с гражданами неопределима для общественных деятелей и чиновников, стремящихся повлиять на общественное мнение.

Важно учесть, что нижеперечисленные рекомендации несут исключительно рекомендательный характер. Успех общественных советов в повышении узнаваемости, социального влияния и лояльности среди граждан зависит от нескольких аспектов. Как и любой бренд, очень важную роль играет внешнее представление и его имидж.

В зарубежных практиках зачастую общественные советы выбирают молодых и/или наиболее привлекательных представителей совета в качестве «амбассадора».

⁵⁷ <https://cops.usdoj.gov/RIC/Publications/cops-p341-pub.pdf>

⁵⁸ https://www.governor.wa.gov/sites/default/files/documents/DOT_SocialMediaPolicy_2014.pdf

⁵⁹ <https://www.gov.uk/guidance/social-media-playbook>

⁶⁰ <https://gcs.civilservice.gov.uk/guidance/professional-standards/propriety/propriety-in-digital-and-social-media/>

⁶¹ <https://www.gov.uk/government/organisations/prime-ministers-office-10-downing-street/about/social-media-use>

⁶² https://www2.gov.bc.ca/assets/gov/careers/about-the-bc-public-service/ethics/social_media_guidelines_for_personal_use.pdf

⁶³ <https://www.act.gov.au/social-media>

Учитывая, что главная составная часть пользователей соцсетей молодежь, и последние тренды указывают, что основной онлайн-площадкой является Тикток (количество пользователей, объем рекламы), использование данной соцсети рекомендуется приоритетной с одновременным ведением страницы в Фейсбуке.

Являясь своего рода альтернативой традиционным выпускам новостей, видео в социальных сетях дает возможность сообщать собственные новости и вести беседы с гражданами в режиме реального времени.

Социальное видео особенно эффективно для небольших местных политиков и общественных деятелей, которым необходимо решать вопросы, не освещенные в основных новостях СМИ.

Например, Александрия Окасио-Кортес, представитель общественной Палаты района Бронкс г. Нью-Йорк активно использовала Facebook Live на протяжении всей ситуации с COVID-19, чтобы информировать избирателей о пособиях по безработице и многом другом.

Рисунок 31 – профиль Александрии Окасио-Кортес

Пример Александрии показателен по нескольким причинам. Во-первых, она провела более 800 прямых эфиров в социальных сетях и групповых зум-звонков. Во-вторых, она отвечала на вопросы пользователей в режиме реального времени. В-третьих, географический охват ее пользователей был небольшим, в радиусе района Бронкса. Прямые эфиры наиболее эффективны на местном уровне при обсуждении локальных проблем и часто используются местными политиками или общественными организациями на местах.

Конечно, цель - увеличить число подписчиков и повысить узнаваемость общественного совета. Но политические аккаунты считаются наиболее «раздражающими» для широкой публики.

Многие зарубежные общественные советы используют социальные сети инновационными способами для охвата различных демографических групп, от репоста контента центрального правительства до создания собственного оригинального контента.

К примеру, Городской совет Ньюкасла использует Instagram, Facebook, Twitter и YouTube для предоставления обновлений и советов своим жителям. Некоторые советы, включая городской совет Ливерпуля, используют TikTok. В отдельно выпущенной статье совет Ливерпуля объясняет, почему они начали использовать TikTok и как это помогло им взаимодействовать с более молодой демографической группой. Они используют платформу для создания привлекательных видеороликов о городе.

Важно адаптировать контент к каждой платформе социальных сетей, чтобы лучше привлекать свою аудиторию. Например, публикация статьи о запланированной деятельности может быть отличной для поста в Фейсбук, но видео будет больше подходить для Instagram или TikTok.

В разрезе использования телеграм-каналов, которые приобрели популярность среди казахстанцев, рекомендуется обратиться к опыту авторского канала члена ОС г.Алматы М.Шибутова «Казахстан и все-все-все». За почти четыре года существования канала автором было размещено более 150 постов о деятельности ОС. В среднем каждый пост был просмотрен от 600 до 3000 человек. М.Шибутов ввел рубрику «Будни Комиссии № 2 Общественного Совета города Алматы» и размещает протоколы совещаний, полученные обращения, достигнутые результаты и ход рассмотрения актуальных проблем города.

Рисунок 32. Профиль авторского телеграм-канала Марата Шибутова.

Следует отметить, что в ходе глубинных интервью ряд членов местных ОС вне г.Алматы приводили в пример опыт М.Шибутова по популяризации деятельности института.

Члены ОС отмечали готовность и желание использовать социальные сети для коммуникации среди общественников.

«Я считаю, что неинтересно представлено в социальных сетях... Мне кажется, надо не стесняться социальных сетей» (член ОС)

Современная информационно-коммуникационная среда открывает новые возможности гражданского участия и гражданского контроля. Одной из закономерностей функционирования социальных сетей является «доминирование слабых связей»⁶⁴, которое заключается

64 Галич А.Э., Лушников Д.А. Технологии «цветных революций». М.: РИОР, 2010.

в распространении информации через малознакомых либо вовсе незнакомых людей. Автор этой теории М. Грановеттер пришел к выводу о том, что информация передается через слабые связи гораздо быстрее, чем через сильные, поскольку у людей со слабыми связями меньше общих контактов. Слабые связи напоминают мост, конца которого не видно, а значит, неизвестно, куда он может привести⁶⁵.

В случае распространения идеи, наполненной большой эмоциональной составляющей, социальные сети за короткий промежуток времени формируют большие массы сторонников, способных переходить к конкретным действиям.

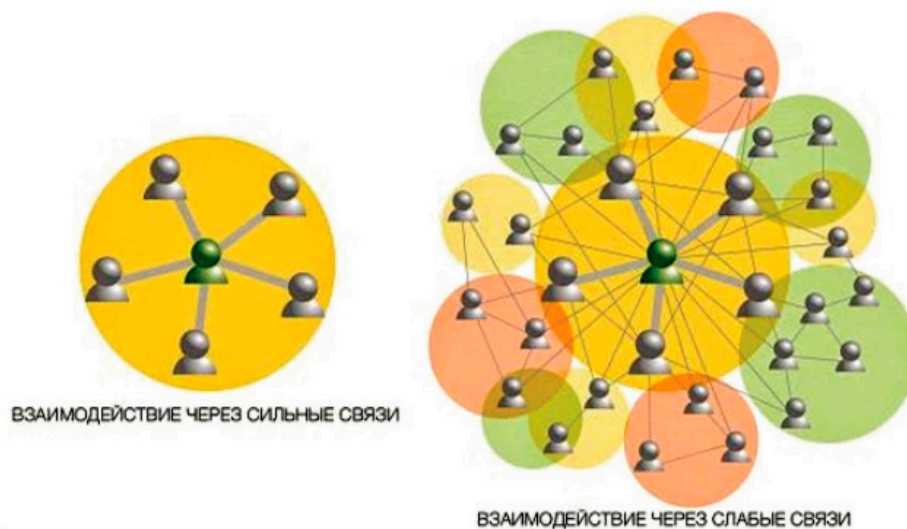

Рисунок 33 – Сила слабых связей.

За рубежом ОС активно экспериментируют с использованием социальных сетей в качестве инструментов как для обмена информацией, так и для взаимодействия с гражданами. Кампании социального маркетинга в области консультативно-совещательных органов, проводимые через основные СМИ, могут иметь прямое и положительное влияние.

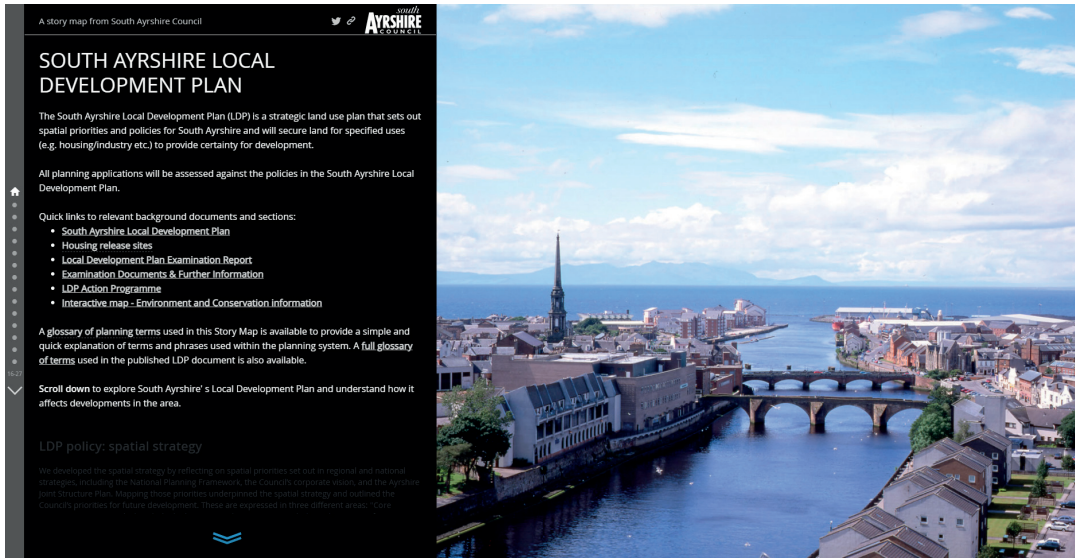
На продвижение общественных советов в информационном поле может позитивно влиять привлечение специалиста по связям с общественностью для координации и управления контентом в социальных сетях от имени совета, а также коллаборация с локальными СМИ.

КЕЙС. Эффективное вовлечение и информирование граждан

Крайне важно, чтобы местные общественные советы эффективно взаимодействовали со своими гражданами, информируя их об изменениях, предстоящих событиях и новых возможностях. Но проблемой становится вопрос привлечения и поддержания внимания своей внешней аудитории.

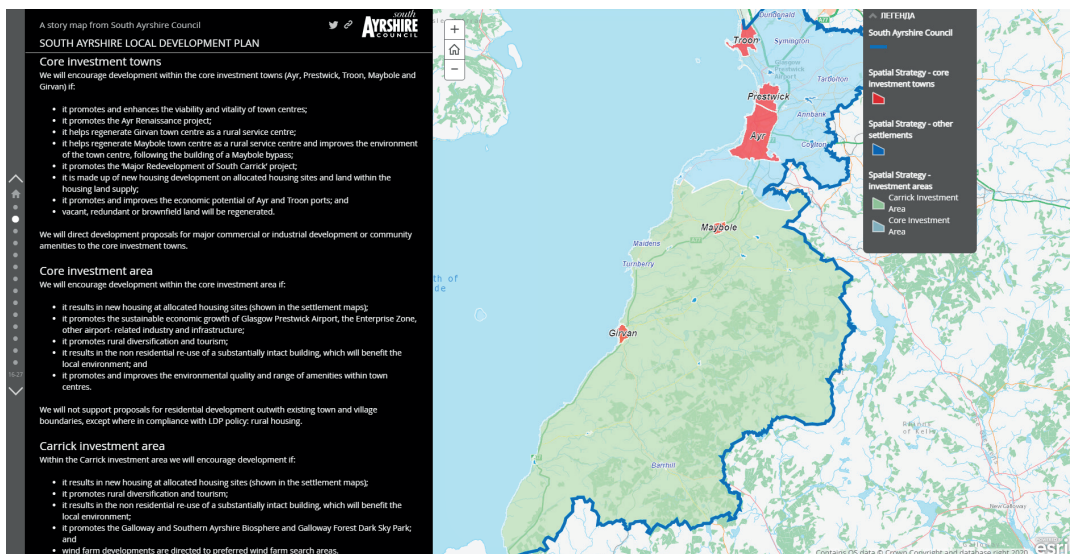
⁶⁵ Павлютенкова М.Ю. Роль и место социальных сетей в публичной политике. //Вестник РУДН, серия Политология, 2015, № 3. – С.71-81.

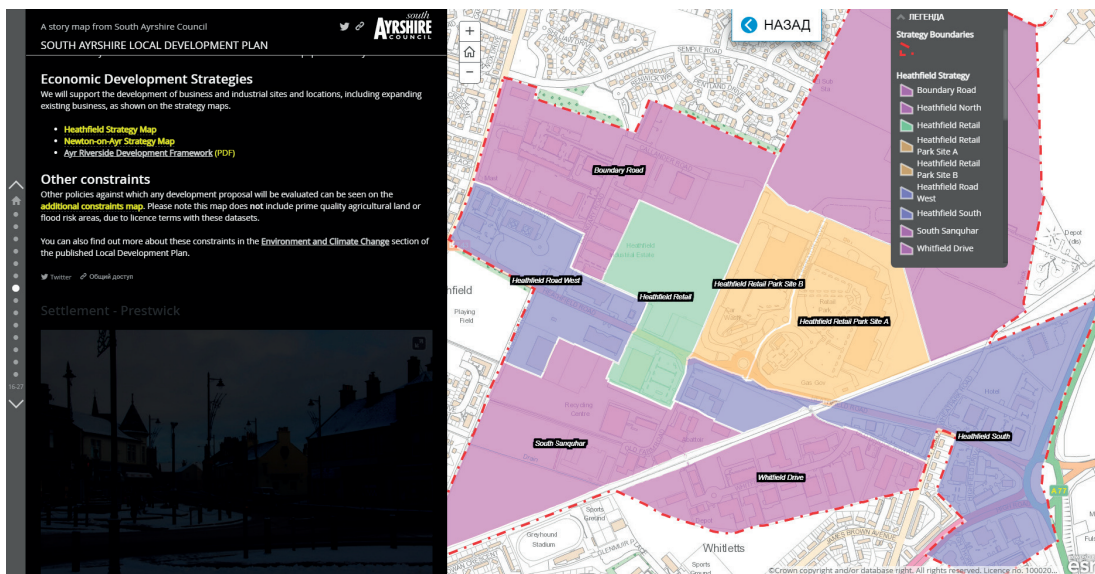
Совет Южного Эйршира хотел повысить осведомленность общественности о своем Плане местного развития - стратегическом политическом документе, в котором излагаются приоритеты совета в области землепользования. Этот потенциально изменяющий жизнь документ был загружен только 1 500 раз с веб-сайта совета в течение года, и с населением более 111 000 человек совет был полон решимости проинформировать как можно больше граждан.

Совет Южного Эйршира, выбрал метод использования географической информационной системы (ГИС) программы «Esri», с помощью специальных шаблоны «Esri Story Map».

Совет начал с создания карты-истории для своего Плана местного развития, которая сочетает в себе карты района с высококачественными изображениями и фактическими формулировками политики. Карта-история, доступная через веб-сайт, четко определяет, где будут разрешены новые коммерческие разработки, такие как розничные объекты, и упрощает политику в отношении ограничений на жилищное планирование.

В знак признания своего нового и привлекательного подхода к публикации Плана местного развития Совет Южного Эйршира был назван абсолютным победителем в Шотландской премии за качество в планировании 2016 года.

Мало того, что идея была успешной для этого конкретного проекта, ГИС-команда была завалена запросами на дополнительные карты-истории от других советов.

По сравнению с тем, как часто просматривались предыдущие планы местного развития, версия Story Map была просмотрено почти 4 500 раз всего за шесть месяцев. За первые пять недель к нему обращались больше раз, чем к плану за 12 месяцев.

Совет Южного Эйршира также подготовил карту-историю, на которой показаны пустующие земли и заброшенные участки. Ясность информации облегчает владельцам домов и коммерческим организациям распознавание возможностей развития, понимание политики совета и создание соответствующих приложений для планирования, которые с большей вероятностью получают разрешение на планирование.

Обогащенные качественными изображениями с помощью “Story Maps” помогают продвигать Южный Эйршир как место для посетителей и поддерживать местную туристическую индустрию. Совет создал карту-историю для открытого турнира по гольфу, преобразовав информацию из плотного 40-страничного документа по управлению трафиком в очень визуальный, интерактивный ресурс. Он уточнил, как добраться до места проведения, где припарковаться и как пользоваться общественным транспортом, и был просмотрен более 5000 раз всего за две недели.

Новые подходы с использованием социальных сетей, приложений и прямых эфиров не должны отодвигать применение традиционных СМИ. Одним из препятствий при трансляции со стороны телевизионных каналов или интернет-изданий заключается в том, что новости о деятельности ОС **не относятся к рейтинговым**, способным привлечь большое количество читателей или зрителей. Показательной в этом отношении является точка зрения о том, что «Цель ОС – это качественное и широкое освещение итогов проведенных заседаний **в СМИ**, а для представителей СМИ - это лишь грандиозные заголовки и никакого информационного повода, а темы, которые интересуют представителей массмедиа скандальные, разоблачающие и обличающие».

Авторами был проведен контент-анализ региональных СМИ, освещающих деятельность общественных советов на местном уровне.

4.3 Общественные советы в фокусе региональных СМИ

ТУРКЕСТАНСКАЯ ОБЛАСТЬ

Согласно опубликованным материалам, публичная деятельность общественных советов акцентирована по следующим направлениям: социально-экономическое развитие региона, объем инвестиций в региональную экономику.

Членами общественных советов на заседаниях поднималась резонансная тема по подаче воды в жилые дома, которая нашла общественный отклик на заседании ОС. Также поднимались вопросы насилия в отношении детей. Руководство региона данную ситуацию прокомментировало о необходимости принятия мер как общего гражданского долга, и необходимости наладить диалог с молодежью в целях предотвращения подобных ситуаций, дать им ценные и полезные советы.

Также актуальными на заседаниях являются проблемы жилищно-коммунального хозяйства, профилактика коррупции. Кроме того, в СМИ размещается информация о результатах проведенных выборов председателя, члена Президиума, секретаря областного Общественного совета.

В СМИ размещается информация о публичном слушании с возможностью наблюдения в формате онлайн в уведомительном порядке. Таким форматом неоднократно обсуждались вопросы по оценке воздействия на окружающую среду (ОВОС). Помимо этого, размещались материалы уведомительного типа по ситуации о качестве работы персонала, в отношении работников обслуживающих госорганов.

ЖАМБЫЛСКАЯ ОБЛАСТЬ

Согласно опубликованным материалам, публичная деятельность общественных советов акцентирована по следующим направлениям: общественная активность молодежи, социально-экономическое положение региона, вопросы земельных ресурсов, доступности воды в сельских районах, общественной безопасности, ЖКХ, социальной инфраструктуры.

Помимо этого, в СМИ размещается информация о проведении конкурса избрания членов в состав рабочих групп общественных советов, а также персональные интервью с председателями о запланированной работе и ее результатах.

Тематика материалов обсуждаемых проблем региона разноплановая. В одном из заседаний ОС касаются реализации индикатора развития области, принятым мерам в отношении сотрудников полиции, изучению коррупционных рисков в госорганах и подведомственных организациях. Во втором, касательно проведения тепломагистралей. В третьем, аренда пастбищ и земель лесного фонда.

ОС Жамбылской области отмечает и собственные организационные проблемы - недостаток координации работы между общественными советами, материально-техническим обеспечением на районном уровне.

Касательно прямых обращений жителей региона, общественными советами выслушаны запросы обеспечения занятостью жителей города Жанатаса, выплаты компенсаций, нарушения руководителей сферы здравоохранения, образования, качества жилищно-коммунального обслуживания.

Так, наиболее распространённой жалобой жителей является работа представителей водоснабжающей организации, выставляющей счета на оплату по своему усмотрению, без учета показаний измерительных приборов.

Согласно материалам о работе общественных советов, главной резонансной темой региона является предоставление находящихся в государственной собственности свободных земель в аренду местным и иностранным лицам. Помимо этого, поднимаются вопросы развития местной инфраструктуры - газификация, прокладка дорог дорожного полотна, организация транспортного сообщения и т. д.

СМИ размещается информация о публичном слушании с возможностью наблюдения в формате онлайн в уведомительном порядке. Материалы с таким форматом имеются в рамках оценки воздействия на окружающую среду в составе рабочего проекта «Реконструкция Таласской плотины и магистрального канала «Базарбай».

АКМОЛИНСКАЯ ОБЛАСТЬ

Согласно опубликованным материалам, публичная деятельность общественных советов акцентирована по следующим направлениям: социально-экономическое развитие региона, обсуждение нормативно-правовых актов, ЖКХ, качество предоставления государственных услуг, экологии.

Наиболее публикуемыми материалами является заслушивание ежеквартальной и ежегодной отчетности руководства региона по итогам социально-экономического развития.

Общественные слушания проводятся по многочисленным нормативно-правовым актам, касающиеся различных сфер: утверждение методики ежегодной оценки деятельности административных государственных служащих, утверждение положений госорганов, регламента государственных услуг, порядка проведения собраний, изменения ставок земельного налога, определения порядка и размера оказания жилищной помощи малообеспеченным семьям, об установлении Правил общего водопользования в области, реализации областного бюджета и т.д.

Упомянуется также участие членов общественных советов в выездных социальных мероприятиях, совещаниях, проводимых государственными органами.

Данными примерами являются - совещание Департамента юстиции области, по проблемным вопросам регистрации нормативных правовых актов; заседание сессии областного маслихата; участие в круглых столах в формате видео - совещаний с Министерством культуры и спорта; участие в политсовете партии «Нұр Отан».

Также, обсуждаемым предметом общественных советов по вопросам жилищно-коммунального хозяйства являлась проблема водоснабжения питьевой водой населения.

Особое упоминание общественных советов связано с рассмотрением проектов областного бюджета на годовой период. В ходе обсуждения важного финансового документа членами общественных советов задаются вопросы к администраторам бюджетных программ, в том числе касающиеся развития сферы здравоохранения, водоснабжения, сельского хозяйства, транспортной инфраструктуры.

Прямое взаимодействие с центральными государственными органами осуществляется на примере конференции «Общественные советы: проблемы и перспективы деятельности», при участии представителей Министерства информации и общественного развития РК.

Общественные слушания также проводятся в рамках реализации государственных направлений, на примере Послания Главы государства, где на повестке дня рассмотрены 6 проектов нормативных правовых актов.

Сфера экологии затрагивается общественными советами в обсуждении следующих проектов: «Об установлении водоохранной зоны и полосы на участках реки Кызылсай Целиноградского района и режима их хозяйственного использования»; «Об установлении водоохранной зоны и полосы на участок реки Шортанбай, расположенной на территории Атбасарского района»; «Об установлении водоохранной зоны и полосы на участок реки Шуга».

Одним из часто задаваемых вопросов на приеме граждан является вопрос выделения жилья. По данной проблеме, члены общественного совета отмечают недостаточную разъяснительную работу сотрудников «Жилстройсбербанка» о проводимых программах среди населения.

Наиболее резонансной темой обсуждения общественных советов стало разделение города Актобе на два административных района, где члены Общественного совета области высказали перспективы нового территориально-административного устройства мегаполиса.

АТЫРАУСКАЯ ОБЛАСТЬ

Согласно опубликованным материалам, публичная деятельность общественных советов акцентирована по следующим направлениям: социально-экономическое развитие региона, ЖКХ, качество предоставления государственных услуг, реализации государственных программ, социальная инфраструктура.

Наиболее резонансной темой обсуждения общественных советов стала тема строительства нового мусорного полигона и рекультивации старой свалки бытовых отходов.

Выездная деятельность общественных советов широко освещается СМИ. Одними из примеров служат следующие проведенные семинары: совместное участие членов общественных советов и НПО на тему «Независимое поколение Казахстана», семинар на тему: «Механизмы общественного контроля», семинар на тему: «Современные стратегии эффективного государственного управления: доступ к информации, подотчетность, прозрачность», семинар «Роль социальных коммуникаций в развитии общества».

Прямое взаимодействие с центральными государственными органами осуществляется на примере реализации республиканского проекта «Поддержка региональных общественных советов, как инструмента вовлечения населения в процессы принятия решений» совместно с НАО «Центр поддержки гражданских инициатив».

Актуальной темой обсуждения региона является тарифообразование на использование природного газа. В ходе обсуждения выяснилось, что для внутреннего рынка газ продается по цене ниже себестоимости и ежегодно национальный оператор несет многомиллиардные убытки от реализации газа внутри страны.

Помимо этого, постоянная тема обсуждения - строительство качественных дорог и их надлежащая эксплуатация; эффективная работа общественного транспорта; обеспечение безопасности пассажиров и пешеходов.

Стоит отметить, члены Общественного совета области неоднократно выдвигают идею о бесплатном проезде учащихся школ.

ЗАПАДНО – КАЗАХСТАНСКАЯ ОБЛАСТЬ

Согласно опубликованным материалам, публичная деятельность общественных советов акцентирована по следующим направлениям: социально-экономическое развитие региона, ЖКХ, качество предоставления государственных услуг, реализации государственных программ, социальная инфраструктура.

Важно отметить, что СМИ акцентируют внимание на критику общественными советами деятельность местных исполнительных органов. Так, на заседании по итогам реализации проекта «Повышение правовой грамотности населения ЗКО в сфере защиты прав потребителей» стихийная торговля мясом и рыбой может нанести непоправимый вред здоровью людей.

Члены общественного совета высказывают ряд замечаний о работе государственных структур, в частности центров обслуживания населения.

Регулярными темами рассматриваемые на Общественном совете области – вопросы о качестве оказания государственных услуг, обеспечения безопасного и движения транспорта, меры сокращения коррупционных рисков в сфере госзакупок.

Примечательным примером служит ситуация, когда Общественный совет Жангалинского района заблокировал решение акима о покупке автомобиля на сумму 11 миллионов тенге. Общественный совет высказал решение, что вместо покупки нового автомобиля для нужд аппарата акимата, необходимо купить автомобиль для школы и библиотеки.

МАНГИСТАУСКАЯ ОБЛАСТЬ

Согласно опубликованным материалам, публичная деятельность общественных советов акцентирована по следующим направлениям: социально-экономическое развитие региона, ЖКХ, качество предоставления государственных услуг, реализации государственных программ, социальная инфраструктура.

Следует отметить, общественные советы поднимали ситуацию приписки в системе лже-больных, отражение в системе лиц как посещавших врача, когда фактически таковыми они не являются, который понес широкий общественный резонанс.

Одним из реализованных проектов Общественного совета области является установление размеров и определения перечня отдельных категорий нуждающихся и проекты об установлении квоты рабочих мест для инвалидов.

Примером информирования СМИ о предстоящих заседаниях общественных слушаний служит оценка Государственного учреждения «Каракиянский районный отдел жилищно-коммунального хозяйства, пассажирского транспорта и автомобильных дорог».

Решения общественных советов осуществляются по следующим направлениям: социальному развитию и своевременного исполнения социальных обязательств, диверсификации экономики и развитию инфраструктуры, а также обеспечению общественной безопасности.

Члены общественных советов обращают внимание на необходимость подготовки молодых специалистов с учетом запросов компаний и отраслей региона, развития внутреннего туризма. Помимо этого, общественные советы участвуют в проведении разъяснительной работы среди населения. Так, совместно с представителями областного, городского и районного акиматов, депутаты маслихатов, обсуждаются обоснованность тарифов, предоставляемых коммунальными предприятиями.

КАРАГАНДИНСКАЯ ОБЛАСТЬ

Согласно опубликованным материалам, публичная деятельность общественных советов акцентирована по следующим направлениям: социально-экономическое развитие региона, ЖКХ, качество предоставления государственных услуг, реализации государственных программ, социальная инфраструктура.

Основным направлением работы общественных советов является заслушивание отчетов руководителей государственных органов о результатах работы и администраторов бюджетных программ. Примерами являются заслушивание отчетов руководителя отдела экономики и финансов; директора центра занятости о ходе выполнения программы «Дорожная карта занятости-2020»; руководителей отделов ЖКХ, жилищной инспекции об организации пассажирских перевозок; руководителей отдела образования о выполнении бюджетной программы «Дополнительное образование для детей» и др.

Также, общественные советы осуществляют мониторинг деятельности местных исполнительных органов: выполнения программы благоустройства и санитарной очистки города; качества проведения ремонта автомобильных дорог; контроля за ветеринарной безопасностью в городе; мониторинг цен на основные виды продуктов питания в торговых точках и на еженедельной сельскохозяйственной ярмарке.

СМИ размещают информацию о работе членов общественного совета, приема граждан по личным вопросам. Помимо этого, общественные советы выдают рекомендации государственным учреждениям и управлениям: ГУ «Отдел ЖКХ, ПТ, АД и жилищной инспекции», ГУ «Отдел земельных отношений», ГУ «Отдел образования г.Сатпаев».

Как показывают публикации СМИ, не все рекомендации Общественного совета принимаются к исполнению. Так, как сообщается местными исполнительными органами ряд данных рекомендаций по проведению ремонта дорог и дворов микрорайонов №1, 2, не были исполнены подрядными организациями.

Также осуществляют свою работу Комиссии Общественного совета: Комиссия по рассмотрению бюджета и экономическим реформам и Комиссия по рассмотрению социальных вопросов.

Критика общественными советами направлена на работу местных исполнительных органов по следующим примерам: состоянии полива насаждений; выполнении бюджетных программ в сфере ЖКХ, пассажирского транспорта и автомобильных дорог; архитектуре и строительстве, экологической ситуации и мер её улучшения; подготовки к осенне-зимнему сезону объектов теплоснабжения; реализации комплексного плана социально-экономического развития; питание в учреждениях школы; улучшение работы ЦОНа; контроль над реализацией бюджетных программ.

Основной акцент общественных советов направлен на обеспечение основных направлений социальной политики – занятость населения, назначение и выплата социальных пособий, оказание специальных социальных услуг, уменьшение уровня бедности.

КЫЗЫЛОРДИНСКАЯ ОБЛАСТЬ

Согласно опубликованным материалам, публичная деятельность общественных советов акцентирована по следующим направлениям: социально-экономическое развитие региона, ЖКХ, качество предоставления государственных услуг, реализации государственных программ, социальная инфраструктура.

Информация о деятельности общественных советов сфокусирована из заседаний общественных слушаний по проектам предварительной оценке воздействия на окружающую среду:

- эксплуатации месторождения Карабулак;
- реконструкция и расширение объекта ГКП;
- технологической схеме разработки месторождения Хаиркелды;
- эксплуатация подземных вод на участках скважин;
- строительство опережающих добывающих скважин;
- строительство компрессорной станции «Караозек»;
- обустройство новых эксплуатационных скважин;
- строительство установки по приготовлению аммиачной воды.

Резонансная тема обсуждения общественными советами - проблема полигона накопления твердых бытовых отходов в городе Кызылорда и ситуация с избыточным количеством учащихся. По мнению общественных советов строительство новых школ вблизи построенных жилых районов нуждается в скорейшем решении.

Помимо этого, общественные советы подвергают критике сферу оказания государственных услуг, соблюдении этических норм и принципов поведения государственными служащими.

В СМИ размещается материал об озабоченности общественными советами готовности организаций образования всех уровней к новому учебному году, в период распространения коронавируса COVID-19, обеспечение населенных пунктов области высокоскоростным интернетом и готовность малокомплектных школ в отдаленных населенных пунктах, работающих в штатном режиме, организация образовательной деятельности в соответствии с санитарно-эпидемиологическими требованиями.

КОСТАНАЙСКАЯ ОБЛАСТЬ

Резонансная тема обсуждения общественными советами - принятие норм потребления товарного газа, которые Общественный совет области отклонил не менее трех раз. По мнению членов общественного совета, проблема стоит в структуре газораспределительных компаний и их отношении к вопросам со стороны потребителей, касающихся поставки и учета потребленного газа.

Также, широкий резонанс имели общественные слушания по утверждению норм потребления товарного газа для тех, кто не имеет приборов учета. Общественный совет возвращался к этому вопросу трижды. И в результате действия АО «КазТрансГаз Аймак» были официально квалифицированы как злоупотребление доминирующим положением.

Деятельность общественных советов осуществляется с привлечением представителей НПО. Например, областной общественный совет заключил меморандум с ОФ «Гражданский альянс Костанайской области «ГрИн», в рамках которого представители общественности могут принимать участие в заседаниях совета, помогают осуществлять мониторинг различные опросы и анкетирования.

Взаимодействие общественных советов с центральными государственными органами происходит на примере участия представителей МИОР двухдневном учебно-методическом семинаре.

ПАВЛОДАРСКАЯ ОБЛАСТЬ

Основной фокус СМИ направлен на информацию об избрании и обновлении составов общественных советов.

Информация о поднятых общественными советами проблемах отображена касательно предпринимаемых мер исполнительными органами по обеспечению населения продовольствием, оттока молодежи из сел и безработицы.

Решение резонансных тем: обсуждаются вопросы по ситуации с аварийной эксплуатацией лифтов и связанными с ними несчастными случаями. Другим примером на заседании областного общественного совета отмечается вопросы зарегистрированных правонарушений на территории садоводств, или принятию в коммунальную собственность теплосети в районе Ледового двorca.

СЕВЕРО-КАЗАХСТАНСКАЯ ОБЛАСТЬ

Основной фокус СМИ направлен на информацию об избрании и обновлении составов общественных советов. Наиболее резонансной темой на заседании общественного совета явилось вопросы о содержании детей в детских садах.

В рамках ситуации по благоустройству города члены общественного совета подняли вопрос, связанный с вырубкой деревьев на улицах города.

Помимо этого, в СМИ поднимается и критика в сторону общественных советов. В частности, указывается об устранение параллелизма и наложения полномочий общественных советов и маслихатов.

Кроме того, до настоящего времени не установлен официальный канал материально-технического обеспечения деятельности советов.

АЛМАТИНСКАЯ ОБЛАСТЬ

Основной фокус СМИ направлен на информацию об избрании и обновлении составов общественных советов, отчетных выступлениях руководства региона с докладом об итогах социально-экономического развития перед членами Общественного совета области.

СМИ неоднократно подчеркивают, что решения местных представительных органов, не могут быть подписаны без ведома и обсуждения общественного совета.

Имеется информация о работе Общественного совета города Талдыкорган в рамках заседаний партии «Nur Otan».

На заседаниях общественные советы обсуждают вопросы благосостояния, инфраструктурного развития региона, промышленности, жилья, деловой активности бизнеса, привлечение инвестиций. Большое внимание ОС уделяет решению социальных вопросов. Примером является вопросы образовательных грантов студентам из малообеспеченных семей, помощь многодетным матерям.

Другой острой темой, волнующей общественность являются проблемы жилищно-коммунального характера. К ним относятся проблемы раздельного сбора и утилизации мусора, парковки, качество дорожного полотна, стихийная торговля.

Контроль за исполнением государственных программ можно увидеть на примере проекта Алматинского областного маслихата «О бюджете Алматинской области

на 2020–2022 годы, программ «Экономика простых вещей», «Дорожная карта бизнеса-2020», «Увеличение местного содержания».

Наиболее резонансной темой на заседании общественного совета явилось вопросы стихийных мусорных свалок в арыках.

ВОСТОЧНО-КАЗАХСТАНСКАЯ ОБЛАСТЬ

Основной фокус СМИ направлен на информацию об избрании и обновлении составов общественных советов, отчетных выступлениях руководства региона с докладом об итогах социально-экономического развития региона перед членами Общественного совета области.

На заседаниях общественные советы обсуждают вопросы здравоохранения, инфраструктурного развития региона, садоводческих товариществ, цены на продукты питания, льготного кредитования МСБ, состояния качества воздуха, вывоза ТБО.

Большое внимание ОС уделяет решению экологической тематике, тарифов на коммунальные услуги. Примером является ситуация с Банком низкообогащенного урана, который расположен на территории УМЗ.

Другой острой темой, волнующей общественность, являются проблемы жилищно-коммунального характера. К ним относятся проблемы раздельного сбора и утилизации мусора, парковки, качество дорожного полотна, стихийная торговля.

АКТЮБИНСКАЯ ОБЛАСТЬ

Основной фокус СМИ направлен на информацию об избрании, обновлении составов ОС, отчетных выступлений руководства региона с докладом об итогах социального положения населения перед членами ОС области. Также на заседаниях обсуждаются вопросы борьбы с туберкулезом, прозрачность квазигосударственного сектора, проблематика букмекерских контор и игорных заведений, дефицит образовательных учреждений и т.д. Большое внимание ОС области уделяет проблемам инженерной инфраструктуры – жилищного сектора, качество сетей электро- и водоснабжения, транспортной системе и реконструкция дорожного полотна. Примером является ситуация с Банком низкообогащенного урана, который расположен на территории УМЗ.

Также в СМИ отмечается критика Е.Тугжанова деятельности ОС, презентация плана развития региона и вопросы нехватки школ в регионе.

Таким образом, региональные СМИ и сайты ОС размещают отчетные данные о проведенных заседаниях. Только в трети областей и городов республиканского значения размещаются резонансные новости о деятельности институтов. Представители ОС отмечают, что СМИ интересуются их деятельностью только в случаях, когда нужна ответная реакция на события. То есть интересна лишь конкретная и краткая информация, а не то, как деятельность ОС приводит к определенным результатам. Необходимо отметить, что ОС зачастую испытывают трудности в подаче материала в той форме, в которой это могло бы заинтересовать СМИ.

Необходимо отметить, что лишь единичные советы (ОС г. Алматы, Нур-Султан, Карагандинской области, ВКО) имеют персональный сайт, страницы в соцсетях ведут меньшинство, медиа продвижение отсутствует.

РЕКОМЕНДАЦИИ

Для решения вышеописанных факторов общественным советам следует внести изменения в организационно-информационном подходе:

- выделение государственного гранта «Повышение потенциала средств массовой информации по освещению деятельности консультативно-коллегиальных органов посредством организации школы гражданской журналистики»
- организация образовательных программ сотрудников при поддержке МИОР РК и Фонда Нурсултана Назарбаева.
- реализация проекта МИОР РК с ОО «Казахстанский Медиа Альянс», который предусмотрел проведение ряда совместных мероприятий для эффективного взаимодействия в информационном продвижении особенностей реализации освещения деятельности ОС;
- разработка и распространение гайда по использованию социальных сетей ОС;
- введение рубрики на сайте ответов на FAQ пользователей в соцсетях в кратчайшие сроки;
- отслеживание и реагирование на комментарии, особенно на те, которые содержат сообщения о конкретных негативных фактах нарушений прав и свобод граждан, проявлениях коррупции и безразличиях должностных лиц органов публичной власти;
- использование стиля и языка небюрократического общения и практики спин-докторинга;
- сотрудничество с локальными каналами информации, в том числе в социальных сетях, и использование новых способов коммуникации с населением;
- геймификация или визуальная демонстрация прогресса от деятельности ОС с указанием перспектив или принятых мер по улучшению жизни граждан и местности;
- работа по улучшению имиджа и коммуникативных членов ОС, а также презентации усилий в аккаунтах в социальных сетях.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Анализ деятельности института общественных советов показывает, что созданные условия в правовом поле, определяющие правовой статус, порядок формирования и организации деятельности позволяет сделать работу максимально прозрачной и открытой для общества. Граждане Казахстана имеют возможность воспользоваться данной площадкой и обратиться за поддержкой, либо высказать свои возражения против принимаемых решений, как на местах, так и в центре.

Экспертные опросы текущего года и прошлых лет показывают, что определенные сдвиги в работе имеются. Большинство участников экспертного опроса имеют «стаж» работы в составе общественного совета и отмечают, что являются членами ОС с момента их создания. Следовательно, что они имеют возможность проследить динамику изменений в этом направлении и дать оценку того насколько эффективны принимаемые решения и сами общественные советы.

По мнению участников экспертного опроса за рассматриваемый период были рассмотрены гражданские инициативы, которые «услышаны» и приняты. Например, положительную динамику можно наблюдать в решении вопросов здравоохранения, участия в мирных митингах, выгула домашних животных, сезонного перевода часов и др. Так, за период с 2016 по 2021 гг. региональными общественными советами было рассмотрено свыше 5 тыс. обращений. Общественными советами на центральном уровне 1 тыс. обращений.

Общественные советы принимают участие в работе ряда комиссий, в том числе по правовым, социальным вопросам, а также в сфере образования, ЖКХ и др. Качественный и количественный анализ состава ОС показывают, что в некоторых регионах наблюдается гендерный дисбаланс. Так, в общественных советах доля женщин меньше 30%.

Опросы показали и то, что не все граждане знают, что в Казахстане работают общественные советы. Так, 28% жителей отметили, что впервые слышат о такой организации. Этот факт может свидетельствовать о том, что либо респонденты не интересуются тем, как можно выразить свою гражданскую позицию, либо о низкой информированности населения. Слабое информирование о деятельности ОС опосредованно влияет на незаинтересованность людей принимать участие в их работе. В то время, как сами члены ОС считают свою работу полезной, так как она позволяет устанавливать общественный контроль за распределением ресурсов и принимаемыми решениями. Наряду с этим отмечается и то, что много сложностей возникает и во взаимодействии с государственными органами, которые затягивают ответы на запросы.

В течение шести лет институт общественных советов зарекомендовал себя скорее, как эффективный формат при учете заинтересованности граждан в получении информации о их деятельности. Члены ОС отмечают, что получают как обращения непосредственно в ОС, так и к себе лично. Ряд ОС ведет значительную работу по решению проблем и информированию населения.

Тем не менее, не во всех регионах работа ОС налажена и необходимы коррективы.

В целом работа института общественных советов наглядно демонстрирует то, что отношение к нему неоднородное в каждом регионе. Кто-то воспринимает его как механизм для возможного сотрудничества между народом и властными структурами, кто-то считает декларативным. В тоже время постепенно среди тех, кто пришел в общественный совет, растет понимание, что действенность этой площадки зависит не от государственных органов, а от отдельно взятых людей, которые могут и берут на себя ответственность в отдельно взятых случаях. Соответственно необходимо время для дальнейшего роста и развития данного инструмента взаимодействия, который в итоге эффективно отразится на развитии страны, а все необходимые для этого рекомендации указаны в тексте доклада.

Понимание того, что люди сами могут принимать участие в важных управленческих решениях, назревает в казахстанском обществе и механизмы для этого созданы. Постепенное повышение политической культуры участия повышает ответственность населения и позволяет развиваться общественным процессам в положительном русле.

Концепция «Слышащего государства» может реализоваться через общественные советы на всех уровнях, опыт взаимодействия с местными и центральными государственными органами имеется, а правовая основа адаптирована под современные условия. Наряду с развитием других институтов общественные советы могут выступить в качестве эффективной площадки для реализации народных инициатив и выражения мнения людей, одновременно снижая уровень коррупции и способствуя справедливому распределению ресурсов через общественный контроль.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Закон Республики Казахстан Об общественных советах (с изменениями и дополнениями по состоянию на 01.07.2021 г.)
2. Общественные советы в Казахстане: основные тренды развития: Брошюра / Под ред. Шаукеновой З. К. – Астана: Казахстанский институт стратегических исследований при Президенте Республики Казахстан, 2017. – 156 с.
3. ОЭСР. Стамбульский план действий по борьбе с коррупцией. Второй раунд мониторинга. Отчет о мониторинге <https://www.oecd.org/countries/kazakhstan/48908356.pdf> (Дата обращения 09.09.2021г.)
4. При Центральной избирательной комиссии Республики Казахстан создан Общественный совет по рассмотрению информационных споров на внеочередных выборах депутатов Мажилиса Парламента и очередных выборах депутатов маслихатов Республики Казахстан <https://www.election.gov.kz/rus/news/releases/index.php?ID=1635> (Дата обращения 09.09.2021г.)
5. Коммуникативная политика в Республике Казахстан: современное состояние и перспективы развития: монография / Ж.К. Медеуов, Р.А. Кудайбергенов, К.Н. Каппаров и др. – Астана: Институт Евразийской интеграции, 2017. – 348 с.
6. Комплексный доклад о деятельности общественных советов в РК за 2018 год: Астана – 44 стр.
7. У общественных советов практически нет полномочий - политолог https://www.inform.kz/ru/u-obschestvennyh-sovetov-prakticheskii-net-polnomochiy-politolog_a3843802 (Дата обращения: 20.10.2021г.)
8. Комплексный доклад о деятельности общественных советов: Нур-Султан: НАО «Казахстанский институт общественного развития «Рухани жаңғыру», 2020. – 120 с.
9. Ценности казахстанского общества в социологическом измерении. Алматы: Издательство «ТОО «DELUXE Printery», 2020 - 143 с.
10. Общественный фонд «Центр прикладных исследований «Талап». Список не менее 15 рекомендаций по улучшению деятельности общественных советов // Телеграм канал «Kazkenes/ Общественные советы» <https://t.me/kazkenes>
11. <https://vlast.kz/obshestvo/27318-pat-barerov-dla-razvitia-obsestvennyh-sovetov-v-kazhstane.html>
12. В Индексе восприятия коррупции Казахстан поднялся на 19 позиций, набрав впервые 38 баллов. <http://tikazakhstan.org/v-indekse-vospriyatiya-korrupsii-kazahstan-podnyal-sya-na-19-pozitsij-nabrav-vpervye-38-ballovo/> (Дата обращения: 21.09.2021г.)
13. Борьба с коррупцией в странах Восточной Европы и Центральной Азии Реформы в сфере борьбы с коррупцией в странах Восточной Европы и Центральной Азии. Достижения и проблемы. 2016-2019 гг. <https://www.oecd.org/corruption/anti-bribery/OECD-Anti-Corruption-Reforms-Eastern-Europe-Central-Asia-2016-2019-RUS.pdf>
14. Борьба с коррупцией в странах Восточной Европы и Центральной Азии Антикоррупционные реформы в Казахстане. 4-й раунд мониторинга в рамках Стамбульского плана действий по борьбе с коррупцией. <https://www.oecd.org/corruption/acn/OECD-ACN-Kazakhstan-4thRound-Monitoring-Report-RUS.pdf>
15. Colin Knox & Saltanat Janenova (2018) Public councils in Kazakhstan: a case of emergent participative democracy?, Central Asian Survey, 37:2, 305-321, DOI: 10.1080/02634937.2017.1410467
16. <https://legalacts.egov.kz/npa/view?id=1936787>
17. Закон Республики Казахстан от 2 ноября 2015 года № 383-V ЗПК. <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1500000383>

18. Казахстану рекомендовано финансово поддерживать общественные советы // https://www.inform.kz/ru/kazahstanu-rekomendovano-finansovo-podderzhivat-obschestvennye-sovety_a3314889 (Дата обращения: 10.10.2021г.)
19. Концепция проекта Закона Республики Казахстан «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам деятельности общественных советов» // <https://legalacts.egov.kz/npa/view?id=1965420> (Дата обращения: 21.09.2021г.)
20. <https://www.oecd.org/eurasia/countries/OECD-Eurasia-Reforming-Kazakhstan-EN.pdf>
21. Комплексный доклад о деятельности общественных советов в Республике Казахстан / Под ред. Кайдаровой А.С. – Нур-Султан: НАО «Казахстанский институт общественного развития «Рухани жаңғыру», 2020. – С. 179
22. Алимova К. Общественный совет создадут при АО «ФНБ «Самрук-Казына»: подробности // «Inbusiness.kz», 4.08.2021 г. (<https://inbusiness.kz/ru/news/obshestvennyj-совет-soz-dadut-pri-ao-fnb-samruk-kazy-na-podrobnosti>).
23. Комплексный доклад о деятельности общественных советов: Нур-Султан: НАО «Казахстанский институт общественного развития «Рухани жаңғыру», 2020. – 120 с.
24. Герер В. А если без дублирования? // «Казах-Зерно», 6.12.2019 г. (<https://kazakh-zer-no.net/163528-a-esli-bez-dublirovaniya/>).
25. Аружан Саин: зачем нужны общественные советы, если людям приходится выживать // «Sputnik Казахстан», 8.02.2019 г. (<https://ru.sputnik.kz/radio/20190208/9220548/Aruzhan-Sain-obschestvennye-sovety-kritika.html>).
26. Мамашулы А. «Стали напоминать госорганы». Что дали обществу общественные советы? // «Радио Азаттык», 8.04.2021 г. (<https://rus.azattyq.org/a/31192611.html>).
27. Общественные советы Казахстана стали игрушкой в руках бюрократов // «StanRadar», 21.02.2019 г. (<https://stanradar.com/news/full/33125-obschestvennye-sovety-kazahstana-stali-igrushkoj-v-rukah-bjurokratov.html>).
28. Сейтказин А. Общественным советам не хватает независимости – эксперт // «Azattyq Rýhy», 27.11.2019 (<https://rus.azattyq-ruhy.kz/interview/2426-obshchestvennym-sovetam-ne-khvataet-nezavisimosti-ekspert>).
29. План работы на 2021 год (16.11.2020 г.) // Официальный сайт Министерства здравоохранения Республики Казахстан (<https://www.gov.kz/memleket/entities/dsm/documents/details/99342?lang=ru>)
30. План работы Общественного совета по вопросам образования и науки, защите прав детей на 2021 год (26.01.2021 г.) // Официальный сайт Министерства образования и науки Республики Казахстан (<https://www.gov.kz/memleket/entities/edu/documents/details/120547?lang=ru>)
31. План работы Общественного совета по вопросам социально-трудовой сферы на 2021 год (4.03.2021 г.) // Официальный сайт Министерства труда и социальной защиты населения Республики Казахстан (<https://www.gov.kz/memleket/entities/enbek/documents/details/141818?lang=ru>)
32. Отчет о работе Общественного совета г. Алматы за первое полугодие 2021 года // Официальный сайт Общественного совета города Алматы (<https://almatykenes.kz/ru/отчеты-о-работе-общественного-совета/отчет-о-работе-общественного-совета-г/>)
33. Обращение Общественного совета города Нур-Султана к жителям города с призывом обезопасить свое здоровье и пройти вакцинацию // «Вечерняя Астана», 14.08.2021 г. (<https://vechastana.kz/obrashhenie-obshhestvennogo-soveta-goroda-nur-sultana-k-zhitel-yam-goroda-s-prizyvom-obezopasit-svoe-zdorov-e-i-projti-vakcinaciyu/>)

34. 14 общественных советов при «Nur Otan» обеспечат мониторинг исполнения предвыборных программ партии // «Казинформ», 1.03.2021 г. (https://www.inform.kz/ru/14-obshchestvennyh-sovetov-pri-nur-otan-obespechat-monitoring-ispolneniya-predvybornyh-programm-partii_a3759012).
35. «Знающие проблемы на местах». Кто вошел в региональные общественные советы партии Nur Otan // «Kazakhstan Today», 19.04.2021 г. (https://www.kt.kz/rus/society/znyayuschie_problemy_na_mestah_kto_voshel_v_regionalnye_1377914527.html).
36. <http://www.uralskweek.kz/2016/02/22/v-zko-pri-formirovanii-obshhestvennykh-sovetov-predsedatelya-komissii-zapodozrili-v-podskazkax-golosuyushhim/>
37. Общественные советы: доступ граждан к принятию решений // <http://tikazakhstan.org/obshhestvennye-soveta-dostup-grazhdan-k-prinyatiyu-reshenij/>
38. Закон РК от 3 января 2021 года № 406-VI ЗРК «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам деятельности общественных советов» <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z2100000406#z17>
39. Приказ Министра информации и общественного развития РК от 26 февраля 2021 г. № 73 «Об утверждении Правил организации и проведения общественного контроля» <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2100022263>
40. Закон РК от 6 апреля 2016 года № 480-V ЗРК «О правовых актах» <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1600000480>
41. Постановление Правительства Республики Казахстан от 29 августа 2016 г. №486 «Об утверждении Правил проведения правового мониторинга» <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1600000486>
42. «Общественные советы в Казахстане: основные тенденции развития»/КИСИ, Астана, 2017 с.65-68
43. «Комплексный доклад о деятельности общественных советов в Республике Казахстан за 2018 год»/ Астана, 2018, с.20
44. <https://cops.usdoj.gov/RIC/Publications/cops-p341-pub.pdf>
45. https://www.governor.wa.gov/sites/default/files/documents/DOT_SocialMediaPolicy_2014.pdf
46. <https://www.gov.uk/guidance/social-media-playbook>
47. <https://gcs.civilservice.gov.uk/guidance/professional-standards/propriety/propriety-in-digital-and-social-media/>
48. <https://www.gov.uk/government/organisations/prime-ministers-office-10-downing-street/about/social-media-use>
49. https://www2.gov.bc.ca/assets/gov/careers/about-the-bc-public-service/ethics/social_media_guidelines_for_personal_use.pdf
50. <https://www.act.gov.au/social-media>
51. Гапич А.Э., Лушников Д.А. Технологии «цветных революций». М.: РИОР, 2010.
52. Павлютенкова М.Ю. Роль и место социальных сетей в публичной политике. //Вестник РУДН, серия Политология, 2015, № 3. – С.71-81.
53. <https://24.kz/ru/news/social/item/280310-22-tsyachi-npo-ofitsialno-zaregistrirvano-v-kazakhstane>

NJSC «Kazakhstan Institute of Public Development «Ruhani Zhangiru»

NATIONAL REPORT
ON THE ACTIVITIES OF PUBLIC COUNCILS
IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN – 2021

CONTENTS

DEFINITIONS AND ABBREVIATIONS	203
INTRODUCTION	204
SECTION 1. Development of public councils in 2016-2021	205
1.1. Prerequisites for the creation of public councils in Kazakhstan	205
1.2. Positive and negative trends in the development of public councils	210
1.3. Development of public councils in the context of the implementation of the OECD recommendations	222
RECOMMENDATIONS	226
SECTION 2. Analysis of qualitative and quantitative aspects of the activities of public councils	228
2.1. Public councils of the republican level: composition and scope of activity	229
2.2. Local-level public councils: composition and scope of activity	234
2.3. The main directions and results of the activities of public councils	238
2.3.1. The main directions and results of the activities of public councils of the republican level	238
2.3.2. The main directions and results of the activities of public councils at the local (regional) level	240
2.4. Citizens' appeal to public councils	241
2.5. Positive and negative aspects of the activities of public councils (in the assessments of citizens and members of the PC)	243
2.6. Participation of public councils in countering the COVID-19 coronavirus pandemic and eliminating its consequences	247
2.7. Expansion of the sphere of activity of public councils	248
RECOMMENDATIONS	252
SECTION 3. Legal basis of the activity of public councils	253
3.1. Analysis of changes in the regulatory framework of PC activities in 2016-2021.	253
3.1.1. Legislation on public councils (2016)	253
3.1.2. Legislation on PC (with amendments 2021)	259
3.2. Problem areas of the legal framework of the activities of public councils	263
3.3. Formation of legal foundations in the field of public control	265
RECOMMENDATIONS	272
SECTION 4. Coverage of the activities of public councils in the media	273
4.1 The request of the population to inform about the activities of the PC	273
4.2 The strategy of proactivity of members of public councils in social networks	278
4.3 Public councils in the focus of regional media	284
RECOMMENDATIONS	293
CONCLUSION	294
REFERENCE LIST	296

DEFINITIONS AND ABBREVIATIONS

COVID-19	"Corona Virus Disease" – "disease caused by coronavirus".
KPI	Key performance indicators
ACSA RK	Agency of the Republic of Kazakhstan for Civil Service Affairs
ARKCPD	Agency of the Republic of Kazakhstan for Competition Protection and Development
ACA	Anti-corruption Agency of the Republic of Kazakhstan
ASPR	Agency for Strategic Planning and Reforms of the Republic of Kazakhstan
FMA	Financial Monitoring Agency of the Republic of Kazakhstan
SPIID	State Program of Industrial and Innovative Development
HCS	Housing and communal services
KIPD	NJSC "Kazakhstan Institute of Public Development «Ruhani Zhangiru"
MIA	Ministry of Internal Affairs of the Republic of Kazakhstan
MOH	Ministry of Health of the Republic of Kazakhstan
MFA	Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Kazakhstan
MIID	Ministry of Industry and Infrastructural Development of the Republic of Kazakhstan
MISD	Ministry of Information and Social Development of the Republic of Kazakhstan
MCS	Ministry of Culture and Sports of the Republic of Kazakhstan
MNE	Ministry of National Economy of the Republic of Kazakhstan
MES	Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan
MA	Ministry of Agriculture of the Republic of Kazakhstan
MLSPP	Ministry of Labor and Social Protection of the Population of the Republic of Kazakhstan
MTI	Ministry of Trade and Integration of the Republic of Kazakhstan
MDDIAI	Ministry of Digital Development, Innovation and Aerospace Industry of Kazakhstan
ME	Ministry of Energy of the Republic of Kazakhstan
MES RK	Ministry for Emergency Situations of the Republic of Kazakhstan
MEGNR	Ministry of Ecology, Geology and Natural Resources of the Republic of Kazakhstan
MJ	Ministry of Justice of the Republic of Kazakhstan
RLA	Regulatory legal act
NGO	Non-governmental organizations
PC	Public Council
OECD	Organization for Economic Cooperation and Development
RK	Republic of Kazakhstan
Media	Mass media
SM	Solid minerals
HCM	Hydrocarbon materials
CGA	Central Government Agency

INTRODUCTION

The implementation of public control increases the efficiency and fairness of the distribution of public funds and resources, while ensuring openness and transparency of the activities of government bodies and other institutions.

Since the signing of the Law “On Public Councils” by the First President of the Republic of Kazakhstan – Elbasy N.A. Nazarbayev in 2015, public councils began to operate at all levels in Kazakhstan, activities of which are aimed at “implementing state policy on the formation of a state accountable to the population, ensuring broad participation of non-profit organizations, citizens in decision-making by state bodies at all levels.”

Articulation of the interests of the population remains one of the conditions for the functioning of the political system of any country. Citizens can express their position by making a request to state and public organizations, as well as in the media or by posting posts on social networks. At the same time, the function of coordinating the interests of various groups, i.e. aggregation and prioritization on important issues of distribution of benefits, began to be performed by public councils.

In January 2021, the Head of State K.K. Tokayev signed the Law of the Republic of Kazakhstan “On Amendments and Additions to some Legislative Acts of the Republic of Kazakhstan on the activities of public councils”, which significantly expanded the rights and obligations of public councils. As the main guideline, a course has been taken to introduce and develop the principle of a “Listening State”.

The implementation of this task is conditioned on the provision of public participation in the processes of public administration through existing institutionalized platforms, where issues of relevance to both society and government are discussed. In turn, an increase in the level of public participation is a positive variable of civic political culture.

This national report reflects the period of development of the Institute of Public Councils in the Republic of Kazakhstan from 2016 to 2021 with a description of the prerequisites for the creation, positive and negative trends in activity, including taking into account the recommendations of the OECD, and an analysis of the qualitative and quantitative composition of public councils. The methodological basis of the report includes a comprehensive study: a mass survey (*covering 1,200 respondents in regions and cities of republican significance*) and in-depth interviews with 20 representatives of public councils in the regions of Kazakhstan; analysis of regulatory documents, comparative analysis and SWOT analysis.

The report focuses on the study of regional and central public councils through qualitative and quantitative indicators, as well as the participation of public councils in counteracting the COVID-19 pandemic coronavirus infection.

In addition, changes of the normative-legal base of activity were analyzed, including in the part of public control, and problem areas of the legal basis of activity of public councils were touched upon.

One of the indicators of the effective work of public councils is the awareness of the population about the activities of public councils. The report contains the results of monitoring regional and republican Internet resources and evaluation of the coverage of the activities of public councils in the Media. At the same time, a rating of public councils for informing the population at the local and national levels on the degree of openness to dialogue has been developed.

The national report is aimed at reviewing existing approaches, identifying problem areas and developing recommendations for improving the institution of public councils as part of the progressive development of civil society in Kazakhstan, taking into account positive practices at the local and national levels.

“The National Report on the activities of public councils in the Republic of Kazakhstan - 2021” was prepared within the framework of the state task of the Ministry of Information and Social Development.

SECTION 1.

Development of public councils in 2016-2021

The section contains an analysis of the development of public councils in the period from 2016 to 2021 with a description of the prerequisites for the creation, positive and negative trends in the development process, as well as the improvement of the institution of public councils in the context of the implementation of the OECD recommendations.

1.1. Prerequisites for the creation of public councils in Kazakhstan

The goal of the process of reforming the political system of Kazakhstan is to **build** a legal, democratic and accountable state. The key link in achieving positive transformations in this regard is the **activation of public participation in the decision-making process of both state and local significance**. The practical application of various mechanisms of public participation increases the transparency of the decision-making process, the efficiency of the use of budget funds, the quality of public services, and also contributes to increasing public confidence in the decision-making process.

One of such mechanisms is **public councils (PC)**, acting as advisory and supervisory bodies under central and local executive bodies, as well as national companies of Kazakhstan.

The PC is a relatively new institution created to express the views of civil society on socially significant issues in the decision-making process¹. One of the factors in the creation of the PC in Kazakhstan was the request for qualitatively new forms and mechanisms of dialogue between society and the authorities.

Along with the traditional political representative institutions such as the Mazhilis and Maslikhats, the PC are intended to become an additional institution that transmits the interests of society to the government. The PC Institute has been tested and has proven itself positively in a number of foreign countries with different levels of democracy development (among them Malaysia, Singapore, USA, Finland and others²), and has every chance to become a significant part of the communication process between the state and society in Kazakhstan.

In Kazakhstan, the topic of public councils was developed in 2006 with the release of the Concept of Civil Society Development for 2006-2011. The strategic document outlined a vision for the creation of a PC at the central and regional levels to strengthen cooperation between government agencies and civil society institutions.

In 2007, the country began to create operating systems under the authorities. The PC of the central state bodies included representatives of the Parliament, the non-governmental sector, and the media. The Councils performed the functions of consultative

¹ The Law of the Republic of Kazakhstan on Public Councils (with amendments and additions as of 01.07.2021)

² Public councils in Kazakhstan: main development trends: Brochure / Ed. Shaukenova Z.K. - Astana: Kazakhstan Institute for Strategic Studies under the President of the Republic of Kazakhstan, 2017. - p. 15

and advisory bodies, whose tasks included involving the public in policy-making, as well as civil control over the activities of the authorities³. According to the approved provisions of the CSA on the PCs, the councils⁴ were headed by the heads of state bodies themselves, which often reduced the effectiveness of joint work, caused criticism of public figures and contributed to the transformation of the PCs into formal institutions.

Nevertheless, the creation of the PC was another step towards the openness of state bodies and an increase in the level of interaction between the public and government representatives. However, the PC institute needed further improvement and strengthening. In 2015, the First President of Kazakhstan - Elbasy N. Nazarbayev announced the need to strengthen public councils under state bodies and akimats in terms of monitoring and controlling the implementation of strategic plans and programs for the development of territories, budgets, reports, and the achievement of target indicators in the program article “A modern state for all: five institutional reforms”.

In the concretized document - “The National Plan “100 concrete steps” (2015), it is indicated that the PC of the country is given a new status. It was emphasized that the consolidation of the status and powers of the PC by a special law will increase the transparency of state decision-making. **Thus, a new stage of PC operation in Kazakhstan was launched, which by now demonstrates positive dynamics of efficiency.**

Objectives of public councils

- I representing the interests of civil society and taking into account the opinion of the public when discussing and making decisions at the national and local levels
- II development of interaction between central executive bodies and local government and self-government bodies, as well as quasi-public sector entities with civil society
- III organization of public control and ensuring transparency of the activities of central executive bodies and local government and self-government bodies, as well as quasi-public sector entities

Figure 1 - Objectives of public councils. Compiled based on the source⁵

According to a study by the Institute of Eurasian Integration in 2016, the president and central authorities enjoyed the highest level of trust among Kazakhstanis, while the level of trust in local authorities was several times lower⁶.

³ OECD. Istanbul Anti-Corruption Action Plan. The second round of monitoring. Monitoring Report <https://www.oecd.org/countries/kazakhstan/48908356.pdf> (Accessed 09.09.2021)

⁴ A Public Council has been established under the Central Election Commission of the Republic of Kazakhstan to consider information disputes at the early elections of deputies of the Mazhilis of the Parliament and the regular elections of deputies of the Maslikhats of the Republic of Kazakhstan <https://www.election.gov.kz/rus/news/releases/index.php?ID=1635> (Accessed 09.09.2021)

⁵ The Law of the Republic of Kazakhstan on Public Councils (with amendments and additions as of 01.07.2021)

⁶ A sociological study conducted by the IEI (coverage of 2000 respondents in 14 regions of Kazakhstan, 2 cities of republican significance). Communication policy in the Republic of Kazakhstan: current state and prospects of development: monograph / Dzh.K. Medeuov, R.A. Kudaibergenov, K.N. Kapparov et al. - Astana: Institute of Eurasian Integration, 2017. - p.348

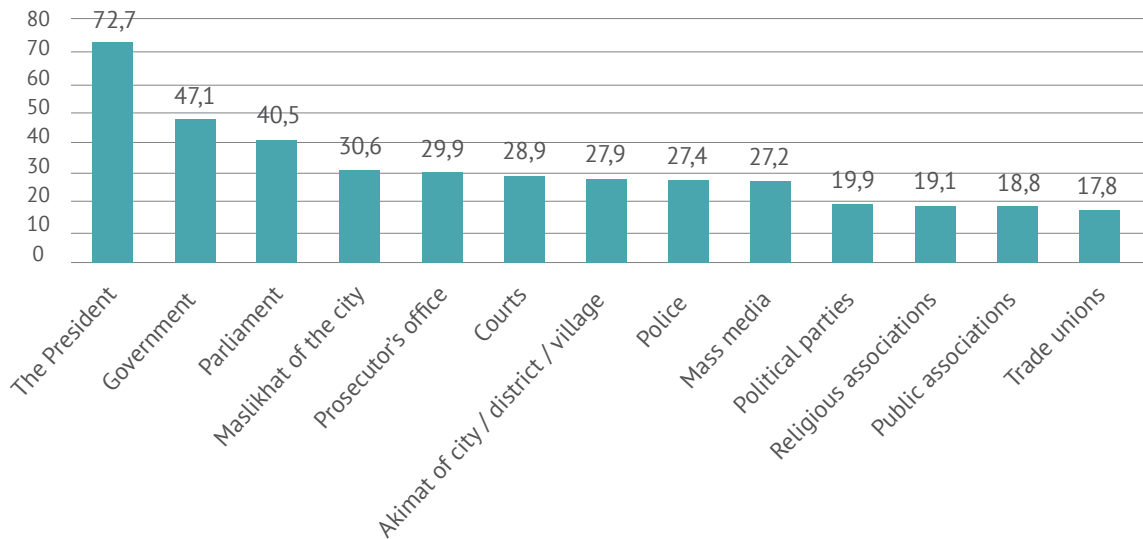

Figure 2 – The level of trust of Kazakhstanis. Source: Sociological research conducted by the Institute of Eurasian Integration, 2017 (sample of 2000 respondents)

It became obvious that the level of institutional trust of citizens needed to be strengthened and new channels of interaction in the “society-state” format. **New mechanisms were needed to convey citizens’ requests to the authorities and institutional control over the decisions taken.** In this regard, the formation of such an institution as public councils has become part of the reset of the communicative interaction between the state and society.

The PC were established on January 1, 2016 in accordance with the Law of the Republic of Kazakhstan dated November 2, 2015, No. 383-V “On Public Councils”. Since that time, PC in Kazakhstan began to be positioned as independent structures, the purpose of which is to achieve accountability of state organizations to civil society, the development of joint effective development strategies.

Figure 3 – Principles of activity of the public council

The decisions of the PC as advisory bodies are **advisory in nature**. However, **within one** month after the recommendations of the PC are sent to the relevant state authority, the PC shall receive a reasoned response signed by the first head or his designated substitute. If the issue concerns budget programs, development plans, government programs, as well as environmental protection issues, the response to the PC should be received within ten working days⁷. Nevertheless, according to the members of the PC, in real-world terms this paragraph of the Law is not observed. In particular, in in-depth interviews, the members of the PC emphasized that state bodies often delay the response. Moreover, they note that the PC recommendations are not being implemented

⁷ The Law of the Republic of Kazakhstan on Public Councils (with amendments and additions as of 01.07.2021)

effectively or are not being implemented at all. At the same time, the PC has no mechanisms for holding representatives of state bodies accountable for non-compliance with recommendations or their unfair execution. According to paragraph 9 of Article 1 of the Law of the Republic of Kazakhstan “On Public Councils”, the PCs are not responsible for the socio-economic development and the state of affairs in the relevant region, industry, sphere of activity. One of the channels for improving the effectiveness of recommendations is their further referral to higher government bodies, as well as to the Media.

A duplication of PC functions with local representative bodies - maslikhats is excluded. The main difference here is the functions that both bodies carry.

Maslikhat is a local representative, elective body elected by the population of a region, a city of republican significance and the capital or district, expressing the will of the population and in accordance with the legislation, determining the measures necessary for its implementation, and supervising their implementation. Public councils are consultative and advisory, supervisory bodies formed by ministries, bodies directly subordinate and accountable to the President of Kazakhstan, local government bodies, quasi-public sector entities on the issues of their competence, jointly with non-profit organizations, and citizens.

The PC are advisory and supervisory bodies whose functions include expressing the views of civil society at all levels of government on significant issues, developing interaction between them, as well as ensuring public control over the activities of government agencies and national companies.

Figure 4 – The role of Public Councils.

Councils are formed **at the republican** (ministries and bodies directly subordinate and accountable to the President of the Republic of Kazakhstan), local levels (the corresponding administrative-territorial unit) and since 2021 - at the level of the quasi-public sector. The functions of the councils of villages, settlements, rural districts, cities of regional significance are assigned to the assembly of the local community.

At each local PC, commissions are created that take into account all socially significant areas that require joint attention and decision-making on the part of civil society and the state. For example, the existing draft budgets of executive bodies before

submitting to the representative body should be reviewed by the PC, which issues its conclusion. If the PC has objections or recommendations, they should be considered.

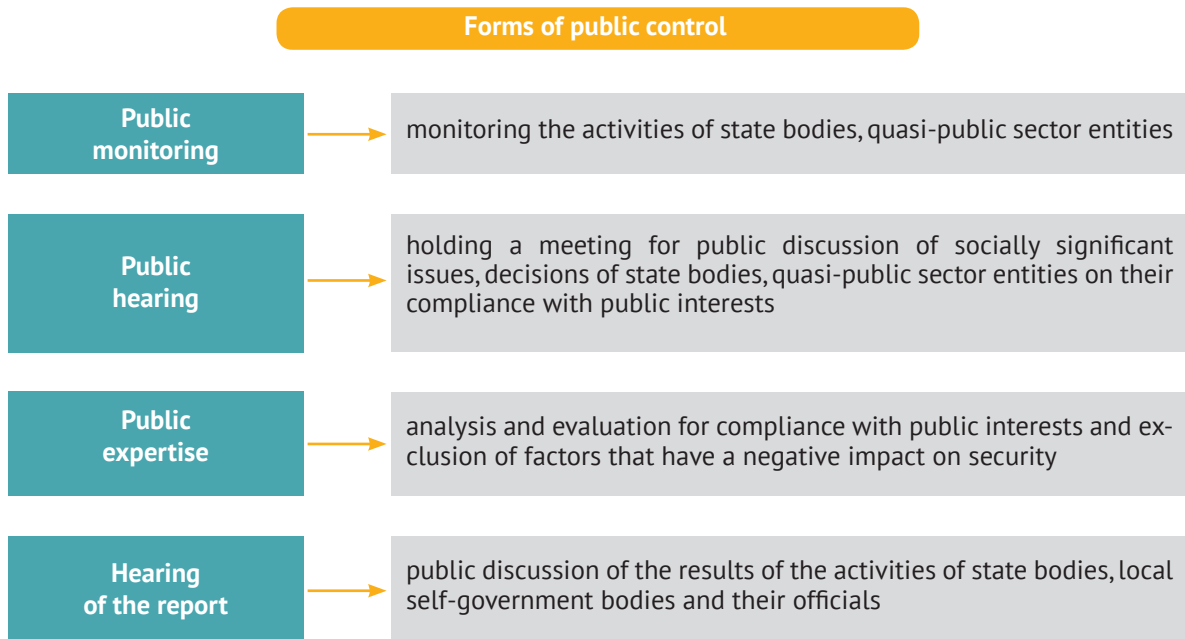

Figure 5 - Forms of public control of the PC

PCs are formed in two stages:

(1) a working group is being created, the structure of which should consist of 2/3 representatives of civil society and no more than 1/3 - state officials;

(2) further, the working group forms an PC from among representatives of state bodies, quasi-public sector entities and, on a competitive basis, from representatives of non-profit organizations and citizens .

As of September 1, 2021, there are 249 public councils in the country (33 of them at the republican level and in the quasi-public sector, 216 at the local level). After full formation, the total number of PCs in the republic will be 250.

Figure 6 - Background data on public councils for 2021

Thus, the emergence and subsequent strengthening of the PC institution in Kazakhstan was caused by a request for new channels of communication between society and the authorities, bringing problems to decision makers and their prompt resolution. Strengthening

the PC institution is an integral part of the implementation of the concept of a “Listening State”, the purpose of which is to involve the population in the decision-making process and build a democratic, legal and accountable state.

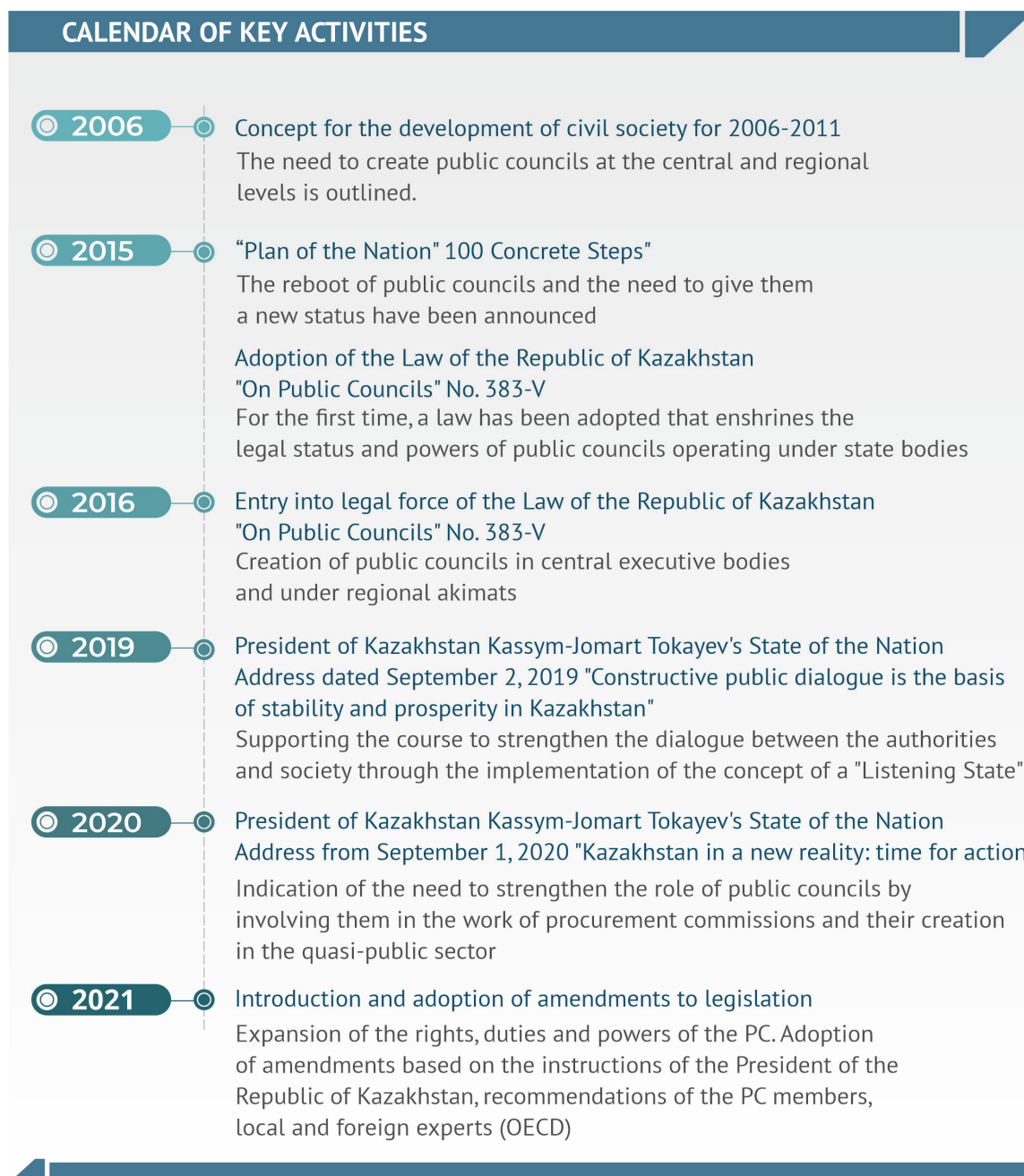

Figure 7 – Calendar of key events in the history of PC

1.2. Positive and negative trends in the development of public councils

The process of PC institutionalization is accompanied by both positive shifts and inevitable “growth difficulties”. In the expert environment, two dominant approaches to the difficulties faced by the PC can be distinguished:

- **the first approach** explains the difficulties of institutionalization of the public sector by the low civic activity of Kazakhstan and the civil sector;

- **the second approach** proceeds from the fact that the PC is part of the design to create the effect of public legitimacy and is doomed to an imitation superstructure⁸.

Both approaches probably have grounds for existence, however, the results of the PC activity over 6 years of activity demonstrate a number of positive trends, expressed both in the actual results of work and in the level of perception of their effectiveness in society.

In the period from 2016 to 2021, 4 Integrated reports on the activities of the PC in Kazakhstan were published. The reports presented the analysis and recommendations of experts, on the basis of which further measures were taken to improve the mechanisms of the PC. The published reports serve as a basis for tracking the dynamics and trends of public perception and the results of the PC. A comparison of data from available sociological studies of previous years and the results of a mass survey and in-depth interviews in 2021 allowed us to identify trends in which there are both positive and negative components.

Increasing the efficiency of the PC in solving community problems, expanding the scope of the PC

According to the results of in-depth interviews conducted by KIPD “Ruhani Zhan-giru” in mid-2021, the majority of the interviewed PC members noted an increase in the performance of the PC since 2016. The PC receives appeals from citizens on an ongoing basis, most of which are solved at the PC level. Part of it is sent to state bodies. It can be seen from the table that the dominant share of requests goes to the PC at local executive bodies (686), while the number of requests to the PC at the CGA is insignificant (18).

A large number of requests to the PC is an indicator of the demand for this institute. The fact that more than 40% of applications receive satisfactory resolution is also positive.

Table 1. Information about the consideration of applications received by the PC, for 9 months of 2021 (data of the MISD of the RK)

	Number of received appeals	Number of sent appeals to the state agency	Number of independently reviewed PC	Number of satisfied appeals
To the public councils under the LEA	686	188	550	278
To the public councils under the CGA	18	12	5	9
Total	704	200	555	287

To the question “What specific notable results have been achieved in the work of the PC?”, numerous examples were received from the members of the PC concerning both short-term initiatives and long-term projects.

⁸ Integrated report on the activities of public councils in Kazakhstan for 2018: Astana - p. 44

Almaty PC has been conducting a project for the improvement of Karasu lake in one of the microdistricts of the city for 4 years. Almaty PC supported the initiative of local residents in 2017, after which the project was supported by the Akimat, gained stability and won several grants for public services and amenities. Karasu became the first PC collaboration experience in the city and in 2021 continues to remain under the control of Almaty PC.

Almost all the interviewed members of the republican and local PC note the effectiveness in solving most of the issues raised for 2020-2021, including payments to medical workers, construction of schools, sports grounds, provision of water to the population, construction of roads.

Nur-Sultan PC, for example, achieved a reduction in tariffs for the disposal of household waste, as well as benefits for vulnerable categories of citizens, in other regions, public activists were able to repair the buildings of the circus, theater, and other cultural institutions, etc.

According to the members of the PC, at the meetings, public figures raise issues that are not always a priority for local authorities, but are important for local residents. In-depth interviews have shown that the PCs consider issues from healthcare, participation in peaceful gatherings to walking pets, landscaping cemeteries, parking lots, seasonal clock shifting and others. The interviewed members of the PC also believe that the interaction of the PC with the population and point consultations contribute to a noticeable reduction in social tension of the population. At the same time, the members of the PC note that solving issues most often takes a long time.

A number of members of the PC of local significance note the results in the field of optimization of budget funds. After the intervention of the PC, the authorities are increasingly paying attention to the state of cultural facilities. In this regard, the effectiveness is demonstrated **by such a form of public control as conducting on-site public monitoring** and direct contact with citizens. This form allowed public figures to identify and raise real problems related to both housing and the condition of other infrastructure facilities.

The members of the PC of the central authorities also note positive changes in their fields. In particular, social activists raise and solve issues of tariff formation, providing Internet access to regions, especially villages, problems in the field of education and others. Such trends allow the members of the PC to note the positive dynamics in the development of the councils.

According to a 2017 sociological survey conducted by Kazakhstan Institute for Strategic Studies under the President of the Republic of Kazakhstan, about a third of the PC members positively assessed the work of public councils. In 2021, during in-depth surveys of PC members, the absolute majority of respondents stated the usefulness of the work carried out by the councils. According to a number of experts, the main benefit of the PC is the ability to monitor the work of local executive bodies, to convey problematic issues of the community to the authorities.

Some members in the regions noted a lack of activity and desire to work among PC members, which has an impact on overall efficiency. According to the results of a mass sociological survey of the population in 2021, only 29.5% of respondents note the effectiveness of the PC to one degree or another.

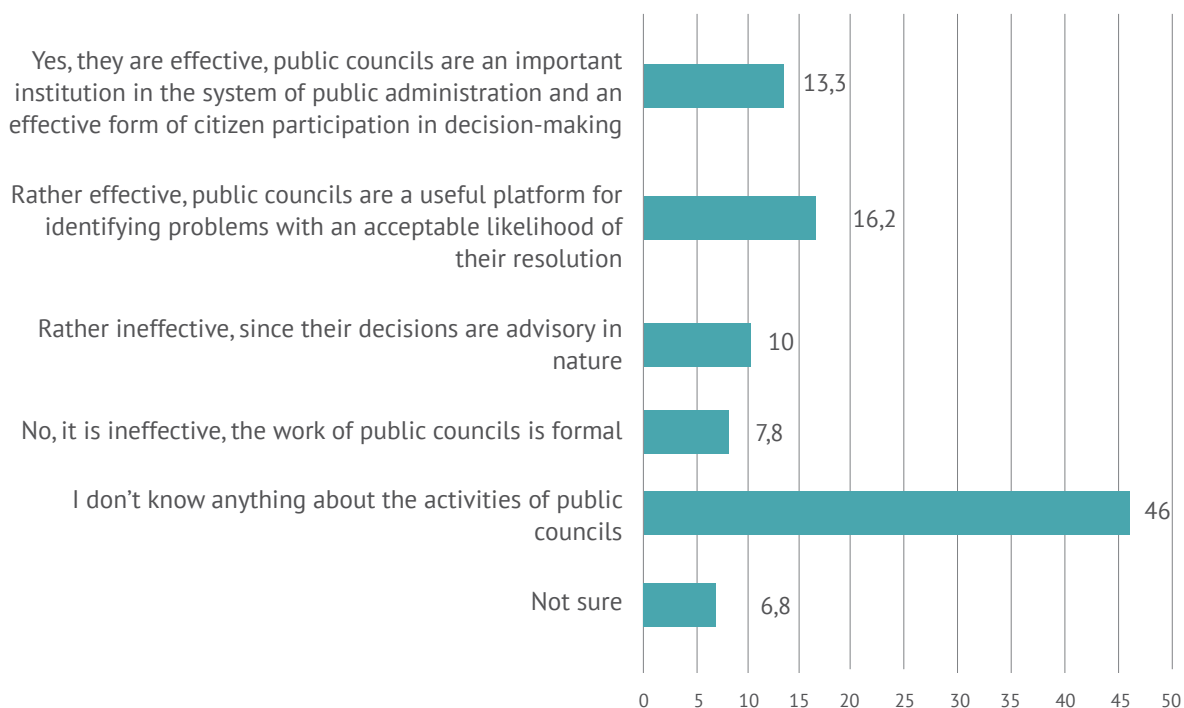

Figure 8 - Distribution of answers to the question “Do you consider the activities of public councils effective in general?“, %

The performance indicator in the context of regions also demonstrates extremely low awareness of the activities of the PC in Atyrau, Karaganda and Kostanay regions. While the best performance indicators, according to the respondents, are demonstrated by the PC of the West Kazakhstan, Zhambyl and Kyzylorda regions (the overall efficiency indicator is over 50%).

Table 2. Distribution of answers to the question “Do you consider the activities of public councils effective in general?“, % (by region)

Region	Yes, it is effective, public councils are an important institution in	Rather effective, public councils are a useful area	Rather, it is ineffective, since their decisions are advisory	No, it is not effective, the work of public councils is formal x	I don't know anything about the activities of public councils	Not sure
Akmola region	12%	14%	16%	10%	42%	6%
Aktobe region	3,5%	3,5%	12,3%	26,3%	43,9%	10,5%
Almaty region	10,3%	19,8%	10,3%	11,9%	46,8%	0,8%
Atyrau region	15,4%	2,6%	0%	2,6%	79,5%	0%
West Kazakhstan region	20,5%	43,2%	15,9%	6,8%	9,1%	4,5%
Zhambyl region	4,5%	30,3%	9,1%	10,6%	43,9%	1,5%

Karaganda region	2,1%	5,3%	3,2%	6,4%	81,9%	1,1%
Kostanay region	0%	12,7%	9,5%	1,6%	76,2%	0%
Kyzylorda region	50%	29,2%	14,6%	0%	4,2%	2,1%
Mangystau region	2,4%	7,3%	4,9%	12,2%	53,7%	19,5%
Turkestan region	38,2%	19,1%	13,6%	1,8%	17,3%	10%
North Kazakhstan region	5,1%	25,6%	15,4%	7,7%	41%	5,1%
Pavlodar region	11,5%	11,5%	1,9%	3,8%	61,5%	9,6%
East Kazakhstan region	9,5%	12,6%	8,4%	13,7%	47,4%	8,4%
Nur-Sultan city	20%	10,7%	5,3%	9,3%	50,7%	4%
Almaty city	5,8%	15,9%	12,3%	4,3%	54,3%	7,2%
Shymkent city	17,5%	17,5%	15,9%	4,8%	14,3%	30,2%

Table 2 demonstrates that the PC efficiency in the regions of Kazakhstan is developing asymmetrically. This is also confirmed in the results of in-depth interviews with PC members. Some PCs are active and require more features, other PCs do not use existing tools. From the interviews conducted and the availability of published reports, it can be concluded that a number of PCs did not hold a single meeting for the first half of 2021. At the same time, there are opposite examples in Kazakhstan – these are effective PC, whose experience should be taken into account as a model for development. In particular, Almaty PC demonstrates the best practice with well-coordinated work, openness, effective recommendations.

Almaty Public Council

- Holds regular meetings of various formats (meetings of the presidium, council, commissions; public hearings, monitoring, dialogue platforms and others);
- Conducts coverage through its own website, social networks, social media groups, local TV channels;
- Publishes the Plan of the PC forthcoming work;
- Reports on the activities of the PC are regularly published;
- Evaluates the activities of each member of the PC according to special criteria for the effectiveness of work and the performance of their duties

Figure 9 - Analysis of the activities of Almaty Public Council

One of the significant stages in the development of the PC was 2021 – this is the time of entry into force of the amendments made to the PC legislation, which resulted from the analysis of the first stage of the PC activity and numerous discussions. The updated Law “On Public Councils” traces the expansion of the powers and responsibilities of the PC:

- The PC received the right to hear reports from the heads of law enforcement agencies at the local level;

- it is envisaged to create a PC in the quasi-public sector, which forms the main part of the country's economy;

- the list of activities where PC members can participate has been expanded, for example, from 2021, PC participation in public procurement tender commissions (with the exception of purchases carried out using a special procedure) and in tender commissions (auction commissions) for procurement of the relevant quasi-public sector entity and other innovations is possible.

However, according to experts, along with the expansion of PC responsibilities there is a need to consider the possibility of expanding the powers of the PC to influence government agencies and national companies. This proposal from experts comes due to the fact that state bodies do not have any responsibility for the late provision of a response, the provision of an unmotivated response. In this regard, experts propose to endow the members of the PC with such tools as a personal reception by the head of a state body or a quasi-state company, as well as making suggestions and recommendations of the PC for consideration by the Ethics Council of the Agency of the Republic of Kazakhstan for Civil Service Affairs in the relevant regions, cities of republican significance, the capital⁹.

Also, a public opinion poll conducted by KIPD “Ruhani zhangiru” demonstrated that the TOP 3 recommendations for improving the activities of the PC should include:

(1) Increasing the level of informing the population about the activities of the PC (42.3%),

(2) Improvement of legislation regulating the activities of the PC (31.3%),

(3) Participation of LEA heads at the meetings of the PC with reports on their areas (25.9%).

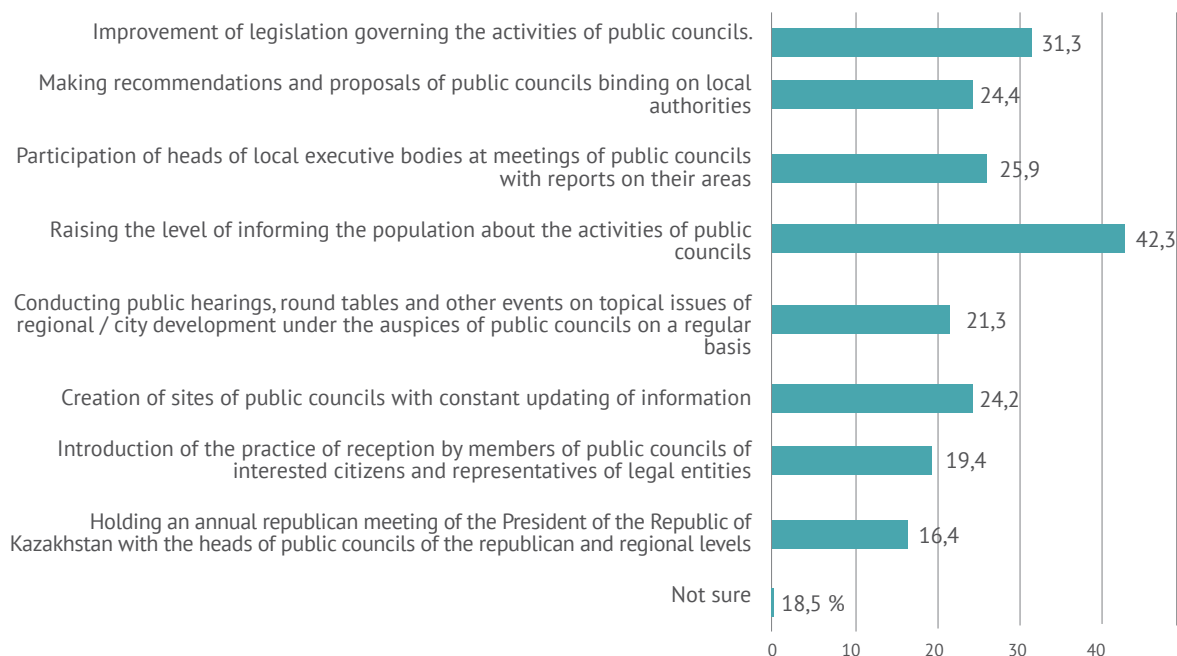

Figure 10 - Distribution of answers to the question “What, in your opinion, should be done to improve the activities of public councils at all levels?,” % (respondents could choose several answer options)

⁹ Public councils have practically no powers - political scientist https://www.inform.kz/ru/u-obschestvennyh-sovetov-prakticheski-net-polnomochiy-politolog_a3843802 (Accessed: 10/20/2021)

Awareness of citizens about the PC

A comparison of the sociological measurements of 2020 and 2021 allows us to trace the gradual changes in the level of public awareness about the activities of the PC. If in 2020 only 20.3% of respondents were familiar with the work of public councils¹⁰, then according to 2021 the figure rose to 30.3%. Over the year, awareness has increased by 10%, but the proportion of those who are not familiar with the work of councils and those who hear about them for the first time is still high - almost 69%.

Table 3. Distribution of answers to the question “Are you familiar with the work of public councils?”, %

Answer option	2020	2021
Yes	20,3%	30,3%
No	40,2%	41,2%
This is the first time I hear about public councils	21,9%	27,8%
Not sure	17,7%	0,7%

In 2021, the highest proportion of those informed about the work of the PC among state officials, employees of the public sector. A comparison of indicators for one year is not enough to determine trends, but some positive dynamics can be traced. At the same time, it is obvious that the information campaign on the activities of the PC requires significant strengthening and revision of approaches.

Table 4 - Distribution of answers to the question “Are you familiar with the work of public councils?” (section by socio-professional status)

The field of employment	Yes	No/This is the first time I hear about public councils
State officials and employees of a budget organization	42%	58%
Individual work activity and freelancers	29%	71%
Own business with the involvement of employees and the private sector	28%	72%
The population not involved in economic activity (pensioners, students, housewives, unemployed)	26%	74%
Employed in a personal subsidiary farm, a family enterprise	25%	75%

¹⁰ Integrated report on the activities of public councils: Nur-Sultan: NJSC “Kazakhstan Institute of Public Development «Ruhani Zhangiru», 2020. - p.120

It is noteworthy that some of the PC remain rather closed structures. The highest level of awareness in the region context is observed in the West Kazakhstan, Kyzylorda and Turkestan regions. Low awareness is fixed in: Atyrau, Karaganda, Kostanay, Mangystau regions and Nur-Sultan (regions where the rate of awareness does not exceed 70%).

Table 5. Distribution of answers to the question “Have you heard that public councils work in the country?,” %

Region	Yes	No	This is the first time I hear about public councils	Not sure
Akmola region	34%	46%	18%	2%
Aktobe region	21,1%	36,8%	31,6%	10,5%
Almaty region	42,9%	32,5%	24,6%	0%
Atyrau region	23,1%	10,3%	64,1%	2,6%
West Kazakhstan region	77,3%	15,9%	6,8%	0%
Zhambyl region	39,4%	22,7%	37,9%	0%
Karaganda region	13,8%	47,9%	38,3%	0%
Kostanay region	19%	15,9%	65,1%	0%
Kyzylorda region	68,8%	16,7%	14,6%	0%
Mangystau region	14,6%	51,2%	34,1%	0%
Turkestan region	53,6%	37,3%	8,2%	0,9%
North Kazakhstan region	43,6%	38,5%	17,9%	0%
Pavlodar region	30,8%	13,5%	53,8%	1,9%
East Kazakhstan region	35,8%	23,2%	41,1%	0%
Nur-Sultan city	25,3%	41,3%	32,0%	1,3%
Almaty city	35,5%	21,7%	42,8%	0%
Shymkent city	41,3%	36,5%	22,2%	0%

In this regard, it is necessary to develop unified mechanisms in the work of the PC of the regions; to review the approaches of local executive bodies in working with the OS, in particular, it is required to introduce the level of interaction between akimats and the PC in assessing the effectiveness of the state agency and the national company; to organize the exchange of experience of the members of the PC and to develop a guide for information support of the PC activities.

A small number of respondents - about 28% - have information about the existence and work of the PC of ministries, agencies and quasi-governmental structures.

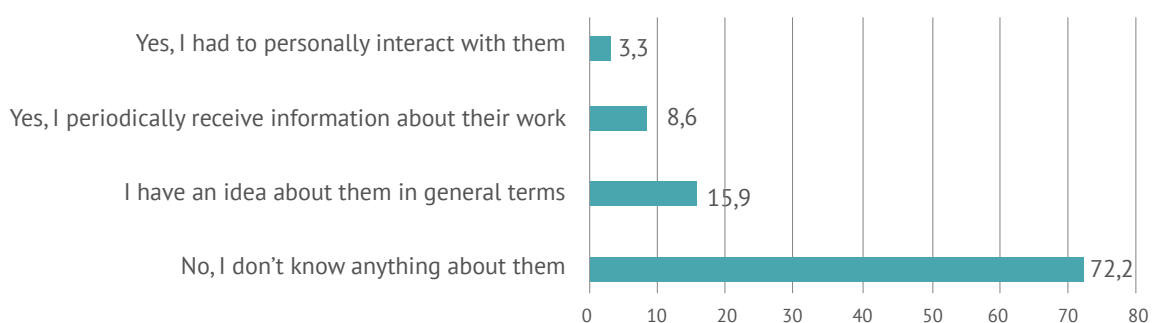

Figure 11 - Distribution of answers to the question "Are you aware of the activities of public councils of ministries, agencies and quasi-governmental structures?," %

The growth of the involvement of PC citizens

Public councils have a positive impact on the level of political culture of the population through participation in the composition or when addressing issues of interest. According to the mass survey, there is a positive trend in the indicator of public engagement. Readiness and desire to become a member of the public council is shown by 18.6% of respondents in 2021, which is 7 points higher than this indicator: in 2020, only 11.8% saw themselves as a public figure.

Table 6. Distribution of answers to the question "Would you like to become a member of the public council of your region/city?," %

Answer option	2020	2021
Yes	11,8	18,6
No	47,9	81,4
I don't know	28,9	There was no answer option
This is the first time I've heard	11,3	There was no answer option

The low involvement of Kazakhstanis in the activities of the PC is primarily due to the general low level of trust of Kazakhstanis in public organizations. Thus, according to the study "Values of Kazakhstan society in the sociological dimension",^{a11} low level of trust in civil institutions, such as public associations, political parties, trade unions and others, was recorded among the population, which can serve as one of the factors of low involvement in the activities of the PC.

¹¹ Values of Kazakh society in the sociological dimension. Almaty: DELUXE Printery LLP Publishing house, 2020 - p. 143

Table 7. Indicators of trust in organizations, %

Institute	Fraction,%
President of the country	87,5
Government	75,6
Religious associations	68,9
Parliament	64,6
Political parties	64,5
Local authorities (akimat, maslikhat)	60,4
Courts	56,8
Trade unions	55,1
Police	54,8
Kazakhstan non-governmental organizations	50,4
International non-governmental organizations	47,8

*Source: Excerpt from the study “Values of Kazakh society in the sociological dimension”, 2019
(sample of 1600 respondents)*

The analysis of a number of trends allows us to compile a table of SWOT analysis, which clearly demonstrates the strengths and weaknesses in the development of the PC and will allow us to revise approaches to improve the efficiency of the PC.

SWOT ANALYSIS OF THE ACTIVITIES OF PUBLIC COUNCILS IN KAZAKHSTAN

(Analysis of internal and external environmental factors:
weaknesses and strengths, opportunities and threats)

S

Strengths

- a mechanism for the participation of society in the decision-making process and the involvement of local communities in monitoring the activities of government agencies;
- the existence of a special PC law, which is the base and starting point for officials and stakeholders;
- intangible motivation of PC members;
- support for development at the political level;
- the presence of successful practices of PC efficiency in increasing the transparency of the decision-making process;
- opportunity for alternative independent research/expertise

Weaknesses

W

- weak awareness of the society about the activities of the PC and insufficient publicity of the PC;
- low level of support from society, as a consequence - weak interest in participation;
- weak use of available tools of influence by PC members;
- the effectiveness of the PC depends on the personal factor of the members and the chairman of the PC;
- insufficient level of transparency of PC formation;
- lack of control of the PC over the implementation of recommendations and the ability to track the impact on the decision-making process;
- high average age of PC members, weak youth representation;
- the presence of a high proportion of state officials, including former representatives of public figures loyal to the executive bodies;
- PC dependence on government agencies

2016
2021

INTERNAL ENVIRONMENT

EXTERNAL ENVIRONMENT

- increased transparency of decisions and, as a result, increased satisfaction of citizens and trust in state institutions;
- strengthening of civil society in the regions due to work experience in the PC;
- the potential of the PC for further entry into public service

- the closeness of the PC and the decline in public confidence;
- weakening of the effectiveness of the PC due to the restriction of the voice of civil society;
- lack of real influence on management decision-making and increasing the degree of formalization of the PC;
- ignoring the recommendations of the National Report by state bodies and the PC

O

Opportunities

Threats

T

Figure 12. SWOT analysis of the activities of public councils in Kazakhstan (Analysis of internal and external environmental factors: weaknesses and strengths, opportunities and threats)

SWOT analysis has demonstrated that there are a number of strengths and weaknesses in the PC activity. By itself, the creation of such a mechanism as the PC makes it possible to make the decision-making process of state bodies more open, and the public can express their opinion before a decision has already been made.

The support of the PC at the political level implies that the development is carried out within the framework of the concept of a “Listening State”, voiced by the President of Kazakhstan K.K. Tokayev, and in this regard will continue to develop together with the ongoing political reforms.

The possibility of alternative independent research by public councils also strengthens the position of councils in society. However, at the same time, there are also a number of weaknesses, the minimization of which will strengthen the institution of PC and, as a result, increase the confidence of citizens in the decision-making process.

To minimize threats, it is necessary to strengthen the powers of the PC to be able to influence government agencies and national companies. Otherwise, public activists will look for other ways to convey their proposals to the authorities. In addition, state bodies should eliminate pressure on the formation of the composition of working groups and the composition of the PC, open up opportunities for the most active members of the community to join. According to a number of experts, the existing selection process for PC members has the potential for improvement¹². In 2019, researchers from Center for Applied Research “Talap” proposed a single-level selection system for the PC without forming a working group through the e-government portal. It was proposed to make the selection process more public and transparent in order to exclude the possibility of influence of state bodies on the formation of the composition. The influence is expressed in the involvement of former state officials at various levels in the PC, mainly from among the retired or new employees of the relevant government agencies who are loyal to their leadership and do not show much activity by analogy with their colleagues from civil society institutions. For this purpose, the following can be used: tacit mechanisms for the preliminary selection of future PC members from among suitable people on the basis of a personal agreement; insufficient information to the general public about the holding of competitions for the selection of members of working groups on the formation of the PC and the selection of members of these PCs.

Also, in order to minimize the threats identified during the SWOT analysis, it is necessary to strengthen information support for the activities of councils, connect to the activities of opinion leaders, publish the results in groups popular among local communities on social networks, support information coverage through the state social order.

It should be borne in mind that the key principle of trust growth is the openness of the PC activity. Websites and pages should be informative with an established feedback mechanism. The results of activities and key events should be publicly available.

In order to involve the most active and competent members in the composition of the PC, it is necessary to provide incentive mechanisms in the form of access to public service or other benefits.

It is required to place in the public domain the plan of the upcoming work of the PC for the quarter. To conduct a qualitative examination, it is necessary to involve the educational and scientific potential of regional universities in the activities of public councils.

Considering that the activity and interest in the activity is decreasing, it is necessary to introduce KPIs for members of public councils. From interviews with members of in-

¹² Public Foundation “Center for Applied Research” Talap” A list of at least 15 recommendations for improving the activities of public councils // “Kazkenes/ Public Councils” Telegram channel <https://t.me/kazkenes>

dividual PC, it follows that employment within the framework of the main work activity does not allow members of the PC to devote the desired amount of time to social activities. Perhaps introducing an element of competition will increase the activity of members. In particular, the introduction of a permanent evaluation system is required, which would allow assessing the level of efficiency of the PC and their individual members based on the experience of Almaty PC. It should also encourage the members of the PC to be more active. Ensuring unhindered access to public institutions, facilitated admission to the civil service will improve the efficiency of the PC.

For wider involvement of the PC public, it is worth regularly holding public hearings, monitoring and discussing the results of the examination. It is also required to strengthen the potential of the PC and to rejuvenate the composition. It is relevant to hold platforms for the exchange of experience in the activities of public councils from the regions.

In general, both positive and negative trends can be traced in the development of PC institutions. Despite the complexity of institutionalizing the process, participants in in-depth interviews and experts come to the conclusion that the PC has significant potential for future development¹³. Further improvement of the work and consideration of the conducted research will strengthen confidence in the PC and will have a positive impact on the process of forming an accountable state.

1.3. Development of public councils in the context of the implementation of the OECD recommendations

In January 2015, the Government of Kazakhstan jointly with the OECD signed a *Memorandum of understanding on the implementation of the country program to support national reforms* in a number of policy areas of Kazakhstan. In this regard, the areas of interaction have been expanded, including the exchange of data and information to conduct a qualitative analysis of the state of the spheres of Kazakhstan's policy. Since the signing of the memorandum, the OECD has been regularly monitoring the development directions of Kazakhstan, including the development process of public councils. The evaluations in the framework of projects and programs "Additional review leading to a full review of public administration (functional review)" are indicative, and the most detailed recommendations are presented through the program of Istanbul Action Plan against Corruption.

OECD Recommendation

According to the results of Transparency International, Kazakhstan has risen by 19 positions in the Corruption Perception Index by 2020. Compared to 2016, the indicator improved by 9 positions¹⁴. Noting such changes, the OECD experts¹⁵ recommend that the Government of Kazakhstan further improve the mechanism of public sector accountability and increase the participation of the non-governmental sector in the decision-making process. The need to make the PC more independent and exclude state interference in the determi-

¹³ <https://vlast.kz/obsshestvo/27318-pat-barerov-dla-razvitia-obsestvennyh-sovetov-v-kazahstane.html>

¹⁴ In the Corruption Perception Index, Kazakhstan rose by 19 positions, gaining 38 points for the first time. <http://tikazakhstan.org/v-indekse-vospriyatiya-korruptsii-kazahstan-podnyalsya-na-19-pozitsij-nabrav-vpervye-38-ballov/> (Accessed: 09/21/2021)

¹⁵ Anti-corruption in Eastern Europe and Central Asia Reforms in the field of anti-corruption in Eastern Europe and Central Asia. Achievements and challenges. 2016-2019 <https://www.oecd.org/corruption/anti-bribery/OECD-Anti-Corruption-Reforms-Eastern-Europe-Central-Asia-2016-2019-RUS.pdf>

nation of delegates from non-governmental organizations to the councils is emphasized¹⁶.

Among Kazakhstan experts, questions were also raised about the interference of state bodies in the structure of the PC through the inclusion in their composition of a formal representation of civil society from among former state officials and affiliated persons¹⁷. Accordingly, the real and active non-governmental sector is underrepresented. In this regard, the OECD recommended reducing the total share of state officials in the PC to a minimum, eventually expanding the participation of the civil sector to 90%. At the same time, in accordance with the OECD recommendation on the Istanbul Anti-Corruption Action Plan, it is proposed that the working groups that form the composition of the councils should be headed not by heads of state bodies, but by representatives of civil society¹⁸.

The OECD also pointed out the need to increase the capacity of the PC, taking into account the representativeness of all categories of civil society¹⁹. It was also noted that the PC are not perceived as independent, despite the fact that paragraph 4 of Article 1 of the Law of the Republic of Kazakhstan “On Public Councils” notes their autonomy and independence.

Decision

In January 2021, amendments to the law “On Public Councils” were adopted, providing for the consideration of a number of recommendations made by Kazakhstani and international experts. According to the updated legislation, the PC of the republican and local levels are formed by working groups, whose leaders are elected from among the members of the working groups representing civil society by voting²⁰. Previously, this function was performed by the heads of state bodies. Thus, the OECD recommendation regarding working groups has been implemented, but the norm regarding the share of representation of the civil and public sector has remained the same and establishes the membership of representatives of the civil sector in the councils in the amount of at least 2/3 of the total number of members of the working group and from the state body and the quasi-public sector - no more than 1/3.

Analysis of PC statistics shows that in a number of regions, the share of state officials in the PC itself reaches 50% (for example, WKO and Shymkent), which is an unacceptable departure from the goal of creating a PC in the Republic of Kazakhstan. In this regard, it is recommended to eliminate the disparity in the composition of the PC, as well as to consider changing the legislative ratio of representatives of civil society and state bodies in the composition of the PC to the proportion of 90% and 10% both in working groups and in the composition of the PC. It is also possible to consider the withdrawal of representatives of the civil service from the PC and their participation as observers, not members.

Also regarding the OECD recommendations, it should be noted that in the updated legislation of 2021, the quantitative composition of public councils at the republican level was determined – from fifteen to thirty members; in public councils formed in quasi-public sector entities - from ten to fifteen members. At the local level, taking into account the recommendations of the Authorized Body represented by the MISD of the RK - depending on the number of the population. To do this, it is proposed to use the experience of the Central Election Commission in determining the quantitative parameters of maslikhats.

16 *Anti-corruption in Eastern Europe and Central Asia Anti-corruption reforms in Kazakhstan. The 4th round of monitoring within the framework of Istanbul Anti-Corruption Action Plan.* <https://www.oecd.org/corruption/acn/OECD-ACN-Kazakhstan-4thRound-Monitoring-Report-RUS.pdf>

17 Colin Knox & Saltanat Janenova (2018) *Public councils in Kazakhstan: a case of emergent participative democracy?*, *Central Asian Survey*, 37:2, 305-321, DOI: 10.1080/02634937.2017.1410467

18 *Anti-corruption in Eastern Europe and Central Asia Anti-corruption reforms in Kazakhstan. The 4th round of monitoring within the framework of Istanbul Anti-Corruption Action Plan.* <https://www.oecd.org/corruption/acn/OECD-ACN-Kazakhstan-4thRound-Monitoring-Report-RUS.pdf>

19 <https://legalacts.egov.kz/npa/view?id=1936787>

20 *The Law of the Republic of Kazakhstan dated November 2, 2015 No. 383-V LRK.* <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1500000383>

OECD Recommendation

Also, one of the recommendations of the OECD regarding public councils was the introduction of a mechanism for financial support for the activities of the PC. Financial resources should be provided for compensation of PC expenses for the purchase of external expert assistance, obtaining legal advice, covering field visits²¹.

Decision

The updated legislation of January 3, 2021 provides for the allocation of funds for logistical and personnel support of the PC. It is noted that “the organizational support of the activities of the Public Council at the republican level is carried out by the relevant state body or quasi-public sector entity, with the participation of which the Public Council was formed.”²² At the local level, organizational support is provided by the *maslikhat* of the corresponding administrative-territorial unit. At the same time, organizational support is understood as “computer and office equipment, rental of premises, stationery, communication services for the operation of the PC, the allocation of 1 staff unit for the operation of the PC, reimbursement of transportation costs of PC members and payment for the services of experts involved in public control.”²³ According to the Vice Minister of the MISD of the Republic of Kazakhstan, KZT 65 million is provided at the central level for the next three years (2021-2024), on average, KZT 1.3 million per public council per year.

However, according to the results of in-depth interviews, the payment of the PC secretary is insignificant (does not exceed KZT 80 thousand per month), while there is an excessive workload of the secretary and the requirement for certain qualifications in office management, organizational skills and information support skills. Accordingly, the allocated amount cannot motivate the secretary to consider this position as permanent. In this regard, a revision of the terms of the technical secretary's activities is required, including an increase in the level of payment.

In general, the OECD raises the problems of an overly centralized bureaucratic structure in Kazakhstan, lack of transparency and corruption risks that undermine reform efforts, as well as low confidence of investors and citizens. In this regard, OECD experts recommend that Kazakhstan transfer more powers to regions and localities, and expand public participation in policy development. According to experts, this will have a positive impact on the diversification of economic activity and the maintenance of economic growth²⁴.

The authors of the popular study “Why some countries are rich and others are poor”, D. Ajemoglu and D. Robinson, agree with this approach to governance, emphasizing that differences in political foundations cause differences in the trajectory of economic development of countries - there can be no inclusive economic institutions without inclusive political institutions. At the same time, one of the important elements of an inclusive political institution is the restriction of political power with the help of a fair trial, freedom of the media and civil society, which will control and restrain the government. In this regard, the trajectory of development in Kazakhstan in the long-term development is chosen correctly.

²¹ Kazakhstan is recommended to financially support public councils // https://www.inform.kz/ru/kazhastanu-rekomendovano-finansovo-podderzivat-obshchestvennye-sovety_a3314889 (Date of application: 10.10.2021)

²² Law of the Republic of Kazakhstan dated November 2, 2015 No. 383-V “On Public Councils” (with amendments and additions as of 01.07.2021)

²³ The concept of the draft Law of the Republic of Kazakhstan “On amendments and additions to some legislative acts of the Republic of Kazakhstan on the activities of public councils” // <https://legalacts.egov.kz/npa/view?id=1965420> (Accessed: 09/21/2021)

²⁴ <https://www.oecd.org/eurasia/countries/OECD-Eurasia-Reforming-Kazakhstan-EN.pdf>

Civil society has opportunities to institutionalize its power - to make it more organized and permanent. In this regard, the PC is such an institution. To keep the state accountable, society shall strengthen at the same rate. A strong state and a strong society exist not in statics, but in dynamics.

In the PC, the main role should be played by civil society institutions, i.e. organized groups of people united by certain statutory goals. At the same time, it is important to understand that the PC mechanism will work only in the general context of ongoing reforms in the field of civil society.

CONCLUSION

In the period from 2016 to 2021, an active process of institutionalization of public councils took place in Kazakhstan. Their introduction was an innovative solution and was caused by the complication of public relations and the need for new, effective channels of communication between the state and society, the need to reduce tension. In this regard, the results of the KIPD studies allow us to note that the PC copes with its role. There is an increase in the degree of recognition of the effectiveness of the PC both in society and among the members of the PC, as well as an increase in the quality of the dialogue of the civil sector with government agencies.

At the same time, there are a number of areas that require permission for further effective operation of the PC. This primarily concerns the issues of PC reporting at all levels and systematization of their information work. Currently, there is no work in the PC that allows for open information work about the activities being carried out. Most of the PC do not provide reporting, despite the existing norm in the PC Law on the obligation to publish an annual report on activities in the media and/or post on an Internet resource. There is a successful practice of Almaty PC, experience of which could be translated into other PC. It is also required to include an indicator on the development of public councils in the assessment of the effectiveness of a state agency and a national company.

With the growth of the total share of citizens' awareness of the PC in Kazakhstan, it is necessary to pay attention to the cardinal differences in the context of regions. High awareness rates in the West Kazakhstan, Kyzylorda and Turkestan regions (over 50%) and low in most other regions, especially: Atyrau, Karaganda, Kostanay, Mangistau regions and Nur-Sultan (below 20%). In this regard, it is necessary to develop unified mechanisms in carrying out the information work of the PC of the regions; to review the approaches of local executive bodies in working with the OS; to hold meetings of the PC with the first head (city, region, CGA national company) at least once a quarter; to organize the exchange of experience of the PC members and develop a guide for information support of the PC activities.

The highest percentage of those informed about the work of the PC falls on state officials and employees of the public sector. This indicates the need to expand the areas of information. In particular, special attention should be paid to the categories in the most vulnerable position and in need of protection of interests: representatives of the production sector, those employed in a subsidiary farm, the unemployed, citizens whose per capita income is below the poverty line and others.

A positive factor in the information work is the development of a single Internet site for all PCs of the country – KazKenes.kz. The portal has been actively functioning since September 2021 and will serve as a qualitative basis for strengthening PC feedback. However, for its full-fledged operation, it is required to be numbered so that all PCs update information on the portal on a regular basis. To do this, it is important that the PC has a person responsible for this direction. The openness of the PC can significantly increase the level of trust in this institution.

The analysis of legislative changes in 2021 demonstrates that the OECD recommendations are taken into account within the framework of the PC activities. OECD experts also recognize the effectiveness of PCs in increasing the transparency of the decision-making process by disseminating relevant information about the activities of the government institution to which they are assigned.

In general, the PC has become part of the reset of the communicative interaction between the state and society. Strengthening the activities of public councils is an integral part of the implementation of the concept of a “Listening State”, the purpose of which is to involve the population in the decision-making process and build an accountable state. Since 2015, PC have gone from the adoption of a special law and their formation at the republican, local and quasi-public levels to demonstrating real results in the decision-making process. Citizens are gradually getting involved in the process, there is a positive trend. With all the complexity of the institutionalization of the PCS, we can note their progressive development in building activities and forming openness. Further improvement of the work and taking into account the recommendations will strengthen confidence in the PC and will have a positive impact on the process of forming an accountable state.

RECOMMENDATIONS

For central state bodies and local government bodies:

- ensure control over the mandatory reporting of the PC at least once a year for the to subsequent analysis of the activities of the PC and the inclusion of information in the annual National Report;
- to introduce the practice of evaluating the activities of each PC upon approval of a set of indicators demonstrating the effectiveness of the PC; criteria can be: the level of availability of information about the PC, the number of accepted and resolved appeals; the number of recommendations sent and accepted by government agencies, the level of media coverage, etc.;
- to ensure maximum transparency of the formation of the PC and to consider the possibility of switching to a one-stage process of selecting members of the PC through electability through the e-government portal;
- to consider the possibility of reducing the share of state officials in the composition of working groups and PC to a maximum share of 10%;
- to provide for the possibility of obtaining privileges for the most effective members of the PC in the form of admission and promotion in the civil service and other incentive offers;

- to provide members of the PC with unhindered access to state institutions with the inclusion of this item in the relevant RLA;
- to ensure the holding of monthly training seminars for representatives of state bodies on interaction with PC, especially in those regions where the effectiveness of PC and public awareness about them is weakest (according to the survey): Aktobe, Atyrau, Karaganda, Kostanay, Mangystau regions and Shymkent, as well as in central departments and national companies;
- to initiate quarterly online seminars, trainings for PC members on professional development and exchange of experience between regions. This will motivate the members of the PC to improve their work, because the dynamics of development in the regions is sharply different;
- to ensure the broadcast and popularization of the experience of the best PC practices;
- to support the popularization of the PC activities through the inclusion of the PC activity coverage service in the state information order of the CGA and LEAs;
- to consider the possibility of including the criterion of “Effective interaction with the PC” in the evaluation of the effectiveness of the state agency and the national company;
- to increase the payment level of the PC secretary and give him the status of a member of the PC;
- to consider the possibility of expanding the powers of the PC with such tools as a personal reception by the head of a state body or a quasi-state company, making suggestions and recommendations of the OS for consideration by the Ethics Council of the ACSA;
- consider the possibility of allocating premises for the activities of the PC.

Public councils shall:

- introduce the practice of mandatory publication of reports on the work done on PC sites;
- create separate PC sites that do not depend on the sites of state bodies and maslikhats; at the same time, there should be a link to the PC site on the website of state bodies;
- introduce the practice of evaluating the activities of each member of the PC, following the example of Almaty city;
- designate the evaluation criteria in the Regulation on the PC and make it available on the website;
- make publicly available the plan of the upcoming PC work for the quarter ahead, so that the public, the media know in advance about the upcoming discussions and have the opportunity to connect;
- actively use local groups and forums on social networks to highlight their activities;
- involve the leaders of public opinion of the regions in the work of public councils and involve them in the process of information support;
- strengthen the involvement of experts from scientific and research centers on the most popular topics in the region/industry in the PC; to use the potential of scientists and researchers of regional universities to conduct expertise;
- determine the days of regular reception of citizens in online and offline mode to receive appeals and wishes of citizens.

2

SECTION 2. Analysis of qualitative and quantitative aspects of the activities of public councils

Currently, there are 249 public councils of all levels in Kazakhstan consisting of 3,720 members. At the same time, 233 PC were formed in 2019 in their second composition with a term of office until 2022. The rest were created later, including in connection with the formation of new central state bodies, as well as the spread of the practice of creating and operating of the PC to quasi-public sector entities represented by national holdings and companies.

At the same time, from the very beginning of the creation and operation of the PC, emphasis was placed on ensuring the predominant participation of representatives of civil society in their work. The main results of the work carried out in this direction were:

- reduction of the level of representation in the PC of state bodies and organizations, as well as business structures;
- increase in the number of council members from among representatives of civil society institutions.

The analysis of the qualitative composition of the members of public councils shows that currently the number of representatives of civil society in the composition of the PC at all levels is 2,510 people (on average 70.3%).

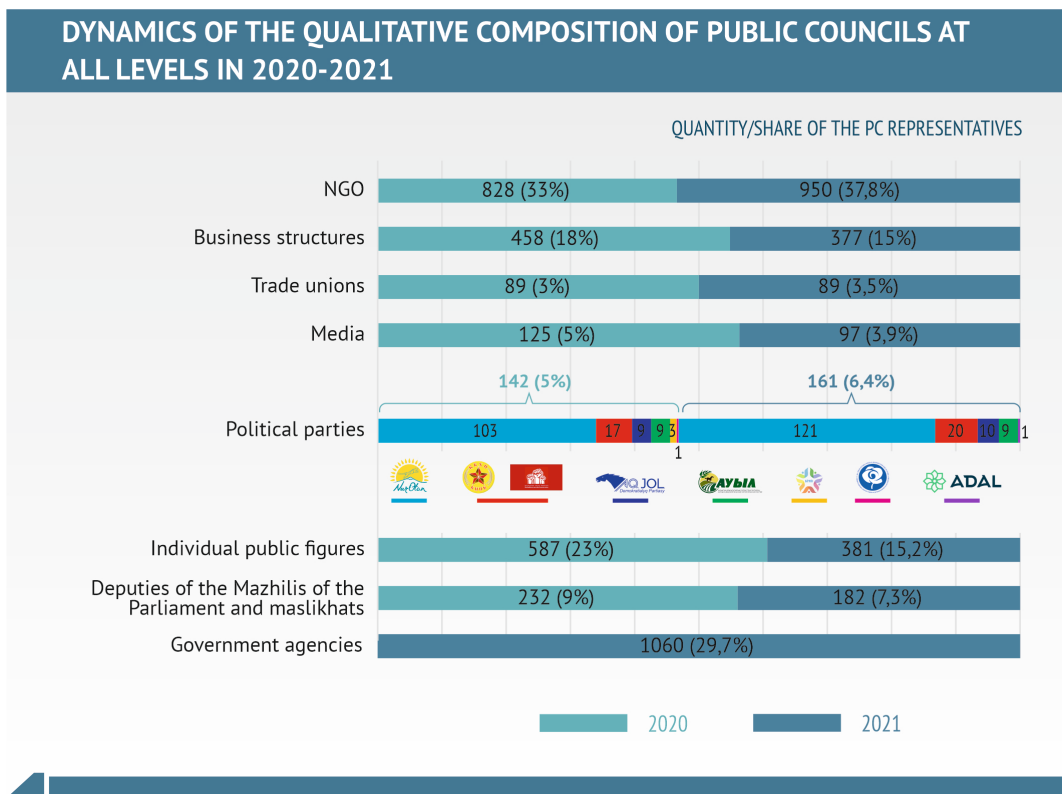

Figure 13 - Dynamics of the qualitative composition of public councils at all levels in 2020-2021.

2.1. Public councils of the republican level: composition and scope of activity

The republican level includes public councils formed by ministries (with the exception of the Ministry of Defense of the Republic of Kazakhstan), central state bodies directly subordinate and accountable to the President of the Republic of Kazakhstan, and quasi-public sector entities.

A positive trend in the development of the PC of central state bodies was their increase from 16 in 2017 to 22 in 2021. Accordingly, the number of their members has also increased: from 303 in 2017²⁵ up to 421 in 2021. All this was facilitated by measures to change the structure of the government and other central state bodies. Thus, the number of ministries in the specified period increased from 15 to 18, and agencies - from 1 to 6.

Figure 14 - Public councils of central state bodies

²⁵ Integrated report on the activities of public councils in the Republic of Kazakhstan / Ed. Kaidarova A.S. - Nur-Sultan: NJSC "Kazakhstan Institute of Public Development «Ruhani Zhangiru»; 2020. - p. 179

At the same time, in 14 central government agencies, representatives of civil society make up over 70% of the total number of PC members.

Table 8. The share of civil society representatives in the PCs of the republican-level (from 70% or more)

Nº	Government agencies	%
1	MEGNR	94%
2	MCS	89%
3	MLSPP, MDDIAI	83%
4	MNE	79%
5	MTI	77%
6	MOH, MIID	75%
7	MJ, MISD, MF	74%
8	ME	71%
9	FMA	80%
10	ARKCPD	70%

The age composition of the PC of the republican level has a certain specificity, which is characterized by the following points.

Firstly, there is an extremely low level of representation of the 18-29 age group here. In particular, in 2019-2021, its share decreased from 1% to 0.7%.

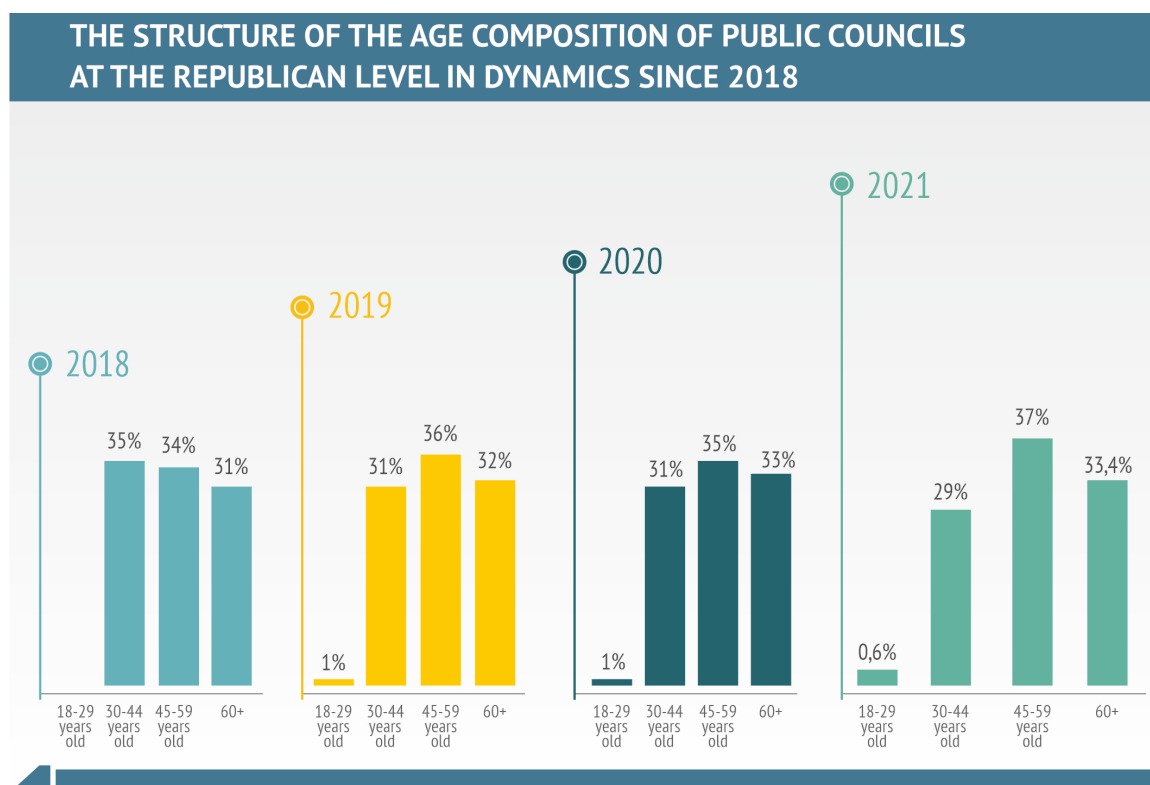

Figure 15 - The structure of the age composition of public councils at the republican level in dynamics since 2018

Secondly, the absence of a clearly prevailing demographic group. The representation of the age group over 60 years varies in the 30 percent corridor. At the same time, the age group of 30-59 years has a great advantage.

The gender composition of the republican-level PC has been steadily unbalanced for the past four years with the predominance of male representation, which is in the range of 73-78%.

Table 9. Gender ratio in public councils of the republican level in dynamics since 2017

No.	Year	Men	Women
1	2017	75%	25%
2	2018	77%	23%
3	2019	77%	23%
4	2020	78%	22%
5	2021	66%	34%

Thus, on the one hand, in 2021, the level of female representation here increased by about 12%, amounting to 127 people. But, on the other hand, the absolute dominance of men, whose share exceeds 70%, remains. At the same time, there are no women at all in the composition of 4 public councils of the republican level (ACSA, IMDDIAI, MA, MNE).

At the same time, the critical trend noted in the first chapter of this report in the form of a low level of awareness of public councils and their activities among the population was especially reflected in relation to republican PC.

The results of the sociological survey show that, to some extent, slightly more than a quarter of respondents (27.8%) know about them in aggregate. In terms of fame, they are inferior to regional and local PC, which together 35.3% of respondents were informed about. Moreover, only 3.3% of respondents have experience of personal interaction with republican PC.

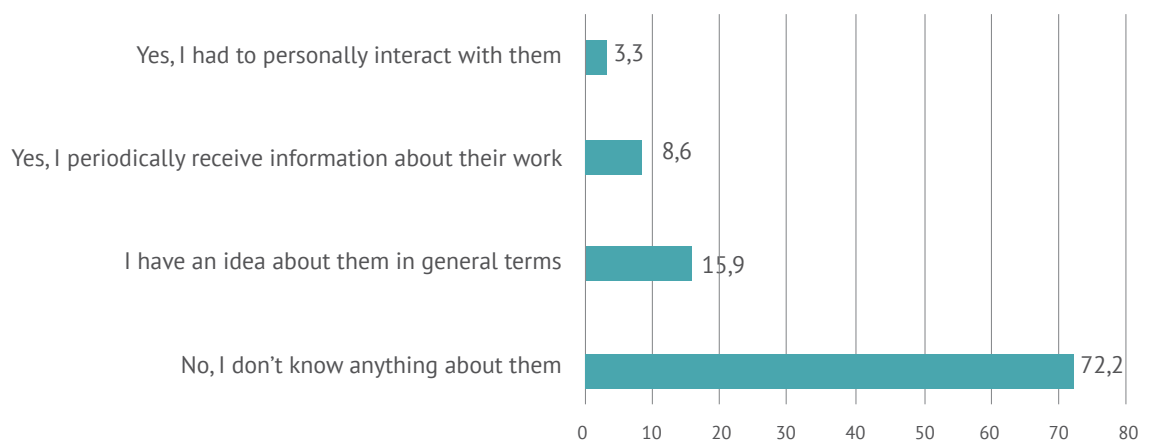

Figure 16 - Distribution of answers to the question: "Are you aware of the activities of public councils of ministries, agencies and quasi-governmental structures?"; %

On September 1, 2020, the President of the Republic of Kazakhstan K.K. Tokayev in his Message to the people “Kazakhstan in a new reality: time for action” announced the decision to create public councils consisting of quasi-public sector entities. By October 15, 2021, the PC was created in 12 quasi-governmental structures consisting of 133 members, including 96 representatives of civil society.

Figure 17 - Public councils of quasi-public sector entities

In accordance with the amendments made to the Law of the Republic of Kazakhstan “On Public Councils”, the list of powers of the PC formed by the quasi-public sector entities includes:

- 1) discussion of draft strategies and development plans;
- 2) discussion of reports and monitoring of the implementation of development strategies and plans;
- 3) discussion of the results of financial and economic activities;
- 4) development and submission to state bodies of proposals to improve the legislation of the Republic of Kazakhstan;
- 5) creation of commissions on areas of activity;
- 6) approval of the regulations on the Public Council;

7) implementation of public control²⁶.

It is also planned to create a Public Council of the Sovereign Welfare Fund Samruk-Kazyna. It is expected that it will include 10-15 people. At the same time, applicants nominated by non-profit organizations and citizens are not allowed to have any material interest in relations with the foundation and its subsidiaries²⁷.

According to the results of a sociological survey, 49% of respondents support the creation of a public council in the SWF Samruk -Kazyna. The majority of respondents also consider it necessary to create similar bodies in such state-controlled structures as SK-Pharmacy LLP (47.7%) and Kazakhstan Center for Public-Private Partnership JSC (43.4%).

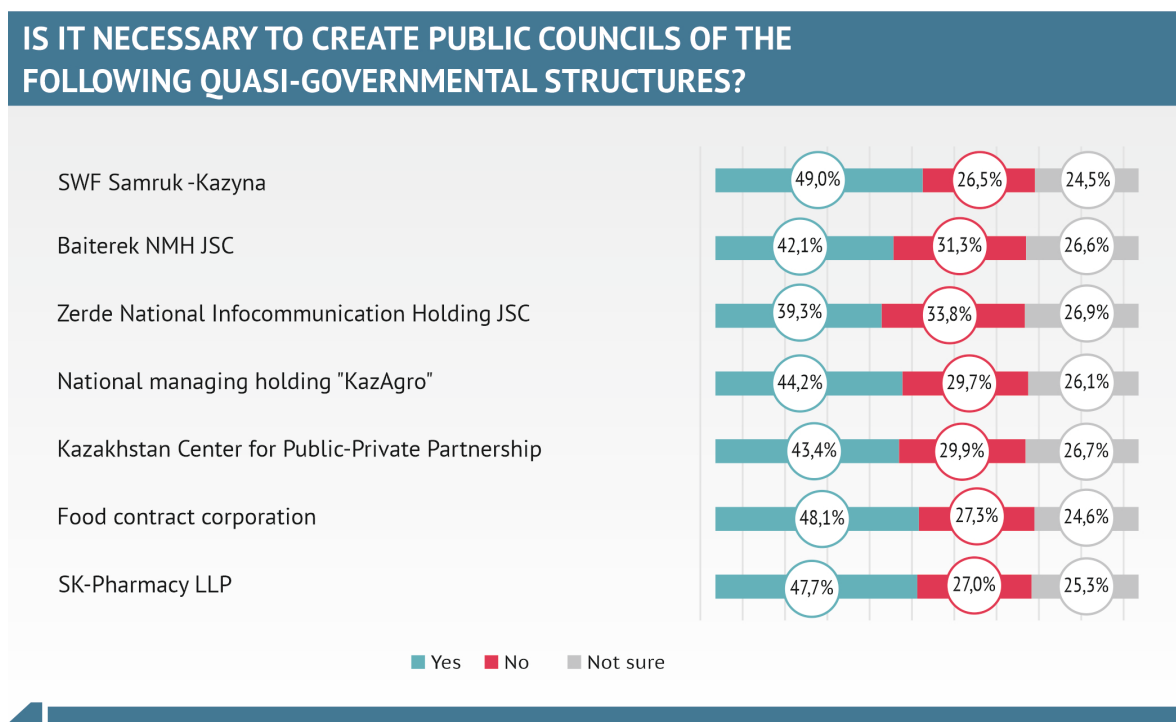

Figure 18 - Distribution of answers to the question: “Is it necessary to create public councils of the following quasi-governmental structures?“, %

²⁶ Law of the Republic of Kazakhstan dated November 2, 2015 No. 383-V LRK “On public councils” // Information and legal system “Adilet” (<https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1500000383>).

²⁷ Law of the Republic of Kazakhstan dated November 2, 2015 No. 383-V LRK “On public councils” // Information and legal system “Adilet” (<https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1500000383>).

2.2. Local-level public councils: composition and scope of activity

The local level includes public councils of regions, the capital of the republic, cities of republican and regional significance. Currently, there are 216 corresponding administrative-territorial units, including 17 in the regions and cities of Nur-Sultan, Almaty and Shymkent, and 199 at the level of districts and cities of region significance.

In the period from 2017 to 2021, the number of local-level PC members decreased from 3604 to 3270 people. Currently, the number of councils at the local level varies from 17 (East Kazakhstan region) to 39 (Almaty) people.

At the same time, the level of representation of civil society in them has increased qualitatively. At the same time, in 7 regions, representatives of civil society make up more than 70% of the total number of PC members here. However, in other regions, the composition of the councils actually remained at the same level.

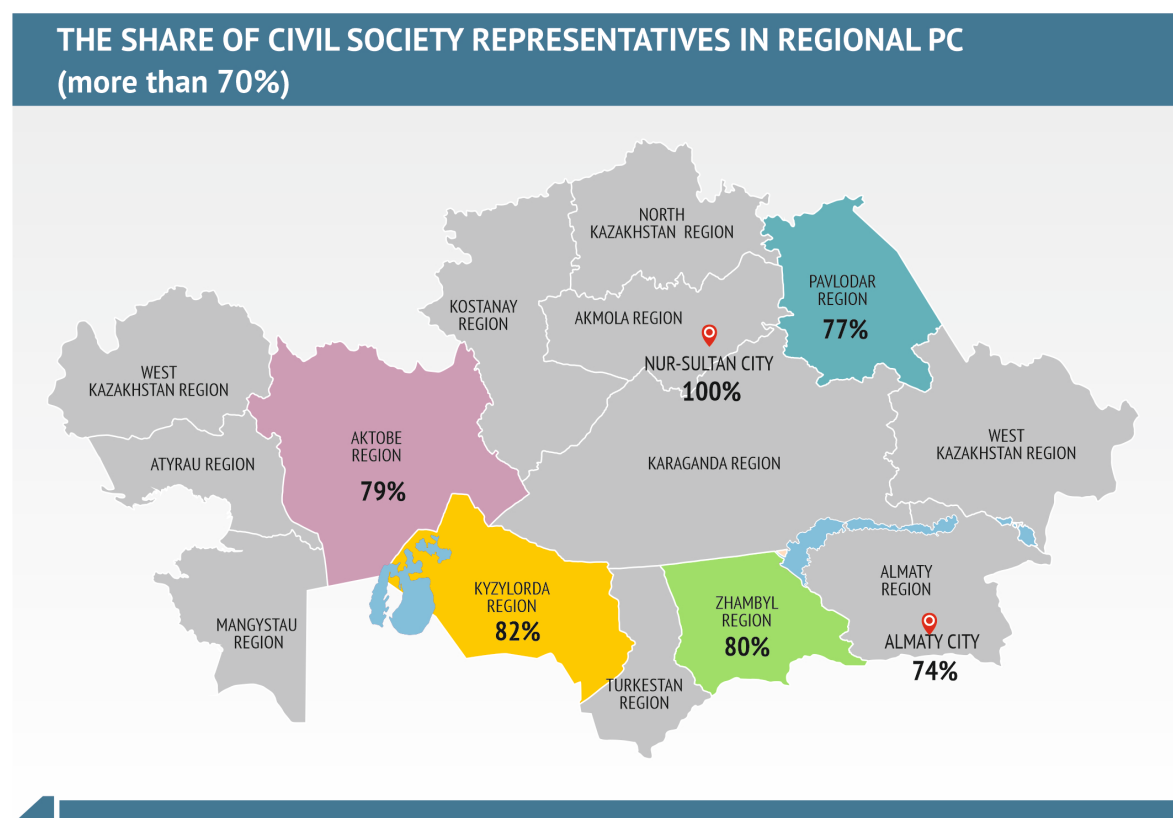

Figure 19 - The share of civil society representatives in regional PC (more than 70%)

In general, the quota of civil society in the local-level PC is nominally respected. At the same time, in the period from 2018 to 2021, the number of representatives of non-governmental organizations increased in their composition. While the number of the state officials has decreased.

Table 10. The qualitative composition of local-level PCs in dynamics since 2018²⁸. Number, people (share, %)

Categories of qualitative PC composition	Number/share of representatives in the PC							
	2018		2019		2020		2021	
	per.	%	per.	%	per.	%	per.	%
Government agencies	859	23,8	617	19	659	20,4	557	17,4
NGO	682	18,9	707	21,9	628	19,4	754	23,6
Political parties	181	5	140	4,3	164	5,1	167	5,2
Trade unions	128	3,6	85	2,6	92	2,8	95	2,9
Media	100	2,8	113	3,5	145	4,5	117	3,6
Deputies of the Mazhilis of the Parliament and maslikhats	269	7,5	214	6,6	200	6,2	212	6,6
Ethnocultural associations	100	2,8	64	2	55	1,7	62	1,9
Business structures	471	13,1	432	13,4	340	10,5	352	11,02
Individual public figures	218	6	25	0,8	195	6	215	6,7
Public sector	332	9,2	429	13,3	352	10,9	368	11,5
Other	264	7,3	406	12,6	404	12,5	295	9,2

In the age perspective, the main share of PC members at all levels falls on the active age of 30-59 years, amounting to 1979 people (53.57%). At the same time, at the local level, their number is 1,728 (54%). The number of senior council members (over 60 years old) at the local level is 1,357 people (42.7%).

Table 11. The ratio of age groups by region/country in 2017-2021.

Age	2017		2018		2019		2020		2021	
	O	RK	O	RK	O	RK	O	RK	O	RK
18-29 years old	1,1%	16,6%	6%	15,8%	4,1%	15%	4,3%	14,1%	3,7%	15,4%
30-44 years old	20,7%	21,4%	26,7%	22%	24,2%	21,9%	25,9%	22%	19,2%	38%
45-59 years old	36,8%	16,9%	37,3%	16,8%	32%	16,7%	30,2%	16,6%	37%	
60+	41,4%	11%	30%	11,3%	39,7%	11,6%	39,6%	12%	42,7%	

The demographic unrepresentativeness of the age composition of the PC at the local level is also expressed in the low proportion of young people aged 18-29. Here it is 109 people (3.66%). In the context of public councils of all levels, the corresponding average figure of young people in 2020 was 4.3%. Whereas in the republican demographic structure,

28 Integrated report on the activities of public councils: Nur-Sultan: NJSC "Kazakhstan Institute of Public Development «Ruhani Zhangiru», 2020. - p.120

this age group is represented by 15.4%. Moreover, a similar significant disparity with country indicators is already an established trend.

It should be noted that the age composition of public councils does not have established standards. However, the dominant position of the “60+” group is not correlated with the demographic structure of the population of the regions. At the same time, the general arithmetic mean indicators of the representation of this age group have consistently exceeded the national demographic indicators since 2017.

In terms of gender composition, there is a gender imbalance in the PC at the local level, due to the predominance of male representation.

Table 12. Gender ratio in local-level public councils in dynamics since 2017

Nº	Year	Men	Women
1	2017	78%	22%
2	2018	69,6%	30,4%
3	2019	68,6%	31,4%
4	2020	68,5%	31,5%
5	2021	61%	39%

On the one hand, since 2017, the level of female representation in local PC has consistently increased and has grown by 17% to date. At the moment, 1,253 women are participating here. This trend can be considered as the implementation of recommendations for leveling gender asymmetry.

On the other hand, this trend is not widespread. In some regions, the predominance of men in these bodies has reached the level of a monopoly position. In this regard, gender disparities remain a systemic problem of the PC at the local level.

According to the results of the sociological survey, the district PCs are in the lead in terms of the degree of popularity among the public councils of the local level (17.2%). This is followed by the PC of cities (15.8%) and the region councils complete this rating (11.3%). At the same time, the majority of respondents do not know anything about the activities of the bodies under consideration (55.4%).

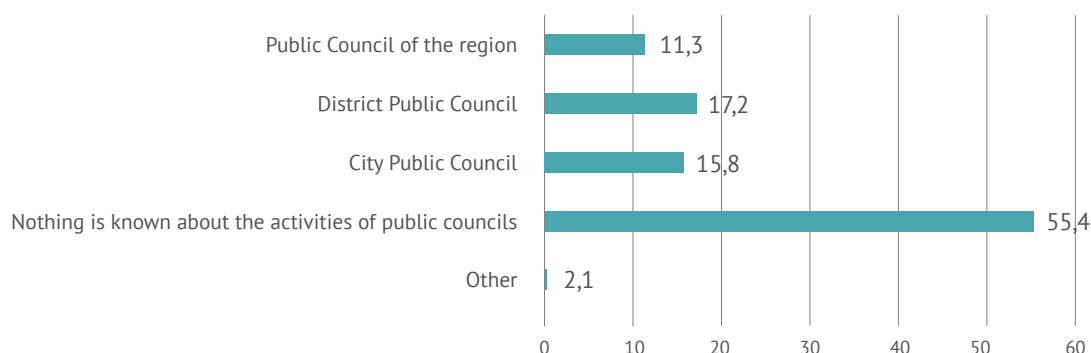

Figure 20 - Distribution of answers to the question: “What level of activity of the public council do you know about?”, %

Respondents familiar with the activities of local-level public councils observe its implementation in the following areas of society:

- Support for socially vulnerable segments of the population (13.1%);
- Improvement of settlements (9.2%)
- Solving employment problems (9.1%);
- Environmental protection (9%);
- Healthcare (8.6%);
- Promoting the eradication of antisocial phenomena (drug addiction, alcoholism, vagrancy) (8.3%);
- Education (8.2%);
- Protection of human and civil rights and freedoms (7.2%);
- Culture and leisure (7%);
- Housing and communal services (6.8%);
- Housing provision (6.3%);
- Regulation of prices for food and non-food products (6.1%);
- Small and medium-sized businesses (5.7%);
- Maintaining interethnic and interfaith harmony (5.2%);
- Law enforcement (2.9%).

It should also be noted that the majority of respondents place certain expectations on public councils (65.5%). At the same time, 42.6% of them expect them to solve urgent problems and issues of the region and/or the city of their residence. While 22.9% of respondents rely on the PC to solve their own problems and questions

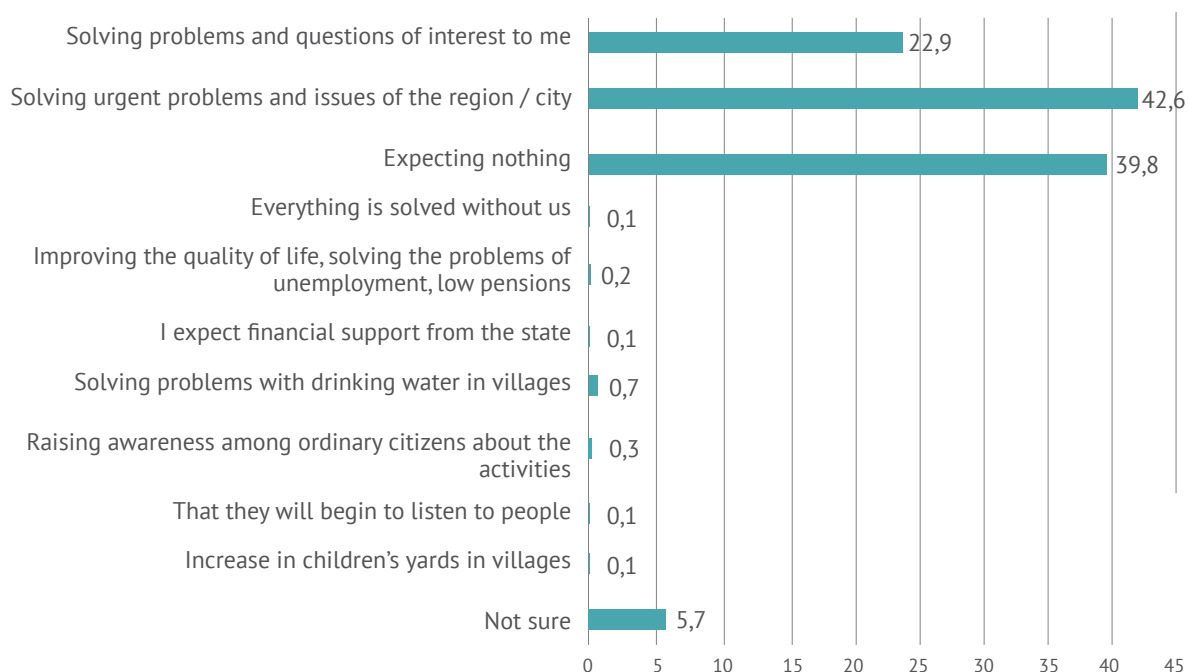

Figure 21 - Distribution of answers to the question: "What do you expect from the activities of public councils in your region/city?", %

2.3. The main directions and results of the activities of public councils

During the 9 months of 2021, public councils of all levels carried out quite a lot of work in the following main areas:

1. Meetings. 711 meetings were held, at which topical issues of the development of certain spheres, regions and cities, including the results of public control, were considered. Based on their results, public councils have developed 780 recommendations on various issues.

2. Public expertise. The Public Councils considered 3,221 draft regulatory legal acts (RLAs) concerning the rights, freedoms and duties of citizens. At the same time, 2,917 of them were approved, the remaining 304 RLAs were adopted taking into account the comments and suggestions of the PC members.

In total, in 2016-2021, public councils of all levels considered more than 20 thousand projects of the RLA. The importance of this area of work of the PC is due to the participation of public representatives in the process of making state decisions and, thanks to this, improving the quality of draft laws and by-laws developed by various state bodies.

3. Public monitoring. Within the framework of this activity of the PC, 695 studies were conducted and 346 recommendations on socially significant issues were developed. In particular, monitoring was carried out in relation to the operation of public transport, prices for medicines and essential goods, road repairs, housing construction, the activities of apartment owners' cooperatives (AOC), etc.

4. Public hearings. During the period under review, 202 public hearings were held on water supply, improvement of sanitary and epidemiological conditions, quality of public services, etc. Based on their results, 231 recommendations were developed and sent to state bodies for taking effective measures.

5. Hearing reports on the results of the work of state bodies at different levels. During the period under review, the public councils heard reports from 200 akims of various levels, 18 heads of central and more than 200 local state bodies.

2.3.1. The main directions and results of the activities of public councils of the republican level

The activity of public councils at the republican level during January-September 2021 was marked by the following results.

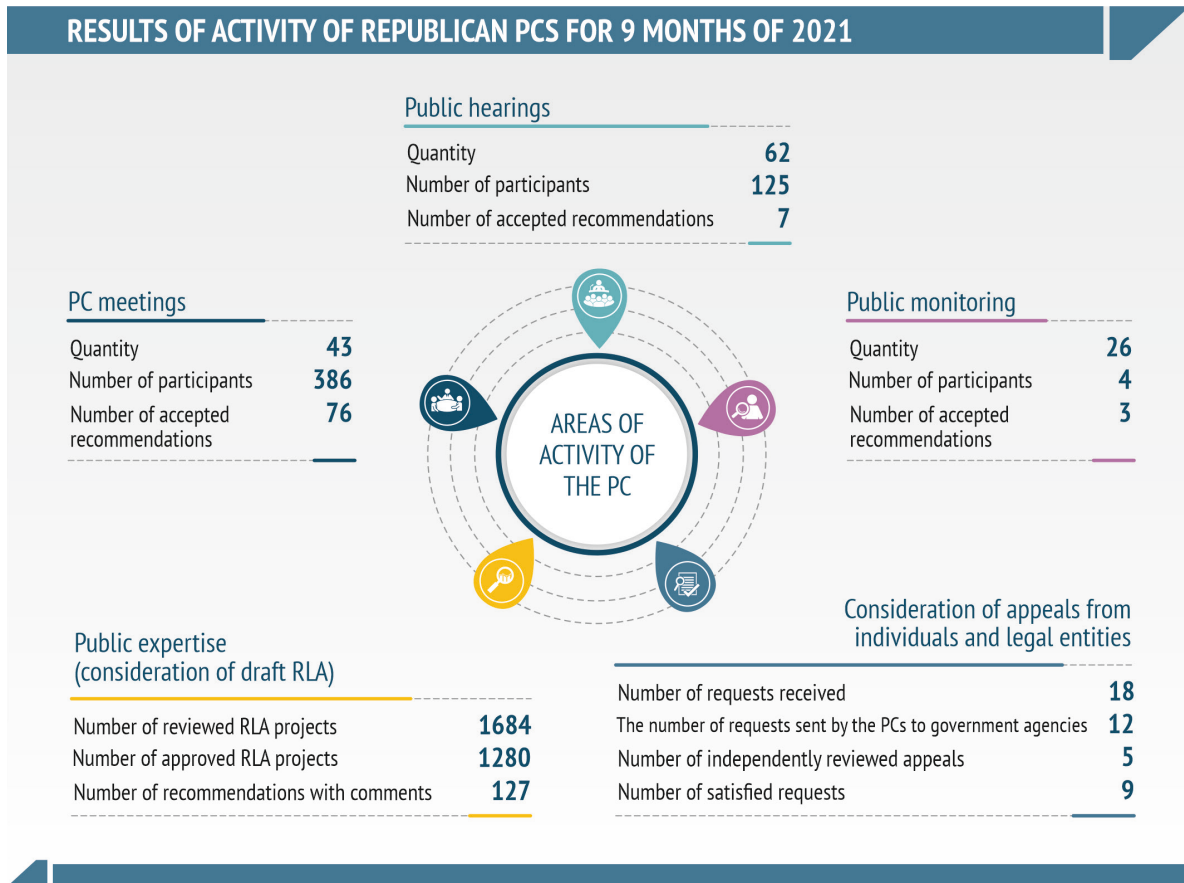

Figure 22 - Results of activity of republican PCs for 9 months of 2021

The largest number of meetings were held by the public councils of the Ministries of Finance (8), Energy (7), Internal Affairs and Industry and Infrastructural Development (5 each). The largest number of participants are in the PCs of the MF (118) and MIID (117); the smallest number are the PC of the ACSA (6) and the Ministry of Agriculture (13 people). In addition, the republican PC heard 18 reports of ministers and chairmen of agencies on various issues of the activities of the state bodies they lead.

Public hearings during the period under review were conducted by public councils of the Ministries of Culture and Sports (59), Internal Affairs (2) and Health (1). In the line of public monitoring, relevant activities were carried out by the PC of the Ministries of Justice (21), Internal Affairs (4) and ACSA (1).

In terms of the number of draft regulatory legal acts considered, the public councils of the MEGNR (276), the MOH (224), the MF (168), the MIA (125) and the MIID (102) are in the lead. The least engaged in this activity were the PCs of MISD (17) and ACSA (15). The largest number of comments on the draft RLA were made by the PC of the MEGNR (86), the MIA (11) and the Ministry of Emergency Situations (10).

Appeals from citizens and legal entities in the period under review were received by the public councils of the Ministry of Internal Affairs (9), the Ministry of Emergency Situations (4), MF (2), MIID, MNE and ACSA (1 each). The appeals received by the PC of the Ministry of Emergency Situations of the RK were fully satisfied.

2.3.2. The main directions and results of the activities of public councils at the local (regional) level

This subsection of the report presents the following results of the work for 9 months of 2021 of the public councils of regions, cities of republican significance and the capital of the republic.

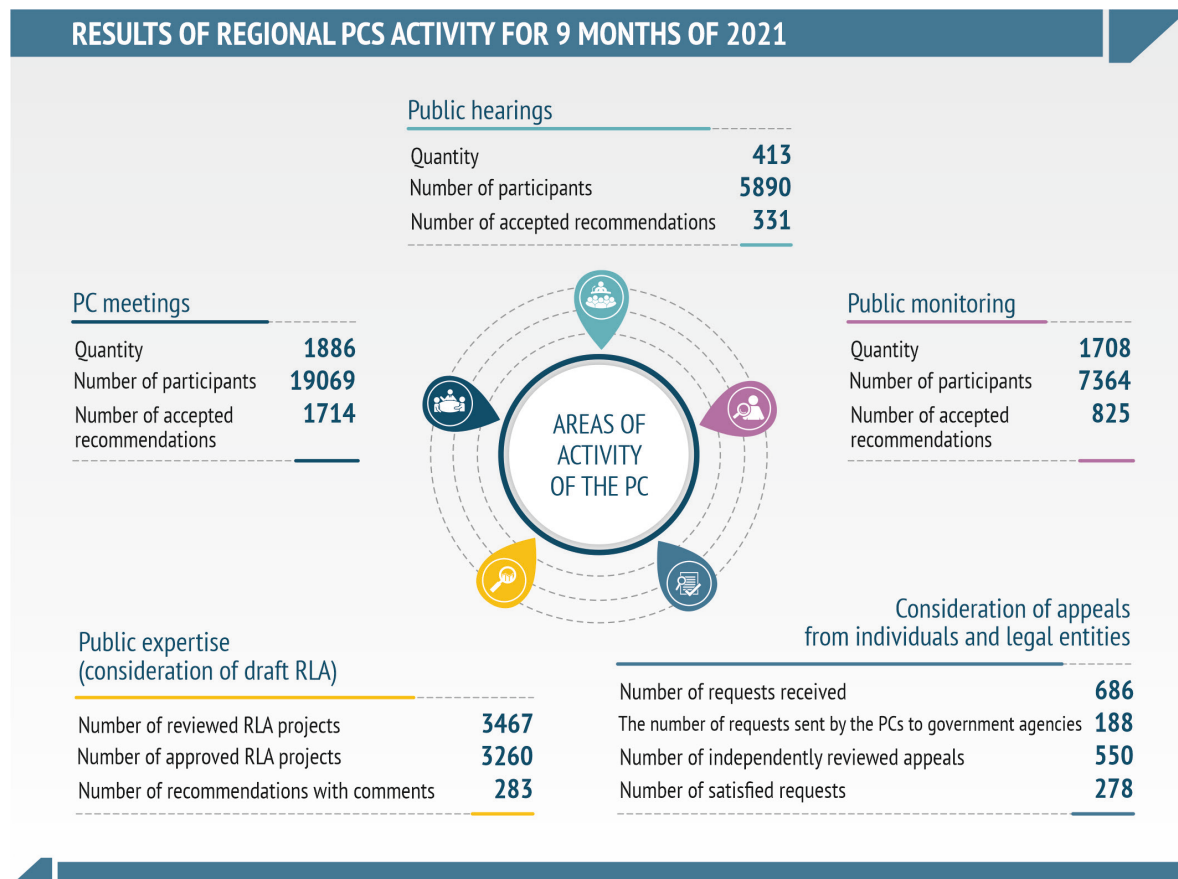

Figure 23 - Results of regional PCs activity for 9 months of 2021

In terms of the number of meetings held, the public councils of Karaganda (396), Kostanay (345), Turkestan (262), North Kazakhstan (200), Almaty (153) and West Kazakhstan (124) regions are in the lead.

The regional PCs also heard 435 reports of akims of different levels. Most of all, this was the case in Kostanay regions, where the number of these reports was 215.

The largest number of public hearings in the period under review was held by the public councils of Kostanay (206) and Almaty (69) regions with the participation of 2481 and 448 people, respectively. In terms of the number of recommendations adopted following the results of these hearings, the PC of Kostanay (171) and Karaganda (131) regions are in the lead.

Within the framework of public monitoring, the largest number of relevant activities were held in Kostanay (945), Karaganda (486) and East Kazakhstan (110) regions. In Nur-Sultan and Shymkent, the number of these activities was 5 and 2, respectively.

The largest number of draft regulatory legal acts were considered by the public councils of Akmola (546), Aktobe (346), East Kazakhstan (376), Kostanay (358) and Karaganda (306) regions. Comments on them were made mainly by the PC of Karaganda (90) and West Kazakhstan (76) regions. Of the cities of republican significance, Almaty is the leader in similar indicators (43 draft RLAs and 8 comments on them).

The majority of appeals from citizens and legal entities were received by the public councils of Karaganda (306), Zhambyl (111), East Kazakhstan (78) and Kostanay (54) regions, as well as Almaty (30). The appeals received in the PC of Almaty (22), Kyzylorda (3), Kostanay (54), North Kazakhstan (9) regions, Nur-Sultan city(8) and Shymkent city(9) were fully satisfied.

2.4. Citizens' appeal to public councils

The results of the sociological survey show a low level of citizens' appeals to the PC of the regions and/or cities of their residence (6.1%). In the regional cross - section, the number of relevant requests is as follows:

- Turkestan region - 22.7%;
- West Kazakhstan region - 15.9%;
- Kyzylorda region - 14.6%;
- North Kazakhstan region - 10.3%;
- Shymkent city- 6.3%;
- Almaty city - 5.1%;
- Mangystau region - 4.9%;
- Almaty region - 4.8%;
- East Kazakhstan region - 4.2%;
- Nur-Sultan city - 4%;
- Pavlodar region - 3.8%;
- Atyrau region - 2.6%;
- Zhambyl region - 1.5%.

Mainly, citizens aged 61 years and older (7.5%), women (6.1%), widowed people (12.3%), citizens with higher education (7.3%), income level 101 thousand – 300 thousand tenge (10.6%), self-employed (10.3%) apply to the PC at the regional and local levels. In this case, the ethnic perspective is dominated by Kazakhs (6.9%), and in the religious one - people who do not consider themselves to any of the confessions (8.7%).

For the most part, the relevant respondents applied to the PC only once (41.1%). 26% of respondents did it two or three times. Another 8.2% of respondents noted multiple appeals to the authorities in question.

Mostly citizens turn to the PCs on the issues of interest to them, which were difficult to solve in local executive bodies (52,%). To a lesser extent, this concerns illegal development of the territory (7.8%) and other issues (2.8%).

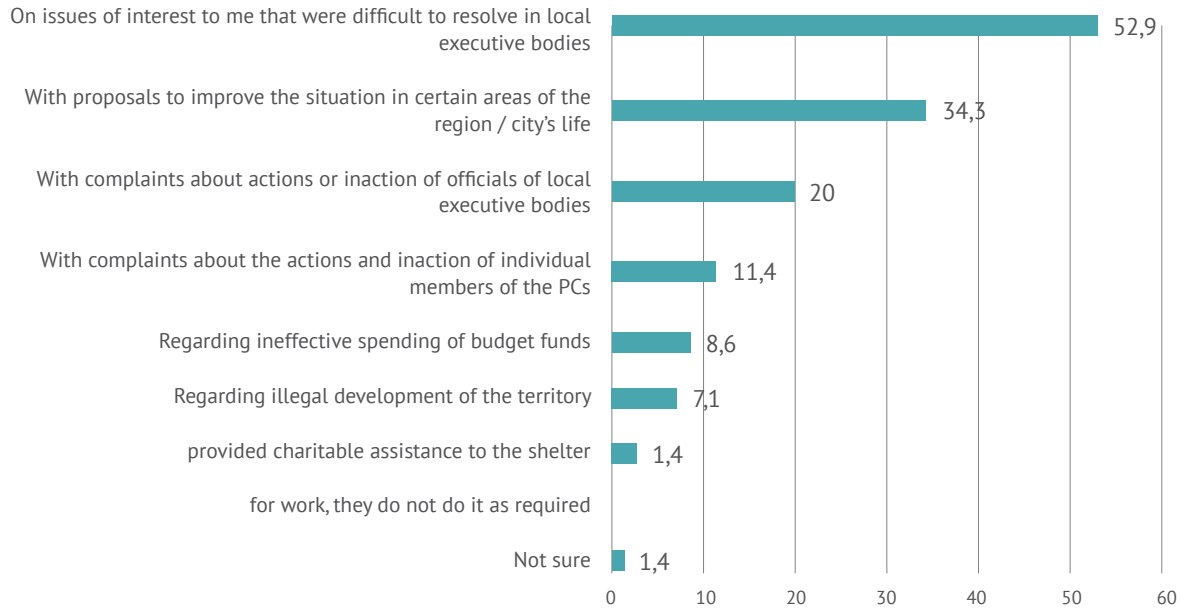

Figure 24 - Distribution of answers to the question: “In connection with what did you apply to the public council of your region / city?,” %

At the same time, the overwhelming majority of respondents applying to the PC, note their assistance in solving relevant issues (73.9%). 39.7% of them were able to solve their questions in this case completely, 34.2% - partially. At the same time, 15.1% of respondents had their appeals to the PC to no avail.

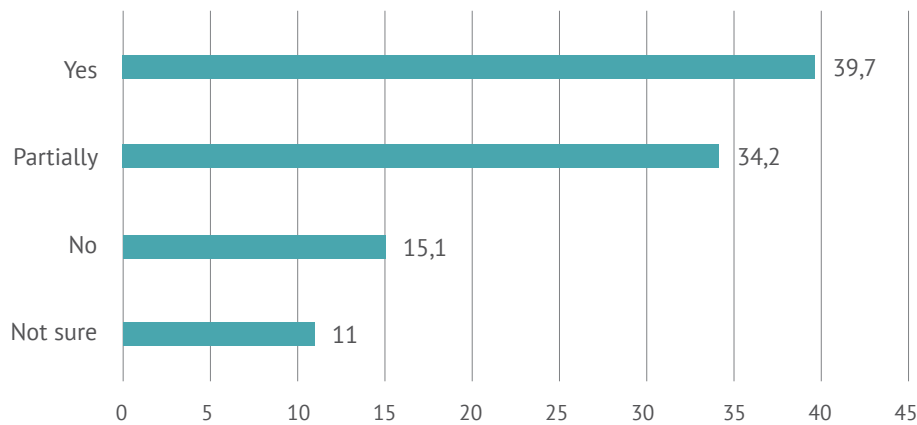

Figure 25 - Distribution of answers to the question: “Did the appeal to the public council of your region/city help you?,” %

A positive aspect is that 34.3% of respondents applied to the PC with proposals to improve the situation in certain areas of life in the relevant region or city. This shows the manifestation of civic consciousness and initiative by a certain number of Kazakhstanis.

Experts who are members of certain public councils, during interviews conducted with them, noted that there is a different activity of citizens. When, for example, up to 40 people can apply in one month, and up to 10 people in another. It is noteworthy that the COVID-19 coronavirus pandemic factor in this case has an ambiguous effect. Some

experts note a decrease in the level of citizens' appeals to an average of 2-3 per month. Others, on the contrary, drew attention to a noticeable increase in applications mainly for social assistance and medical care.

Judging by the answers of experts, the nature and content of citizens' appeals depends on the level and specifics of the activity of a particular PC. For example, Kazakhstani who are abroad often apply to the Public Council on the Activities of the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Kazakhstan regarding the protection of their rights in the respective countries. In some cases, appeals are received from entrepreneurs regarding the export of goods and services produced and/or transported by them.

Citizens turn to the public councils of the regional and local levels on a variety of issues, including the work of housing and communal services, construction and activities of social facilities (schools, hospitals, etc.), point construction, car parking, social assistance to representatives of socially vulnerable groups, dispute resolution between individuals and legal entities, etc.

At the same time, the relevant requests are received both in the PC itself and directly to one or another of its members. It should also be noted that mostly all kinds of requests or complaints are received from citizens, rather than proposals for solving any socially significant issues. This trend is confirmed by the above-mentioned results of the sociological survey.

2.5. Positive and negative aspects of the activities of public councils (in the assessments of citizens and members of the PC)

According to the results of a sociological survey, a total of 35.1% of respondents consider the activity of the PC useful for the following reasons:

- Assistance to citizens in the positive solution of various problems and issues (41.1%);
- * Representing an effective form of citizen participation in the decision-making process (36.3%);
- * Assistance in identifying the most acute problems of a region or city with an acceptable probability of their resolution (31.6%);
- * Implementation of public control over the activities of local executive bodies (30.9%);
- * Presentation of socially significant initiatives (19.5%);
- * Actual performance of the work of local executive bodies, and efficiently and efficiently (15%).

All this demonstrates the existence of a certain level of trust in public councils and the demand for their work among the population of the republic. In turn, this circumstance can serve as a good incentive for the expansion and activation of activities and further development of the PC.

At the same time, 26.6% of respondents are critical of the work of the PC, justifying their attitude by the following factors:

- * The activity of the PC is unknown to most citizens and is not visible (40.9%);
- * The activity of the PC is of a formal nature (27.9%);
- * The influence of the PC is limited by the state and its bodies (17.1%);
- * The activity of the PCs depends on the organizational and logistical support of local executive bodies (15.9%);
- * The PC is dominated by people engaged in solving their own issues (12.8%);
- * Local executive bodies are not obliged to implement their recommendations and proposals on various issues (6.9%).

It is obvious that this criticism of the PC is expressed by citizens who have an idea of their activities and are able to give it a certain assessment.

Figure 26 - Distribution of answers to the question: "Why do you consider the activities of public councils useless?"

The opinions of independent experts and public figures, including current or former members of individual PC, also agree with this criticism. In general, it looks like this:

1. Public councils duplicate the activities of maslikhats. This representation is mainly due to the membership of a certain number of deputies of the corresponding maslikhats in various PC of regional and local levels. Although the deputies could focus as much as possible on performing their immediate duties²⁹.

2. The PC does not provide assistance to citizens who find themselves in a difficult life situation, since many members of the OS are concerned about their own interests³⁰.

²⁹ Geger V. And if without duplication? // "Kazakh-Zerno", 6.12.2019 (<https://kazakh-zerno.net/163528-a-esli-bez-dublirovaniya/>).

³⁰ Aruzhan Sain: why public councils are needed if people have to survive // Sputnik Kazakhstan, 8.02.2019 (<https://ru.sputnik.kz/ra->

3. Attracting people to the PC which do not criticize the authorities and do not work publicly with society. Moreover, even the entry of a number of well-known public figures here leads to their taking a loyal position and reducing their level of activity³¹.

4. Insufficient transparency of the PC. To a large extent, this view is due to the great influence of the relevant state bodies both on the activities of the PC as a whole and on the content of information about it prepared by employees of these state bodies and posted on their websites without the consent of the members of the relevant councils.³²;

5. Low level of interaction of local executive bodies with the PC in the interests of solving urgent problems and issues of local importance. In particular, this is influenced by the unjustified perception by officials of certain statements and appeals from individual members of the PC as criticism of themselves and the relevant government agencies³³.

At the same time, the noted criticism concerns both public councils and their members directly, as well as executive and representative authorities and their officials who have a certain relationship to the activities of the PC.

The positive and negative aspects of the work of public councils are also noted in their interviews by the current members of the PC at different levels.

In the first case, in particular, the following were noted:

1. The opportunity to be useful to society, the country and/or region/city of your residence.
2. Obtaining or expanding useful life and professional experience.
3. Applying their experience, knowledge and abilities in practice.
4. Establishing and maintaining useful contacts in state bodies, including contacts with the first heads of various bodies, regions or cities.
5. Assistance in interaction with various government agencies of interested representatives of different social groups and spheres of activity.
6. Influencing the positive solution of topical issues of national, regional and local significance.
7. Summary and systematization of socially significant problems and search for their solutions at the institutional level.
8. The interest of state bodies in the development of the PC as a platform for interaction with civil society.
9. Participation of PC members in meetings of collegial bodies of state bodies and in the activities of various state commissions.
10. Creation of special commissions within the PC, which contributes to a more detailed consideration and resolution of topical issues.
11. Participation of leading experts in various issues in the work of the PC.

dio/20190208/9220548/Aruzhan-Sain-obschestvennye-sovety-kritika.html).

31 A. Mamashuly "They began to remind state agencies." What did the public councils give to the society? // "Radio Azattyk", 04/8/2021 (<https://rus.azattyq.org/a/31192611.html>).

32 Public councils of Kazakhstan have become a toy in the hands of bureaucrats // "Stanradar", 02/21/2019 (<https://stanradar.com/news/full/33125-obshchestvennye-sovety-kazahstana-stali-igrushkoj-v-rukah-bjurokratov.html>).

33 A. Seitkazin Public councils lack independence - expert // "Azattyq Rýhy", 27.11.2019 (<https://rus.azattyq-ruhy.kz/interview/2426-obshchestvennym-sovetam-ne-khvataet-nezavisimosti-ekspert>).

12. Stimulation of the PC by its activities of the civil activity of the population in the process of solving socially significant problems and issues.

13. Active implementation of public control over the activities of various government agencies within the framework of the PC.

14. Introduction of the position of the secretary of the PCs, working on a permanent basis and dealing with organizational issues of the PCs.

As for the negative aspects of the activities of public councils, the following were noted:

1. Lack of understanding by government agencies and their officials of the importance and benefits of the functioning of the PC, which leads to various difficulties in the implementation of their activities.

2. The dependent position of the PCs on the state bodies under which they operate. First of all, this is due to the lack of the councils' own financial, human and other resources. In this regard, the relevant state agencies are engaged in solving all issues of organizational, logistical and information support of the PCs activities.

This also applies to the provision of premises for the operation of the PCs in the buildings of these government agencies. However, the current access regime here limits the opportunities for their members to interact with interested citizens.

3. The lack of material motivation for the members of the PCs to actively participate in the activities of these bodies. They perform their work in these bodies on a voluntary basis, without receiving any salary. At the same time, they often have to spend their own money to solve various issues in the process of carrying out activities within the PCs (using transport, office equipment, postal and mobile communications, the Internet, etc.).

4. Employment of many PC members within the framework of their main work activity. In turn, this does not allow for regular and extraordinary meetings of the councils in full, as well as public monitoring, public expertise, etc. In addition, working in the PC takes plenty of time.

5. Excessive workload of PC members and secretaries, especially with administrative issues (preparation of documents, information work, etc.). Individual members of the PC also believe that legislative changes in terms of their rights and powers have only increased the level of this workload.

6. Problems with obtaining timely and adequate responses to requests to relevant government agencies, especially akimats and maslikhats.

7. Restrictions in the operation of the PCs caused by COVID-19 coronavirus pandemic, including holding meetings, public hearings, visits to government agencies, etc.

8. The absence of experts in various issues in the PCs and opportunities to attract such from the outside.

9. Poor awareness of the population about the goals and objectives of the PCs, which negatively affects the feedback between them and citizens.

10. Lack of an effective and well-functioning mechanism of interaction of public councils with the media, including invitations to meetings, mailing announcements, etc.

Thus, the activities of public councils at all levels require improvement in order to strengthen the existing capabilities and mechanisms and eliminate critical moments that create serious obstacles to its effective implementation.

2.6. Participation of public councils in countering the COVID-19 coronavirus pandemic and eliminating its consequences

In the context of the COVID-19 coronavirus pandemic that has been going on in Kazakhstan since 2020, the agenda and format of the activities of public councils at different levels have significantly changed.

Firstly, a significant part of their activities, including holding meetings and public hearings, have been translated by the PC and are carried out online.

Secondly, a large number of issues that are the subjects of consideration of the PCs and appeals to them from citizens relate to the provision of medical services, their quality, provision of medicines and food, payment of monetary compensation, assistance to socially vulnerable groups of the population, etc.

Thirdly, the directions and volume of control and monitoring activities of the PCs have increased, including inspections of pharmacies, roadblocks, etc.

Thus, the work plan of the Public Council of the Ministry of Health of the Republic of Kazakhstan for 2021 provides for 23 events, including holding two meetings with NGOs on the availability of medical services and drug provision to the population, discussing proposals for the creation of growth points of new technologies in medicine, etc.³⁴ From November 4, 2020 to October 6, 2021, 47 activities were carried out within the framework of the work of this PC, mainly related to the consideration and approval of orders of the Ministry of Health on the provision of medical services, anti-epidemic and sanitary-preventive activities, etc.

The agenda of the Public Council on Education and Science, Protection of Children's Rights, in particular, included a discussion of the consequences of the crisis situation for the education system, science and protection of children's rights in connection with the COVID 19 pandemic and the measures taken by the Ministry of Education and Science in the main areas of activity³⁵.

The work plan of the Public Council on Social and Labor Issues for 2021 includes 11 events, including discussion of issues of promoting employment, improving the subsistence minimum, remuneration of workers in all industries and state officials³⁶.

From the councils of the local level, it should be noted, for example, the work of the Public Council of Almaty in the first half of 2021. Following the results of hearing the report on the work of the Public Health Department of Almaty, the members of the PC proposed the following recommendations to this body:

1. It is proposed to comprehensively solve the issue of rehabilitation of post-covid patients. The current state of the sanatorium "Kamenskoe Plateau" built in 1930, which includes 13 separate dilapidated frame-reed buildings without providing cold water in

³⁴ Work plan for 2021 (16.11.2020) // Official website of the Ministry of Health of the Republic of Kazakhstan (<https://www.gov.kz/memleket/entities/dsm/documents/details/99342?lang=ru>)

³⁵ Work plan of the Public Council on Education and Science, protection of children's Rights for 2021 (26.01.2021) // Official website of the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan (<https://www.gov.kz/memleket/entities/edu/documents/details/120547?lang=ru>)

³⁶ The work plan of the Public Council on Social and Labor issues for 2021 (4.03.2021) // Official website of the Ministry of Labor and Social Protection of the Population of the Republic of Kazakhstan (<https://www.gov.kz/memleket/entities/enbek/documents/details/141818?lang=ru>)

the summer, cannot contribute to the deployment of high-tech rehabilitation inpatient services on its basis.

2. Expand the range of services of the Telemedicine Center for their remote assistance on COVID-19 issues in the form of telephone calls. Taking into account the broader concept of telemedicine, expand the functionality of the Telemedicine Center with the active inclusion of consultations of leading domestic and foreign specialists for the diagnosis and treatment of difficult-to-diagnose complex cases, conducting expert examinations.

3. The microclimate in the medical community has been disrupted due to a sharp difference in the level of payments during quarantine, and therefore, we recommend contacting the Ministry of Health of the Republic of Kazakhstan with a proposal to revise the methods of remuneration of medical workers in emergency situations, quarantine³⁷.

In addition to considering and making decisions on topical issues related to countering the pandemic and its consequences, various public councils also carry out certain information and explanatory work with the population. In particular, in August 2021, the Public Council of Nur-Sultan called for:

- the public and residents of the capital to undergo voluntary vaccination, not to succumb to rumors and objectively assess the situation in order to make a decision about vaccinating themselves and their family members;
- state organizations and enterprises of the capital to inform their employees and call for voluntary vaccination in order to protect other employees, their family members and people from the risk group most susceptible to coronavirus disease;
- entrepreneurs and owners of SMEs to show social responsibility and encourage employees to be vaccinated voluntarily by explaining and informing about the role of vaccination³⁸.

According to the majority of the interviewed PC members, the pandemic, on the one hand, has made a number of changes in the activities of public councils, including creating certain difficulties. But, on the other hand, it contributed to the activation of the work of the PCs and their members in different directions in order to overcome the negative consequences of the coronacrisis.

2.7. Expansion of the sphere of activity of public councils

Separately, it should be noted the creation and activity of public councils in various state organizations and state-controlled commercial structures, which are not covered by the Law of the Republic of Kazakhstan “On Public Councils”. Moreover, some of them were created even before the adoption of this law. Among these PCs, in particular, it is possible to distinguish:

³⁷ Report on the work of the Public Council of Almaty for the first half of 2021 // Official website of the Public Council of Almaty (<https://almatykenes.kz/ru/otchety-o-rabote-obshchestvennogo-soveta/report-on-the-work-of-the-public-council-g/>)

³⁸ Appeal of the Public Council of Nur-Sultan to the residents of the city with an appeal to protect their health and get vaccinated // “Evening Astana”, 08/14/2021 (<https://vechastana.kz/obrashhenie-obshhestvennogo-soveta-goroda-nur-sultana-k-zhitelyam-goroda-s-prizyvom-obezopasit-svoe-zdorov-e-i-projti-vakcinaciyu/>)

- Public Council of DAMU Entrepreneurship Development Fund JSC (2009);
- Public Council under Otbas Bank of Kazakhstan JSC (2014);
- Public Council under JSC Unified Accumulative Pension Fund (2017);
- Public Advisory Council of the NJSC Social Health Insurance Fund (2020);
- Public Council under Ile-Alatau State National Nature Park (2020);
- Public Council under Charyn State National Nature Park (2020).

The creation of the PC as part of the structures mentioned above allows interested citizens and civil society institutions to monitor their activities through these bodies.

Nur Otan Party, headed by the First President of the Republic of Kazakhstan – Elbasy N.A. Nazarbayev and consistently representing the parliamentary majority, has also introduced the practice of creating and operating public councils within itself. In March-April 2021, it formed:

- 14 republican public councils. 9 more councils were added to the 5 councils previously operating under the party (on anti-corruption, on family issues, women and the protection of children's rights, on culture issues "Miras", the legal and equivalent party control committee - approx.), - on the development of civil society and public administration, on the development of the economy and support for entrepreneurship, on the development of the agricultural sector, on the development of education and science, on regional development, on the health of the nation, on the support of employment and socially vulnerable groups of the population, on the support of youth and environmental council³⁹;

- 1738 public councils at regional, district and city branches of the party, consisting of 11388 party and independent activists⁴⁰.

The main task of the PC under consideration is to monitor the implementation of the relevant directions of the election program of Nur Otan party. Their activities also do not fall under the regulation of the Law of the Republic of Kazakhstan "On Public Councils". Given the status and influence of this party in the political life of Kazakhstan, the creation of its own PC indicates a high level of importance of these bodies and their activities in the country.

³⁹ 14 public councils at Nur Otan will ensure monitoring of the execution of the party's election programs // Kazinform, 1.03.2021 (https://www.inform.kz/ru/14-obschestvennyh-sovetov-pri-nur-otan-obespechat-monitoring-ispolneniya-predvybornyh-programm-partii_a3759012).

⁴⁰ "Those who know the problems on the ground." Who joined the regional public councils of Nur Otan party // "Kazakhstan Today", 04/19/2021 (https://www.kt.kz/rus/society/znayushchie_problemy_na_mestah_kto_voshel_v_regionalnye_1377914527.html).

CONCLUSIONS

1. Public councils, initially created as consultative and advisory and supervisory bodies in central, regional and local state bodies, have now been established as full-fledged socio-political institutions. First of all, they act as a link between society and the state and exercise public control over the activities of the relevant state bodies and their officials. Through their activities, public councils and their individual members contribute to the solution of various politically and socially significant issues.

The expansion of the scope of activity, including its extension to the quasi-public sector, as well as the capabilities of public councils make them attractive for the participation of interested representatives of civil society institutions and individual socially active citizens. In this regard, it is likely that the number of applicants from among these people to be members of the PCs of different levels will increase noticeably by the time their new composition is formed in 2022. In turn, this will have a positive impact on the qualitative side of the updated composition and further activities of the relevant councils.

2. At the same time, the critical moments noted in this section of the report in the activities of public councils collectively limit the capabilities of public councils and their members and reduce the level of efficiency in the work of the PC as a whole and in specific areas. First of all, in this regard, the low level of demand for PC and their activities among the population of Kazakhstan identified by the results of a sociological survey is highlighted. At the same time, this circumstance is largely due not so much to distrust in relation to them as to the lack of a complete and objective view of them.

In turn, this is a consequence of the low level of information support for the PC. Without periodic coverage of the activities of public councils of various levels in print and electronic media and social networks, a significant part of the country's population will still not know anything about it and, as a result, will not show any interest in the relevant councils. The use of the Internet portal "KazKENES" and the official websites of the relevant state bodies and quasi-state structures for this purpose is insufficient and does not disclose all aspects of the activities of the PC and their members.

3. Another serious critical point in the activities of public councils should be considered the insufficient level of interaction of their members with potentially interested citizens. This is especially evident in the work of the republican-level PCs. In turn, this circumstance is due to both the specifics of the activities of different councils, which are more or less focused on certain social or professional groups, and the personal attitude of the PCs members to the performance of their duties within the framework of their activities in these bodies.

4. There is also a high level of dependence of public councils in the process of carrying out their activities on the relevant state bodies and quasi-state structures, which is noted by both individual experts from among the current members of certain councils and respondents in the framework of a sociological survey. In particular, it can be noted here that former state officials are attracted to the PC at various levels, mainly from among retired or new employees of the relevant government agencies who are loyal to their leadership and do not show much activity by analogy with their colleagues from civil society institutions.

5. Expanding the scope of activity and strengthening the rights and opportunities of public councils will not by themselves lead to an increase in the level of efficiency of the PC without updating their composition by increasing the representation of well-known and authoritative representatives of civil society institutions and individual socially active citizens. In turn, this makes it necessary to increase the level of information support and transparency of procedures within the framework of the formation of PC at all levels.

RECOMMENDATIONS

Based on the responses of respondents and members of public councils regarding the improvement of PC activities at all levels, the following proposed measures can be identified:

- Further improvement of legislation regulating the activities of public councils.
- Making decisions and recommendations of public councils mandatory for execution by the relevant state bodies and quasi-public sector entities.
- Increasing the level of accountability of the heads of relevant state bodies and quasi-public sector entities, their structural divisions and subordinate organizations to the PC in the main areas and topical issues of their activities.
- Strengthening information support for the activities of public councils at all levels, including the expansion of information channels and PC materials intended for open access (final recommendations, plans, reports, etc.).
- Ensuring the financing of the activities of public councils in terms of organizational expenses.
- Ensuring the organizational and administrative component of the work of public councils, including:
 - issuance of documents to PC members certifying their respective status;
 - creation of a permanent staff with a paid staff dealing with all organizational issues;
 - development of seals, letterheads and other necessary attributes for the activities of the PC at all levels.
- Conducting public hearings and round tables on topical issues of national and local significance on a regular basis (with a frequency of once every two months) under the auspices of public councils with the participation of representatives of authorized state bodies, quasi-governmental structures, political parties, NGOs and the expert community.
- Planning by state bodies and quasi-public sector entities of the agendas of meetings of public councils on the basis of their preliminary coordination with the members of the PC and opportunities for making proposals and changes to the draft agendas of the relevant meetings of the PC.
- Invitation of chairmen of public councils of regions, cities of republican significance and the capital of the republic to participate in meetings of the National Council of Public Trust under the President of the Republic of Kazakhstan.
- Consideration of opportunities for the creation of public councils operating in accordance with the Law of the Republic of Kazakhstan “On Public Councils” in JSC Kazakhstan Center for Public-Private Partnership, JSC Unified Accumulative Pension Fund, NJSC Social Health Insurance Fund and SK-Pharmacy LLP.

SECTION 3. Legal basis of the activity of public councils

3.1. Analysis of changes in the regulatory framework of PC activities in 2016-2021.

3.1.1. Legislation on public councils (2016)

As part of the practical stage of the implementation of the National Plan “100 concrete steps to implement 5 institutional reforms”, on January 1, 2016, the Law of the Republic of Kazakhstan No. 383-V of November 2, 2015 “On Public Councils” (hereinafter – the Law of the Republic of Kazakhstan “On Public Councils”) came into effect.

In subparagraph 6-1) of Article 1 of the Law of the Republic of Kazakhstan dated January 23, 2001 No. 148 “On Local Public Administration and Self-Government in the Republic of Kazakhstan” (hereinafter – the Law of the Republic of Kazakhstan “On Local Public Administration and Self-Government”) It is stated that “the meeting of the local community is the participation of representatives of the local community, delegated by the meeting of the local community, in solving current issues of local importance within the limits and in the manner defined by this Law.”

The order of formation of the local community assembly differs from the order of formation of public councils. A meeting of the local community is formed by a gathering of the local community. The meeting of the local community determines the composition of the participants of the meeting of the local community and the term for which they are delegated.

In this regard, residents of villages, settlements, rural districts, cities of district significance are provided by the Law of the Republic of Kazakhstan “On Local Public Administration and Self-Government” with a real opportunity to influence the implementation of the functions of public councils by the assembly upon residence in a specific administrative-territorial unit.

Meanwhile, in 2016, when forming public councils at the level of regions, cities of republican significance, the capital and cities of regional significance, problems arose related to different understanding and interpretation of the norms of the Law of the Republic of Kazakhstan “On Public Councils”.

So, in paragraphs 1, 2, 3 of Article 8 of this Law of the Republic of Kazakhstan “On Public Councils” it was stated:

«1. Public councils at the republican and local levels and their composition are formed by working groups headed at the republican level by the first head of the relevant state body, and at the local level by the head of the local representative body.

2. Representation from a state body in the working group may not exceed one third of the total number of members of the working group. The personal composition of this representative office is determined by the head of the state body independently.

3. Representation from civil society is at least two-thirds of the total number of members of the working group and is formed on the basis of proposals from non-profit organizations and citizens.”

For example, in Uralsk (<http://oral-maslihat.kz/ru/novosti/novosti/article/sostav-rabochei-gruppy-po-formirovaniyu-obshchestvennogo.html>) and West Kazakhstan region (<http://maslihat-bko.gov.kz/ru>) working groups of Public Councils were formed.

Paragraphs 2 and 3 of Article 8 of the Law “On Public Councils” indicated the percentage of representation from a State body (no more than 1/3) and civil society (no less than 2/3).

In paragraph 2 of Article 8 of the Law “On Public Councils”, the word “state body” was used in the singular.

During the implementation of the Law of the Republic of Kazakhstan “On Public Councils”, the following issues remained controversial:

1. With regard to paragraph 2 of Article 8 of the Law “On Public Councils” - does the **use of the word “state body” in the singular** mean that at the local level, as part of the working group of the public council, should the representative office (no more than 1/3) be from the corresponding maslikhat?

2. Is it legal to include state officials who do not represent the relevant maslikhat in the working group of the Public Council (for example, the heads of the internal policy departments, the department of state and legal work of the city akim’s apparatus)?

Citizen M. on 23.02.2016, guided by Article 7, paragraph 1 of Article 26 of the Law “On the Prosecutor’s Office” appealed to the Prosecutor General’s Office of the Republic of Kazakhstan with a request:

1. Give an explanation of paragraph 2 of Article 8 of the Law “On Public Councils” - does the use of the word “state body” in the singular mean that at the local level, as part of the working group of the public council, representation (no more than 1/3) **should be from the corresponding maslikhat?**

2. Is it lawful to **include state officials who do not represent the relevant maslikhat** in the working group of the Public Council (for example, heads of departments of internal policy, department of state and legal work of the city akim’s office)?

The Prosecutor General’s Office of the Republic of Kazakhstan redirected the appeal of citizen M. to the Prosecutor’s Office of the West Kazakhstan region. The Prosecutor’s Office of the West Kazakhstan region redirected the citizen’s appeal to the West Kazakhstan regional Maslikhat, the legality of the actions of the secretary of which citizen M. intended to establish.

The West Kazakhstan Regional Maslikhat believes that “in paragraph 2 of Article 8 of the Law “On Public Councils”, the phrase “state council” is used in the singular, since the personal composition of this representation is determined by the head of one state body (in this case, the head of a local representative body (maslikhat)).”

In accordance with the legislation of the Republic of Kazakhstan, **maslikhats have no right to explain the content of laws.**

In fact, the unilateral understanding and application of paragraph 2 of Article 8 of the Law of the Republic of Kazakhstan “On Public Councils” allowed the Akim to influence the formation of the composition of the public council at the local level.

The current situation of the formation of public councils at the local level has caused reasonable criticism among public figures in the media.

In the West Kazakhstan region, when forming public councils, the chairman of the commission was suspected of prompting voters. The public criticized that it took only an hour for the working group to form the Public Council of the West Kazakhstan region. Not a single independent candidate got into the public council⁴¹.

Also, the expert community, having analyzed the lists of members of Public Councils, notes that “there is a potential conflict of interests, since members of public councils who are employees of state bodies or members of maslikhats will execute decisions of public councils, monitor the implementation of these decisions and evaluate their own activities.”⁴²

Such a situation contradicted the purpose of the adoption of the Law “On Public Councils”, which was pointed out by the President of the Republic of Kazakhstan and did not contribute to full-fledged public control and monitoring of the activities of the local akim.

It should be noted that **some of the powers that relate to the functions of public councils are not powers to resolve current issues of local significance in their pure form.** For example, the development and submission to state bodies of proposals to improve the legislation of the Republic of Kazakhstan or consideration of appeals from individuals and legal entities on improving public administration and organizing transparent work of the state apparatus, including compliance with the norms of official ethics.

The Law of the Republic of Kazakhstan “On Public Councils” contained defects in the legal regulation of the procedure for developing regulations on the public council.

So, in 2016, paragraph 6 of Article 8 of the Law of the Republic of Kazakhstan “On the Public Council” stated that “The Working Group is developing a draft regulation on the Public Council based on the Model Provision provided for in paragraph 5 of this Article.”

The same working group determined the number of members of the Public Council and carried out the procedure for electing its members.

It should also be noted that, although the decisions of public councils at the local level are advisory in nature, the **powers of public councils at the level of regions, cities of regional significance and districts in certain moments coincide with the powers of maslikhats**, although the powers of public councils are advisory in nature.

Conclusions on the state of legislation on public councils for 2016:

1. Some powers of public councils supplement the powers of maslikhats

For example, **the authority of the Board of public discussion** of the draft of the budget programs of the administrator of the budget programs, projects, strategic plans or development programs, projects from government programs **complements the au-**

⁴¹ <http://www.uralweek.kz/2016/02/22/v-zko-pri-formirovanii-obshhestvennyx-sovetov-predsedatelya-komissii-zapodozrili-v-podskazkax-golosuyushhim/>

⁴² Public councils: citizens' access to decision-making // <http://tikazakhstan.org/obshhestvennye-soveta-dostup-grazhdan-k-prinyatiyu-reshenij/>

thority of the Council on the approval of plans, economic and social programs for development of the territory, local budget and reports on their implementation, including the approval of the budget programs of the district governors in the city, city of district significance, settlement, village, rural district (separately for each district in the city, city of district significance, settlement, village, rural district).

The initial discussion of the projects of the above-mentioned programs by the public councils, and then the approval of these programs by maslikhats is quite logical and is aimed at attracting the public to discuss such important issues.

2. Some powers of public councils coincide or partially duplicate the powers of maslikhats

For example, the authority of the maslikhat to review reports of heads of executive bodies and submit submissions to the relevant bodies on holding officials of state bodies and organizations accountable for non-compliance with decisions of the maslikhat partially coincides with the authority of the public council to discuss the implementation of budget programs of the administrator of budget programs, strategic plans or territorial development programs, state and government programs and discuss reports of executive bodies on the achievement of target indicators.

The authority of the maslikhat to form permanent commissions and other bodies of the maslikhat, to hear reports on their activities, to resolve other issues related to the organization of the work of the maslikhat; partially duplicates the authority of the public council to create commissions on areas of activity.

3. There are powers of maslikhats that are not assigned to public councils

For example, only maslikhat has the authority to regulate land relations in accordance with the land legislation of the Republic of Kazakhstan.

4. Organizational support for the activities of public councils.

In accordance with paragraph 6 of Article 13 of the Law “On Public Councils”, “organizational support for the activities of the Public Council is carried out by the relevant state body, with the participation of which the Public Council was formed.”

At the same time, “organizational support” implies both financial and logistical support for the activities of public councils. This provision of the Law contains problems in the practice of implementation.

So, at the local level, the organizational support of Public Councils is entrusted either to maslikhats, or akimats’ offices, or to internal policy departments.

In this regard, the Ministry of Finance of the Republic of Kazakhstan needs to determine a specific budget program, a state body (administrator of the budget program) that will provide funding for public councils in the regions, specific budget specifics for financing public councils established at the republican and local levels.

5. The framework nature of the Model Provision on Public Councils. It does not contain regulation of the activities of public councils regarding the holding of meetings, the procedure for approving the RLA, conducting various forms of public control, rotation of members of public councils and other organizational issues.

The Ministry of Culture and Sports is currently collecting proposals and recommendations from public councils to amend the Model Provision. At the same time, the reference to the Model Provision is indicated only in article 8 of the Law - regarding the procedure for creating a Working Group on the formation of a Public Council. In connec-

tion with the above, it is necessary to consider the possibility of making changes to the Model Provision without amending the Law.

6. The issue of rotation of members of public councils.

In accordance with paragraph 3 of Article 15 of the Law, “The Public Council decides to include a new member in the Public Council instead of the one who has left for the remainder of his term of office based on the results of a competition or by decision of a state body in accordance with paragraph 1 of Article 9 of this Law.” In this regard, the question arises - when introducing new members from among civil society, is it necessary to hold the entire competition, starting with the Working Group?

Also, in practice, there are problems associated with a gap in the legal regulation of the mechanism of exclusion from the membership of public councils of members who do not participate in meetings, in the activities of public councils.

There are facts when representatives of non-profit organizations elected to public councils based on proposals from non-profit organizations have dropped out of non-profit organizations. **In this regard, there is a need for legal regulation of the exclusion from the membership of public councils of persons who have dropped out of non-profit organizations.**

7. Issues of ensuring the principle of publicity of the work of public councils

Article 14 of the Law “On Public Councils” regulates the principle of publicity of the work of the public council. This article stipulates that the public council informs the population about:

- 1) the results of its interaction with civil society and state bodies;
- 2) the composition of the Public Council, the rotation of its members;
- 3) the agenda of the meetings;
- 4) decisions taken;
- 5) other issues of public importance.

The information is published in the mass media and (or) posted on the relevant Internet resources.

Annex 1 provides information on the activities of public councils, reflecting the principle of publicity of the work of public councils. It should be noted that the official websites of state bodies contain work plans of public councils, regulations on public councils, reports on the work of public councils, which confirms the desire of state bodies to ensure the publicity of the work of public councils.

The Decree of the Government of the Republic of Kazakhstan dated December 31, 2015 No. 1191 approved the Standard Requirements for the organization and conduct of public hearings.

Paragraph 7 of the Standard Requirements for the Procedure for Organizing and Conducting a public hearing states that “The Commission prepares and conducts a public hearing in the following order:

- 1) determines the list of specific issues to be discussed on the topic of the public hearing;
- 2) draws up a work plan, distributes responsibilities among the members of the commission, defines a list of tasks for the preparation of a public hearing;

3) ensure publication of the topic and list of issues of the public hearing in the mass media and on the Internet resources of the authorized body no later than thirty days before the appointed date of the public hearing.

When considering a draft regulatory legal act at a public hearing, its full text is also published for the public to familiarize themselves with, but no later than ten calendar days before the day of its holding;

4) determines the list of invited persons and sends them official appeals with copies of all documents submitted for public hearing, with a request to give their recommendations and suggestions on issues to be discussed;

5) assist the participants of the public hearing in obtaining the information they need to prepare recommendations on the subject of the public hearing;

6) organizes the preparation of the draft final protocol in the form according to the annex to these Standard Requirements, consisting of recommendations and proposals on each of the issues submitted for public hearing;

7) notify the population about the holding of a public hearing no later than ten days before the date of its holding. The published information contains information about the topic and issues of the public hearing, the time and place of the hearing, and the contact information of the commission;

8) registers the participants of the public hearing.

Meanwhile, **the legislation on public councils regarding the conduct of public hearings contains norms that unnecessarily regulate this procedure, which may lead to a violation of the principle of publicity of the work of public councils.**

Paragraph 8 of the Standard Requirements for the Organization and Conduct of Public Hearings states that “participants of a public hearing who have the right to speak are invited and citizens who have registered for a speech before it begins.”

This requirement is unnecessary, since a citizen may have the need and desire to speak during a public hearing on a particular issue. Moreover, these Standard Requirements do not regulate in detail the mechanism of registration for a speech.

The second problem of holding a public hearing is its holding by the republican public council. Thus, in the second paragraph of paragraph 8 of the Standard Requirements, it is stated that “citizens who have been registered before it can participate in a public hearing held at the republican level.” However, in practice, the special regime of visiting the building of the House of Ministries makes it difficult to pass such registration in advance (it is not always possible to call the ministries’ phones, issue a pass to the pass office, etc.) and thereby restricts the right of citizens to participate in public hearings.

Thus, paragraph 8 of the Standard Requirements for the Organization and Conduct of Public Hearings is defective and contains the potential for abuse by government officials, since it can potentially infringe on the right of a citizen to speak during public hearings and, in general, make it difficult for a citizen to participate in public hearings.

The table below contains proposals for improving regulatory legal acts based on the results of the legal monitoring of the Law of the Republic of Kazakhstan “On Public Councils” in the first year of their operation in 2016.

3.1.2. Legislation on PC (with amendments 2021)

In the implementation of the President's Address, the Law of the Republic of Kazakhstan No. 406-VI of January 3, 2021 "On Amendments and additions to some legislative acts of the Republic of Kazakhstan on the activities of public councils" was adopted⁴³, which is aimed at further development of the institute of public councils. Below is an analysis of innovations in the law:

I. The subject of the Law of the RK dated November 2 , 2015 was expanded . "On Public Councils"⁴⁴, namely its preamble is amended as follows:

"This Law defines the legal status, the procedure for the formation and organization of the activities of public councils aimed at implementing state policy on the formation of a state accountable to the population, ensuring the broad participation of non-profit organizations, citizens in decision-making by state bodies at all levels, as well as national management holdings, national holdings, national companies (hereinafter referred to as quasi-public sector entities)."

From now on, public councils are created not only by state bodies, but also by the quasi-public sector entities, which is justified, since a significant amount of state funds is accumulated in this sector of the economy.

In this regard, the concept of "public council" was expanded. Thus, according to the new version of paragraph 1 of Article 1 of the Law of the Republic of Kazakhstan "On Public Councils", "public councils are advisory, supervisory bodies formed by ministries, bodies directly subordinate and accountable to the President of the Republic of Kazakhstan, local government bodies, quasi-public sector entities on issues of their competence, with the exception of state bodies specified in part two of this paragraph, together with non-profit organizations, citizens."

II. The new Article 5-1 of the Law of the Republic of Kazakhstan "On Public Councils" regulates the powers of public councils in the quasi-public sector.

III. the new amendments provide for the legislative regulation of the authorized body responsible for the management and inter-sectoral coordination in the field of public councils, as well as the consolidation of its competence.

Thus, according to paragraph 1 of Article 2-1 of the Law of the Republic of Kazakhstan "On Public Councils"; "the authorized body for the activities of public councils is the central executive body that carries out intersectoral coordination in the field of interaction between the state and civil society:"

In accordance with paragraph 2 of Article 2-1 of the Law "authorized body for the activities of public councils:

- 1) implements the state policy on the activities of public councils;
- 2) coordinates and provides methodological support for the activities of public councils at the republican and local levels;
- 3) develops proposals to improve the legislation of the Republic of Kazakhstan on public councils;
- 4) develops and approves a Model Regulation on the Public Council;

⁴³ Law of the Republic of Kazakhstan dated January 3, 2021 No. 406-VI LRK "On Amendments and additions to some legislative acts of the Republic of Kazakhstan on the activities of public councils" <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z2100000406#z17>

⁴⁴ The Law of the RK dated November 2 , 2015 "On public councils" <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1500000383>

- 5) develops and approves the rules for the organization and conduct of public control;
- 6) annually prepares and submits a National report on the activities of public councils in the Republic of Kazakhstan to the Government of the Republic of Kazakhstan for subsequent submission to the President of the Republic of Kazakhstan no later than December 25 of the current year;
- 7) develops recommendations on the formation of the composition of public councils, as well as on the quantitative composition at the local level;
- 8) exercise other powers provided for by other laws of the Republic of Kazakhstan, acts of the President and the Government of the Republic of Kazakhstan.”

It should be noted that in order to carry out annual monitoring of the state and trends in the development of public councils, to develop proposals for its work and development, the **practice of developing and publishing a national report on public councils is being introduced.**

IV. in order to eliminate the contradiction of the mechanism of financial and material support for the activities of public councils to the principle of its activities on a voluntary basis, Article 4 of the Law of the Republic of Kazakhstan “On Public Councils” clarifies **the principle of the activities of its members on a voluntary basis.** This amendment is aimed at clarifying that members of public councils exercise their powers free of charge, and funding will be directed strictly to material, technical and personnel support. A new principle is also being introduced – the **principle of independence.**

V. in order to exclude influence in the formation of public councils by working groups headed by the heads of the relevant state body (local representative body), the Law of the Republic of Kazakhstan “On Public Councils” **establishes the norm that the heads of working groups on the formation of public councils are elected from among the members of the working group who are representatives of civil society.**

Thus, according to the new version of paragraph 1 of Article 8 of the Law, “public councils of the republican and local levels and their composition are formed by working groups, whose leaders are elected from among the members of working groups representing civil society by voting.”

VI. in order to ensure the effective activity of public councils to express the opinion of civil society, to increase public confidence in public councils, **the ratio of representatives of civil society and the state body in the composition of the working group on the formation of public councils and in the composition of the public council itself has been changed.**

Paragraph 2 of Article 8 of the Law states that the representation of a state body, a quasi-public sector entity in the working group may not exceed one third of the total number of members of the working group.

VII. Paragraph 3 of Article 9 of the Law of the RK “On Public Councils” regulates the minimum and maximum number of members of public councils. The quantitative composition of the members of the public council is determined by the working group:

- 1) at the republican level:

in public councils formed by ministries, bodies directly subordinate and accountable to the President of the Republic of Kazakhstan - from fifteen to thirty members;

in public councils formed in quasi-public sector entities - from ten to fifteen members;

2) at the local level, taking into account the provisions of subparagraph 7) of paragraph 2 of Article 2-1 of the Law.

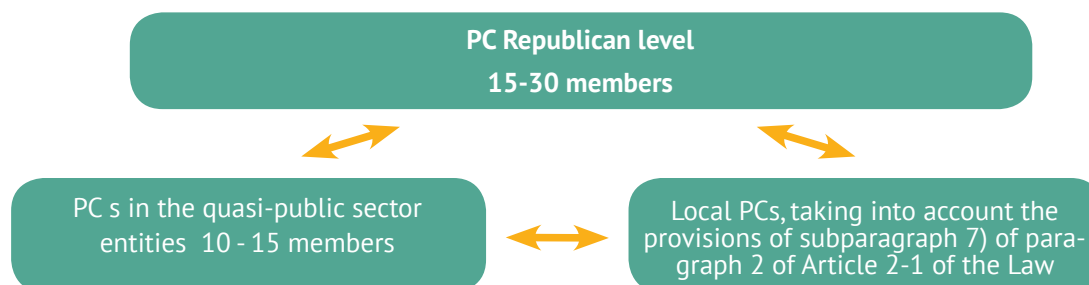

Figure 27 - Requirements for the number of the PCs members.

VIII. Paragraphs 4 and 5 of Article 9 specify the procedure for the formation of public councils. Only one representative may be elected to the Public Council from one legal entity that is a non-profit organization. When forming public councils at the republican level, the same person may be elected a member of only one Public Council. The same person may be elected a member of the Public Council no more than twice in a row.

IX. The innovation of the Law was the introduction of the concept of “reserve list of candidates for the Public Council”. Thus, according to paragraph 9 of Article 9 of the Law, “The Public Council decides on the selection of candidates for its membership from the reserve list of candidates for the Public Council in the following cases:

1) termination of the powers of a member of the Public Council representing civil society;

2) the need to increase the number of the Public Council, taking into account the quantitative composition recommended in accordance with paragraph 3 of this article.

In cases of refusal of a candidate from the reserve list of candidates to the Public Council from membership in the Public Council and the absence of other candidates in the reserve list of candidates to the Public Council, the Public Council decides to hold an additional competition for the membership of the Public Council in accordance with the procedure provided for by the Model Regulations on the Public Council or the regulations on the Public Council of the Foundation.”

In fact, this provision is aimed at saving time in case of early termination of the powers of a member of the public council, as well as in case of an increase in the number of its members.

The authors of this amendment took into account the experience of Kyrgyzstan in the formation of a reserve list of public councils. Voting on the election of members of the Commission from civil society in Kyrgyzstan takes place in a strictly regulated manner. The Government apparatus keeps a protocol on the progress of the competition. In case of early retirement of a member of the Commission from civil society from the Commission, the Government apparatus, no later than 10 calendar days from the date of retirement, appoints the next reserve candidate for the remaining term as a member of the Commission from civil society according to the order established at their election, depending on the number of votes received. If there are no reserve candidates, the

Government apparatus announces a competition for the election of new members of the Commission from civil society for the remaining term no later than 10 calendar days from the date of retirement. The competition is held in accordance with the procedure provided for in the Law.

X. The Law clarifies the requirements for candidates for public councils. Thus, according to paragraph 1 of Article 10 of the Law, “a citizen of the Republic of Kazakhstan who has reached the age of eighteen can be a candidate for a member of the Public Council, and also, in the case of the formation of a Public Council at the local level, a permanent resident within the relevant administrative-territorial unit.

A candidate member of the Public Council shall not:

- 1) have a criminal record that has not been repaid or withdrawn in accordance with the procedure established by the legislation of the Republic of Kazakhstan;
- 2) be found guilty by a court of committing a corruption crime and (or) a corruption offense in accordance with the procedure established by law;
- 3) be registered in organizations providing medical care in the field of mental health, for mental, behavioral disorders (diseases), including those related to the use of psychoactive substances.”

XI. Article 1 of the Law of the Republic of Kazakhstan “On Public Councils” regulates the organizational structure of the Public Council and the powers of its Presidium.

The supreme body of the Public Council is the meeting. The Presidium of the Public Council is elected for the operational management of the activities of the Public Council in the period between its meetings. The Presidium of the Public Council consists of the Chairman of the Public Council, an authorized representative of a state body, a quasi-public sector entity with whose participation the Public Council was formed, chairmen of commissions, individual members of the public Council.

Deputies of the Parliament of the Republic of Kazakhstan who are not members of this Public Council may participate in the meetings of the Presidium of the Public Council. Presidium of the Public Council:

- 1) coordinates the work of the commissions of the Public Council;
- 2) organizes the preparation of the meetings of the Public Council;
- 3) provides organizational and informational support for the activities of the Public Council;
- 4) monitors the implementation of the recommendations of the Public Council.

XII. Articles 17, 18, 20, 22, 23 of the Law specify the forms of activity of public councils.

Public control is understood as the activity of entities of public control carried out in the forms of public monitoring, public hearing, public examination and hearing a report on the results of the work of a state body, a quasi-public sector entity, aimed at protecting public interests. **The object of public control** is the activities of state bodies at the republican and local levels and their officials, as well as the activities of quasi-public sector entities.

Public monitoring is a procedure of public control, which is an observation by the entities of public control over the activities of state bodies, quasi-public sector entities.

Public monitoring is carried out in order to identify negative consequences for citizens and infringements of public interests as a result of the provision of public services by state bodies, the implementation of state programs, strategic plans and budget programs, territorial development programs, the implementation by quasi-public sector entities of development strategies and plans, the provision of public services, as well as the application of the legislation of the Republic of Kazakhstan.

When conducting public monitoring, members of the Public Council have the right to request from state bodies and their officials, as well as from quasi-public sector entities, the necessary information related to the entity of monitoring, in accordance with the procedure and on the grounds established by the legislation of the Republic of Kazakhstan on access to information.

A **public hearing** is understood as a procedure of public control carried out by holding a meeting for public discussion of issues provided for in subparagraphs 1), 5) and 6) of paragraph 1 of Article 5, subparagraph 1) paragraph 1 of Article 5-1 of this Law, as well as socially significant decisions of state bodies, quasi-public sector entities on their compliance with public interests.

The hearing of the report on results of work of the public authority of the quasi-public sector entities is the procedure of public control and is a public discussion at the meeting of the Public Council of the results of activities of state bodies, bodies of local self-government and their officials on the issues specified in subparagraphs 2) and 3) of paragraph 1 of article 5 of this Law, the quasi-public sector entities on the issues specified in subparagraphs 2) and 3) of paragraph 1 of article 5-1 of this Law.

Thus, amendments to legislative acts concerning the development of public councils accumulated the comments and suggestions of civil society that have been developed in the process of testing and implementation of the Law “On public councils” since its implementation in 2016, and in fact, are very important milestone in the involvement of citizens and NGOs in the management of Affairs of state and public control.

3.2. Problem areas of the legal framework of the activities of public councils

A problematic issue of legal regulation of the activities of public councils remains the situation when subordinate regulatory legal acts duplicate the text of articles of the Law of the Republic of Kazakhstan “On Public Councils”, but at the same time do not contain norms that would contribute to the detailed implementation of the norms of the legislative act.

For example, paragraph 2 of Article 20 of the Law of the Republic of Kazakhstan “On Public Councils” stipulates that “public monitoring is carried out in order to identify negative consequences for citizens and infringements of public interests as a result of the provision of public services by state bodies, the implementation of state programs, strategic plans and budget programs, territorial development programs, the implementation by quasi-public sector entities of development strategies and plans, the provision of public services, as well as the application of the legislation of the Republic of Kazakhstan.”

Paragraphs 4-7 of the “Rules for the Organization and Conduct of Public Control” approved by the Order of the Minister of Information and Public Development of the Republic of Kazakhstan dated February 26, 2021 No. 73⁴⁵ practically duplicate the norms of Article 20 of the Law of the Republic of Kazakhstan “On Public Councils”.

At the same time, **as in the act and subordinate normative legal acts do not contain any provisions governing the mechanism for identifying negative consequences** for citizens and abuses of the public interest in the result of rendering the state bodies, public services, the implementation of government programs, strategic plans and budget programs, development programs, to implementing entities of quasi-public sector policies and development plans, the provision of public services, and the application of the legislation of the Republic of Kazakhstan.

In fact, the issue of a gap in legislation regarding the methodology, tools and completeness of public monitoring remains problematic.

Paragraph 1-1 of Article 51 of the Law of the Republic of Kazakhstan dated April 6, 2016 No. 480-V of the LRK “On Legal Acts” stipulates that “Public councils have the right to conduct public monitoring of regulatory legal acts concerning the rights, freedoms and duties of citizens.”⁴⁶ However, “identification of negative consequences of the application of legislation” and “legal monitoring” are not the same thing, although these concepts are of the same order.

Therefore, public councils can take as a basis the “Rules of legal monitoring” approved by the Decree of the Government of the Republic of Kazakhstan dated August 29, 2016 No. 486⁴⁷, only conditionally if they conduct public legal monitoring.

The gap in legislation regarding the methodology of public monitoring creates a significant problem of the possibility of implementing the norms of the legislative act and, in fact, the effectiveness of its implementation. It should also be noted that the personnel issue of attracting specialists, experts in the field in which public monitoring is planned is also an important issue.

According to paragraph 2 of Article 22 of the Law of the Republic of Kazakhstan “On Public Councils”, “individuals and (or) non-profit organizations can act as initiators of public expertise, with the exception of structural divisions (branches and representative offices) of international and foreign organizations that send a corresponding petition to the Public Council.”

We believe that the **possibility of initiating a public examination by all individuals**, i.e. both citizens of the Republic of Kazakhstan and persons who are not citizens of the Republic of Kazakhstan (foreigners and stateless persons), **is incorrect**.

Within the meaning of the preamble of the Law “On Public Councils”, the activities of public councils are aimed “at implementing state policy on the formation of a state accountable to the population, ensuring broad participation of non-profit organizations, citizens in decision-making by state bodies at all levels, as well as national management holdings, national holdings, national companies.”

The right to participate in the management of state affairs directly and through their representatives, to apply personally, as well as to send individual and collective appeals to state bodies and local self-government bodies **in accordance with paragraph**

⁴⁵ Order of the Minister of Information and Public Development of the Republic of Kazakhstan dated February 26, 2021 No. 73 “On approval of the Rules for organizing and conducting public control” <https://adilet.zan.kz/rus/docs/N2100022263>

⁴⁶ Law of the Republic of Kazakhstan dated April 6, 2016 No. 480-V LRK “On legal acts” <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1600000480>

⁴⁷ Decree of the Government of the Republic of Kazakhstan dated August 29, 2016 No. 486 “On approval of the Rules of Legal Monitoring” <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1600000486>

1 of Article 33 of the Constitution of the Republic of Kazakhstan belongs only to citizens of the Republic of Kazakhstan.

According to paragraph 8 of Article 1 of the Law of the Republic of Kazakhstan “On Public Councils”, **“recommendations of public councils are mandatory for consideration** by state bodies, quasi-public sector entities that take decisions provided for by the legislation of the Republic of Kazakhstan and give motivated answers.”

It follows from the meaning of this norm that for state bodies and quasi-public sector entities, it is not the recommendations of public councils as such that are mandatory, but the consideration of these recommendations, on which decisions are made and motivated responses are given.

Consequently, the establishment in the Code of Administrative Offences of a special offense for non-compliance with the recommendations of public councils is incorrect, since legal liability cannot be established for non-compliance with recommendations.

Meanwhile, we propose to consider the possibility of including an article in the Code of Administrative Offences providing for liability for failure to take a decision or failure to provide a reasoned response:

“Article 457-1. Violation of the legislation on public councils

Failure by state bodies, quasi-public sector entities to take decisions in cases provided for by law or failure to provide a reasoned response to public councils - entail a fine in the amount of thirty monthly calculation indices.”

3.3. Formation of legal foundations in the field of public control

In paragraph 1 of Article 17 of the Law of the Republic of Kazakhstan “On Public Councils”, “public control means the activities of the entities of public control carried out in the forms of public monitoring, public hearing, public examination and hearing a report on the results of the work of a state body, a quasi-public sector entity, aimed at protecting public interests.”

It follows from this definition, **firstly**, that this is an **activity** that is **carried out by the entities of public control**. Within the meaning of paragraph 3 of Article 17 of the Law of the Republic of Kazakhstan “On Public Councils”, such entities include the public councils themselves, as well as non-profit organizations, citizens on behalf of public councils. Consequently, the instruction to non-profit organizations or citizens to exercise public control should be expressed by an appropriate decision of the public council.

Secondly, in accordance with paragraph 2 of Article 17 of the Law of the Republic of Kazakhstan “On Public Councils”, “the object of public control is the activities of state bodies of the republican and local levels and their officials, as well as the activities of quasi-public sector entities.”

Thirdly, an important feature of public control is its target orientation, namely, the focus on protecting public interests.

Fourth, the forms of public control are public monitoring, public hearings, public expertise and hearing a report on the results of the work of a state body, a quasi-public sector entity.

Figure 28 - Forms of public control.

According to paragraph 1 of Article 18 of the Law of the Republic of Kazakhstan “On Public Councils”, “**public monitoring** is a procedure of public control, which is an observation by entities of public control over the activities of state bodies, quasi-public sector entities.”

The Law of the Republic of Kazakhstan “On Public Councils” clearly establishes that “public monitoring is carried out in order to identify negative consequences for citizens and infringements of public interests as a result of the provision of public services by state bodies, the implementation of state programs, strategic plans and budget programs, territorial development programs, the implementation by quasi-public sector entities of development strategies and plans, the provision of public services, as well as the application of the legislation of the Republic of Kazakhstan” (paragraph 2 of Article 20).

When conducting public monitoring, members of the Public Council are vested with the appropriate powers. For example, the right to request from state bodies and their officials, quasi-public sector entities the necessary information related to the subject of monitoring. Undoubtedly, the procedure and grounds for such a request are established by the legislation of the Republic of Kazakhstan on access to information.

The result of public monitoring is a conclusion, which structurally consists of:

- information about the identified negative consequences for citizens and the infringement of public interests as a result of the provision of public services;
- recommendations to eliminate the causes and conditions identified during public monitoring of violations of the legislation of the Republic of Kazakhstan;
- proposals to improve the efficiency of controlled facilities;
- proposals for amendments and additions to regulatory legal acts, internal documents of quasi-public sector entities.

Paragraph 8 of the “Rules for the Organization and Conduct of Public Control”, approved by Order No. 73 of the Minister of Information and Public Development of the

Republic of Kazakhstan dated February 26, 2021⁴⁸, specifies the mechanism for executing the conclusion of the Public Council.

Thus, based on the conclusion of the public monitoring, the public council makes recommendations and within ten calendar days from the date of adoption they are sent to the relevant state bodies, quasi-public sector entities.

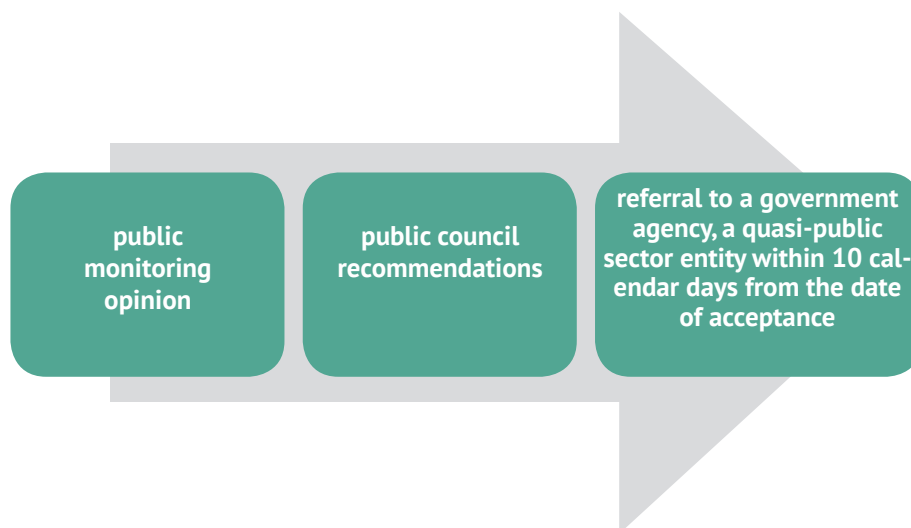

Figure 29 -The process of execution of the conclusion of the PC.

State bodies and quasi-public sector entities take decisions provided for by the legislation of the Republic of Kazakhstan within a month and (or) give a reasoned response signed by the first head of the relevant organization or his designated substitute.

It should be noted that the Presidium of the Public Council monitors the implementation of recommendations.

From the meaning of paragraph 2 of Article 18, sub-paragraphs 1), 5) and 6) of paragraph 1 of Article 5 of the Law of the Republic of Kazakhstan “On Public Councils” it follows that **a public hearing is understood as a procedure of public control carried out by holding a meeting for public discussion of the following issues:**

- discussion of draft budget programs of the administrator of budget programs, draft strategic plans or territorial development programs, draft state programs, action plans for environmental protection;

- participation in the development and discussion of draft regulatory legal acts concerning the rights, freedoms and duties of citizens, in accordance with the Law of Kazakhstan “On legal acts”, with the exception of projects of normative legal acts of Central and local Executive bodies, as well as governors for the adoption of decisions on the establishment (cancel) the quarantine zone with the introduction of a quarantine regime on the territory, establishing (withdrawal) of the quarantine and (or) the restrictive measures in the cases stipulated by the legislation of the Republic of Kazakhstan in the field of veterinary medicine and the proclamation of emergency situations of natural and technogenic character;

- consideration of appeals of individuals and legal entities on socially significant

⁴⁸ Order of the Minister of Information and Public Development of the Republic of Kazakhstan dated February 26, 2021 No. 73 “On approval of the Rules for organizing and conducting public control” <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2100022263>

issues of the relevant sphere of activity of a state body or region, including issues of improving public administration and organizing transparent work of the state apparatus, including compliance with the norms of official ethics of state officials, in accordance with the Model Regulations on the Public Council;

- discussion of socially significant decisions of state bodies, quasi-public sector entities on the issue of their compliance with public interests.

According to paragraph 2 of Article 21 of the Law of the Republic of Kazakhstan “On Public Councils”, “the procedure for organizing and holding a public hearing should include:

1) advance notification of the participants of the public hearing about the time and place of its holding through the mass media and (or) written invitations, but not later than ten calendar days before the day of its holding;

2) early familiarization with draft regulatory legal acts and decisions submitted for public hearing, but no later than ten calendar days before the day of its holding;

3) other measures to ensure participation in public hearings;

4) publication of the final protocol of the public hearing, including a reasoned justification of the decisions taken.”

The public hearing is held on the initiative of the members of the Public Council. The Chairman of the Public Council (or a person authorized by him) opens a public hearing, announces the topic of its holding, the agenda, and the rules for the speeches of participants.

The law imposes special requirements on the protocol of a public hearing with a record:

- dates and locations of the public hearing;

- the number of people present;

- surname, first name, patronymic (if it is indicated in the identity document) of the chairman and secretary of the public hearing;

- agendas, content of speeches.

Based on the results of the public hearing, the final protocol is adopted, which is signed by the chairman and secretary of the public hearing. The final protocol is considered adopted if more than half of the members of the Public Council present voted for it.

According to paragraph 17 of the “Rules for the Organization and conduct of Public Control” approved by the Order of the Minister of Information and Public Development of the Republic of Kazakhstan dated February 26, 2021 No. 73 “recommendations adopted on the basis of the final protocol are sent within no more than ten working days:

1) state bodies, quasi-public sector entities, entities of public control;

2) state bodies authorized to exercise control over the activities of state bodies to study and take measures;

3) mass media”⁴⁹.

⁴⁹ Order of the Minister of Information and Public Development of the Republic of Kazakhstan dated February 26, 2021 No. 73 “On approval of the Rules for organizing and conducting public control” <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2100022263>

In accordance with paragraph 3 of article 18 of the Law “On public councils” “public examination is a procedure of social control based on the use of the entities of public control of the special knowledge and (or) experience in research, analysis and evaluation for compliance with the public interest to preserve favorable for the life and health of citizens, the environment, and the elimination of factors that have a negative impact on the security of individuals, communities and industrial facilities”.

It should be noted that the public examination is carried out on behalf of the public council. This instruction is adopted at a meeting of the public council by expert commissions, which are created by public associations.

The objects of public expertise are drafts of decisions taken by state bodies, quasi-public sector entities for the observance of the rights and legitimate interests of individuals and legal entities, the preservation of an environment favorable to the life and health of citizens, as well as the exclusion of factors that have a negative impact on the safety of individuals, settlements and industrial facilities.

Structural divisions (branches and representative offices) of international and foreign organizations cannot be initiators of public expertise.

Paragraphs 21-38 of the “Rules for the Organization and Conduct of Public Control”, approved by Order No. 73 of the Minister of Information and Public Development of the Republic of Kazakhstan dated February 26, 2021⁵⁰, establish the procedure for conducting public expertise.

The initiators of the public examination send a petition to the relevant public council to conduct a public examination, which considers this petition and sends the initiator of the public examination a notification (extract from the protocol) of the decision. If a negative decision is made, a reasoned refusal is sent to the initiator.

To conduct a public examination, the public association creates an expert commission on behalf of the Public Council, which is created for the period of the public examination.

At the first meeting of the expert commission, the head of the expert commission (hereinafter referred to as the head) is appointed and a plan for conducting a public examination is formed, which is posted on the Internet resources of a state body, a local representative body, a quasi-public sector entity.

The head distributes the functions of the members of the expert commission for conducting public expertise, ensures their interaction, informs about the documents and materials received, controls the timing of individual activities and the plan as a whole.

The Public Council organizes informing state bodies and other organizations, quasi-public sector entities about the conduct of public expertise.

In accordance with the public examination plan, the head sends requests to the relevant state bodies, local government bodies, quasi-public sector entities for the submission of necessary documents and materials.

Meetings of the expert commission are held according to the approved plan. The head notifies about the place and time of the meeting, the agenda, and also prepares the necessary materials for the meeting. The meeting of the expert commission is considered competent if more than half of the members of the total number of its members are present.

⁵⁰ Order of the Minister of Information and Public Development of the Republic of Kazakhstan dated February 26, 2021 No. 73 “On approval of the Rules for organizing and conducting public control” <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2100022263>

In the absence of the head of the expert commission, the meeting is held by a member of the expert commission authorized by the decision of the Chairman of the Public Council. The decision of the expert commission is made by a majority vote of the total number of its members present at the meeting.

Members of the Public Council take part in the meetings of the expert commission. At the invitation of the head, representatives of state bodies, local government bodies, quasi-public sector entities, as well as representatives of non-profit organizations and other persons are present at the meeting of the expert commission.

Following the results of the meeting of the expert commission, a protocol is drawn up, which is signed by the head of the expert commission or a person authorized by the head. Based on the results of the work, the expert commission prepares a draft conclusion based on the results of the public examination.

The draft conclusion based on the results of the public examination is signed by the head and members of the expert commission. The prepared draft opinion is submitted by the expert commission to the Public Council for consideration.

The Public Council makes a decision by an open vote by a majority vote on the approval or disapproval of the draft conclusion. The approved draft conclusion is sent to the interested state bodies, quasi-public sector entities within no more than ten working days.

From the meaning of paragraph 4 of Article 18, paragraphs 2), 3) of Article 5, paragraphs 2), 3) of Article 5-1 of the Law of the Republic of Kazakhstan “On Public Councils”, **hearing a report on the results of the work of a state body, a quasi-public sector entity is a public control procedure and is a public discussion at a meeting of the Public Council:**

1) the results of the activities of state bodies, local self-government bodies and their officials on the following issues:

- discussion of the implementation of budget programs of the administrator of budget programs, strategic plans or programs for the development of territories, state programs;

- discussion of reports of executive bodies on the achievement of target indicators;

2) the results of the activities of quasi-public sector entities on the following issues:

- discussion of reports and monitoring of the implementation of development strategies and plans;

- discussion of the results of financial and economic activities.

The hearing of the report on the results of the work includes the report of the first head of the state body of the republican level, the head of the executive body of the quasi-public sector entity and the co-report of the chairman of the Public Council, and in the territories - the report of the akim of the administrative-territorial unit and the co-report of the secretary of the maslikhat, the chairman of the Public Council.

During the hearing of the report on the results of the work, a protocol is kept in which the following are recorded:

1) date and place of hearing of the report;

2) the number of people present;

3) surname, first name, patronymic (if it is indicated in the identity document) of the officials who spoke;

4) the agenda, the content of the report and speeches.

Based on the results of hearing the report, a resolution is adopted, which should contain:

1) assessment of the activities of the controlled bodies and their officials on issues within their competence;

2) recommendations on the elimination of provisions identified during the hearing of the report that infringe or restrict the rights and legitimate interests of individuals and legal entities;

3) proposals for improving the activities of state bodies, quasi-public sector entities.

Paragraphs 42-45 of the “Rules for the Organization and Conduct of Public Control”, approved by Order No. 73 of the Minister of Information and Public Development of the Republic of Kazakhstan dated February 26, 2021,⁵¹ regulate the procedure for hearing a report on the results of work.

Thus, at a meeting of the Public Council, following the results of hearing the report on the results of the work of the state body, an open vote of the members of the Public Council is held. If more than half of the members of the Public Council present vote, the report is considered accepted.

The approved report on the results of the work is published on the Internet resources of a state body, a quasi-public sector entity, a local representative body.

If the Public Council does not accept the report on the results of the work, the Public Council notifies the relevant state body, a quasi-public sector entity of the decision taken with the direction of recommendations prepared within the powers of the public councils.

Public councils initiate the issue of re-hearing the report on the results of the work of a state body, a quasi-public sector entity in case the Public Council does not accept the report on the results of work.

⁵¹ Order of the Minister of Information and Public Development of the Republic of Kazakhstan dated February 26, 2021 No. 73 “On approval of the Rules for organizing and conducting public control” <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2100022263>

RECOMMENDATIONS

1. To make amendments and additions to the Order of the Minister of Information and Public Development of the Republic of Kazakhstan dated February 26, 2021 No. 73 “On approval of the Rules for the Organization and Conduct of Public Control” in terms of clarifying methods and tools for public monitoring, in particular: identifying negative consequences for citizens and infringements of public interests as a result of the provision of public services by state bodies, the implementation of state programs, strategic plans and budget programs, territorial development programs, the implementation by quasi-public sector entities of development strategies and plans, the provision of public services, as well as the application of the legislation of the Republic of Kazakhstan;

2. paragraph 2 of Article 22 of the Law “On Public Councils” shall be amended as follows:

«2. The initiators of the public examination may be citizens of the Republic of Kazakhstan and (or) public associations, with the exception of structural divisions (branches and representative offices) of international and foreign public associations, which send a corresponding petition to the Public Council.”

3. to clarify at the level of the Order of the Minister of Information and Public Development of the Republic of Kazakhstan dated February 26, 2021 No. 73 “On approval of the Rules for organizing and conducting public control” the procedure for participation of a member of the Public Council in public procurement tender commissions of the relevant state body, provided for in paragraph 8) paragraph 1 of Article 7 of the Law of the Republic of Kazakhstan “On Public Councils”.

4. paragraph 2 of Article 14 of the Law of the Republic of Kazakhstan “On Public Councils” shall be amended as follows:

«2. The information is published in the mass media and posted on the Internet resource of the relevant state body, local government body, quasi-public sector entity no later than January 31 of each calendar year.”

5. Consider the possibility of including in the Code of Administrative Offences an article providing for liability for failure to take a decision or failure to provide a reasoned response:

“Article 457-1. Violation of the legislation on public councils

Failure by state bodies, entities of the quasi-public sector to take a decision in cases stipulated by law or failure to provide a reasoned response to public councils - entail a fine in the amount of thirty monthly calculation indices.”

SECTION 4. Coverage of the activities of public councils in the media

4.1 The request of the population to inform about the activities of the PC

The systematic work of public councils with the media and social networks is important: it allows you to regularly inform the population about the activities of the councils and receive feedback, which, in turn, institutionally strengthens public councils, increases their importance and effectiveness.

Information channels are more important in order to convey data to target groups. According to the results of a mass survey, Kazakhstanis are more likely to learn information about PCs' activities through television (36.8%) and social networks (30.8%). Online publications are also popular among information sources – 28.1% of respondents chose this answer option.

Table 13. Distribution of answers to the question “How do you know about the activities of public councils?”, %

Answer option	Share
Personal appeal to public councils on issues of interest	8%
Participation in events held under the auspices of the Public Council	14,7%
Communication with individual members of Public Councils	12,9%
Information from relatives and/or friends	24,8%
Information from neighbors	19,6%
Television	36,8%
Newspapers	16,3%
Online publications	28,1%
Social network	30,8%

I am a member of the public council	0,7%
I came across it at work, I learned from colleagues	1,8%
I found out during the survey	0,4%
At the gathering of the village, representatives came	0,2%
Not sure	5,6%

At the same time, 58.3% of respondents would like to receive more information about the activities of the PC in their region. A fairly high proportion of the population is interested in the work of the institute, which indicates a positive assessment and expectations from the PC, on the one hand, and a lack of information at the moment, on the other.

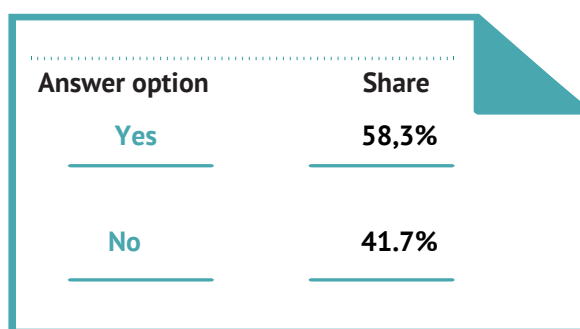

Figure 30 - Distribution of answers to the question “Would you like to receive more information about the activities of public councils in your region/city?”, %

Public councils need to pay attention to the media component of their work. Among the options for answering the question about measures to improve the activities of the PC, respondents more often noted a request for “Increasing the level of informing the population about the activities of the PC” (42.3%)

Table 14. Distribution of answers to the question “What, in your opinion, should be done to improve the activities of public councils at all levels?”, %

Answer option	Share
Improvement of legislation regulating activities	31,3%
Making recommendations and proposals of public councils mandatory	24,4%
Participation of heads of local executive bodies at meetings	25,9%
Increasing the level of informing the public about the activities of the PC	42,3%
Conducting under the auspices of public councils on a regular basis	21,3%
Creation of public council websites with constant updating and	24,2%
Introduction of the practice of receptions by members of the PC of interested persons	19,4%

Holding of the annual republican meeting of the President of the RK	16,4%
Other	1,8%
Not sure	18,5%

The need to increase the level of coverage of the activities of the PC is reflected in the annual Integrated reports on the work of the PC. For example, in 2017, a Comprehensive Report highlighted the⁵² following weaknesses of media support for the activities of regional public councils:

- information fragmentation (“leads to ineffective information support for the activities of public councils, makes it difficult to find information about them”);
- lack of feedback;
- incomplete information about the activities of the PC (“significantly complicates the control over the activities of the PC by both society and the state”);
- non-identity of information in Kazakh and Russian languages, low level of use of social network capabilities.

Regarding information support at the republican level, the following trends are highlighted⁵³:

- the information is posted on the Internet resource of the relevant ministry in the special section “Public Councils” (“this practice leads to the dependence of public councils on IT structures of government agencies and may make it difficult to fill the rubric”);
- lack of feedback (“only 3 ministries - finance, internal affairs, energy - have different feedback channels”);
- insufficient information about the activities of the PC, non-use of social network capabilities.

In 2018, as part of a Integrated report, it was stated that “*experts note the lack of systematic media support. The access of the mass media is also restricted – the invitation of the media is strictly under the authority of the press service of the department, which leads to a restriction of the list of invitees.*”⁵⁴ At the same time, in the context of the OECD recommendations that Public Councils should have their own autonomous channels of communication with the public, the 2018 Report noted that the proposal “*this remark has been practically eliminated for today. According to local executive bodies, 128 councils have pages in social networks, 4 councils (Almaty, Karaganda and Atyrau, Zhambyl regions) have their own websites. In general, more than 2 thousand materials on the activities of the councils have been published in the media, more than 2 thousand in social networks, more than 1 thousand materials on the websites of state bodies. Within the framework of the grant project, a single information resource has been created – the website kazkenes.kz which allows you to get acquainted with the activities of all Public councils of the country and study their experience.*”

⁵² “Public councils in Kazakhstan: main development trends”/KISS, Astana, 2017 p.65-68

⁵³ “Public councils in Kazakhstan: main development trends”/KISI, Astana, 2017 p.68-70

⁵⁴ “Integrated report on the activities of public councils in the Republic of Kazakhstan for 2018”/Astana, 2018, p.16

In the Integrated Report on the Activities of Public Councils in 2019, a⁵⁵ number of resources have been allocated, where information on the activities of public councils is systematically posted. These are, in particular: the Open Government portal, official Internet resources of government agencies, akimats and maslikhats, PC sites and social networks.

At the same time, according to the results of the analysis, it was concluded that the activities of public councils are not sufficiently covered, which, in turn, does not allow citizens to understand the specifics of the PC activity, on what issues to contact the PC, the procedures for resolving PC issues. It is also noted that feedback has not been established at both the regional and central levels.

The 2020 Integrated Report provides a content analysis of the activities of public councils through coverage in the republican and regional media, as well as social networks.

Dissatisfaction with media coverage of the work of public councils is usually explained by the following reasons: low site traffic, weak tools (sites, pages in social networks), lack of systematic and permanent work in new media, weak representation in print media.

At the same time, it is noted that the media activity of a public council depends on how active its composition is (partly its chairman). For example, the most active in social networks and mass media are M. Shibutov (PC of Almaty), S. Gulyaev (PC of Pavlodar region), G. Kurbanbayeva (PC of Karaganda region), R. Akzharkenova (PC of Almaty region), A. Nurkeeva (PC of Nur-Sultan), S. Chernyshov (PC of East Kazakhstan region), M. Bashimov (PC of ACA).

However, not all members of the PC demonstrate a high level of communication skills when communicating with journalists or in social networks. On the other hand, there is a lack of interest of the media themselves in covering the work of the PC, which is largely due to the specifics of the work of institutions, since the routine agenda is not in demand for media content.

The Law of the Republic of Kazakhstan dated November 2, 2015 No. 383-V “On Public Councils” ensures the activities of public councils based on the principle of publicity. Article 14 of the mentioned law “Publicity of the work of the Public Council” - “The Public Council informs the population about:

- 1) the results of its interaction with civil society and state bodies, as well as quasi-public sector entities;
- 2) the composition of the Public Council;
- 3) the agenda of the meetings;
- 4) decisions taken;
- 5) other issues of public importance.”

This paragraph approves the mandatory information support of public councils based on the results of its interaction with civil society and state bodies; the composition of the Public Council, the rotation of its members; the agenda of meetings; decisions taken and other issues of public importance.

At the same time, according to the results of in-depth interviews, members of public councils find the level of information work insufficient or they are not satisfied with the format of information transmission:

⁵⁵ “Integrated report on the activities of public councils in the Republic of Kazakhstan for 2018”/Astana, 2018, p.20

“It’s bad enough actually accompanied. Although we have a lot of interesting things” (PC member)

“It’s not very well lit, it’s not very interestingly lit... there’s a lot of stuff” (PC member)

“It is practically not covered. It’s at zero” (PC member)

Respondents believe that the members of the PC should more often reflect the decisions made and work on the level of openness to society.

“It seems to me that more is possible. They all do a lot anyway. And it is necessary that the members of the PC be seen as a person, as a person with his qualities. These people should give interviews, talk about why they are there, what they want, why they came here. So that people know who this person is, what he is doing there. We have quite interesting PC members and need to visualize PC members” (PC member)

“We studied the profile of all PC members on social networks. Less than a third of the PC members are distinguished by publicity, public publications, and information openness. Therefore, I believe that we are not working effectively enough in this part” (PC member)

Some PC members believe that paid assistance from smm specialists is necessary for proper coverage of PC activities.

“This work should be funded separately, it should have a good marketing basis when we make a media plan. In order for the PC to really become a recognizable and understood structure” (PC member)

“And this is the biggest failure in our work in the PC. It’s very difficult. Even according to our PC, I can say that we had a website. We managed it at our own expense. Who follows it, well no one really does. After all, it is necessary to conduct public work in social networks. These are: Facebook, Instagram. This definitely needs to be done. There must be a person who will be responsible for covering the work of the PCs. As there should be a secretary, so there should be a separate media representative” (PC member)

Guidelines for working in social networks and the media

As respondents have already noted, sites and some PC accounts in social networks have an insignificant audience and are practically not used in reposts and links.

In this case, there is a need to set up communications in such a way that the audience and accounts “hear” each other through an understandable presentation of the textual

presentation of information. And only in this case, official accounts in social networks can become an effective platform for the prompt communication of state initiatives. Some PCs are more represented on social networks than others.

Below, we propose to consider foreign cases of using the manual on working in social networks.

In the USA, a special document has been developed called “The President’s Task Force on 21st Century Implementation Guide”, which enshrines the important role of social networks in the work of law enforcement agencies⁵⁶. Government agencies issue various guidelines on the use of social networks like the Washington State Bar Association⁵⁷

In England The State Digital Service has developed a⁵⁸ “guide for social networks” (GDS Social Media Playbook) for government agencies to maintain accounts in social networks as additional sources of information; the State Communications Service Propriety in digital and social media⁵⁹. The Office of the Prime Minister posted a⁶⁰ bulletin of information for citizens on the official website of the manual of the Office’s Twitter and Facebook social media accounts.

In Canada, the government agencies of British Columbia have published a guide on the use of social networks “Social media guidelines for BC public service employees”⁶¹ for standardization and up-to-date use of accounts in social networks.

In Australia The Government of the Australian Capital Territory (ACT) has developed the “Guidelines of the ACT Government’s Social Media Policy”⁶² as a guide to the use of social networks for all government agencies.

4.2 The strategy of proactivity of members of public councils in social networks

Today, social networks and politics have become inseparable. Most of the political and public discourse takes place on social networks. Posts and comments are a modern public forum. The ability of social media to report news in real time has changed the way we perceive information.

At the same time, the opportunity to communicate directly with citizens is invaluable for public figures and officials seeking to influence public opinion.

It is important to note that the recommendations listed below are purely advisory in nature. The success of public councils in increasing awareness, social influence and

⁵⁶ <https://cops.usdoj.gov/RIC/Publications/cops-p341-pub.pdf>

⁵⁷ https://www.governor.wa.gov/sites/default/files/documents/DOT_SocialMediaPolicy_2014.pdf

⁵⁸ <https://www.gov.uk/guidance/social-media-playbook>

⁵⁹ <https://gcs.civilservice.gov.uk/guidance/professional-standards/propriety/propriety-in-digital-and-social-media/>

⁶⁰ <https://www.gov.uk/government/organisations/prime-ministers-office-10-downing-street/about/social-media-use>

⁶¹ https://www2.gov.bc.ca/assets/gov/careers/about-the-bc-public-service/ethics/social_media_guidelines_for_personal_use.pdf

⁶² <https://www.act.gov.au/social-media>

loyalty among citizens depends on several aspects. Like any brand, external representation and its image play a very important role.

In foreign practices, public councils often choose young and/or the most attractive representatives of the council as an “ambassador”. Considering that the main component of social network users is young people, and recent trends indicate that the main online platform is Tiktok (number of users, volume of advertising), the use of this social network is recommended as a priority with simultaneous maintenance of a Facebook page.

Being a kind of alternative to traditional news releases, video on social networks makes it possible to report your own news and conduct conversations with citizens in real time.

Social video is especially effective for small local politicians and public figures who need to address issues not covered in mainstream media news.

For example, Alexandria Ocasio-Cortez, a representative of the Bronx Borough Civic Chamber of New York City, actively used Facebook Live throughout the COVID-19 situation to inform voters about unemployment benefits and much more.

Figure 31 - Alexandria Ocasio-Cortez's profile

The example of Alexandria is significant for several reasons. Firstly, she has conducted more than 800 live broadcasts on social networks and group zoom calls. Secondly, she answered users' questions in real time. Thirdly, the geographical reach of its users was small, within the radius of Bronx area. Live broadcasts are most effective at the local level when discussing local issues and are often used by local politicians or community organizations in the field.

Of course, the goal is to increase the number of subscribers and increase the awareness of the public council. But, political accounts are considered the most “annoying” for the general public.

Many foreign public councils use social networks in innovative ways to reach different demographic groups, from reposting central government content to creating their own original content.

Facebook Instagram, Twitter and YouTube are used by Newcastle City Council to provide updates and advice to its residents. Some councils, including Liverpool City Council, use TikTok. In a separately released article, Liverpool Council explains why they started using TikTok and how it helped them interact with a younger demographic. They use the platform to create engaging videos about the city.

It is important to adapt the content to each social media platform in order to better attract your audience. For example, publishing an article about a planned activity may be great for a Facebook post, but a video will be more suitable for Instagram or TikTok.

In the context of the use of telegram channels, which have gained popularity among Kazakhstanis, it is recommended to refer to the experience of the author’s channel of the member of the PC of Almaty M. Shibutov “Kazakhstan and whole nine yards”. For almost four years of the channel’s existence, the author has posted more than 150 posts about the activities of the PC. On average, each post was viewed by 600 to 3 thousand people. M. Shibutov introduced the heading “Weekdays of the Commission No. 2 of the Public Council of Almaty” and publishes minutes of meetings, received appeals, achieved results and the course of consideration of topical problems of the city.

Figure 32 - The profile of the author’s telegram channel Marat Shibutov.

It should be noted that during in-depth interviews, a number of members of local OS outside Almaty cited M. Shibutov’s experience in popularizing the institute’s activities as an example.

The members of the OS noted the willingness and desire to use social networks for communication among public figures.

“I think it’s not interesting to be represented by social networks... I think we should not be shy about social networks” (PC member)

The modern information and communication environment opens up new opportunities for civic participation and civic control. One of the regularities of the functioning of social networks is the “dominance of weak connections”⁶³, which consists in the dissem-

63 Gapich A.E., Lushnikov D.A. Technologies of “color revolutions”. Moscow: RIOR, 2010.

ination of information through unfamiliar or completely unfamiliar people. The author of this theory, M. Granovetter, came to the conclusion that information is transmitted through weak connections much faster than through strong ones, since people with weak connections have fewer common contacts. Weak connections resemble a bridge, the end of which is not visible, which means it is unknown where it can lead⁶⁴.

In the case of spreading an idea filled with a large emotional component, social networks in a short period of time form large masses of supporters who are able to move on to concrete actions.

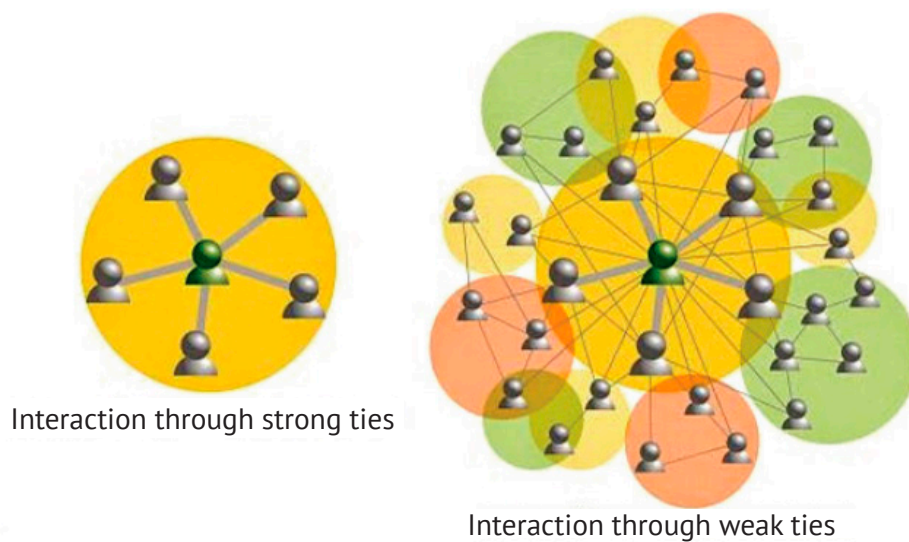

Figure 33 - The strength of weak ties.

Abroad, the PCs is actively experimenting with the use of social networks as tools for both information exchange and interaction with citizens. Social marketing campaigns in the field of advisory bodies conducted through the mainstream media can have a direct and positive impact.

The promotion of public councils in the information field can be positively influenced by the involvement of a public relations specialist to coordinate and manage content in social networks on behalf of the council, as well as collaboration with local media.

CASE. Effective involvement and informing of citizens

It is extremely important that local public councils effectively interact with their citizens, informing them about changes, upcoming events and new opportunities. But the problem becomes the issue of attracting and maintaining the attention of its external audience.

⁶⁴ Pavlyutenkova M.Yu. The role and place of social networks in public policy. //RUDN Bulletin, Political Science series, 2015, No. 3. - pp.71-81.

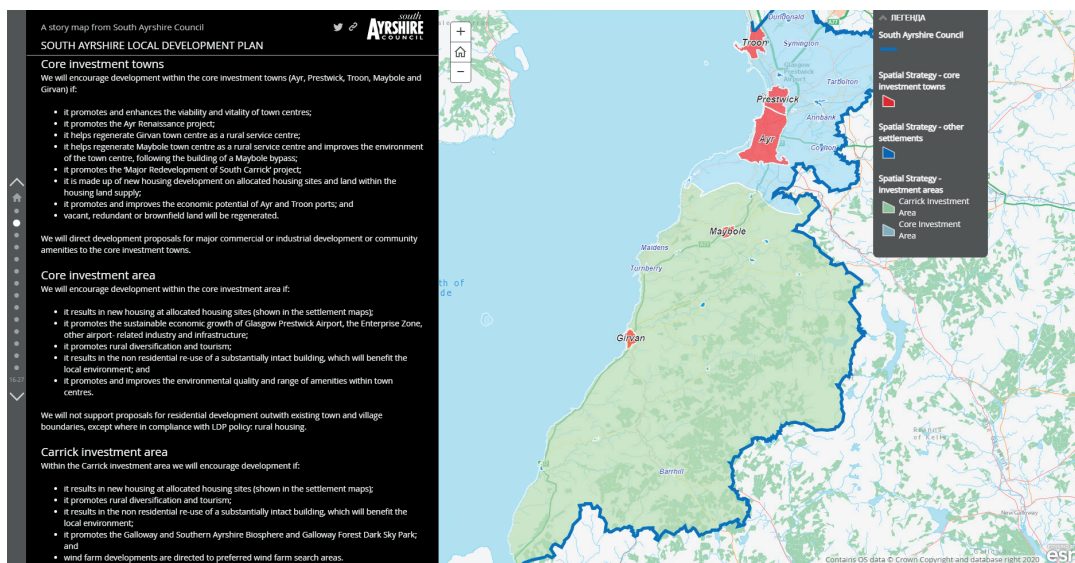

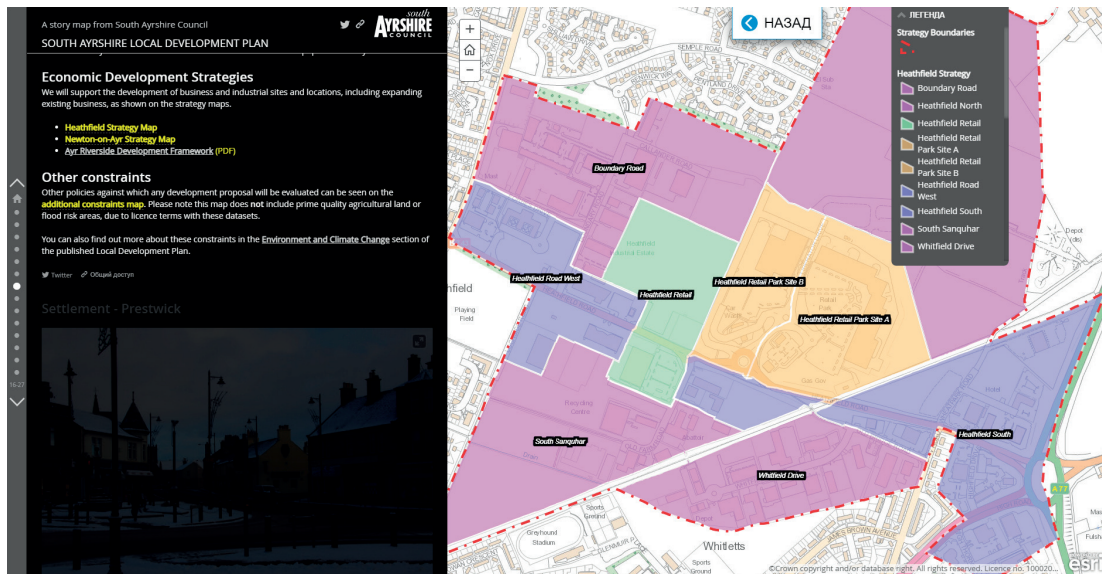
South Ayrshire Council wanted to raise public awareness of its Local Development Plan, a strategic policy document that outlines the council's land use priorities. This potentially life-changing document was downloaded only 1,500 times from the council's website during the year, and with a population of over 111,000, the council was determined to inform as many citizens as possible.

South Ayrshire Council has chosen the method of using the geographic Information System (GIS) of Esri program, using special templates “Esri Story Map”.

The Council started by creating a history map for its Local Development Plan, which combines neighborhood maps with high-quality images and actual policy formulations. The history map, available through the website, clearly defines where new commercial developments such as retail facilities will be allowed, advises on the best facilities such as wind farms, and simplifies policy regarding restrictions on housing planning.

In recognition of its novel and engaging approach to publishing a Local Development Plan, South Ayrshire Council has been named the overall winner of the 2016 Scottish Quality in Planning Award.

Not only was the idea successful for this particular project, the GIS team was inundated with requests for additional story maps from other councils.

Compared to how often previous local development plans were viewed, the Story Map version was viewed almost 4,500 times in just six months. He was contacted more times in the first five weeks than the plan was in 12 months.

South Ayrshire Council has also prepared a history map showing vacant land and abandoned sites. The clarity of the information makes it easier for homeowners and businesses to recognize development opportunities, understand council policies, and create appropriate planning applications that are more likely to receive planning permission.

Enriched with high-quality images with the help of “Story Maps” help promote South Ayrshire as a place for visitors and support the local tourism industry. The Council has created a history map for an open golf tournament, transforming the information from a dense 40-page traffic management document into a very visual, interactive resource. It specified how to get to the venue, where to park and how to use public transport, and was viewed more than 5,000 times in just two weeks.

New approaches using social networks, applications and live broadcasts should not push back the use of traditional media. One of the obstacles when broadcasting from television channels or online publications is that news about the activities of the PCs does not belong to the rating ones that can attract a large number of readers or viewers. Indicative in this regard is the point of view that “The purpose of the PCs is high-quality and wide coverage of the results of the meetings in the media, and for media representatives it is only grandiose headlines and no information occasion, and the topics that interest representatives of the mass media are scandalous, revealing and incriminating.

The authors conducted a content analysis of regional media covering the activities of public councils at the local level.

4.3 Public councils in the focus of regional media

TURKESTAN REGION

According to the published materials, the public activity of public councils is focused on the following areas: socio-economic development of the region, the volume of investments in the regional economy.

Members of public councils at meetings raised a resonant topic on the supply of water to residential buildings, which found a public response at the meeting of the PCs. Issues of violence against children were also raised. The leadership of the region commented on this situation about the need to take measures as a common civic duty, and the need to establish a dialogue with young people in order to prevent such situations, to give them valuable and useful advice.

Also relevant at the meetings are the problems of housing and communal services, prevention of corruption. In addition, the media publishes information about the results of the elections of the chairman, a member of the Presidium, the secretary of the regional Public Council.

The media publishes information about a public hearing with the possibility of online monitoring in a notification manner. The issues of environmental impact assessment (EIA) have been repeatedly discussed in this format. In addition, notification-type materials were posted on the situation about the quality of staff work, in relation to employees of state agencies serving.

ZHAMBYL REGION

According to the published materials, public activity of public councils is focused on the following areas: social activity of youth, socio-economic situation of the region, issues of land resources, water availability in rural areas, public safety, housing and communal services, social infrastructure.

In addition, the media publishes information about the competition for the election of members to the working groups of public councils, as well as personal interviews with the chairmen about the planned work and its results.

The subject matter of the materials of the discussed problems of the region is diverse. In one of the meetings, the PC concerns the implementation of the indicator of the development of the region, the measures taken in the relations of police officers, the study of corruption risks in government agencies and subordinate organizations. In the second, regarding the heating mains. In the third, the lease of pastures and lands of the forest fund.

The PC of Zhambyl region also notes its own organizational problems - the lack of coordination of work between public councils, logistical support at the district level.

Regarding the direct appeals of residents of the region, public councils have listened to requests for employment of residents of Zhanatas, compensation payments, violations of the heads of the healthcare, education, quality of housing and communal services.

So, the most common complaint of residents is the work of representatives of the water supply organization, which issues invoices for payment at its discretion, without taking into account the readings of measuring instruments.

According to the materials on the work of public councils, the main resonant topic of the region is the provision of publicly owned vacant land for rent to local and foreign persons. In addition, issues of the development of local infrastructure are being raised - gasification, road laying, organization of transport links, etc.

The media publishes information about the public hearing with the possibility of online monitoring in a notification manner. Materials with this format are available as part of the environmental impact assessment as part of the working project “Reconstruction of the Talas Dam and Bazarbai Trunk Canal”.

AKMOLA REGION

According to the published materials, the public activity of public councils is focused on the following areas: socio-economic development of the region, discussion of regulatory legal acts, housing and communal services, quality of public services, ecology.

The most published materials are the hearing of quarterly and annual reports of the leadership of the region on the results of socio-economic development.

Public hearings are held on numerous regulatory legal acts related to various areas: approval of the methodology for the annual assessment of the activities of administrative state officials, approval of the regulations of state agencies, regulations of public services, the procedure for holding meetings, changes in land tax rates, determining the order and amount of housing assistance to low-income families, on the establishment of Rules for general water use in the region, the implementation of the regional budget, etc.

The participation of members of public councils in visiting social events, meetings held by state bodies is also mentioned.

These examples are - a meeting of the Department of Justice of the region on problematic issues of registration of regulatory legal acts; a meeting of the session of the regional maslikhat; participation in round tables in the format of video meetings with the Ministry of Culture and Sports; participation in the political council of Nur Otan party.

Also, the discussed subject of public councils on housing and communal services was the problem of drinking water supply to the population.

Special mention of public councils is associated with the consideration of regional budget projects for the annual period. During the discussion of an important financial document, members of public councils ask questions to administrators of budget programs, including those related to the development of healthcare, water supply, agriculture, and transport infrastructure.

Direct interaction with central state bodies is carried out on the example of the conference “Public Councils: problems and prospects of activity”, with the participation of representatives of the Ministry of Information and Public Development of the Republic of Kazakhstan.

Public hearings are also held within the framework of the implementation of state directions, on the example of the Address of the Head of State, where 6 draft regulatory legal acts are considered on the agenda.

The sphere of ecology is touched upon by public councils in the discussion of the following projects: «On the establishment of a water protection zone and strip on sections of Kyzylsai river of the Tselinograd district and the regime of their economic use»; “On the establishment of a water protection zone and strip on a section of Shortanbai River located on the territory of the Atbasar district”; “On the establishment of a water protection zone and strip on a section of Shuga River”.

One of the frequently asked questions at the reception of citizens is the issue of housing allocation. On this issue, the members of the public council note the insufficient explanatory work of the employees of Zhilstroysberbank about the ongoing programs among the population.

The most resonant topic of discussion of public councils was the division of Aktobe into two administrative districts, where members of the Public Council of the region expressed the prospects for a new territorial and administrative structure of the metropolis.

ATYRAU REGION

According to the published materials, public activity of public councils is focused on the following areas: socio-economic development of the region, housing and communal services, quality of public services, implementation of state programs, social infrastructure.

The most resonant topic of discussion of public councils was the construction of a new landfill and the reclamation of an old landfill of household waste.

The field activities of public councils are widely covered by the media. One of the examples are the following seminars held: joint participation of members of public councils and NGOs on the topic “Independent generation of Kazakhstan”, a seminar on the topic: “Mechanisms of public control”, a seminar on: “Modern strategies of effective public administration: access to information, accountability, transparency”, seminar “The role of social communications in the development of society”.

Direct interaction with central state bodies is carried out on the example of the implementation of the republican project “Support of regional public councils as a tool for involving the population in decision-making processes” together with the NGO Center for Support of Civil Initiatives.

The actual topic of discussion of the region is tariff formation for the use of natural gas. During the discussion, it became clear that for the domestic market, gas is sold at a price below cost and every year the national operator incurs multibillion-dollar losses from the sale of gas inside the country.

In addition, a constant topic of discussion is the construction of high-quality roads and their proper operation; efficient operation of public transport; ensuring the safety of passengers and pedestrians.

It is worth noting that members of the Public Council of the region have repeatedly put forward the idea of free travel for school students.

WEST KAZAKHSTAN REGION

According to the published materials, public activity of public councils is focused on the following areas: socio-economic development of the region, housing and communal services, quality of public services, implementation of state programs, social infrastructure.

It is important to note that the media focus on the criticism of the activities of local executive bodies by public councils. So, at the meeting on the results of the project “Improving the legal literacy of the population of the West Kazakhstan region in the field of consumer protection”, spontaneous trade in meat and fish can cause irreparable harm to people’s health.

Members of the public council make a number of comments about the work of state structures, in particular public service centers.

Regular topics discussed at the Public Council of the region are issues on the quality of public services, ensuring safe and traffic, measures to reduce corruption risks in the field of public procurement.

A notable example is the situation when the Public Council of Zhangaly district blocked the akim’s decision to buy a car in the amount of 11 million tenge. The Public Council decided that instead of buying a new car for the needs of the akimat’s office, it is necessary to buy a car for the school and library.

MANGYSTAU REGION

According to the published materials, public activity of public councils is focused on the following areas: socio-economic development of the region, housing and communal services, quality of public services, implementation of state programs, social infrastructure.

It should be noted that the public councils raised the situation of registration in the system of false patients, the reflection in the system of persons who visited the doctor, when in fact they are not, which caused a wide public outcry.

One of the implemented projects of the Public Council of the region is the establishment of the size and definition of the list of certain categories of people in need and projects on the establishment of a quota of jobs for the disabled.

An example of informing the media about upcoming meetings of public hearings is the assessment of the State Institution “Karakiyansky District Department of Housing and Communal Services, Passenger Transport and Highways”.

Decisions of public councils are implemented in the following areas: social development and timely fulfillment of social obligations, economic diversification and infrastructure development, as well as ensuring public safety.

Members of public councils pay attention to the need to train young specialists taking into account the requests of companies and industries in the region, the development of domestic tourism. In addition, public councils participate in conducting explanatory work among the population. So, together with representatives of regional, city and district akimats, deputies of maslikhats, the validity of tariffs provided by municipal enterprises is being discussed.

KARAGANDA REGION

According to the published materials, public activity of public councils is focused on the following areas: socio-economic development of the region, housing and communal services, quality of public services, implementation of state programs, social infrastructure.

The main focus of the work of public councils is to hear reports of heads of state bodies on the results of work and administrators of budget programs. Examples are hearing reports from the head of the Department of Economics and Finance; the director of the employment center on the progress of the program “Employment Roadmap 2020”; heads of departments of housing and communal services, housing inspection on the organization of passenger transportation; heads of the education department on the implementation of the budget program “Additional education for children”, etc.

Also, public councils monitor the activities of local executive bodies: the implementation of the program of improvement and sanitary cleaning of the city; the quality of road repairs; control over veterinary safety in the city; monitoring prices for basic types of food in retail outlets and at the weekly agricultural fair.

The media publish information about the work of members of the public council, the reception of citizens on personal issues. In addition, public councils issue recommendations to state institutions and departments: State Institution “Department of Housing and Communal Services, Passenger Transport, Highways and Housing Inspection”, SI “Department of Land Relations”, SI “Department of Education of Satpayev”.

As media publications show, not all recommendations of the Public Council are accepted for execution. So, as reported by local executive bodies, a number of these recommendations for the repair of roads and courtyards of microdistricts No. 1, 2, were not executed by contractors.

The Commissions of the Public Council also carry out their work: the Commission for Budget Review and Economic Reforms and the Commission for Consideration of Social Issues.

Criticism by public councils is directed at the work of local executive bodies on the following examples: the state of irrigation of plantings; implementation of budget programs in the field of housing and communal services, passenger transport and highways; architecture and construction, the environmental situation and measures to improve it; preparation for the autumn-winter season of heat and power supply facilities; implementation of a comprehensive plan of socio-economic development; nutrition in school institutions; improvement of the PSC; control over the implementation of budget programs.

The main focus of public councils is aimed at ensuring the main directions of social policy - employment of the population, the appointment and payment of social benefits, the provision of special social services, poverty reduction.

KYZYLORDA REGION

According to the published materials, public activity of public councils is focused on the following areas: socio-economic development of the region, housing and communal services, quality of public services, implementation of state programs, social infrastructure.

Information on the activities of public councils is focused from meetings of public hearings on projects of preliminary environmental impact assessment:

- exploitation of Karabulak field;
- reconstruction and expansion of the ME facility;
- technological scheme of development of Khairkeldy deposit;
- exploitation of groundwater at well sites;
- construction of advanced production wells;
- construction of Karaozek compressor station;
- construction of new production wells;
- construction of an ammonia water preparation plant.

A resonant topic of discussion by public councils is the problem of a landfill for the accumulation of solid household waste in Kyzylorda and the situation with an excessive number of students. According to public councils, the construction of new schools near the built residential areas needs to be resolved as soon as possible.

In addition, public councils criticize the provision of public services, compliance with ethical standards and principles of behavior by civil state officials.

The media publishes material about the public councils' concern about the readiness of educational organizations of all levels for the new academic year, during the spread of COVID-19 coronavirus, providing high-speed Internet to the settlements of the region and the readiness of small schools in remote settlements operating normally, organizing educational activities in accordance with sanitary and epidemiological requirements.

KOSTANAY REGION

PA resonant topic of discussion by public councils is the adoption of norms for the consumption of commercial gas, which the Public Council of the region rejected at least three times. According to the members of the public council, the problem is in the structure of gas distribution companies and their attitude to consumer issues related to the supply and accounting of consumed gas.

Also, public hearings on the approval of commercial gas consumption standards for those who do not have metering devices had a wide resonance. The Public Council returned to this issue three times. And as a result, the actions of KazTransGas Aimak JSC were officially qualified as abuse of a dominant position.

The activities of public councils are carried out with the involvement of representatives of NGOs. For example, the regional public council signed a memorandum with the Public Foundation "Civil Alliance of Kostanay region "Green", within which members

of the public can participate in council meetings, help to monitor various surveys and questionnaires.

The interaction of public councils with central state bodies takes place on the example of the participation of representatives of the Ministry of Public Participation in a two-day educational and methodological seminar.

PAVLODAR REGION

The main focus of the media is on information about the election and renewal of the composition of public councils.

Information about the problems raised by public councils is displayed regarding the measures taken by the executive bodies to provide the population with food, the outflow of young people from villages and unemployment.

Solution of high-profile topics: issues on the situation with emergency operation of elevators and related accidents are discussed. Another example at a meeting of the regional public council is the issues of registered offenses on the territory of horticulture, or the adoption of a heating system in the area of the Ice Palace into communal ownership.

NORTH KAZAKHSTAN REGION

The main focus of the media is on information about the election and renewal of the composition of public councils. The most resonant topic at the meeting of the public council was questions about the maintenance of children in kindergartens.

As part of the situation on the improvement of the city, members of the public council raised the issue of cutting down trees on the streets of the city.

In addition, criticism of public councils is also being raised in the media. In particular, it is indicated about the elimination of parallelism and the imposition of powers of public councils and maslikhats.

In addition, an official channel of material and technical support for the activities of the councils has not yet been established.

ALMATY REGION

The main focus of the media is aimed at information about the election and renewal of the composition of public councils, reporting speeches of the leadership of the region with a report on the results of socio-economic development to the members of the Public Council of the region.

The media repeatedly emphasize that decisions of local representative bodies cannot be signed without the knowledge and discussion of the public council.

There is information about the work of Taldykorgan Public Council within the framework of Nur Otan party meetings.

At the meetings, public councils discuss issues of welfare, infrastructure development of the region, industry, housing, business activity of business, attracting investment. The PC pays great attention to solving social issues. An example is the issues of educational grants to students from low-income families, assistance to mothers with many children.

Another acute topic of concern to the public is the problems of housing and communal services. These include the problems of separate collection and disposal of garbage, parking, the quality of the roadway, spontaneous trade.

Control over the execution of state programs can be seen on the example of the project of Almaty regional Maslikhat “On the budget of Almaty region for 2020-2022, the programs “Economy of simple things”, “Business Roadmap 2020”, “Increase in local content”.

The most resonant topic at the meeting of the public council was the issues of spontaneous garbage dumps in ditches.

EAST KAZAKHSTAN REGION

The main focus of the media is aimed at information about the election and renewal of the composition of public councils, reporting speeches of the leadership of the region with a report on the results of socio-economic development of the region to the members of the Public Council of the region.

At the meetings, public councils discuss issues of healthcare, infrastructure development of the region, horticultural associations, food prices, preferential lending to SMEs, the state of air quality, the export of solid waste.

The PC pays great attention to solving environmental issues, utility tariffs. An example is the situation with the Bank of low-enriched uranium, which is located on the territory of the UMZ.

Another acute topic of concern to the public is the problems of housing and communal services. These include the problems of separate collection and disposal of garbage, parking, the quality of the roadway, spontaneous trade.

AKTOBE REGION

The main focus of the media is aimed at information about the election and renewal of the composition of public councils, reporting speeches of the leadership of the region with a report on the results of socio-economic development to the members of the Public Council of the region. The meetings also discuss issues of combating tuberculosis, transparency of the quasi-public sector, the problems of bookmakers and gambling establishments, the shortage of educational institutions, etc. The PC of the region pays great attention to the problems of engineering infrastructure – the housing sector,

the quality of electricity and water supply networks, the transport system and the reconstruction of the roadway. An example is the situation with the Bank of low-enriched uranium, which is located on the territory of the UMZ.

The media also noted E.Tugzhanov's criticism of the PC activities, the presentation of the regional development plan and the issues of the shortage of schools in the region.

Thus, regional media and PC sites post reporting data on the meetings held. Only in a third of regions and cities of republican significance, resonant news about the activities of institutions is posted. PC representatives note that the media are interested in their activities only in cases when a response to events is needed. That is, only specific and brief information is interesting, and not how the PC activity leads to certain results. It should be noted that PC often have difficulties in submitting material in the form in which it could be of interest to the media.

It should be noted that only a few tips (PCs of Almaty, Nur-Sultan, Karaganda region, and East Kazakhstan region) have a personal website, pages in social networks are a minority, there is no media promotion.

RECOMMENDATIONS

To address the above factors, public councils should make changes in the organizational and information approach:

- allocation of a state grant “Increasing the capacity of the mass media to cover the activities of advisory and collegial bodies through the organization of a school of citizen journalism”

- organization of educational programs of employees with the support of the MISD of the Republic of Kazakhstan and the Nursultan Nazarbayev Foundation⁶⁵.

- implementation of the project of the MISD of the Republic of Kazakhstan with the NGO “Kazakhstan Media Alliance”, which provided for a number of joint activities for effective interaction in the information promotion of the specifics of the implementation of the coverage of the PC;

- development and distribution of a guide on the use of social networks by PCs;

- introduction of a heading on the site of answers to the FAQ of users in social networks as soon as practicable;

- monitoring and responding to comments, especially those that contain messages about specific negative facts of violations of the rights and freedoms of citizens, manifestations of corruption and indifference of officials of public authorities;

- using the style and language of non-bureaucratic communication and the practice of spin-doctoring;

- cooperation with local information channels, including in social networks, and the use of new ways of communication with the population;

- gamification or visual demonstration of the progress of the PC activity, indicating the prospects or measures taken to improve the lives of citizens and the area;

- work to improve the image and communication of PC members, as well as the presentation of efforts in social media accounts.

⁶⁵ <https://24.kz/ru/news/social/item/280310-22-tysyachi-npo-ofitsialno-zaregistrovano-v-kazakhstane>

CONCLUSION

An analysis of the activities of the Institute of Public Councils shows that the created conditions in the legal field that determine the legal status, the order of formation and organization of activities allows us to make the work as transparent and open to society as possible. Citizens of Kazakhstan have the opportunity to use this platform and ask for support, or express their objections to the decisions taken, both locally and in the center.

Expert surveys of the current year and past years show that there are certain shifts in the work. Most of the participants in the expert survey have “experience” of working as part of the public council and note that they have been members of the PCs since their creation. Consequently, they have the opportunity to track the dynamics of changes in this direction and assess how effective the decisions taken and the public councils themselves are.

According to the participants of the expert survey, civil initiatives were considered during the period under review, which were “heard” and accepted. For example, positive dynamics can be observed in addressing health issues, participation in peaceful rallies, walking pets, seasonal clock switching, etc. Thus, over the period from 2016 to 2021, regional public councils considered more than 5 thousand appeals. Public councils at the central level of 1 thousand appeals.

Public councils take part in the work of a number of commissions, including on legal, social issues, as well as in the field of education, housing and communal services, etc. Qualitative and quantitative analysis of the composition of the PCs show that in some regions there is a gender imbalance. Thus, the proportion of women in public councils is less than 30%.

Surveys have also shown that not all citizens know that public councils work in Kazakhstan. Thus, 28% of residents noted that it was the first time they heard about such an organization. This fact may indicate that either respondents are not interested in how to express their civic position, or about low awareness of the population. Poor information about the activities of the PCs indirectly affects the disinterest of people to participate in their work. While the PCs members themselves consider their work useful, as it allows them to establish public control over the allocation of resources and decisions made. Along with this, it is also noted that many difficulties arise in interaction with government agencies that delay responses to requests.

For six years, the Institute of Public Councils has proven itself rather as an effective format when taking into account the interest of citizens in obtaining information about their activities. PCs members note that they receive both appeals directly to the PCs and to themselves personally. A number of PCs are doing significant work to solve problems and inform the public.

However, that not all regions of the PCs work has been adjusted and adjustments are needed.

In general, the work of the Institute of public Councils clearly demonstrates that the attitude towards it is heterogeneous in each region. Someone perceives it as a mechanism for possible cooperation between the people and government structures, someone considers it declarative. At the same time, gradually among those who came to the public council, there is a growing understanding that the effectiveness of this

platform does not depend on state bodies, but on individual people who can and take responsibility in individual cases. Accordingly, time is needed for the further growth and development of this interaction tool, which will eventually have an effective impact on the development of the country, and all the recommendations necessary for this are indicated in the text of the report.

The understanding that people themselves can take part in important management decisions is brewing in Kazakh society and mechanisms have been created for this. The gradual increase in the political culture of participation increases the responsibility of the population and allows social processes to develop in a positive way.

The concept of a “Listening State” can be implemented through public councils at all levels, there is experience of interaction with local and central state bodies, and the legal framework is adapted to modern conditions. Along with the development of other institutions, public councils can act as an effective platform for the implementation of popular initiatives and the expression of people’s opinions, while reducing the level of corruption and promoting a fair distribution of resources through public control.

REFERENCE LIST

1. The Law of the Republic of Kazakhstan on Public Councils (with amendments and additions as of 01.07.2021)
2. Public councils in Kazakhstan: main development trends: Brochure / Ed. Shaukenova Z.K. - Astana: Kazakhstan Institute for Strategic Studies under the President of the Republic of Kazakhstan, 2017. - p. 156.
3. OECD. Istanbul Anti-Corruption Action Plan. The second round of monitoring. Monitoring Report <https://www.oecd.org/countries/kazakhstan/48908356.pdf> (Accessed 09.09.2021)
4. A Public Council has been established under the Central Election Commission of the Republic of Kazakhstan to consider information disputes at the early elections of deputies of the Mazhilis of the Parliament and the regular elections of deputies of the Maslikhats of the Republic of Kazakhstan <https://www.election.gov.kz/rus/news/releases/index.php?ID=1635> (Accessed 09.09.2021)
5. Communication policy in the Republic of Kazakhstan: current state and prospects of development: monograph / Dzh.K. Medeuov, R.A. Kudaibergenov, K.N. Kapparov et al. - Astana: Institute of Eurasian Integration, 2017. - p.348
6. Integrated report on the activities of public councils in Kazakhstan for 2018: Astana - p. 44
7. Public councils have practically no powers - political scientist https://www.inform.kz/ru/u-obschestvennyh-sovetov-prakticheski-net-polnomochiy-politolog_a3843802 (Accessed: 10/20/2021)
8. Integrated report on the activities of public councils: Nur-Sultan: NJSC “Kazakhstan Institute of Public Development «Ruhani Zhangiru”, 2020. - p.120
9. Values of Kazakh society in the sociological dimension. Almaty: DELUXE Printery LLP Publishing house, 2020 - p. 143
10. Public Foundation “Center for Applied Research” Talap” A list of at least 15 recommendations for improving the activities of public councils // “Kazkenes/ Public Councils” Telegram channel <https://t.me/kazkenes>
11. <https://vlast.kz/obsshestvo/27318-pat-barerov-dla-razvitia-obschestvennyh-sovetov-v-kazahstane.html>
12. In the Corruption Perception Index, Kazakhstan rose by 19 positions, gaining 38 points for the first time. <http://tikazakhstan.org/v-indekse-vospriyatiya-korruptsii-kazahstan-podnyalsya-na-19-pozitsij-nabrav-vpervye-38-ballov/> (Accessed: 09/21/2021)
13. Anti-corruption in Eastern Europe and Central Asia Reforms in the field of anti-corruption in Eastern Europe and Central Asia. Achievements and challenges. 2016-2019 <https://www.oecd.org/corruption/anti-bribery/OECD-Anti-Corruption-Reforms-Eastern-Europe-Central-Asia-2016-2019-RUS.pdf>
14. Anti-corruption in Eastern Europe and Central Asia Anti-corruption reforms in Kazakhstan. The 4th round of monitoring within the framework of Istanbul Anti-Corruption Action Plan. <https://www.oecd.org/corruption/acn/OECD-ACN-Kazakhstan-4thRound-Monitoring-Report-RUS.pdf>
15. Colin Knox & Saltanat Janenova (2018) Public councils in Kazakhstan: a case of emergent participative democracy?, Central Asian Survey, 37:2, 305-321, DOI: 10.1080/02634937.2017.1410467

16. <https://legalacts.egov.kz/npa/view?id=1936787>
17. The Law of the Republic of Kazakhstan dated November 2, 2015 No. 383-V LRK. <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1500000383>
18. Kazakhstan is recommended to financially support public councils // https://www.inform.kz/ru/kazahstanu-rekomendovano-finansovo-podderzhivat-obschestvennye-sovety_a3314889 (Date of application: 10.10.2021)
19. The concept of the draft Law of the Republic of Kazakhstan “On amendments and additions to some legislative acts of the Republic of Kazakhstan on the activities of public councils” // <https://legalacts.egov.kz/npa/view?id=1965420> (Accessed: 09/21/2021)
20. <https://www.oecd.org/eurasia/countries/OECD-Eurasia-Reforming-Kazakhstan-EN.pdf>
21. Integrated report on the activities of public councils in the Republic of Kazakhstan / Ed. Kaidarova A.S. - Nur-Sultan: NJSC “Kazakhstan Institute of Public Development «Ruhani Zhangiru”, 2020. - p. 179
22. K. Alimova The Public Council will be created under SWF Samruk-Kazyna JSC: details // “Inbusiness.kz”, 4.08.2021 (<https://inbusiness.kz/ru/news/obshestvennyj-sovet-sozdadut-pri-ao-fnb-samruk-kazyna-podrobnosti>).
23. Integrated report on the activities of public councils: Nur-Sultan: NJSC “Kazakhstan Institute of Public Development «Ruhani Zhangiru”, 2020. - p.120
24. Geger V. And if without duplication? // “Kazakh-Zerno”, 6.12.2019 (<https://kazakh-zerno.net/163528-a-esli-bez-dubirovaniya/>).
25. Aruzhan Sain: why public councils are needed if people have to survive // Sputnik Kazakhstan, 8.02.2019 (<https://ru.sputnik.kz/radio/20190208/9220548/Aruzhan-Sain-obschestvennye-sovety-kritika.html>).
26. A. Mamashuly “They began to remind state agencies.” What did the public councils give to the society? // “Radio Azattyq”, 04/8/2021 (<https://rus.azattyq.org/a/31192611.html>).
27. Public councils of Kazakhstan have become a toy in the hands of bureaucrats // “Stanradar”, 02/21/2019 (<https://stanradar.com/news/full/33125-obschestvennye-sovety-kazahstana-stali-igrushkoj-v-rukah-bjurokratov.html>).
28. A. Seitkazin Public councils lack independence - expert // “Azattyq Rýhy”, 27.11.2019 (<https://rus.azattyq-ruhy.kz/interview/2426-obshchestvennym-sovetam-ne-khvaetaet-nezavisimosti-ekspert>).
29. Work plan for 2021 (16.11.2020) // Official website of the Ministry of Health of the Republic of Kazakhstan (<https://www.gov.kz/memleket/entities/dsm/documents/details/99342?lang=ru>)
30. Work plan of the Public Council on Education and Science, protection of children’s Rights for 2021 (26.01.2021) // Official website of the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan (<https://www.gov.kz/memleket/entities/edu/documents/details/120547?lang=ru>)
31. The work plan of the Public Council on Social and Labor issues for 2021 (4.03.2021) // Official website of the Ministry of Labor and Social Protection of the Population of the Republic of Kazakhstan (<https://www.gov.kz/memleket/entities/enbek/documents/details/141818?lang=ru>)
32. Report on the work of the Public Council of Almaty for the first half of 2021 // Official website of the Public Council of Almaty (<https://almatykenes.kz/ru/отчеты-о-работе-общественного-совета/report-on-the-work-of-the-public-council-g/>)
33. Appeal of the Public Council of Nur-Sultan to the residents of the city with an appeal to protect their health and get vaccinated // “Evening Astana”, 08/14/2021 (<https://>

vechastana.kz/obrashhenie-obshhestvennogo-soveta-goroda-nur-sultana-k-zhitelyam-goroda-s-prizyvom-obezopasit-svoe-zdorov-e-i-projti-vakcinaciyu/)

34. 14 public councils at Nur Otan will ensure monitoring of the execution of the party's election programs // Kazinform, 1.03.2021 (https://www.inform.kz/ru/14-obshchestvennyh-sovetov-pri-nur-otan-obespechat-monitoring-ispolneniya-predvybornyh-programm-partii_a3759012).

35. "Those who know the problems on the ground." Who joined the regional public councils of Nur Otan party // "Kazakhstan Today", 04/19/2021 (https://www.kt.kz/rus/society/znayuschie_problemy_na_mestah_kto_voshel_v_regionalnye_1377914527.html).

36. <http://www.uralweek.kz/2016/02/22/v-zko-pri-formirovanii-obshhestvennyx-sovetov-predsedatelya-komissii-zapodozrili-v-podskazkax-golosuyushhim/>

37. Public councils: citizens' access to decision-making // <http://tikazakhstan.org/obshhestvennyye-soveta-dostup-grazhdan-k-prinyatiyu-reshenij/>

38. Law of the Republic of Kazakhstan dated January 3, 2021 No. 406-VI LRK "On Amendments and additions to some legislative acts of the Republic of Kazakhstan on the activities of public councils" <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z2100000406#z17>

39. Order of the Minister of Information and Public Development of the Republic of Kazakhstan dated February 26, 2021 No. 73 "On approval of the Rules for organizing and conducting public control" <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2100022263>

40. Law of the Republic of Kazakhstan dated April 6, 2016 No. 480-V LRK "On legal acts" <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1600000480>

41. Decree of the Government of the Republic of Kazakhstan dated August 29, 2016 No. 486 "On approval of the Rules of Legal Monitoring" <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1600000486>

42. "Public councils in Kazakhstan: main development trends"/KISS, Astana, 2017 p.65-68

43. "Integrated report on the activities of public councils in the Republic of Kazakhstan for 2018"/ Astana, 2018, p.16

44. <https://cops.usdoj.gov/RIC/Publications/cops-p341-pub.pdf>

45. https://www.governor.wa.gov/sites/default/files/documents/DOT_SocialMediaPolicy_2014.pdf

46. <https://www.gov.uk/guidance/social-media-playbook>

47. <https://gcs.civilservice.gov.uk/guidance/professional-standards/propriety/propriety-in-digital-and-social-media/>

48. <https://www.gov.uk/government/organisations/prime-ministers-office-10-downing-street/about/social-media-use>

49. https://www2.gov.bc.ca/assets/gov/careers/about-the-bc-public-service/ethics/social_media_guidelines_for_personal_use.pdf

50. <https://www.act.gov.au/social-media>

51. Gapich A.E., Lushnikov D.A. Technologies of "color revolutions". Moscow: RIOR, 2010.

52. Pavlyutenkova M.Yu. The role and place of social networks in public policy. //RUDN Bulletin, Political Science series, 2015, No. 3. - pp.71-81.

53. <https://24.kz/ru/news/social/item/280310-22-tsyachi-npo-ofitsialno-zaregistrirvano-v-kazakhstane>